

“ಕೊಳಿಗಾಗಿ ಕಂಡವರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ ಸ್ತೋತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವುದೂ, ವಿಷಯಲಂಪಟ ತನದ ಭ್ರಮಣೆಯ ಬಂಡಾಟವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವುದೂ ಎಂದಿಗಾದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯವಾದಿತೇ? ಜೊತೆಗೆ ಈ ಹೋಲನು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕಂಡಕಂಡಕಡೆ ಹಾಡಿ ಹಿಗ್ಗುವುದು ಬೇರೆ! ಇದೇನು ಪುಣ್ಯಚರಿತೆಯೇ? ಹಂಸಕಲೆಯೇ? ಹೊಳೆತುನಾರುವ ಹೊಚ್ಚೆಗುಂಡಿಯನ್ನು ಕ್ಷೀರಸಾಗರವೆಂದು ಹೇಳುವರಲ್ಲು!”

ಆಗಮವಧ್ಯಾತ್ಮವಚನ್ಯ ಶಂಗಾರ | ತ್ಯಾಗಭೋಗದ ಮೋಡಿಮರಯೇ ||  
ಭೋಗಿಯೋಗಿಗಳಿಂದ ಬುಮ್ಮೆಜ್ಜಮ್ಮೆನೆ ನೇಮು | ದಾಗಿ ಸೊಲ್ಲಿಸುವೆನಾಲಿಸೋ || ೧೪ ||  
ಪ್ರಮುಖರಿದಿ ಪದಿನಂಟು ರಚನೆಯ ಕಾವ್ಯಕೆ | ರಚನುವರಾನಂತು ಪೇಳೆ ||  
ಉಚಿತಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವಕ್ಷಮ್ಯ ಪೇಳೆನಧ್ಯಾತ್ಮವೆ | ನಿಚತ ಪ್ರಯೋಜನವನಗೆ || ೧೫ ||

ರತ್ನಾಕರ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ಮಹಡೋದ್ದೀಶವನ್ನು ಭರತೇಶವೈಭವದಲ್ಲಾ ಸ್ವಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವನು. ಭೋಗಿಯೋಗಿಗಳಿಂಬ್ಬರೂ ತಲೆದೂಗುವಂತೆ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿರುವನು! ಏನನ್ನು ವಿವರಿಸಿದರೂ ಅದರ ಗುರಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವೇ ಎಂದು ಖಚಿತಪಡಿಸಿರುವನು.

ತನ್ನಂತರಮಾಲೆಗೆ ತರಪಿಲ್ಲದಿರೆ ನೋಡಿ | ಮುನ್ನಿದ್ದದೊಂದು ಶಾಸನವಾ ||  
ಉನ್ನತಶಾಯಿನು ದಂಡದಿಂದೋರೆಸೆಂದು | ಸಂಸ್ಥಾನೋರಿದನು ಕಿಂಕರಗೆ || ೧೬ ||  
ಅತ್ಯತತ್ವವ ಮುಟ್ಟಿಬರಿದಿದ್ದ ಲಿಟಿಗಳ | ನಾತ್ಯನುಜ್ಞಾತಿಕ ವಟ್ಟಿರಿಸಿ ||  
ಅತ್ಯತತ್ವಕೆ ಹೋರಾಗೊಂದು ಲಿಟಿಯ ಮ | ಹಾತ್ಯನುಜ್ಞಾಂದು ತೋರಿದನು || ೧೭ ||  
ಹಂಸತತ್ವವ ಮುಟ್ಟಿಬರೆದ ಶಾಸನವನಾ | ರುಂ ಸವರುವ ದಕ್ಷರಿಲ್ಲ ||  
ಹಂಸತತ್ವವ ಹೊಳ್ಳಿದಧಮಶಾಸನವ ನೀ | ವೇಂ ಸಿರಿದೋಷಿರ್ಯಾಯೆಂದಾ || ೧೮ ||  
ನಾನಿಗ ಹಂಸತತ್ವವ ಮುಟ್ಟಿಬರೆಸುವ | ನೇನಿನ್ನ ಕೆಡೆಸುವರುಂಟೆ ?||  
ಜ್ಯೇಷಣಾಸನವಿದು ಮಿಕ್ಕವು ಮಧ್ಯಾಭಿ | ಧಾನ ಶಾಸನಗಳ್ಯಾಯೆಂದಾ || ೧೯ ||

ಹದಿನಾರನೇ ಮನುವೂ ಪ್ರಭಮ ಚಕ್ರೇಶನೂ ಆದ ಭರತೇಶ ತನ್ನ ವೈಭವವನ್ನು ವ್ಯಾಪ್ತಭಾವಿಯ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತುವಾಗ ಹಂಸಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದ್ದದ್ದಿ ಬಿತ್ತಿದನಂತೆ. ಅದರಿಂದ ಆತನ ವೈಭವ ಅಮರವಾಗುಳಿಯುವದಂತೆ! ರತ್ನಾಕರನೂ ಅದೇ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದನಲ್ಲದೆ ಕವಿಬೃಹಿಗೂ ಭೋಗಿಸಿದನು!

ಮನುಜರಮೇಲೆ ಸಾವರಮೇಲೆ ಕನಷ್ಟುರಮೇಲೆಯಕ್ಕಿಂತ |  
ತನತನಗಿಂದ್ರ, ಚಂದ್ರ, ರವಿಕಣದಧ್ವಿಣ ಬಲೀಂದ್ರನಂದು ಮೇಣಾ ||  
ಅನವರತಂ ಪೂಗಳ್ಳು ಕೆಡಬೇಡೆಲೆ ಮಾನವ ನೀನಹನೆಶಂ |  
ನನೆ ಪೂಗಳಿಂಫೆಮ್ಮೆ ಕಡುಸೊಂಪಿನ ಪಂಬಿನ ಹಂಪೆಯಾಳ್ಳನಂ ||

“ಮಾನವರ ಮೇಲೆ, ಸಾಯುವುದಕ್ಕೆಂದೇ ಹುಟ್ಟಿರುವವರ ಮೇಲೆ, ನೀಚರ ಮೇಲೆ,

ಒ. ಭ. ನೆಂಜಂಧಿ.

ಈ. ಈ ಚಿನ್ನೆಯ ನಡುವಣ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಭ. ವೈ. ಇಂದೇ ಸಂಯಂದ ಆರಿಸಿದ.

ಈ. ಹರಿಹರ, ಪಂ. ಶ. ಉ.

ವಿಕ ಕವಿತೆ ಕಟ್ಟುವಿರೋ! ಅವರನ್ನು ಇಂದ್ರ, ಚಂದ್ರ, ಪ್ರಭಾಕರ, ದಾನಶೋರಕಣ, ದಧಿಚಿ, ಚಲೀಂದ್ರ ಎಂದು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾ ಕೆಡಬೇಡಪೋ! ನೆನೆಯುವುದಾದರೆ ನಮ್ಮ ಪಂಪಾಪತಿಯನ್ನು ನೆನೆ; ಕೊಂಡಾಡುವುದಾದರೆ ಕಡುಸೊಂಪಿನ ಪರಮೇಶವನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡು; ಉಚ್ಚಾಸುವುದಾದರೆ ಪಂಬಿನ ಪಂಪೇಶವನ್ನು ಅಚ್ಚಸು”—ಎಂದು ಹರಿಹರ ಮಹಾಕವಿಲಪ್ಪನೆ ಕೊಡಿಸಿರುವನು! ಸಾಯುವುದಕ್ಕೇ ಹುಟ್ಟಿದವರ ಮೇಲೆ ಹರಿಹರ ಏನನ್ನೂ ಬರೆದಿಲ್ಲ. ಅದರೆ ಬದುಕುವುದಕಾಗ್ಗೆ ಸತ್ತ ಶಿವ ಶರಣರಾನನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಈ ಮಹಾಕವಿ ತನ್ನ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸರೆಹಿಡಿದಿರುವನು. ಹರಿಹರ ಶಿವಶರಣರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದರೆ ರತ್ನಾಕರ ಜಿನೆಂದ್ರಾಧನಾಗುವ ಭವ್ಯಾತ್ಮನನ್ನೂ ಪಾವನೆಯಾದ ಹಾಗೂ ಜಿನಭಕ್ತರಾದ ರಸಿಕ ರಮಣಿಯ ರನ್ನೂ ಬಣ್ಣಿಸಿ ಬಿಡಗು ಮಾಡಿರುವನು!

ಮೀಣಾ ಕಿನ್ನರಿ ವೇಣು ತಾಳ ಮುರಡಾಳಾಪಾದಿ ಸಂಸಿದ್ಧಿಗೇ |  
ವಾರಣಾಪ್ರಾಕೃತ ವಾಕ್ಯಸಿದ್ಧಿ ಸುಕಿತ್ವಂ ಸುಷ್ಯಂ ಸುಷ್ಯಂ ||  
ತ್ರಾಂಂ ಶ್ರೀ ಚೆಲುವಕ್ಕೆಯಾದೊಡುಮದೇನಾ ಲೀಲಿಗಂ ನಿಮ್ಮಕ |  
ಲ್ಯಾಣಾಧನೆಯಕ್ಕೆ ಚತ್ತುವಿಸಿದಂ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರ || ೨೦ ||

ಮೀಣಾ, ಕಿನ್ನರಿ, ಪಿಳ್ಳಂಗೋವಿ, ತಾಳ, ಮದ್ದಳ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾದಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಹರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯಿರುಬಹುದು; ಕಲಕಂತಪನ್ನು ಪಡೆದಿರುಬಹುದು; ಸಂಸ್ಯಂತ ಪ್ರಾಕೃತಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನಾಗಿರಬಹುದು; ಪ್ರತಿಭಾವಂತನಾಗಿ ಕಾವ್ಯಕನ್ನೆಯನ್ನೂಲಿಸಿಕೊಂಡಿರುಬಹುದು; ಸತ್ಯಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಧೃಥಕಾಯನಾಗಿ, ಸುಂದರಾಂಗನಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು. ದೇವ, ಈ ಸತ್ಯಂಪಡೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಕೊಂಡಾಟಕ್ಕಾಗಿ, ನಿನ್ನ ಕಲ್ಯಾಂಗಳಿಗಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗುವಂತೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸು. ಈ ಸಂಪದವನ್ನೂ ಭಗವತ್ತೈವೆಯಲ್ಲಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದೇ ಹೋದಲ್ಲಿ ಏನಿದ್ದರೂ ವ್ಯಾಧ. ರತ್ನಾಕರನ ಬಾಳ್ಳಿ ಕಾಪಣಾವನ್ನು ಎಂದೂ ಕಂಡರಿಯದು; ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಹಾಗೂ ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಂದರವಾದ ಬದುಕನ್ನೇ ಭರತೇಶವೈಭವದಲ್ಲಿ ವೈಭವಯಕ್ತವಾಗಿ ರಸಮಯವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿ ಶಕ್ತಿತ್ವಾಗಿರುವನು. ಮಾನವ ತನ್ನ ಭೌತಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾನಸಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪ್ರತಿಭೆ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಂಗ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪರಂಜೋಽಿ ಸ್ವರೂಪಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕೊಂಡಾಟಕ್ಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡೇ ಈ ಮಹಾಕವಿಯ ಹಾರ್ಡೆಕೆ! ‘ಸಮವಸರಣ’ದ ಭವ್ಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ‘ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರ ಸಂಪದ’ವನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಟಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಈ ಒಪ್ಪವಾದ ಹಾದಿಯನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿರುವನು. ರಸಿಮಿಗಳ ಪರಿಪತ್ತೇ ಸಮವಸರಣದ ಸಂಪತ್ತು! ಅಮರೀಂದ್ರ, ಹಾಗೂ ದಿತ್ತೇಶರಿಭ್ರಾತ್ರಾ ಕಲೆತು ತಮ್ಮ ಸಕಲಸಿರಿಯನ್ನೂ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಸತ್ಯಾರ್ಹಕಾಟಕ್ಕಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿ ಸಮವಸರಣಾವೆಂಬ ದೈವಕಲಾ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವರು! ದೇವಾಂಗನೆಯರು ಜಿನಿಗೆತ್ತವನ್ನು ಹಾಡಿದರೆ, ಬೇಳರಾಂಗನೆಯರು ಪಂಚಕಲ್ಯಾಂಗವನ್ನು ಅಭಿವೃತ್ತಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಶಧಕ್ಕಾಯಾಡುವರು! ನಾಗೇಂದ್ರ, ತನ್ನ ಸಹಸ್ರ ಜಿಹ್ವಾಮಾಲೆಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೂ ಬಣ್ಣಿಸುವಾಗ ಭಕ್ತಿಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತರಂಗವೆದ್ದಂತಾಗುವುದು. ಎಲ್ಲ ಕಲೆಗಳೂ, ಎಲ್ಲ ಸಂಪದವೂ ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ದೇವದೇವನ ಕೊಂಡಾಟಕ್ಕಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗಿವೆ. ಲೋಕದ

ಸಾಹಿತ್ಯಗಳೂ, ಸಂಗೀತಗಾರರೂ, ನರ್ತಕನಾರರೂ ದೃವಭಕ್ತರಾದರೆ ಆಗ ಲೋಕವೇ ಅಭಿನವವೇಮವಸರಣಾವಾದಿತೆಂದು ರತ್ನಕರ ಆಶಿಶಿರುವನು.

“ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ರಾಗದೊಳ್ಳಿಡಗೂಡಿ | ವಿಶರಾಗನ ಸ್ವರಕ್ಕಿಗಳೂ ||  
ರೀತಿಯಿರಿತು ಹಾಡಿದರು ಕೇಳುತ್ತಲ್ಲರ | ಪಾತಕ ಪರಿದೋಷವಂತ || ೨೬ ||  
ವಿಣೆಯ ದನಿಯಾವುದರೊಳು ಘಾಡುವ | ಗಾನದ ಧ್ವನಿಯಾವುದಂದು ||  
ಕಾರ್ವಾಸಿಕೊಳ್ಳದ ಜಿನಿಸಿದ್ದ ಮುಹಿಮುಯ | ಕಾಸಿಸಿ ಹಾಡಿದರೂಲ್ಲು || ೨೭ ||  
ದನಿಲೇಂದು ಮೇಳದ ಜೋಕೆಲೇಷಾಪ | ಘನುಭವ ಲೇಂದು ಮತ್ತಲ್ಲಿ ||  
ಜಿನಿಸಾಮಕೂಡಿತು ಲೇಂದು ಲೇಂದಂದು ರಾ | ಯನಮುಂದ ಸುಡಿದರಿಷ್ಟುಗುಂ | ೨೮ ||

ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಹೂ ಸುಂದರವಾದುದು; ಅದರದು ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿದ ಮಾಟ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಒಷ್ಟುವ ಬಣ್ಣ, ಹಿತಮತವಾದ ಕಂಪ್ಯ, ಇಂಥದನ್ನ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದಾರವಿಂದಕ್ಕಷ್ಟುಫೀಸಿ ದಾಗ ಅದರ ಮುದ್ದಾದ ಮಾಟಕ್ಕೆ ಮುಹಿಮುಯೂ, ಅದರ ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ಬೆಡಗೂ, ಅದರ ಕಂಪಿ ನೋಡನೆ ಪೆಂಪ್ರೂ ಬಂದು ಸೇರಿದಂತಾಗುವುದು! ಅದರೆ ಇಂಥ ಚೆಲುವಿನ ಖಣಿಯಾದ ಮಲ್ಲಿಗೆಯನ್ನು ಬೆಲೆವೆಣ್ಣು ಮುಹಿದಾಗ ಏನೆನ್ನಬೇಕು? ಕಾವ್ಯವೂ ಅಷ್ಟೇ, ಮಾನವನ ಉದ್ದಾರವನ್ನು ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವಿಷಯಲಂಪಟರನ್ನು ರಸಸಂಸ್ವಾರದಿಂದ ಸನ್ನಾಗ್ರಕ್ಕೆ ಹಳ್ಳಿದಾಗ ಪ್ರತಿವಾಗದಿರದು. ನೀಲಾಂಜನೆ ಆದಿದೇವನ ಮುಂದ ನರ್ತಿಸುತ್ತಾ ತನ್ನತನ ವನ್ನೇ ನೈವೇದ್ಯವಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಯಾಗಿ ಕರಿಗೊಂಡಳ್ಳಿ. ಇವಳ ಕಲೆಯ ಬಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಆದಿದೇವ ಉದ್ದಾರಾದನು! ನೀಲಾಂಜನೆಯ ಕಲೋಪಾಸನೆ ಸಾಧ್ಯಕವಾಯಿತು!

ವತ್ತಾದುವರಯ್ಯ ಹಮ್ಮನಕಟ್ಟ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಕಾ |  
ವಾತಂ ತಳ್ಳುದನಾ ಕವಿತ್ಯಮುಸಿಗ್ರಂ ಸುಭಾನವಂ ತತ್ವರಂ ||  
ಜ್ಯೋತಿಷ್ಟ್ವಕ್ತಿಯ ಯುಕ್ತಿಯೇ ನುಡಿಗುಮನ್ನಂತಲ್ಲದಲ್ಲಲ್ಲಿಯ |  
ದ್ವಾತದ್ವಾ ಬಹುಭಾಯೆಯಂ ಘಲವದೇಂ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೨೯ ||

ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿರುವ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನೂ ಕಲೆಯನ್ನೂ ಅವನ ಕವಿತ್ಯವೇ ಸಾರಿಹೇಳಿದಿರದು. ಪರಂ ಜ್ಯೋತಿ ರಾಘವಾದ ಪರಮೇಶವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸುವ ಅವನ ಯುಕ್ತಿಯೇ ಅವನ ಸುಭಾನವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುವುದು. ಯದ್ವಾತದ್ವಾ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾತಾಡಿ ಯಾರು ತಾನೆ ಕೆಂಬಿನಿಸಾರು? ಯಾರು ತಾನೆ ಭಾಗಿಗಳಾದಾರು?

ತಕ್ಕಂಬಂದೋಡ ದ್ವಾಷ್ಟದಿನ ಶ್ರುತದಿನಿಟ್ಟೂಕಾನುಮಾನಂಗಳಿಂ |  
ಬೇಕೆಯ್ಯಾತ್ತನಸೆಲ್ಲರುಂ ನರೆಯೆ ಕಂಡಂತಾಗ ಯಾಸ್ಸಾನವಾ ||  
ಲಕೋಂಡಾಡ ಕುವಾದಿಯುಂ ತಿಳಯೆ ಪೇಳಲ್ಲಿಲ್ಲನೇ ಬೋಧಮಾ ||  
ಲಾಕ್ರಂ ಶುಷ್ವವಿವಾದಿ ತಾನಧಿಕನೇ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೨೧ ||

ತರ್ಕವನ್ನು ಬಲ್ಲಾತ ಆತ್ಮನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ತರ್ಕಾನುಮಾನ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಸಮಧಿಸಿ ಪ್ರತಿವಾದಿಗಳನ್ನು ತಲೆದೊಗಿಸಬೇಕು; ಈತನ ವಾದವನ್ನು ಅರಸ ಮೆಚ್ಚುವಂತಿರ ರ. ಭ. ವ್ಯ. ನನೇ ಸಂ.

ಬೇಕು! ಇಂಥವನೇ ನಿಜವಾದ ತಾರ್ಕಿಕ, ನಿಜವಾದ ಭಾನಿ! ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಮಧಿಸಲು ವಾದ ಮಾಡುವಾತ ಭಾನಿಯಾದಾನೆ?—ಮಾನವ ತನ್ನ ಭಾಕ್ಷಾಭ್ಯಂತರ ಸಂಪದವನ್ನೆಲ್ಲ ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವನೆಗಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗಿಡಬೇಕೆಂದು ರತ್ನಕರ ಬೋಧಿಸಿರುವನು. ವಿಷ್ಣುಕುಮಾರ ಮುನಿ ತನ್ನ ‘ಷ್ವಾಕ್ತಿಯ ಇಂದ್ರಿ’ ಸಂಪದವನ್ನೆಲ್ಲ ಅಕಂಪನಾಭಾರ್ಯಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಘೋರೋಪಸರ್ಗವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಧಾರೆಯಿರುದುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆದರೆ ತಪ್ಪಿಗೆದು.”

ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಬಂದೋಡ ಶಾಂತಿ ಸ್ವರಣ ನಿಗರ್ವಂ ನೀತಿ ಮೆಲ್ಲಾತು ಮು |

ಕ್ರಿಸ್ತೀಚಿಂತೆ ನಿಜಾತ್ತಚಿಂತೆ ನಿಲವೆಳ್ಳಂತಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂ ||

ದುಸ್ತ್ರಿಚಿಂತೆ ದುಮುಂ ಗರ್ವಂ ಮನಗೋಡೊಡಾ |

ಶಾಸ್ತ್ರಂ ಶಸ್ತ್ರಮೆ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಶಸ್ತ್ರಕರಲೂ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೨೪ ||

ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕಲಿತವನು ಶಾಂತಿಯಿಂದಿರಬೇಕು; ಸ್ವರಣ ಅವನಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಬೇಕು; ಗರ್ವ ಅವನ ಹತ್ತಿರವೇ ಸುಳಿಯಬಾರದು; ನೀತಿವಂತನಾಗಿ ಮೃದುವಚನಗಳನ್ನಾದುತ್ತಿರಬೇಕು; ಮುಕ್ತಿಸ್ತ್ರೀ ಚಿಂತೆ ಹಾಗೂ ತನ್ನಾತ್ತಚಿಂತೆಯನಾಗಬೇಕು. ಇಂಥವನನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರಯೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಕರೆಯಬಹುದು ಇದು ಬಿಟ್ಟು ಸದಾ ದುಸ್ತ್ರಿಚಿಂತನೆ ಮಾಡುತ್ತಲಂಪಟನಾಗಿರುವುದು, ಕೋಪದಿಂದ ಮುಖಿ ಗಂಟುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಜಗಳಿಗಂಟೆಯಾಗಿದ್ದು ದುರಹಂಕಾರಿಯಾದ ಅಂಥವನು ಕಲಿತ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಶಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಅಂಥ ಶಾಸ್ತ್ರಶಸ್ತ್ರಿಯಾಗಿ ಲೋಕಂಟಕನಾಗದಿರನು! ವಿದೇಗೆ ವಿನಯವೇ ಭೂಷಣಾ! ಆಗಾಗ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಆಚರಿಸುವುದನ್ನು ಕಂಡು ರತ್ನಕರ ಈ ರೀತಿ ಉದ್ದಾರವೆತ್ತಿರುವನು. “ಶಾಸ್ತ್ರವ ಭಾನಾವಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಏನನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲಾರದು. ಅದು ಜಡವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ಭಾನವೇ ಬೇರೆ, ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಬೇರೆ.”

ವೇದಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣಗಮಂಗಳಲ್ಲ ಕೊಟ್ಟಿಸಬ ಕುಟ್ಟಿತ್ತ

ನುಟ್ಟಿ ತಾಡು ಕಾಣಬೋ! ಇವಕ್ಕಿಲ್ಲೇಕೆ? ಅತ್ಯಲ್ತತ್ತ

ಹರಿವ ಮನದ ಶಿರವನಿಡಿದೆ ಬಂಜ ಬಿರಿಯಬಹುಲು ಜನ್ಮಮಲ್ಲಿಕಾಜುನಾ.”

ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಸರ್ವಸ್ವವೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬಿಗಿ ನುಡಿದಾಗ ಮಹದೇವಿಯಕ್ಕೆ ಅವರನ್ನು ಒಳಿಸಿರುವಳು. ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಆಗಮಾದಿಗಳು ಆತ್ಮವನ್ನರಿಯಲು ಕೇವಲ ಕೈಮರಗಳಿದ್ದಂತೆ. ಮನೂ ಕಲಿಯದ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರೂ ಶಾಂತಿಸಾಗರೂ “ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಸಮಾಧಿ”

೧. ವಿವರ ಬೇಕಿದ್ದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಿ. ಡಿ. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ರ. ಕ. ಶಾ., ಪ್ರ. ೬೪-೨೬ ನೋಡುವುದು.

೨. ಸತ್ಯಂ ಕಾಣಂ ಇ ಹವ ಇ ಜಹಾ ಸತ್ಯಂ ಇ ಯಾಣ ಏ ಕಿಂಚಿ |

ತಹ್ಮ ಅಣ್ಣಂ ಕಾಣಂ ಅಣ್ಣಂ ಸತ್ಯಂ ಜಿಣಾವಿಂತಿ || ೨೫ || ಸ. ಸಾ.

೩. ಮ. ವ. ಲಾ.

೪. ಶ್ರೀ ಶಾಂತಿಸಾಗರರು ಅಣ್ಣ ಕನ್ನಡಿಗರು. ಬೆಳಗಾಂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶಮನೇವಾಡಿ ಬಳಿ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಇವೆತ್ತಿದ್ದ ಇವರು ಅಜನ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮಬಾರಿಯಗಿ ಕೊನಗೆ ದಿಗಂಬರ ಯತ್ನಿಗಳಾಗಿ ಬಹುಕಾಲ ಉತ್ತರ ಸಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರಭಾವನೆಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಎಂಭತ್ತನೇ ವರ್ಯಸ್ವನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಮಂಜಾಗಲು ಕೊನಗೆ

ಯನ್ನನುಭವಿಸಿದ್ದರು. ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರ ಪಾರಂಗತರಾದ ವಿದ್ಯಾಂಸರೆಷ್ಟೋ ಜನ ಆತ್ಮನ ಹೊಲ ಬನ್ನಾ ಕಾಣಿಸಿ!

ನೂರನೋಡಿ ನೂರ ಕೇಳಿದರೇನು?  
ಆಸೆ ಹರಿಯದು, ರೋಪ ಬಿಡದು,  
ಮಜ್ಜನಕೈರೆದು ಘಲವೇನು?  
ಮಾತಿನಂತೆ ಮನವಿಲ್ಲದ ಹಾತಿಚೋಂಬರ ನೋಡಿ  
ನಗುವ ನಮ್ಮ ಕೊಡಲ ಸಂಗಮದೇವೇ?

ಎಲ್ಲ ಸುಧಾರಕರು ವಿದ್ಯೆಗಿರುವ ಬೆಲೆಯಷ್ಟು ಎಂಬುದನ್ನು ಆಗಾಗ ಒತ್ತಿಹೇಳಿರುವರು. “ರಣಹದ್ದು ಬಹುಮೇಲಕ್ಕೇನೋ ಹಾರುವದು. ಆದರೆ ಎಷ್ಟು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ್ನೂ ಅದರ ಗಮನವೆಲ್ಲ ಹೇಣದ ಗುಂಡಿಯ ಕಡೆಗೇನೇ! ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಪ್ರಸ್ತುಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯ ಬಹುದು, ಚಮುತ್ತಾರವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿ ಜನರನ್ನು ತಲೆದೊಂಬಹುದು. ಆದರೆ ಕಾಮಿನಿ ಕಾಂಚನದ ಮೇಲೆ ಆಸೆಯನ್ನು ತೋರೆದು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನರಿಯದೇ ಹೋದರೆ ಪ್ರಯೋಜನ ವೇನು?” ಎಂದು ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ನುಡಿದಿರುವರು. “ಹಾಗೆಲ್ಲ ಹೇಳಬಾರದು. ಭಗವದ್ವಿತೀಯಾಗಲಿ ಇನ್ನಾವುದೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ವಚನವಾಗಲಿ ಅನುಭವದಿಂದ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದ್ದರೆ ಅಡಕ್ಕೊಂದು ಬೆಲೆಯಿರುತ್ತದೆ” ಎಂದು ವಿದ್ಯಾಂಸರಿಗೆ ಕೀರ್ತಿಶೇಷರಾದ ಮಂಜಯ್ಯ ಹಗ್ಗಡೆಯವರು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವರು. ವಿದ್ಯೆಯ ಅಂತರಾಳ ವನ್ನು ಗೃಹಿಸದ ವಿದ್ಯಾವಂತನೂ ಒಂದೇ ರುಚಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಸಿ ಸಕ್ಕರೆಮೂರ್ಚಿಯನ್ನು ಹೋರುವ ಕ್ಷೇತ್ರೂ ಒಂದೇ!

### ಅರಿಂದಾದುದೋ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ

ವಿದ್ಯಾಂಸರನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿದ್ದಾದಮೇಲೆ ರತ್ನಕರನ ಗಮನ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರತ್ತ ತಿರುಗುವುದು. ಧರ್ಮಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಅರಸರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವನು; ಅಧರ್ಮಿಗಳಾದ ಭೂಪತಿಗಳನ್ನು ನಿರಾಕೃಷ್ಣವಾಗಿ ಬಿಂದಿಸುವನು.

ಅವಷಧೋಪಭಾರವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಕುಂಭಲ ಗಿರಿ(ಸೋಲಾಪುರದ ಬಳಿ)ಯಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲೆಯಿನ ಮಹಾವರತವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ೧೨-೬-೯ ಜಾರಿಯಾದ ಸಮಾಧಿಮರಣವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಈ ಮಹಾನುಭಾವರ ಕಟ್ಟಪ್ರಸ್ತಾಯಂತೆ ಬಾಹುಬಲಿ ಬೃಹತ್ತಾಶ್ರಮದ ಜಂಗಮ ಜಿನಮೂರ್ತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಸಮಂತಭದ್ರ ಮಹಾರಾಜರು ಒಂದು ಬಾಹುಬಲಿಯ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯನ್ನು (ಉತ್ತರ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಎತ್ತರ, ಇಂದ್ರಾ ತೂಕ) ಅಮೃತಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವರು. ಧರ್ಮಭಾಗಮರಾಸಿಯನ್ನಲ್ಲ ತಾಮುದ ಹಾಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮ ಮಾಡಿಸಿ ಶ್ರೀ ಶಾಂತಿಸಾಗರರು ಧರ್ಮಕೀರ್ತಿಕಾಯಾಗಿರುವರು!

ಉ. ಬ. ವ. ೬೫೯.

ಉ. ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು, ವ. ವೇ., ಉ., ಪ್ರ.  
ಉ. ಮಿಚೆ ಅಣ್ಣಾರಾಯರು, ಮ. ಪ್ರ., ೧೨೨.

ಭೂನಾಥರ್ಕಳ ಬಾಳ್ಳಿ ಚಿತ್ತತೆ ಸದಾ ತಳ್ಳಂಕವೆಷ್ಟೆಮ್ಮೆ ಧಾ |  
ಶ್ರೀನಾರೀಧನಸೇನ ಸಾದೋಡಮದು ಸಾಲ್ಪುದೇ ಮತ್ತೆ ದು ||  
ಧ್ಯಾನಪೆಕ್ಷೆಯೆ ಪಟ್ಟಗುಂ ಬಗೆಯಲಂತಾ ಚಿಂತಯೇ ವ್ಯಾಧಿ ಸು |  
ಜ್ಞಾನ್ಯಾಶ್ರದ್ಧಕೆ ಸಾಟ ಸೌಖ್ಯವೋಳವೇ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೨೫ ||

ರಾಜರ ಬಾಳು ಸದಾ ಗೊಂದಲಮಯವಾದುದು. ರಾಜ್ಯ ಹೆಚ್ಚಿದಪ್ಪು ಆಶೆ ಹೆಚ್ಚಿವುದು; ಕಂಡಕಂಡ ಹೆಣ್ಣನ್ನು ರಾಣಿವಾಸದಲ್ಲಿ ಸರೆಹಾಕಿಯೂ ರಾಜನ ಕಾಮ ಹಿಂಗುವುದಿಲ್ಲ; ಸಂಪದ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಪ್ತಿ ಕಾಣಿದು; ಸೇನ ಅತಿಯಾದಪ್ಪು ದುರಾಶೆ ಹೆಚ್ಚಿವುದು! ಸದಾ ದುಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳುಗಿ ಮಹಾರಾಜನಾದವನು ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನೇ ನೀಗಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಚಿಂತಯೇ ಮುಪ್ಪು, ಸಂತೋಷವೇ ಯೋವ್ವನ. ಸುಜ್ಞಾನ ಸಂಪದದ ಮುಂದೆ ರಾಜ ಪದವಿ ಏನೇನೂ ಅಲ್ಲ! ಇದಕ್ಕಿಂತ ಸೌಖ್ಯವುಂಟೇ?

ಪಡೆಯೋಳ್ಳಲ್ಲಿದಾದೊಡ್ಡಾ ಪಡೆಯಿನೇಂ ಪಾಪಾರಿಯಂ ಗೆಲ್ಲನೇ |  
ಕಡುಪಿದಂ ಜವನಂ ತರ್ಕ್ಷಿಸುವೆ ಬಲ್ಲಿಂ ಮೋಕ್ಷಮಂ ಕೊಂಬನೇ ||  
ಕಡೆಗಾ ಭೂಪನತ್ತಿ ನಾಲ್ಕಿಂಳಿಗಳೊಳ್ಳಾ |  
ಬಿಡು ಯೋಗೀಂದ್ರನ ಶಕ್ತಿಗಾವುದು ಸಮಂ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೨೬ ||

ಬಲವಾದ ಸೇನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಮಹಾರಾಜ ತನ್ನ ಬಲದಿಂದೇನಾದರೂ ‘ಪಾಪ’ವೆಂಬ ತಪ್ತಿವನ್ನು ಗೆದ್ದಾನೆ? ಕಡುಗಲಿಯಾದ ಅರಸ ತನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಜವನನ್ನು ಸೋಲಿಸ ಬಹುದೆ? ಶ್ವತ್ರಾಬಲದಿಂದ ಮುಕುತಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಲಾದಿತೆ? ರಾಜನ ಸೋಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮರ್ತ್ಯಕೀಟಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂದೆರಡು ಫುಳಿಗೆ ನಡೆದಿತು ಬಿಡು! ಮುನಿರಾಜನ ಬಲದ ಮುಂದೆ ಬಲವೇ?

ವಿಷಯಾನಂದ ಲೋಲಪ್ರಾರ್ಗಿ ಕಾವ್ಯಮಯಂ,  
ಭರತೇಶಸೆಸಿಪರ್ ದಿಗ್ರಿಜಯ ವಿಭಾರಂ!  
ಚಂಡಪರಾಕ್ರಮಿಗಳನ್ನಾ ಚಂಡಾಡಿಸಿದೀ ಗಂಡುಗಲಿಯನ್ನಾ,  
ಚಣವೋದರೊಳ್ಳಾ ತಿಂದು ತೇಗುವಂ ಕಾಲಪುಷಂ !  
ಆರಾರನೋ ಗೆಲ್ಲರೇನಂತೆ, ತನ್ನಂ ತಾಂಗೆಲ್ಲದನ್ನುಕ,  
ಪಡೆಯಲಾರ್ವಾಸೆ ಭರತೇಶಂ ನಿತ್ಯಮಪ್ಪ ಸುಖಿಮಂ !  
ತಮಿಸ್ರಗುಷಯೆ ಶಾಗತ್ತಲೆಯ ವೋತ್ತಮೆಲ್ಲಂ ನೆಲೆಗಾಳದೆ,  
ನುಗ್ರಾ ಬಿಡಾರ್ಗೈದುದು ಭರತೇಶನ ಕಲುಷಿತಮಪ್ಪ ಹೃದಯಮಂ !  
ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಬೃಹದಾಕಾರದ ಬಿಲಮಂ !  
ಅದಂ ಪರಿಹರಿಸಲ್ಲಾ ಶಕ್ತಿಯ ದೊಂಬರ ಬಿಳ್ಳಿಗೆಸದಳಂ !  
ಸಂಸಾರದಿಂ ಪಾರಾದವನಲ್ಲೇ ತಾಂ ಪ್ರಯರಮೇಶಂ !  
ಅದೋಸಮವಸರಣದೊಳ್ಳಾ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿಪರಂ !  
ಅಮರಾದಿಗಳ್ಲಾ ಭಕ್ತಿಯೋಳ್ಳಿ ಬಂದರ್ವಿಸುತ್ತಿಪರಾ!  
ಚತುರಂಗ ಸೈನ್ಯಮಲ್ಲಾ! ದಂಡರಕ್ಷಮಲ್ಲಾ! ಚಕ್ರಮುಮಲ್ಲಾ!  
ಅದೊಡಂ ಪ್ರಭುತಾಂ ಮೂಲೋಕೆಲ್ಲಂ ಪ್ರಷಭದೇವಂ !  
ಬಿಲವಂ ಜಸಗಣಾಪ್ಯದಯಮನಾಳ್ಳಂ!”

ಉ. ಬಿ. ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರ, ಭ. ಬಾ., ದೃ. ಇ. ಪ್ರ. ೮.

ಭರತೇಶನ ಕ್ಷಮೆ ಬಲವನ್ನೂ ವೃಷಭದೇವನ ಬ್ರಹ್ಮ ಬಲವನ್ನೂ ಅಕ್ಷಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಮಾಮಿಕವಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿದೆ. ಲೋಕವನ್ನು ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಭರತೇಶ ಗೆದ್ದರೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸೋತುಹೋಗಿರುವನು! ತಮಿಸುಗುಹೆಯ ಕಗ್ಗತ್ತಲನ್ನು ಕಾಕಿನೀರತ್ತದಿಂದ ಚಕ್ರೇಶ ಹೋಗ ಲಾಡಿಸಿದರೂ ಈತನ ಅಂತರಂಗ ಕಾಮಕ್ಷೇಧದ ಕಗ್ಗತ್ತಲಿಂದ ಭರಿತವಾಗುತ್ತಾ ಹೋದು ದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮನಮುಖುವಂತೆ ವಿವರಿಸಿದೆ.

ಅಮರೇಂದ್ರನ್ನು ಕಿ ವೀಚರೇಂದ್ರವಿಭವಂ ಭೋಗೀಂದ್ರಭೋಗಂ ಮಹಂ |  
ದ್ರಹುಹೈಕ್ಕರ್ಯಾಮಿಲ್ಲ ಮಧುಪವಿವಂ ಚೇಳ್ಣಂತು ಬೇಳಲ್ಲಿನು ||  
ತ್ರುಮುಖಾವಿಧಿಯುಂ ಸಮಾಧಿಮರಣಂ ಕೊಕ್ಕಾಯಂ ಬೋಧಿಲಾ |  
ಭಮವೋಷಂ ದೂರಕೊಳ್ಳುದಕ್ಕೆಮಗೆ ಮುಕ್ತಿರ್ತೀ ಮನೋವಲ್ಲಭಾ ||"

ದೇವೇಂದ್ರನ ದೂಡ್ಣಸ್ತಿಕೆ, ವೀಚರೇಂದ್ರನ ವೈಭವ, ನಾಗೇಂದ್ರನ ಭೋಗ ಭಾಗ್ಯ ಮಹೇಂದ್ರನ ಮಹೈಕ್ಕರ್ಯಾ ಇವೆಲ್ಲ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ದಿನ ಮಣ್ಣಮುಕ್ಕುವು! ನನಗೆ ಇಂಥ ಸಂಪದ ಬೇಡವೇ ಬೇಡ! ಉತ್ತಮವಾದ ಜಿನದಿಕ್ಕೆ ಲಭಿಸಲಿ; 'ಸಮಾಧಿಮರಣ' ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿ; 'ಕೊಕ್ಕಾಯ'ವಾಗಿ ಹೋಗಲಿ; ಅವೋಷವಾದ 'ಕೇವಲಜ್ಞಾನ' ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಲಿ. ಮುಕ್ತಿರ್ತೀ ಮನೋವಲ್ಲಭ, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಅನುಗ್ರಹಿಸಯ್ಯ!—ಎಂದು ಷಟ್ಟಂಡಾಧಿಪತಿಯಾಗಿರುವ ಭರತೇಶ ದಿಗ್ರಿಜಯಕ್ಕೆ ಹೂರಂಡಿವಾಗ ಸಮವಸರಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ತೀರ್ಥೇಶನ ಪಾದಾರವಿಂದದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂಡಿರುವನು!

ತಮ್ಮಂ ಕೀರ್ತಿಸೆ ನಲ್ಲೀಯೋಲ್ಲೆ ಕದುಜಾಗಂ ಕೂಡ ಸಂಭಾಷಣಂ |  
ನಿಮ್ಮಂ ಕೀರ್ತಿಸಲಳ್ಳ ಮೌರ ಬಡಜಾಗಂ ಮೌನವೀ ಭೂಮಿಪರ್ |  
ತಮ್ಮಂ ಕೊಲ್ಲ ನರೇಂದ್ರನಂ ಪ್ರಾಗಳಳ್ಳಂ ಮನ್ವಪರ್ ನಿಮ್ಮಾಳೀಂ |  
ಹಮ್ಮಂ ತೋರಣೂ ಕಾವಸೊಳ್ಳಲಹವೇ ರತ್ನಾಕಾರಿಕ್ಕಾರ್ಥಾ || ೨೨ ||

ರಾಜನ ಮುಂದ ಹೋಗಿ ಆತನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿದಾಗ ಸುಪ್ರಿತನಾಗಿ ಕರುಣೆಯುಕ್ಕೆ ಕೈತೊರಿದು ದಾನ ಮಾಡುವನು, ಬಾಯ್ತುಂಬ ಮಾತಾಡಿಸುವನು; ಏನಾದರೂ ದೇವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತೆ ಅರಸನ ಮುಂದ ನಿಂತರೆ ಮುಖಿ ತಿರುಗಿಸುವನು, ಏನೋ ತೊಲಗಲಿಯೆಂದು ಅಷ್ಟೋ ಇಷ್ಟೋ ಕೊಟ್ಟಿ, ಕೆಳುಹಿಸುವನು; ಮಾತಂತು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ! ತಮ್ಮನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಅಧಿರಾಜನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿದರೆ ಭಯದಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಜಿನೇಂದ್ರ, ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆಯೂ ಅರಸರ ಅಹಂಕಾರವೇ? ರಕ್ಷಿಸುವವನ ಮುಂದ ಅವರು ಬಾಲ ಬಿಂಬಿತಿರುವರಲ್ಲ!

ಇಂದ್ರನಂತಿನನಂತೆ ಚಂದ್ರನಂತೆಂದು ನ | ರೇಂದ್ರರು ಹೋಗಳ ಮೆಚ್ಚುವರು ||  
ಇಂದ್ರಾದಿಗಳು ಲಯಕೊಳಗಾದರಾತ್ತ ಜಿ | ನೇಂದ್ರ, ನೆಂದೆನೆಲೊಲ್ಲೆ ನಿನು || ೨೩ ||  
ಉದ್ಧರಕೀರ್ತಿ ಕೋಮಲಮಾತೀ ಯೆನ್ನಲ್ಲಿಲ್ಲ | ರುದ್ಧರಿಸುವರ ವಂದಿಗೂ ||  
ತುಢ ನಿಶ್ಚಯದೊಳ್ಳಿಗೆ ಮೂರ್ತಿಯಿಲ್ಲತ್ತ | ಸಿದ್ಧನಂದನೆಲೊಲ್ಲೆ ನಿನು || ೨೪ ||

ಇ. ಆ. ಪ್ರ., X-೫೩.

ಇ. ಭ. ಪ್ರ. ಅನೇ ಸಂ.

ಸುರಕರುಸುರಭಿ ಚಿಂತಾಮಣಿ ನೀನೆಂದು | ವಿರಚಿಸಲ್ಲಿರಮೆಚ್ಚು ||  
ತರುಪಶು ಪಾಷಾಣ ಸಾಟಿಯಿಲ್ಲತ್ತ ಚಿ | ತ್ವರುಪನೆಂದರೆ ನಿನ್ನ ಮೆಚ್ಚು || ೨೫ ||  
ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಹಾರಾಜರ ತಿಳಗೇಡಿತನವನ್ನು ರತ್ನಾಕರ ಪರಿಹಾಸ್ಯವೆಸಗಿ ಭರತೇಶನ ಆದರ್ಶಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋಗಿರುವನು.

ಆರಿಂದಾದುದೂ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಿಯದು ನಿಮ್ಮಂದಾದುದೆಂಡೊಡಾ |  
ಜಾರಂ ಮುಸ್ಸಣಮಾತ್ರಮಿದರ ಘಲದಿಂದಾಡೆವಕೇ ಜನ್ಮದೊಳ್ಳಾ ||  
ಸೇರಿತ್ತು ತರಣಕ್ಕೆ ನೀನೆಪತಿ ನಿನ್ನಂ ಮಾಣಿವಂ ಕಷ್ಟಸಂ |  
ಸಾರಾಂಬೋಧಿಯ ದಾಂಡಲೆನಿರಿವನೇ ರತ್ನಾಕಾರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೨೬ ||

ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಿಯನ್ನು ಕೃಪೆಗೈದವರಾರು? ಜಿನೇಂದ್ರ, ನಿನೇ ತಾನೆ? ಹಿಂದಣ ಭವದ ಸದಾಚಾರ ಸಂಪನ್ಮೂಲೆಯ ಘಲವಾಗಿ ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಪದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು! ಎಲ್ಲ ಅಚರಣೆಯನ್ನೂ ಬೋಧಿಸಿದ ಪ್ರಭು, ನಿನೇ ತಾನೆ? ನಿನ್ನನ್ನು ಮರೆತವನು ಕಡುಕುವಾದ ಸಂಸಾರಸಾಗರವನ್ನು ದಾಂಟುವನೆ? ಜಿನೇಂದ್ರ, ತಾನಾಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಏನನ್ನೂ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ ವೆಂಬುದು ನಿಶ್ಚಯದ್ವಾರಾಯಿಂದ ನಿಜವಾದರೂ ಜಿನ ಭಕ್ತನ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಸರ್ಕಲ ಸಂಪದವೂ ತಾನಾಗೆ ಲಭಿಸುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಅಲ್ಲಾಗಳಿಯಲಾದಿತೆ? ಜಿನನನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾ ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಮುಕ್ತಾಗಬಹುದೆನ್ನವಾಗ ಉಳಿದ ಲಾಂಕ ಸಂಪತ್ತಿನ ಮಾತೇನು?

ಕವಿತೋಳಾಸೆಯ್ಯ ಘಲಮಾವುದೂ ಪ್ರಾಚೆ ನೆಗ್ಗಳ್ಳ ಲಾಭಮಂ |  
ಬಿವ ವಲಮಂದ್ರಪೂಜ ಭುವನಸ್ತುತಮಬ್ರ ನೆಗ್ಗಳ್ಳ ಮುಕ್ತ ಸಂ ||  
ಭವಸುವ ಲಾಭಮಂಬಿವೆ ಜಿನೇಂದ್ರ, ಗುಣಸ್ತಿಯಿಂದ ತಾಮೆ ಸಾ |  
ರವೆ? ಪರಿಂಪದೇಂ? ಪರರಮಾದುಪುದೇಂ? ಪರರಿಂದ ಮಷ್ಟುದೇಂ ||

ಸನ್ನಾನ, ಕೀರ್ತಿ ಮತ್ತು ಲಾಭ ಇಷ್ಟೆಕ್ಕೆ ಆಸೆಪಟ್ಟು ಕೆಲವರು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸುವರು. ಜಿನೇಂದ್ರನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವದರಿಂದ ದೇವೇಂದ್ರನೇ ಬಂದು ನಿಮ್ಮಂ ನಿಮ್ಮಾಳ್ಣಿಸುವನು. ಲೋಕದ ತುಂಬ ನಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿ ಹರಡುವದು. ಇದರ ಮೇಲೆ ಮೋಕ್ಷಪೂ ದೂರಕುವದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿ ಬೇಡಬೇಕಾದ್ದೇನು ಬಂದಿದೆ? ಎಂದು ಪಂಪ ಮಹಾಕವಿ ಭಕ್ತಿಯ ಆವೇಶದಿಂದ ನುಡಿದಿರುವನು! ಎಲ್ಲರ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ತಾಯ್ಯೇರೇ ದೃವಕ್ಕೆ! ನಾವು ನೇರವಾಗಿ ಭಗವದನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಾದರೆ ಆಗ ಎಲ್ಲವೂ ಲಭಿಸಿದಂತೆ; ಇಹದಲ್ಲಿ ಹಾಯಾಗಿದ್ದು ಪರವನ್ನೂ ಗಿಡ್ಡಿಸುಬಹುದು!

ಸಿರೆಗೆನು ಕಡಮೆ ಸಿಂಗರಕೆನು ಕಡಮೆ ಸೌಂ | ದರಕೆನು ಕಡಮೆ ನೀನಿರಲು ||  
ವರವಿಲ್ಲದನ್ನಂತರಂದೊಳಿರು ಪ್ರಬುಂ | ಧೂರನೆ ಕಡಂಬರ ಪ್ರಾಣಾಂ ||

ಜ್ಞಾನಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಜಿನೇಂದ್ರ, ಏನನ್ನೂ ಕೊಡಲಾರದವನಾದರೂ ಭಕ್ತನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ,

ಇ. ಭ. ಪ್ರ. ಅನೇ ಸಂ.

ಇ. ಆ. ಪ್ರ. ೧-೫೬.

ಇ. ಭ. ಪ್ರ. ೨ಎನೇ ಸಂ. ಪ್ರ. ೬೪

ವಿನು ಬಂದರೂ ಅದು ದ್ಯುಮನುಗ್ರಹವೆಂದೇ! ರತ್ನಕರ ಎಷ್ಟುದರೂ ಜಿನಭಕ್ತ! ಜಿನ ದಾಸನೆಂದರೂ ಒಷ್ಟಿಲು. ಶುಷ್ಕವಾಗಿದ್ದ ಭೂಸಮಾಗ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಮಹಾಕವಿ ಭಕ್ತಿಯ ರಸಲೇಪನ ವೆಸಗಿ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಮರಗಿಟ್ಟು ಮೇರೆಸಿದನು. ಮನಮನಗೂ ಜಿನಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ದು ಹುಣಿದಾಡಿದನು!

ಅಳಮಾತ್ರಂ ವೃತ್ತಮಲ್ಲಕಾಲಮಿರೆ ಮನ್ಸಂ ತತ್ತಲಪ್ರಾಪ್ತಿಯಂ |  
ಪ್ರಜಾತಕ್ಷಾಪತಿಯಾದೆನಿಸ್ಸುಮಿನಂ ಸಮ್ಮಗ್ರಾಚಾರಲ ||  
ಕ್ಷಾಮಂ ರಾಶ್ರತವಾಂತು ದೇವಪದಮಂ ಕೈವಲ್ಯಮಂ ಕೊಂಬನೆಂ |  
ದೇವಸುತ್ತಿಜ್ಞಗಿಪಾತನೆ ಸುಖಿಯಲಾ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ರಾ || ೨೬ ||

“ಕಳಿದ ಭವದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ವೃತ್ತವನ್ನಾಚರಿಸಿದ್ದ ರಿಂದ ಈಗ ರಾಜನಾಗಿರುವ ನಲ್ಲ! ಇನ್ನುಮುಂದಾದರೂ ಪ್ರತಿದಿನ ನೋಂಹಿಗಳನ್ನಾಚರಿಸಿ ದೇವ ಪದಪಿಯನ್ನು ಅನಂತರ ನಿತ್ಯವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವಾತನೇ ನಿಜವಾದ ಸುಖಿ!”

ಆದಿದೇವನ ಭವಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಜಯವರ್ಮನಂಬಿ ಜನುಮ; ಇವನು ತನಗೆ ನಾಯವಾಗಿ ಬರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ತಂದೆ ಕೊಟ್ಟುಹೊದನಲ್ಲ ಎಂಬ ಸಂಕಟದಿಂದ ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಮರುಭವದಲ್ಲಾದರೂ ತಾನು ರಾಜನಾಗಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡು ಜಿನದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದನು. ತನ್ನ ಕೈಯಾರೆ ಕಿತ್ತಿದ್ದ ತಲೆಗೂದಲನ್ನು ಜಯವರ್ಮಯಿತಿ ಹುತ್ತದಲ್ಲಿ ಹಾಕಲು ಹೋದಾಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸರ್ವ ಇವನ ಕೈಯನ್ನು ಕಚ್ಚಿತು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿ ಯಾಗಿ ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಬೇಕರೇಂದ್ರನ ವಿಮಾನ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಸಾಯುವ ಘುಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಜಯವರ್ಮ ತಾನೂ ಬೇಕರನಾಗಬೇಕೆಂದುಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟು ಮರುಭವದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಬಲನಾಗಿ ಬೇಕರೇಂದ್ರನಾಗಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದನು.<sup>೧</sup> ಈತ ಮುನಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟರೂ ದೀಕ್ಷೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಸೆನುದುದನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲವೇ? ಕ್ರಮೇಣ ಕೆಲವು ಭವಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಈ ಜಯವರ್ಮನೆ ಲೋಕೋದ್ಧಾರಕನಾದ ಪ್ರಥಮ ತೀರ್ಥೇಶನಾಗುವನು!

ಭೃತ್ಯಂ ತನ್ನದೆಂತು ಕಾಣ್ಣನವನಂತುವೀಶ್ವರಂ ನಿಮ್ಮ ಕಂ |  
ದತ್ತಾನಂದದೆ ಕಾಣ್ಣ ಕೆಯ್ಯಿಗಿತಮಾಣಂಗಾನತಂ ಸಮ್ಮಾಲಿ ||  
ಸ್ವಾತ್ಮಂ ಸೇವಗಳಂಬಿವಂ ಸೆಗಳುತಂ ನಂಬಿದೊಡಾತಂಗೆ ಕ |  
ತ್ವತ್ತಧಿ ಕ್ಷಿತಿಪಾಲರಸರಗರೇ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ರಾ || ೩೦ ||

ತನ್ನ ಸೇವಕರು ತನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಾಣುವರೋ ಅದೇ ರೀತಿ ಮಹಾರಾಜನೂ ಜನೇಂದ್ರನಿದಿರು ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದಿದ್ದು, ಮನಸಾರೆ ಕಾಣ್ಣಯಿತ್ತು ಕೈಮುಗಿದು, ಸಾಷ್ಟಾಂಗ

೧. ಅಲ್ಲಿಯೆ ಕಾಣಪಳಂಡೆ ಮನಮಲ್ಲಿಯೆ ಕೆಲಿಸೆ ಸೆಟ್ಟುಮೆಚ್ಚುತ |  
ಭೂಲ್ಲಿಯೆ ಸೋಲ್ಲು ಪತ್ತೆ ಗತ್ತಿವಿತನಾಗಿವೇಕದಿಂ ತತ್ತೋ ||  
ವಲ್ಲಿಯೋಳಪನಲ್ಪಸುಖಿಮೆಲ್ಲ ಮನಲ್ಪಸುಖೀ ಮಾರಿ ಬಂ |  
ದಿಲ್ಲಿ ನಿದಾನದಿಂದತಿಬಳಂಗೆ ಮಹಾಬಳನಾಗಿ ಪುಟ್ಟಿದಂ ||—ಆ. ಪ್ರ. II-೪೭

ಪರಿಗಿ, ಕೊಂಡಾಡಿ ಸೇವೆಯೆಸಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಂಥವನಿದಿರು ಶತ್ರುರಾಜರು ತಾವಾಗೆ ತಣ್ಣಾಗಾಗು ಹರು!—

ಸುರಪಂ ತನ್ನಭವಿತ್ತು ಮಾವತಿಗನಪ್ಪಂ ಕಾಂತಯಂ ಪಾಡಿಪಂ |  
ಸುರಸ್ಯೇನ್ನಂ ಸಹವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಭಿಪಕ್ಷೋಲ್ಲಾಳಿಗಂ ಮಾಳ್ಜಾ ನಾ ||  
ದರದಿಂ ಭತ್ತಮನಸ್ತುವಂ ಸಹಿಸುವಂ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಂ ತಾಳ್ಳನೀ |  
ನರಕೀಷಾದಿಗಳೇಕೆ ಗರ್ವಸುವರೋ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ರಾ || ೩೧ ||

ಗರ್ವದಿಂದ ಬೀಗಿಹೋಗಿದ್ದ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರನ್ನು ರತ್ನಕರ ಕಂಡಿದ್ದನೋ ಏನೋ. ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆವೇಶಗೊಂಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪ್ರಸಾರವೆಸಗುತ್ತಿದ್ದ ಈತನನ್ನು ಯಾರಾದರು ರಾಜರು ಅಸಂದ್ದೆಯಾಗಿ ಕಂಡಿರಬಹುದು. ಮಹಾರಾಜರ ಆಚೋಪನ್ನು ವಿಂಡಿಸಿ ಹತ್ತಾರು ಶೈಲ್ಕೇ ಗ್ರಳನ್ನು ತನ್ನ ಶತಕದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮರವಾಗಿ ಹಾಡಿರುವನು. ತೀರ್ಥೇಂಕರ ಪರಮದೇವರಿಗೆ ಸೇವೆಯಿಸಿಗಲು ಇಂದ್ರಾದಿಗಳು ತಾ ಮುಂದೆ ನಾ ಮುಂದೆಂದು ಕೈಕಟ್ಟಿ ಕಾದಿರುವದನ್ನು ಅವರ ನೆನಪಿಗೆ ತಂದಿದ್ದಾನೆ.

“ತೀರ್ಥೇಂಕರ ಜನಿಸಿದಾಗ ‘ಜನ್ಮಾಭಿಷೇಕ’ವೆಗಳು ದೇವಲೋಕವೇ ಬುವಿಯತ್ತ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದು, ಜಿನಜನಸಿಗೆ ಮಾಯಾನಿದ್ದ ಬರಿಸಿ ಶಚೀದೇವಿ ಜಿನಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಅಕ್ಷರಯಿಂದ ಡಬಿ ತಂದು ದೇವೇಂದ್ರನ ಕೈಗೆ ಕೊಡುವಳಳು. ಮೂರು ಲೋಕದ ಸಂಪದವೂ ತನ್ನ ಕರ ಗತವಾದಂತೆ ದೇವೇಂದ್ರ, ಹಿರಿಹಿಗ್ರಿ ಆ ಮಗುವನ್ನು ಖರಾವತದ ಮೇಲೆ ಮೇರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿ ತಾನೇ ಮಾವಟಿಗಳಾಗುವನು; ಶಚೀದೇವಿಯಿಂದ ಸುರಗಿತ ಹಾಡಿಸುವನು. ಕೊನೆಗೆ ಮೇರು ಪರವತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಭಿಷೇಕವೆಸಗುವರು. ಒಬ್ಬ ದೇವೇಂದ್ರ, ಭತ್ತಿಯನ್ನೆತ್ತಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಭಾಮರ ಬಿಸಿದರೆ ಮಗದೊಬ್ಬ ತನೆನಾದರೂ ಅವಕಾಶ ದೊರೆತೀಕೋ ಎಂದು ಕಾದಿರುವನು! ತೀರ್ಥೇಶನಾಗಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿ ವ್ಯರ್ಗ್ಯ ಹೊಂದಿದಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಬುವಿಗಳಿಂದ ಬಂದು ವಿರಕ್ತ ಚೇತನವನ್ನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸಿ ತಾವೇ ಹೊರುವರು!<sup>೨</sup>”

ಜನ್ಮಾಭಿಷೇಕದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಪಂಪನ ಬಾಯಿಂದ ಕೇಳಬೇಕು.

ಒಮುಕರ ಬಿಂಬ ನಿಭಜ್ಞ | ತ್ರ ಮನೀಶಾನೇಂದ್ರ ಸೆತ್ತಿದಂ ತತ್ತೋರವಿ |  
ಭ್ರಮದಿಂ ಪದಪ್ರಾದವೆ ಸನ | ತ್ವಮಾರ ಮಾಹೇಂದ್ರ ರಿಕ್ಷದರ್ ಭಾಮರಮಂ ||

‘ಶತಾನೇಂದ್ರ’ ಜಿನಶಿಶುವಿಗೆ ಚಂದ್ರ ಬಿಂಬದಂಥ ಬೆಳ್ಳಿಗ್ರಂಥೆಯೆತ್ತಿದ್ದನು. ‘ಮಹೇಂದ್ರ’ ಮತ್ತು ‘ಸನತ್ತುಮಾರರು’ ಆ ಮಗುವಿಗೆ ಭಾಮರವಿಕ್ಕಿದರು!

೧. ಪರಮೋತ್ಮಾಹದಿನಾಗಳೇಳಿವರಂ ಭೂಪಾಲರುಯ್ಯರ್ ವಿಯ |  
ಭೂರರಕ್ತೇಳಿಡಿಯಂ ವಿಯದ್ದುಮನದಿಂದಾಂತುಯ್ಯರಲ್ಲಿಂ ಸುರಾ ||  
ಸುರರಂಭೋದ ಪಂಚಕ್ಷಳಂಕರಣ ಮಾಗ್ನಯ್ಯರ್ ಬಳಕ್ಕಿಂದ್ರ |  
ದರರುಯ್ಯರ್ ಕಮನಿಯರತ್ನ ಶಿಬಿಕಾಸ್ತಂದರ್ ಜಗನ್ಮಾಭನಂ || ಪಂಪ, ಆ. ಪ್ರ. IX-೨೨  
೨. ಪಂಪ, ಆ. ಪ್ರ. VII-೪೯.

ಇತರೇಂದ್ರರ್‌ ಪರಿಚಾರಿಕ ಪ್ರಭೃತಿಯಿಂ ಮುಂದಾದೆ ದೇವಂಗನಾ |  
ನ್ನಿತ ದೇವಾಧಿಪತಾತೆ ಕನ್ನಡಿಸೋಡರ್‌ ಪೂಮಾಲೆ ಭ್ಯಂಗಾರಮು ||  
ಕ್ಷತಮೆಂಬುಜ್ಞಾಳ ಮಂಗಳೋಪಕರಣ ದ್ರವ್ಯಂಗಳಂ ನೀಡೆ ಸಂ |  
ತತಮೆನಂದು ಜಿನಾಭಕರಂಗಸೇದುದೋ ಜನ್ಮಾಭಿಷೇಕೋಽಷ್ಟವಂ ||

ಉಳಿದ ಇಂದ್ರರೆಲ್ಲ ಪರಿಚಾರಕರಾಗಿ ಮಗರುವಿನ ಮುಂದೆ ಕುಣೆದಾಡಿದರು. ದೇವಕನ್ನೆಯ ರೊಡನೆ ಇಂದ್ರಾಳಿ ಮಂಗಳದ್ರವ್ಯಂಗಳನ್ನು ನೀಡಿದಳು. ಆ ಜನ್ಮಾಭಿಷೇಕದ ಸೋಗಸೇಸೋಗಸು! —ಹೀಗಿರುವಾಗ ನರಕೀಣಾದಿಗಳು ಏಕೆ ತಲೆ ತಿರುಗಿದಂತಾಡುವರೋ ಏನೋ!—ಎಂದು ರತ್ನಕರ ರೋಜ್ಞಿಗೆದ್ದಿರುವನು.

ಹಾವೃತಿಂದವರ ಸುಡಿಸಬಹುದು;  
ಗರ ಹೊಡೆದವರ ಸುಡಿಸಬಹುದು;  
ಸಿಗರ ಹೊಡೆದವರ ಸುಡಿಸಲು ಬಾರದು ನೋಡಯ್ಯಾ!  
ಬಡತನವೆಂಬ ಮಂತ್ರವಾದಿ ಹೋಗಲು  
ಒಡನೆ ಸುಡಿವರು, ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಾ

ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಪಿತ್ರೈ ನೆತ್ತಿಗೇರಿದವರನ್ನು ಕಂಡು ಬಸವಣ್ಣನವರೂ ಸಿದ್ಧಿಮಿಡಿಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತರು ಮನಃಪೂರ್ವಕ ಸಹಕರಿಸಿಲ್ಲವೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈಗ ಈ ಕಟುನುಡಿ ಅನಿವಾರ್ಯ.

ದೊರೆಯೇನಂ ಹಿಡಿರ್ವನಂತದನ ಲೋಕಂ ಮೆಚ್ಚುಗುಂ ತಢ್ಧರಾ |  
ವರನಾ ದುರ್ಮತದತ್ತ ತಾನೆಳಿಸಿದಂದಾ ಸಾರ್ಥಕಂ ತನ್ನವಂ ||  
ಸರಕ್ಕಿಂದನೋಲ್ಲು ನಿಮ್ಮ ಮತದ್ವಿಜ್ಞಿಸಿದಂದಾತನು |  
ಧ್ಯಾರಿಸಲ್ಲುನೇ ಸಮರ್ಥನಾದನರೇ ರತ್ನಕರಾಧಿತ್ಯರಾ || ೪ ||

ದೊರೆಯಂತೆ ಧರೆ! ರಾಜ ಮೆಚ್ಚಿದುದನ್ನು ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಮೆಚ್ಚುವರು. ಅರಸು ದುರ್ಮಾಗಿ ಯಾದಂದು ತಾನು ಹಾಲಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಜೆ ಪರಿವಾರವನ್ನೂ ಹಾಲುಮಾಡುವನು! ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಒಂದು ನಾಡಿನ ದೊರೆ ದ್ಯುಭಕ್ತನಾದಂದು ತಾನು ಉದ್ದಾರನಾಗಿ ಪ್ರಜಾಕೋಣಿಯನ್ನೂ ಉದ್ಧರಿಸಲಾಪನು!—ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ ಅಭಿರುಚಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಜ್ಯೇಂದ್ರಮತದಲ್ಲಿ ವರಿಳಿತವಾದುದನ್ನು ರತ್ನಕರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದಂತಿದೆ. ರಾಜಕೀಯ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕ್ಷೇವಾಡವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆಯಂಬುದಕ್ಕೆ ಇತಿಹಾಸ ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿಯುತ್ತಿದೆ.

ಸರರೋಳ್ಳಂಟಿ ಸರೇಂದ್ರನಾದ ದಿನದೋಳಿಧ್ಯಂ ಮರ್ಮಮಂ ಸನ್ಮಾನಿ |  
ಶ್ವರಂ ಭವ್ಯರನೋಲ್ಲು ಮನ್ಮಿಸಿಯಾಭಗಾಶ್ರಿತಗೀರ್ವತಂ ||  
ಪರಿವಾರಪ್ರಪಂಗಳ್ಲ ತಾಯ ತರದಿಂದೋಷತ್ತಮರ್ವಂ ಧರಾ |  
ವರನಂದಾ ಬದಿಲಕ್ಕೆ ನಾಳನವನ್ನೆ ರತ್ನಕರಾಧಿತ್ಯರಾ || ೫ ||

ಂ. ಪಂಪ, ಆ. ಪ್ರ. VII-ಉಂ.

ಉ. ಬ. ವ. ೧೩೨.

ಮಹಾರಾಜನಿಗ ಲೋಕಸೇವೆಯಿಸಗಲು ಅವಕಾಶವೂ ಉಂಟು, ಅನುಕೂಲವೂ ಉಂಟು. ಮಹಿತಿ ವನಿತೆಯಟ್ಟಿದ ದೂತರೋ ಎಂಬಂತೆ ಎಲ್ಲ ತರನಾದ ಅನಾಧರೂ ಆತನಿರುವಲ್ಲಿಗೇ ಬಂದು ಪ್ರಣಾಭಾಗಿಯಾಗಲು ರಾಜನಿಗ ಸದವರ್ಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಡುವರು. “ಸದ್ಧಮ್ರವನ್ನೂ ಸಾಧುಸಂತರನ್ನೂ, ಭವ್ಯಾವಳಿಯನ್ನೂ ಸನ್ಯಾಸಿ, ಅನಾಧರಿಗೂ ಕೈತೋರದು ದಾನವಿತ್ತು ತನ್ನ ಪ್ರಜಾಕೋಣಿಯನ್ನು ಮತ್ತಳಿಂತೆ ಕಂಡಾಗ ಆ ಮಹಾರಾಜ ಮುಂದೆ ಸಗ್ಗವನಾಳುವ ದೇವೇಂದ್ರನಾದಾನು!”

ಧರ್ಮದಿಂದಾದುದು ಸಿರಿಯಂದು ಸುಖಿಸುತ್ತ | ಧರ್ಮವ ಮರೆಯರುತ್ತಮರು ||  
ಧರ್ಮವೇತರದೆಂದು ಭೋಗಕ್ಕೆ ಮರಳಾಗಿ | ಕರ್ಮಗಳಾಚರಿಸುವರು || ೧೦ ||  
ಹವಣಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿಂದಿಯವರ್ಗವ | ನವಿಕಳಾಗಿರಬೇಕು ||  
ಭವನಕಂದಿನರಾಯ ಸ್ವರ್ಗಕೆ ನಾಳನ | ದಿವಿಜೀಂದ್ರನೆಸಿರಬೇಕು || ೧೧ ||  
ದೂರಗಂತರಂಗ ವಿಷ್ಣುನ ನಿಷ್ಠಲವಾಗಿ | ದೂರಕೊಂಡರಾ ದೂರಗಿನ್ನು ||  
ದೂರಯಂತೆ ಧರೆಗಂದಿನರಸು ಸ್ವರ್ಗಕೆ ನಾಳ | ನರಸು ಮತ್ತಿಗೆ ಮುಂದಾರಸು || ೧೨ ||

ಭರತೇಶಪೇಭವದಲ್ಲೂ ದೂರಗಿರಬೇಕಾದ ಗುರಿಯನ್ನು ರತ್ನಕರ ಸರಸವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿರುವನು.

ಎಷ್ಟೆಷ್ಟಿಸಿರಿ ಪೆಚ್ಚಾಗುಂ ತನಗೆ ತಾನಷ್ಟು ಸದ್ಧಮ್ರಕು |  
ತೈಪ್ಪಂ ಮಾಡಲೇವೆಳ್ಳು ನೋಂಟಿಗಳನಾ ನಿಗ್ರಂಥರಂ ನಿಷ್ಟ ಸಂ ||  
ತುಷ್ಪಂ ಮಾಡಲೇವೆಳ್ಳು ಧಾರ್ಮಿಕಜನಕ್ಕಾಧಾರವಾಗಲ್ಲ ವೇ |  
ಇಷ್ಟ್ಪಂ ತಾಂ ಸುಕ್ತತಾನುಬಂಧಿ ಸುಕ್ತತಂ ರತ್ನಕರಾಧಿತ್ಯರಾ || ೧೩ ||

ಸಿರಿ ಹೆಚ್ಚಿದಮ್ಮು ಧಾರ್ಮಿಕ ಬುದ್ಧಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋಗಬೇಕು; ನೋಂಟಿಗಳನ್ನುಚರಿಸಿ ಸಾಧುಸಂತರನ್ನು ಸಂತುಸ್ಯಿಗೋಳಿಸಬೇಕು; ಧರ್ಮತ್ವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯ ಸಹಕಾರವನ್ನೂ ನೀಡಬೇಕು; ಇಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸುಕ್ತತಾನುಬಂಧಿ ಸುಕ್ತತವಾಗುವವು. ಒಂದು ದಿನ ಕರು ಹಾಲು ಬಿಟ್ಟಿತೆಂದರೆ ಹಸುವಿನ ಕೆಳ್ಳಿಲಲ್ಲಿ ಬಿಗಿತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಿಂಸೆಯಾಗುವಂತೆ ಶ್ರೀಮಂತ ರಿಗೂ ಯಾರೂ ಸತ್ಯಾತ್ಮರು ದೊರೆಯಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮುಜುಗರವಾಗಬೇಕು.

“ದಿನಬಂಡೆಯಾಗದ ಪರಮಾತ್ಮೆರತರಾದ | ಮುನಿಗಳಿಗ್ನುದಾನವನು ||  
ಮನಮುಕ್ತಿಮಾಡುವ ಭಾಗ್ಯವಂಬಿದಾನವ | ಮನಸ್ಜ ಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬ | ೧೦ ||  
ಚಿಟ್ಟಿನೋಳಗೆ ಬಿದ್ದ ಸ್ವಾತಿಯ ಸೀರೆನಿ | ಸಮಾಷಿ ಮುತ್ತಾಗುವಂತೆ ||  
ಬಪ್ಪುವ ಭವ್ಯನಾತ್ತಾರಾಮಗುಣಲಿತ್ತ | ರಷ್ಣದಚ್ಚರಿಯೆ ಕ್ಷೇವಲ್ಲಾ” || ೧೧ ||

ಒಂದುದಿನ ಸಾಧುಸಂತರಿಗೆ ಕೈಯಾರೆ ಆಹಾರದಾನ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶದೊರೆಯದೇ ಹೋದರೆ ಭರತೇಶ ಆ ದಿನವೆಲ್ಲ ಬಂಡೆಯಾಯ್ತೆಂದು ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು!

ಂ. ಭ. ಪ್ರ. ೨೨೧ ಸಂ.

ಉ. ಭ. ಪ್ರ. ೨೨೨ ಸಂ.

ವರ್ತಮಂ ಮಾಸ್ತೋದ ಸೇವ ಮಾಸ್ತುದರಿದೇ ಶೀಲೋಪವಾಸಕ್ತಿ ಬೆ |  
ಚ್ಯಾತಿರಲ್ಲಿಕ್ರಮ ಲಕ್ಷ್ಯ ಜಾಪ್ಯದರಿದೇ ಸತ್ಯಾತ್ಮಧಾನಂ ವಿವ ||  
ಚಿತ್ವಮಾಗಲ್ಲಿರಿ ಕಂದಿಪ್ರಾದರಿದೇ ನಿಮ್ಮ ಚಾನಾ ಸಂಭ್ರಮಂ |  
ಚ್ಯಾತಮಾಗಲ್ಲಿಪ್ರೇಭವಂ ಸಡಿಲದೇ ರತ್ನ ಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೪೫ ||

ಸಂಪತ್ತು ಹಚ್ಚಿದಷ್ಟ್ವಾ ಮಾನವನ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯೂ ಹಚ್ಚಿಪ್ರದು. ದೂರ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ತಲೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಲಾಬಹುದು, ಉರುಳಿಸಲಾಬಹುದು! ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ, ಸಂಯಮದ ಅಸ್ತಿವಾರದ ಮೇಲೆ ನೆಲೆಗೊಂಡಾಗ ಒಂದು ವರವಾದರೆ, ಅಸಂಯಮಿಯ ಕೈಗೆ ದೂರತಾಗ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯೇ ಶಾಪವಾಗಿದಿರದು! “ವೃತವನ್ನು ತೂರೆದನೆಂದರೆ ಶ್ರೀಮಂತನ ಸುಖಿಸಂಪದಕ್ಕೆ ಗೆದ್ದಲು ಹತ್ತಿತೆಂದೇ ಲಕ್ಷ್ಯ! ಶೀಲಕ್ಷ್ಯ ಉಪವಾಸಕ್ಷ್ಯ ಅಂಜಿ ದವನನ್ನು ಕಲಿತನ ಕೈಬಿಡಿದಿರದು! ಸಾಧುಸಂತರಿಗೆ ನೀಡದ ಕೈಮುದುರಿಕೊಂಡಾಗ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ತಾಯ್ಯೇರಾದ ಪ್ರೋಲಕ್ಷ್ಯ ಯೂ ತನ್ನ ಕೈ ಮುದುರಿಕೊಳ್ಳಿರಿಳು! ಸಂಭ್ರಮ ದಿಂದ ದೇವನನ್ನು ಚಿಕ್ಕಸುವುದನ್ನು ಎಂದಿನಿಂದ ಮಹಾರಾಜ ಮರಯುವನೋ ಅಂದಿನಿಂದ ಅವನ ವ್ಯಾಘವ ಸಡಿಲವಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುವದು”—ಹಂಗಳಿಸುವದು ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ; ಬಳಸುವುದೇ ದೊಡ್ಡದು. ಧನ ಸದ್ಗುರಿಯೋಗವಾದಂದು ಬಳಸಿದ್ದೆಲ್ಲ ಉಳಿಸಿದಂತೆಯೇ !

ಭೂಕಂಪಂ ಗ್ರಹಣಂ ಬರಂ ಗ್ರಹದನಿಷ್ಟ್ಯಂ ವ್ಯಂತರೋಗ್ರಂ ರುಜಾ |  
ಶೋಕಂ ದುಸ್ತಿ ಗ್ರಹಮತ್ತ್ಯಾಗಜವಾಹೋನ್ನಾರಿ ದುಸ್ತಿಪ್ರೇ ನಾ ||  
ನಾ ಕಷ್ಟಕೆ ಮಹಾಭಾವಕ ಕಲಿಕುಂಡಾರ್ಥಕ್ರಿಯಾನಂ ಸಂಘರ್ಷಾ |  
ಜಾಕಾರ್ಯಂ ದೂರ ಮಾಳ್ಯ ಶಾಂತಿಕವಲಾ ರತ್ನ ಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೪೬ ||

ಭೂಕಂಪ, ಗ್ರಹಣ, ಕ್ಷಾಮಡಾಮರ, ಗ್ರಹಭಾರ, ವ್ಯಂತರದೇವತಾಭೀತಿ, ರೋಗರುಜಿನ, ದುಸ್ತಿತಿ, ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಸು, ಮನುಷ್ಯ, ಆನೆ, ಕುದುರೆ ಇವಕ್ಕೆ ರೋಗವುಂಟಾಗುವದು, ದುಸ್ತಿಪ್ರೇ ಕಾಣಲು—ಮುಂತಾದ ನಾನಾ ಸಂಕಷ್ಟಗಳು ತಲೆದೂರಿದಾಗ ಮಹಾರಾಜ ನಾದವನು ಮಹಾಭಿಷೇಕವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಕಲಿಕುಂಡ ಇತ್ಯಾದಿ ಯಂತ್ರಗಳ ಆರಾಧನೆ ಮಾಡಿ, ಸಂಘರ್ಷಾಚ ಮಾಡಿದರೆ ಅನಿಷ್ಟ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಶಾಂತಿಯಾಗುವದು.

ದೀಕ್ಷಾಗ್ರಾಂಗಳಂ ದಯಾಶ್ರುತಮಾ ಯಿಕ್ಷಾಳಂ ನಿಮ್ಮ ಸ |  
ಲ್ಲಕ್ಷಾಧಿಂಬಮನಾಸಯಂದಣಗಳೊಳ್ಳುಲಕ್ಷ್ಯಯೋಳ್ಯೇರೋಳಿ ||  
ಛೃಕ್ಷೋಳೋಳ್ಯೇಪದಿಂ ಪ್ರಭಾವನೆಗಳಂ ಮಾಳ್ಯಂ ನಿರಾಯಾಸದಿಂ |  
ಮೋಕ್ಷಶ್ರಿಗ್ರಾಂಥನಷ್ಟುದರಿದೇ ರತ್ನ ಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೪೭ ||

ಮುನಿಗಳನ್ನೂ, ಅಹಿಂಸೆಯ ಗಣೇಯಾದ ‘ಜಿನಾಗಮ’ವನ್ನೂ ಧರ್ಮರಕ್ಷಕರಾದ ಶಾಸನ ದೇವತೆಗಳನ್ನೂ, ಲಕ್ಷ್ಯಾವಾದ ಜಿನಿಂಬವನ್ನೂ ಆನೆಯಮೇಲೆ ಅಂಬಾರಿಗಳಲ್ಲಿಟ್ಟು ಮೇರಸಬೇಕು; ಪಲ್ಲಕ್ಷ್ಯಾಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಮೇರವಣಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕು; ರಥದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಉತ್ತರವ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಭಾವನೆ ಮಾಡುವಾತ ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ನಿವಾಣಾಲಕ್ಷ್ಯ ಯನ್ನೂ ಲಿಸದಿರನು!—ಇಂಥ ಉತ್ಸವಾದಿಗಳಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಭಕ್ತಿ ಉದ್ದೀಪನಗೊಳ್ಳುವದು.

ಹೊರಮಿಂಚಿಂ ಹೊಲೆಪೆಕ್ಕೆ ಸೋಲ್ಯುರೆರದಿಂ ಶೃಂಗಾರವಿರಕ್ತೆ ಬಾ |  
ಯೋರಿದೇ ತಸ್ತುರಚಾರವಿರ ವಿಟವೇಶ್ಯಾ ಕಾವ್ಯಮಂ ಕೇಳ್ಳು ಮೆ ||  
ಯ್ಯಾರೆಪ್ರ್ಯಾಣಿಪ್ರಾಣದ್ವೈಶರಯ್ಯೋ ಭೂಪರೋಳ್ಳಾ ಮ್ಯಾಮಂ |  
ಸುರಿವರ್ವಾಲ್ಲು ದಿಯೆಂದರಂ ಜಡಿವರ್ಯೈ ರತ್ನ ಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೪೮ ||

“ಮೇಲಿನ ತಳುಕಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ಹೊಲಸು ಹೆಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗುವ ಶೃಂಗಾರರಸಕ್ಕೂ ವೀರರಸಕ್ಕೂ ಬಾತು ಕಳ್ಳರ, ಜಾರರ, ವಿಟರ ಹಾಗೂ ವೇಶೈಯರ ಬಣ್ಣನೆಯಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಯರಾಗುತ್ತಿರುವರಲ್ಲ! ಪ್ರಣಿಕಢೆಯತ್ತ ಕಿವಿಯನ್ನು ಕೊಡರು! ಹುಳಿಯನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಮಹಾರಾಜರು ಅಮೃತದ ವಿಷಯ ಹೇಳಿದರೆ ಮೇಲೆ ಬೀಳುಲು ಬರುವರಲ್ಲ!—ಭರತೇಶನಂಧ ಆದರ್ಥ ಚಕ್ರೇಶನನ್ನು ಕಡೆದು ರತ್ನ ಕರ ಕೃತಕೃತ್ಯ ನಾಗಿರುವನು. ಅಂದಿನ ರಾಜರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಾದರೂ ಅಯೋಧ್ಯಾರಾಗಿ ಅಕಾರ್ಯವೆಸಗುತ್ತಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಅಂಥವರನ್ನು ಕಂಡು ಈ ಸಮಾಜಸುಧಾರಕ ಸಂಕಟಬಿದ್ದಿರುವನು; ಅಂಥವರನ್ನು ಸಾಂಗ್ರಹಿಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಲು ಹಣಗಾಡಿರಬೇಕು.

“ಹೆಣ್ಣುಬಣ್ಣುಸಿದರಂತಿತು ಲೇಂಡಂದೆ | ಹೆಣ್ಣುಗಿ ಕೇಳುವರುಂಬು ||  
ಬಣ್ಣುಸಲುತ್ತೆತ್ತುಕೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಕಿವಿಗೊಡು | ವಣ್ಣಂದಿರಾರು ನಿನ್ನಂತೆ || ೪೯ ||  
ನಾಲ್ಕೊಳ್ಳುಳ್ಳ ತತ್ತ್ವಯಾದಂತೆ ಪ್ರಾಂಗೊಡ | ಮೊಲೆಯೆಂದರೆ ಸೋಂಕಿದಂತೆ ||  
ತಳಿಂದಾರ್ಥಿಯೆನಲು ಚಂಬಿಸಿದಂತೆ ನಲಿವರುಂ | ಟೊಲಿವರಾರಧ್ಯಾತ್ಮರಸಕೆ || ೫೦ ||

ಶೃಂಗಾರಂ ಕಲಿನಿತಿಗಳಂದವನೆಪದ್ಮಾಷ್ವಕೇಚೊಲ್ಲರಾ |  
ಶೃಂಗಾರಂ ಕಲಿನಿತಿಗಳುದಮೆಯೇ ಸತ್ಯಾಷ್ವದೂರ್ಜಾ ಲೋಕಿಕಂ ||  
ಪ್ರಾಂಗಿಂದಗ್ರಾಳ ನೇಮಿ ರನ್ನ ಕುಮುದೇಂದು ಶ್ರಿಜಿನಾಚಾರ್ಯ ಕಾ ||  
ವ್ಯಂಗಳ್ಯಾಡವೆ ಮೋಹಮಂ ಮುಕುತಿಯಂ ರತ್ನ ಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೫೧ ||

ಶೃಂಗಾರಕ್ಕಾಶಿಸಿ, ವೀರರಸವನ್ನು ಬಯಸಿ, ರಾಜನಿತಿಗಳೇಕ್ಕೆಪಟ್ಟು ಮಹಾರಾಜರು ದುಷ್ಪಾಷ್ವವನ್ನು ಏಕೆ ಮೆಚ್ಚುವರೂ ವನೋ? ಸತ್ಯಾಷ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಬಯಕೆ ಹಿಂಗಡೇನು? ಲೋಕ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಗಳಿರದನ್ನೂ ಏವರಿಸುವ ನೇಮಿಚಂದ್ರ, ರನ್ನ, ಕುಮುದೇಂದು, ಭಗವಾನ್ ಜಿನಸೇನಾಚಾರ್ಯ ಇವರುಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನವರಸವೂ ಭರಿತವಾಗಿದ್ದು ಜೊತೆಗೆ ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ನೋಡಬಹುದು—ಅಶ್ಲೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೋದಿ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು

ಂ. ಭ. ವ್ಯೇ. ಅನೇ ಸಂ.

೨. ಸೇಮಿಚಂದ್ರ : ಈ ಕವಿ ಕೃ. ತ. ಗಂಧಂರಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಇವನು ಲೀಲಾಪತಿಯನ್ನು ಬರೆದು ಬಂಂತರ ಸೇಮಿನಾಥಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಲಕ್ಷ್ಯಾವಾಜ, ವೀರಬಲ್ಲಾಳ ಈ ಇಬ್ಬರ ರಾಜಾಸ್ಥಾನದ ರಿಂದು ಈತ ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ: [ಕ. ಕ. ಚ. I. ಪ್ರ. ಅಂಜ.]

ರನ್ನ : ಇವನು ಜಮಾವಿಂದಿಯ ಬಳಿ ಮುದುಪೂರ್ವಲ್ಲಿ ಕೃ. ತ. ಇಂದರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನು. ಜಾಮುಂಡರಾಯ ಮೂರು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವನು. ಇವನಿಗೆ ತೈಲಪ ಚಕ್ರವರ್ತಿ (೬೩-೬೪) ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಿಂದ ಬಿರದಿತ್ತು ಸಾಂಗ್ರಹಿಸಿದನು. [ಕ. ಕ. ಚ. I. ಪ್ರ. ೬೨]

ಹೊಲಸು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿಯೆಂದು ರತ್ನಕರ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿತ್ತಿರುವನು. ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ರುಚಿಗೊಷ್ಠವಂತೆ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೇನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ.

ಅರಸುಗಳಿಗು ಏರ ದ್ವಿಜರಿಗ  
ಪರಮ ವೇದದ ಸಾರ ಯೋಗಿ  
ಶ್ವರರ ತತ್ತ್ವ ವಿಚಾರ ಮಂತ್ರಿಜನಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಗುಣ  
ವಿರಣಿಗಳ ಕೃಂಗಾರ ವಿದ್ಯಾ  
ಪರಿಣಾರಲಂಕಾರ ಕಾವ್ಯಕೆ  
ಗುರುವನೆಲು ರಚಿಸಿದ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತವೇ ||

ಅವರವರಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿದೆಯೆಂದು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಸಾರಿರುವನು. ಸಕಲದ್ವರ್ಮವನ್ನೂ ಕಾಂತಾಸಮ್ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮಹಾಕವಿಗಳು ಹುದುಗಿಸಿಟ್ಟಿರುವರು; ಜಟಿಲವಾದ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೂ ರಸಲೇಪನವೆಸಗಿ ಕಲೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವರು!

ಬೀತೋರಂಗದೊಳಿಟ್ಟು ನಿಮ್ಮ ಡಿಗಳಿಂ ಬಂದೋಲಂಗಂಗೊಟ್ಟುಡಂ |  
ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ರಾಗದೊಳ್ಳಿದೊಳಿಂ ಪದ್ಯಂಗಳೊಳ್ಳಿಯೋಳಿ ||  
ಶ್ರೀತೀರ್ಥಂಕರ ನಿಮ್ಮ ಪಾಡಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಮಾಡುತ್ತಿ |  
ಘಾತಂ ಭೂಪನೆ ಪಾಪಲೋಪಕನಲಾ ರತ್ನಕರಾಧಿಕೃತಾ || ೧೦ ||

ಒಂಗಕ್ಕೆ ಬರುವಾಗ ತನ್ನಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಜಿನೇಂದ್ರನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ತನ್ನ ಅಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ರಾಗದಲ್ಲಿ ಪದವನ್ನು ಪದ್ಯವನ್ನೂ ಹಾಡಿಸಿ, ವಿಣಿಯನ್ನು ನುಡಿಸಿ, ಶಿಫ್ಫೆಶನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿಸಿ, ತಾನು ಕೊಂಡಾಡಿ ಹಿಗ್ನಿವ ಮಹಾರಾಜ ಪಾಪವಿಧ್ಯಂಸಕ್ನಾಗಿರನು!—ಭರತೇಶನನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿ ಟ್ರೈಕೊಂಡು ರತ್ನಕರ ಈ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದು.

ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ರಾಗದೊಳ್ಳಿಂಗಾಡಿ | ಏತರಾಗನ ಸ್ವರಣೆಗಳಾ ||  
ರೀತಿಯರಿತು ಹಾಡಿದರು ಕೇಳುರೆಲ್ಲರ | ಪಾತಕ ಪರಿದೋಷವಂತೆ || ೧೧ ||

ಪುಮದೆಂದು : ಶ್ರೀ. ಗಂಭೀರಲ್ಲಿದ್ದವನು. ಈತನ ಗುರು ಮಾಘಾಂದಿ ಮುನಿ. ಈ ಕವಿ ಪಟ್ಟವಿಲ್ಲ. ಒಂದು ರಾಮಾಯಣ ಬರೆದಿರುವನು. [ಕ. ಕ. ಕ್ರಿ. ಪ್ರ. I ೧೫]

ಜನಸೇನ : ಈ ಆಜ್ಞಾರ್ಥ ಅಮೋಫ್ವಪರ್ವನ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಏರಸೇನಾಕಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯರಾಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ. ಗಂಭೀರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ನಿಂತುಹೋಗಿದ್ದ ಜಯಧವಳವನ್ನು ಇವರು ಪೂರ್ಯಸಿದರು. ಅನಂತರ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯಧ್ಯಾದಯವಂಬ ಸಮಸ್ವಾಪೂರ್ಣ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದು ಮಹಾಪೂರಾಣ ರಚನೆಗೆ ಕೈಹಾಕಿ ಅದಿಪೂರಾಣದ ಬಹುಭಾಗ ಪೂರ್ಯಸುವ ಹೋತ್ತಿಗೆ ಇವರು ಪರಂಧಾಮವನ್ನು ದಿದರು. ಮುಂದೆ ಇವರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಗುಣಭದ್ರರು ಶ್ರೀ. ಪಾತಕರಲ್ಲಿ ಮಹಾಪೂರಾಣವನ್ನು ಪೂರ್ಯಸಿದರು—'CAMUNDARAY AND HIS LITERARY PREDECESSORS' by Sri. A. N. Upadhye, Journal of the Karnataka University, Vol. IV, No. 2, June, 1960, p.129.

೧. ಕು. ವ್ಯಾ. ಭಾ., ಅ. ಪ್ರ., ಹೀ. ಸಂ. ಇ.

೨. ಭ. ವ್ಯ. ನೇ. ಸಂ.

ರನ್ನ ಮೂರರ ಗುಣವನು ಮುಖವಿಳೆಯ | ಸನ್ನಹದಿಂದ ಹಾಡಿದರು ||  
ಚನ್ನಾಯ್ತು ಸೋಬಗಾಯ್ತು ಸೋಗಾಯ್ತುಲೇಸು ಲೇ | ಸಿನ್ನಾಮ್ಮೆಯೆಂದು ಕೇಳುಂತೆ || ೧೧ ||

ಭರತೇಶವೈಭವದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಶತಕದಲ್ಲಿ ರತ್ನಕರ ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಹುದುಗಿಸಿರುವನು. ಭರತೇಶನ ಧರ್ಮಾನುರಾಗವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಸಾರಿಹೇಳಿದರೂ ಈ ಕವಿಗೆ ತ್ವರ್ಪಿಯಿಲ್ಲ.

ಭರತಂಗಂ ಸಭಿಗೆಯ್ತೇ ಚಿತ್ತಕಲುಷಂ ನಿಮ್ಮಾಲಯಕ್ಕೆಯ್ತೇ ಸ |  
ಕ್ರಿಣಾಮಂ ಪರಿದೆಯ್ತುತ್ತಂ ಪರೆಯುತ್ತಂ ಬೆಂಕೊಂಡಿರಲ್ಲಂಡು ತ ||  
ದ್ವಾರತಂ ನಿಮ್ಮನೆಪ್ಪೋದಿ ಸಾರ್ಥನಮ್ಯತ ಶ್ರೀಸೌಖ್ಯಮಂ ನಿಮ್ಮ ನೀ |  
ಸರನಾಥಮರದೇಕೆ ಸೋವರಕಟಾ ರತ್ನಕರಾಧಿಕೃತಾ || ೧೦ ||

“ಭರತಚಕ್ರಿಗೆ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕಿಂತಲೂ ದೇವಸ್ಥಾನ ಪ್ರಿಯವಾಗಿತ್ತು! ದೇವ, ನಿಮ್ಮ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಮನಶ್ಯಾಂತಿ ಲಭಿಸಿ ಸತ್ಯರಿಣಾಮವಂಟಾಗಿ ಅದೇ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಿಮ್ಮನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ಆ ಭರತೇಶ ಕೊನೆಗೆ ನಿಮ್ಮಂತೆ ಜಿನೇಂದ್ರನಾಗಿ ರಾಧಾಚಿಸಿದನು! ಆದರೆ ಇಂದಿನ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರು ದೇವರನ್ನು ಮರಿತು ಕ್ಕೆ ಶಿಪಡುತ್ತಿರುವರಲ್ಲ!” ರತ್ನಕರ ತನ್ನ ಆದರ್ಶ ಪಾತ್ರವಾದ ಭರತೇಶನನ್ನು ಸ್ವಪ್ನವಾಗುಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಸಂಶೋಧಕರಿಗೆ ಮಹದುಪಕಾರವೆಸಿರುವನು. ಭರತೇಶ ವೈಭವದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರೇಶ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿದ್ದೂ ಇಲ್ಲಂತೆ ಭಾನಿಯಾಗಿ ‘ಭೇದವಿಜ್ಞಾನ’ಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿದ್ದು ನಿಜವಾದರೂ ಆತನ ಬಲವು ಸದಾಯೋಗದತ್ತಲೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯಬಾರದು. ಉದಾಹಿಸನಾಗಿ ‘ಪ್ರಾತುಕರ್ಮ’ವನ್ನು ಉಂಡು ‘ನಿಜರೆ’ ಮಾಡಿಕೊಂಡನಷ್ಟೆ! ರಾಗರಸಿಕನಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗೂ ವೇಳೆದೂರೆತಾಗಲೆಲ್ಲ ಏಕಾಗ್ರಚಿತ್ತನಾಗಿ ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತನಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಆತನ ಬಾಳಿನುದ್ದಕ್ಕೊಣಬಹುದು.

ನನ್ನತ್ತ ಬೇರಂಗ ಬೇರಂದು ಕೆಲ್ಲಬ್ಜ್ಞಿ | ತನ್ನ ಅನೊಳಗೆನಿಟ್ಟಿಸುತ್ತಾ ||  
ಮನ್ಯಾಯುರೂಡೆಯಿರಲು ಕೂಡಕೆವಿದುದು | ಅನ್ನಸೊಕ್ಕಣ ನಸುನಿದ್ದೆ || ೧೨ ||

ಕುಸುಮಾಜಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಭರತೇಶ ಉಂಡು ಮಲಗಿದ ಮಹಾ ಸನ್ನವೇಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದೆ!

ವನಿದು ದೊಡ್ಡಬ್ಜ್ಞಿ ಬುದ್ಧಿಸಾಗರ ಮರು | ನೀವಿದನ್ತಿ ಕೇತಿಸುವೆ ||  
ಸ್ವಾನುಭವದ ಸುಖಿದಿಂದಧಿಕವೇ ಪಾತ್ರ | ಗಾನಮುಂತಾದ ಸುಖಗಳು || ೧೩ ||

ಭರತೇಶನ ಮಡದಿಯರಾದ ನಾಟಕಾಂತೆಯರ ನರ್ತನವನ್ನು ಬುದ್ಧಿಸಾಗರಮನವುಬ್ಜಿ ಕೊಂಡಾಡಿದಾಗ ಚಕ್ರೇಶ ತನ್ನಂತರಂಗದ ಅಂತರಾಳವನ್ನು ಮಂತ್ರಿಯಿದರು ತೆರೆದು ತೋರಿರುವನು!

೧. ಭ. ವ್ಯ. ನೇ. ಸಂ.

೨. ಭ. ವ್ಯ. ನೇ. ಸಂ;

೩. ಭ. ವ್ಯ. ನೇ. ಸಂ;

“ಅಹಮದು ನಮಗೆ ಪ್ರಣಾವರ್ತನೆಯುಂಟಾನು | ಗೃಹದೋಳಿದ್ದಪನದರಿಂದ ||  
ಗೃಹಿಗಳೋಚೆಯ ಮೀರಬಾರದು ಷಟ್ಕಿಮೂರ್ | ನಿಹಿತನಾಗಿರುತ್ತಿಹನೆಂದಾ || ೪೨ ||  
ನಾನಾತ್ಯಯೋಗವ ಕಂಡಬಿಟ್ಟಿರೆ ಲೋಕ | ತನು ಬಿಡುವುದು ಪ್ರಣಾವನು ||  
ಕೇವಾಶನಿಂದ ನೊಂದಪರಿಂದು ಯೋಗ ಪ್ರ | ಈನುವೃತ್ತಿಯ ತೋರ್ವೆನೆಂದಾ || ೪೩ ||

ಪ್ರವಹಾರದಲ್ಲಿ ತೋಡಗಿರಬಹುದೇ ಎಂದು ತನ್ನ ಮಡದಿಯರು ಭರತೇಶನನ್ನು ಬೆಸಗೊಂಡಾಗ “ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಿರುವಾತೆ ಷಟ್ಕಿಮೂರ್ಗಳನ್ನು ತೋರೆಯಬಾರದು” ಎಂದು ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಲೋಕ ಹಿತಾಧಿವಾಗಿ ಇನ್ನೇ ಮನವಾದ ಭರತೇಶ ಜನತೆಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗುವಂತೆ ಕಾರುಕವೆಸಗಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಭೋಗವನ್ನುಂಡು ಆದಶನಾಗಿರುವನು!

ರಾಜ್ಯಶ್ರೀಯೋಳನೇಕ ಕಾಮಿನಿಯರುಂಟಾಖಾಪ ನೃತ್ಯಂಗಳುಂ |  
ಈ ಜಿಹ್ವಾರುಚಿಯಂಟು ಕಾಮಿನಿದವಲ್ಲಾ ಉಂಟುವಂಟಾದೊಡೆ ||  
ರಾಜೀವಂ ಕೆಸರಳ್ಳಿಯಳ್ಳಿದಪ್ಪೆಲಿದೂಧ್ವಾಕ್ಷೇ ಕಣ್ಣಿಕ್ಕೊಡು |  
ರಾಜಂ ರಾಜನ ತಾನ ರಾಜ ಮಹಿಳೆಯ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೪೪ ||

ರಾಜನಾದವನಿಗೆ ತಾನು ವಿಷಯಸುವಿದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿಹೋಗಬಹುದಾದಮ್ಮು ಸಾಧನ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿರುತ್ತವೆ! “ರಾಜನನ್ನಾಕ್ಷಿಸಲು ಬರುವ ನಾರಿಯರ ನೂಕನುಗ್ಗಲಿಗೆ ಕಡಮೆಯೆ? ಕಿವಿ ತೆರೆದನೆಂದರೆ ಸಾಕು, ಸಂಗೀತಸುಧೆ ಕಲಕಂತದಲ್ಲಿ ತೇಲಿಕೊಂಡು ದೂರೆಯೆಡ ಬರುತ್ತದೆ! ಕೆನ್ನು ಸಾಕೆನ್ನುವಷ್ಟು ಬೆಡಗು ಬಿನ್ನಾಣದಿಂದ ಕುಶೆವ ಬೆಡಗುಗಾತಿಯಿರಿಗೇನು ಕೊರತೆಯೆ? ನಾಲಗೆ ಬಯಿಸಿದುದನ್ನೇಲ್ಲ ತಿನ್ನುವ ಅನುಕೂಲವಿರುವಾಗ ಕೇಳಬೇಕೇ? ಮನದಲ್ಲಿ ಸಂಕಲ್ಪ ಅಂಕುರಾಪರಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಬೇಕುಬೇಕಾದುದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಅವನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಕ್ಷೇತ್ರಿ ಕಾದಿರುತ್ತದೆ! ಕೆಸರಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ ತಾವರೆ ಕೆಸರನ್ನು ತಾನೂ ರುಬ್ಬಿಕೊಳ್ಳದೆ ಕೇವಲ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಕಂಬಿನಿಂದ ಕಂಗೋಳಿಸುವಂತೆ ವೈಭವದ ನಡುವಿದ್ದೂ ರಾಜನಾದವನು ಲಂಂಟಣಾಗದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕರಿಕನಾದಾಗ ಅವನೇ ರಾಜಷಾಯಲ್ಲವೇ!” ಭರತೇಶನ ಬಾಳ್ಜೆಯ ಭವ್ಯಸಂಪುಟವನ್ನೇ ರತ್ನಾಕರ ಈ ಶೈಲ್ಕೋಕಶರಧಿಯಲ್ಲಿ ತೇಲಿಬಿಟ್ಟಿರುವನು. ಭೇದವಿಜ್ಞಾನದ ಬಣ್ಣಾಕಟ್ಟಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಿರುವನು!

ಹೊರಗೆಲ್ಲವ ತೋರೆದೋಳಗ ನಿಮಾಲನಾಗಿ ಮರೆಪರಿಂಟು ಲೋಕೆದೋಳ ||  
ಹೊರಗೆಲ್ಲವಿದ್ವೋಳಗೇನುವಿಲ್ಲೆನಬಚ್ಚೆ | ಬರಿದಾದರಾರು ನಿನ್ನಂತೆ || ೪೫ ||  
ಕಂಸಿರಿ ಕಂಸಾಗಿಪ್ರಾಯದೋಳ ಬುದ್ಧಿ | ಬೀಸರವಾಗದೆಚ್ಚತ್ತು ||  
ಆ ಸಿದ್ಧಪದವಿಗೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ತತ್ವವಿ | ಲಾಸಿಯಾರರಸ ನಿನ್ನಂತೆ || ೪೬ ||

ಭರತೇಶನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಆಸ್ಥಾನಕವಿ ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಂದರವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವನು!

ಉಂಡುಪವಾಸಿ ಬಳಸಿಬ್ರಹ್ಮಬಾರಿ ಭೂ | ಮಂಡಲವಿಷ್ಟು ನಿಸ್ಪಂಗ ||  
ಮಂಡಬೆಳೆದು ಮನಬೋಳಾದ ತಪಸಿಯ | ಕೊಂಡಾಡಲಭವ ಚಕ್ರಿಯನು\* || ೪೭ ||

- ಒ. ಭ. ವ್ಯ. ಇನ್ನೇ ಸಂ.  
ಒ. ಭ. ವ್ಯ. ಅನ್ನೇ ಸಂ ;  
ಒ. ಭ. ವ್ಯ. ಅನ್ನೇ ಸಂ ;

ದೇಗುಲ ಭಾರವ ಗೋಡೆ ಕಂಭದ ಮಂಡೆ | ಗಾಗಿಸಿ ದೇವರಿವ್ವಂತೆ ||  
ಭಾಗಿಸಿ ಧರೆಯ ದಂದುವನಾಪ್ತರಿಗೆ ಸಂ | ಯೋಗಿಸಿ ಸುಂದಿ ತಾನಿಹನು\* || ೪೮ ||

ಭರತೇಶನನ್ನು ಹಂಸಕಲೆಯ ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿಟ್ಟು ಭೇದವಿಜ್ಞಾನದ ಜೋಗುಳ ಹಾಡಿ ರತ್ನಾಕರ ಶಿಂಹಾಕಿ ತೂರಿಪುದನ್ನು ಯಾರೂ ಅಲ್ಲಿಗಳಿಯಲಾರರು. ಭೇದವಿಜ್ಞಾನದ ಮರ್ಮವನ್ನು ಸಾರುಪುದಕ್ಕಾಗೆ ರತ್ನಾಕರನ ಅವತಾರವಾಯಿತೋ ಏನೋ! ಆಗಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲೆಯ ಘರ್ಡಾದ್ದ ಈ ತತ್ವರ್ತತ್ವ ರತ್ನಾಕರನ ಕೈಗೆ ನಿಕ್ಕಿ ಅಪೂರ್ವ ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಭರತೇಶನ ಭವ್ಯಬಾಳ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಪೂರ್ವ ತತ್ವರ್ತತ್ವವನ್ನು ಈ ಕವಿ ಕುಂದಾಗಾರ ಕೀಲಿಸಿದಾರ್ಕಣ ಕೀಂಬಿನ್ನು ಹೊಗರಿಗೆ ರನ್ನಾಂತಿಯನ್ನೆ ರೆದಂತಾಯಿತು! “ಸಮ್ಮಗ್ರಾಷ್ಟಿಯು ತನ್ನ ಇಂದಿಯ ಗಳಿಂದ ಯಾವ ಜೀತನ ಅಚ್ಚೆಯನ್ನು ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವನೋ ಅದೆಲ್ಲ ಕರ್ಮನಿರ್ಜರ ನಿಮಿತ್ತತ್ವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು” “ಜೀವನದಲ್ಲಿ ರಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಾವಗಳು ಮತ್ತೆ ಡರಿನವೀನ ಕರ್ಮಗಳ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ಭಾವಗಳು ರಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವು ‘ಕರ್ಮಬಂಧನ’ ಕಾರಿಯಲ್ಲ....” ಎಂದು ಭಗವಾನ್ ಕುಂದ ನಂದಾಬಾರ್ದು ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುವರು.

ಅಂದೇಂ ತಂದನೆ ಗಭ್ರದಿಂ ಪರರದೇಶಂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಸ್ಯೇನಂಗಳಂ ||  
ಮುಂದೇನೊಯ್ಯನೆ ತತ್ತ್ವಪ್ರಾಣದ ಮಕ್ಕಳ್ಳಿತ್ತದೇಹಂಗಳಂ ||  
ಬಂದಿಕ್ಕೊಂದು ವಿನೋದಗೋಷ್ಠಿಯದು ನಿಮ್ಮುಂ ಮನ್ನಕಂಡಿದ್ದ ಸೈ ||  
ಬಿಂದಂ ಮತ್ತುಮದೆಕೆ ತಾನ ಮರೆಪನೋ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೪೯ ||

“ಹುಟ್ಟುವಾಗೇನಾದರೂ ರಾಜ್ಯ ಕೋಶ ಸೈನ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ತಂದಿದ್ದನೆ? ಸಾಯುವಾಗೇನಾದರೂ ಅವಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದನ್ನಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಲ್ಲನೆ? ಕೈಹಿಡಿದ ಹಂಡತಿ, ಹತ್ತುಮಕ್ಕಳು, ಕೊನೆಗೆ ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನೂ ತೂರೆದು ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದಲ್ಲ! ಜಿನೆಂದ್ರ, ಏನೋ ಕಳೆದ ಭವದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಾಜಿಸಿದ ಫಲವಾಗಿ ಈ ವಿನೋದಗೋಷ್ಠಿಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜ ಪಡೆದನಷ್ಟೆ! ದೇವ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ, ಕೃಪೆಗ್ಗೇದ ನಿನ್ನನ್ನೂ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರು ಮರೆತಿರುವರಲ್ಲ!” ಎಲ್ಲ ರಾಜರೂ ಭರತೇಶನಂತೆ ಧರ್ಮಾನುರಾಗಿಗಳಾಗಿ ಬಾಳಿಕೆಂಬುದೇ ರತ್ನಾಕರನ ಅಶಯ.

ಅವನೋಂಪಿಯ ನೋಂತನೋ ಪ್ರಾವಭವದೋಳ | ದಾವ ಭಕ್ತಿಯೋಳದಿನನಾ ||  
ಭಾವಿಸಿದನೂ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರಾ ಸ್ವಾಗಂತು | ಲಾಙ್ಯಾಪಮದೇ ಲೋಕೆದೋಳ\* || ೫೦ ||

- ಒ. ಭ. ವ್ಯ. ಇನ್ನೇ ಸಂ.  
ಒ. ಭ. ವ್ಯ. ಅನ್ನೇ ಸಂ.  
ಒ. ಭ. ವ್ಯ. ಅನ್ನೇ ಸಂ.  
ಒ. ಭ. ವ್ಯ. ಅನ್ನೇ ಸಂ.

ಭವಮಾರಾತಿ ನಿಮಗ್ನರಂ ದಯ ದಮಂ ಧಾನಂ ತಪಂ ತೀಲಮಂ |  
ಬಿವೆ ಮಾಯ್ಯಾಗಿರ ಸಂದ ಧರ್ಮಮೇ ವಲಂ ಪ್ರೋತ್ಸುಗುಂ ಮುಕ್ತಿಪ ||  
ಯೋವಸಾನಂಬರಮಾನುಪಂಗಿಕಫಲಂ ಭೂಪೇಂದ್ರ ದೇವೇಂದ್ರ ರಾ |  
ಜ್ಯೋತಿಷಾಸಂ ಪರತಲ್ಲು ನಂಬು ಲಿಂಗರಕ್ಷಾಪಾಲ ಚೊಡಾಮಣೋ ||

ಭವಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ಜೀವವನ್ನು ಧರ್ಮ ಉದ್ದರಿಸುವುದು. ದಯ, 'ಸಂಯಮ', ದಾನ, 'ತಪಸ್ಸು', 'ತೀಲ' ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಧರ್ಮದ ಒಂದೊಂದು ಅಂಗವಿದ್ದಂತೆ. ಸಂಸಾರೀ ಜೀವಿಯನ್ನು ಧರ್ಮಕ್ಕೆವಲ್ಲದವರೆಗೂ ಕರದೊಯ್ಯುವುದು. ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪದವಿ, ದೇವೇಂದ್ರಪದವಿ ಮುಂತಾದ ಉಪಖೋಗಳು ಧರ್ಮದಿಂದ ತಾವಾಗಿ ಜೀವಕ್ಕೆ ಲಭಿಸುವುವು. ಆದರೆ ಜೀವದ ಮುಖ್ಯಗುರಿ ಕ್ಷೇವಲ್ಲಪದವಿಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಸ್ವಯಂಬುದ್ಧ ಮಂತ್ರಿ ತನ್ನ ರಾಜನಾದ ಮಹಾಬಲವೇಚರನಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಂಗಳಿಂಡಿರುವನು. ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡೇ ಮಹಾಬಲ ನಾನಾಭವದಲ್ಲಿ ಸಗ್ಗದ ಸುಖವನ್ನುಂಡು ಕೊನೆಗೆ ಅದಿ ತೀರ್ಥೇಶನಾಗುವನು. ಕೆಲವು ಕಾಲ ನಾವು ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಟ್ಟಾಗಿ ಹಿಡಿದರೆ ಅದೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾತಾಳಚೆರಿಯಂತೆ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅನಂತರ ನಾವು ಅದನ್ನು ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಮರೆತಾಗ್ನೂ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಮರಿಯದಹಾಗೆ ತನ್ನ ಕೆಪಿಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಡಿಲಬಿಡದೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಸುವ ತನಕ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವುದು|

ಭಂಡಾರಂ ಬರುವನ್ನು ಮಿರಸನೆ ವಧುಸಂಭೋಗದೊಳ್ಳುಕೆನಳಾ |  
ಕಂಡೇಂ ಪ್ರೋಪನೆ ಯಳ್ಳಿರಿಂ ಪಡೆದ ರಾಜ್ಯಶ್ರೀಯನೇನಂತ್ರೋಳಾ ||  
ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ್ಯುವು ನಾಸ್ತಿ ಗುರುದ್ವೇವಕ್ಷೋಲ್ಲು ಕೊಟ್ಟೆಮು ತಾ |  
ನಂಂಡುಟ್ಟೆ ತನತ್ತು ಮತ್ತೆ ಬರಿದ್ದೆ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ರೂರಾ || ೬೪ ||

ರತ್ನಕರನ ಶೈಲಿ ಭರತೇಶಪ್ರೇಭವದಲ್ಲಿ ಒನ್ನು ಬಯ್ಯಾರದಿಂದ ಮರಾಠಾಗಮನಯಂತೆ ಸಾಗಿದೆ. ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ಬಳ್ಳಕುವ ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭರತೇಶನ ಹೋಹಕವೂ ಮಹಿಮಾಪೂರ್ಣವೂ ಆದ ಬಾಳ್ಳಿಯನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲು ಕವಿಗೆ ತುಂಬ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಕಾವ್ಯಪ್ರಪಂಚದ ನಿರಾಯಾಸವಾದ ಹಾಗೂ ನಿರಗಳವಾದ ಬದುಕು ಭರತೇಶಪ್ರೇಭವದ್ದು; ಕವಿಯ ಸರಸ ಮನೋಭಾವಕ್ಕುನುಗುಣವಾಗಿ ಮೂಡಿದ್ದು ಭರತೇಶನ ಪಾತ್ರ! ಆದರೆ ಶತಕದ ವಾತಾವರಣ ವಾಸ್ತವಿಕ ಲೋಕದ್ದು. ರತ್ನಕರನ ವೃಪಹಾರ ಇಲ್ಲಿ ಮೊಂಡಾದ ಸಮಾಜದೊಡನೆ, ಗೋಮುಖಿ ವ್ಯಾಘ್ರಗಳನ್ನು ಪಳಗಿಸಲು ಹೊರಟು ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ರತ್ನಕರಪೆಚ್ಚು ಮೋರೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹಿಂದಿರುಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತೂ ಏನೋ! ಆವಾಧಭೂತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ಹಟಮಾರಿಗಳನ್ನು ಸಂಧಿಸಿ ಪಾಷಂಡಿಗಳೊಡನೆ ಕಲೆತು ಸುಧಾರಣೆಯೆಸಗಬೇಕಾದಾಗ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಈ ಮಹಾಯೋಗಿ ಮೆನಚಾಗಿ ಮಾತಾಡಿರುವನು; ನಿರ್ದಾರ್ಜಿಣ್ಯಾವಾಗಿ ನುಡಿದಿರುವನು; ಕಟುವಾಗಿ ಟೆಕೆಸಿರುವನು. ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ತಿರುಗಬಿಡ್ದು ಬ್ರಹ್ಮಬಲದಿಂದ  
ಂ. ಆ. ಪ್ರ. II-7.

ಅವರ ಕ್ಷತ್ರಬಿಲವನ್ನುದಿರಿಸಿ ಹೋರಾಡಿರುವನು. ಸಂದರ್ಭಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಬಿಗಿಯಾದ ಬಂಧದಲ್ಲಿ, ಮೆನಚಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ, ಗಂಡುನುಡಿಯಾದ ಹಳಗನ್ನುದರಲ್ಲಿ, ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ಪ್ರತ್ಯೇಗಳಲ್ಲಿ ರತ್ನಕರ ಉಪದೇಶವಿತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಭರತೇಶಪ್ರೇಭವದ ರತ್ನಕರ ವೇಣುಗಾನ ವಿಶಾರದನಾದರೆ, ಶತಕದ ರತ್ನಕರ ಪಾಂಚಜನ್ಯಪ್ರಿಯನೂ ಆಗಿರುವನು!—ಬಾಗಿಲು ತಪ್ಪಿತಿರುವ ಜವರಾಯನನ್ನು ಭಂಡಾರ ಬರುವತನಕ ಕಾಯಿಸಲಾದೀತೆ? ರಮಣೀಯೋದನ ಸಂತ್ಪುರಿಯಾಗಿ ರಮಿಸುವತನಕ ಯಮ ತಡೆದಾನೆ? ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸಾಯಿವಾಗಿ ಜೊತೆ ಯಲ್ಲೇ ಕೊಂಡೊಯ್ಯಲು ನಾಧ್ಯವಾದೀತೆ? ಇದೊಂದೂ ನಡೆಯದು! ಗುರುಗಳಿಗೂ ದೇವರಿಗೂ ಏನು ಕೊಟ್ಟನೋ ಅಪ್ಪೇ ಅವನದು; ಉಂಡುಟ್ಟಪ್ಪೇ ಲಭ್ಯ! ಉಳಿದುಲ್ಲ ವ್ಯಧಿ! ಅದಿದೇವ ತನ್ನ ಹಿಂದಣ ಭವಪ್ಪಾಂದರಲ್ಲಿ ಲಲಿತಾಂಗದೇವನಾಗಿ ಸಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಬುದ್ದೀಯೋದನ ಸುಖಿದಲ್ಲಿಲಾದುತ್ತಿರುವಾಗಿ ಆರು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಮುಂಚಿತವಾಗೆ ಸಾವಿನ ಸೂಚನೆ ಕಂಡುಬಂದಿತು.<sup>೧</sup> ಆಗ ಲಲಿತಾಂಗ ಕಂಡಕಂಡವರನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಅಂಗಲಾಚುವ ದೃಶ್ಯ ಹ್ಯದಯವಿದ್ದಾವಕಾದುದು.

ಸುರತು ನಂದನಂಗಳಿರ ರತ್ನಪಿನ್ದ್ವ ವಿಮಾನ ಕುಟ್ಟಿಮಂ |  
ತರ ಸುರತಾಲಯಂಗಳಿರ ಚಾರುವಿಲೋಲ ಕಟ್ಟಾಪಾತ ಸೌಂ ||  
ದರ ಪರಿವಾರ ದೇವಿಯರಿರ ಕಡುಕೆಯ್ಯ ಕ್ಷತಾಂತನಿಂತು ನಿ |  
ಸೇರಮೆಳೆಯ್ಯ ಬಾರಿಸದೆ ಕೆಮ್ಮೆನುಪೆಕ್ಕಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿರ್ಹೇ || ೪ ||

“ಕಲ್ಯಾಂತರುಗಳಿಂದ ನಿಬಿಡವಾಗಿರುವ ನಂದನವನಗಳೇ ನನ್ನನ್ನುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ! ರತ್ನವಿಚಿತ್ರವಾದ ನೆಲಗ್ಗಿನಿಂದ ರಾಡಿಸಿಪ ವಿಮಾನದ ಶಯಾಗ್ರಹಗಳೇ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡುಕಿಸಲಾರಿರ? ಕಡೆಗಳ್ಲಿ ಬೆಳಕನ್ನು ಬೆಲ್ಲುವ ಚೆಲುವೆಯರಿರ, ಯಮ ನನ್ನನ್ನು ದರದರ ಎಳೆಯತ್ತಿದ್ದರೂ ನಿವಾರಿಸದೆ ಉದಾಸೀನರಾಗಿರುವಿರಲ್ಲ!—”ಎಂದು ಸೈರಿಸದೆ ಕಾಮಸಾಮಾಜಿಸವಸ್ಸಬೂತೆಯಪ್ಪೆ ತನ್ನ ನಲ್ಲಿ ಮೊಗಮಂನೋಡಿ—

ಸಂತಸದಂತನೆಯ್ಯ ಸುರತಾಮೃತದೊಳಾ ತಣೆದಳ್ಳಿರಿಂ ಜಿಗಿ |  
ಲ್ಲಿಂತೆ ಪ್ರತ್ಯೇ ಮೆಯ್ಯಿಲ್ಲರದಾದೊಡಮೆನಸುವಾಂದೆ ನೋಳ್ಳುಡೆಂ ||  
ಬಂತಿರೆ ಕೂಡಿ ನಿನ್ನಾದೆ ಭೋಗಿಸಲಿಯೆದ ಕೆಮ್ಮೆನೆನ್ನನು |  
ಯ್ಯಂತಕನೆಂಬ ಬಾತನೆಲೆ ಮಾಡಿಸಲಾಗದ ಪೇಳಾ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೇ || ೫ ||

ಯಾರೂ ತನಗೆ ಭರವಸೆ ಕೊಡದೆಹೋದಾಗ ಲಲಿತಾಂಗ ತನ್ನ ಕಾಮಸಾಮಾಜಿದ ಚಕ್ರೇಶ್ವರಿಯಾದ ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೇಗೆ ಮರೆಹೋಗುವನು. “ಸ್ವಯಂಪ್ರಭೇ, ನಾನೂ ನೀನೂ ಸಂತೋಷದ ತುಟ್ಟತುದಿಯನ್ನು ಕಂಡೆವು! ಸಂಭೋಗ ಸುಖಾಮೃತದಲ್ಲಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ತಣೆದು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕಿದೆವು! ಇಬ್ಬರ ದೇಹ ವರದಾದರೂ ಪ್ರಾಣವ್ಯಾಂದ ಎಂಬಂತಿ

೧. ಇನ್ನು ಅರು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಸಾಯಿವರನ್ನುವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು ಮುದಿದ ಪಾರಿಚಾದ ನಮೇರುವಿನಚಾಸಿಗಿ ಬಾಡುವುದು. ಅವರು ಧರಿಸಿದ ಆಭರಣಗಳು ಕಾಂತಿಹೀನವಾಗುವವು.—ಆ. ಪ್ರ. III-೨.  
೨. ಆ. ಪ್ರ. III ಅಶ್ವನ್.

ದೇವ. ಮುಂದೆಯೂ ಅದೇ ರೀತಿ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಕೂಡಿ ನಲಿಯಬೇಕೆಂದಿರುವಾಗ ಇದನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಯಮನೆಂಬ ಭೂತ ನನ್ನನ್ನು ಎಳಿದೊಯ್ದುತ್ತಿರುವನಲ್ಲ! ನಿನಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡಿಸದಾರದೆ?—ಎಂದು ಲಲಿತಾಂಗ ಅಂಗಲಾಚುವಾಗ ಸ್ಯಾಯಂಪ್ರಭೀಯೂ ದಿಕ್ಕುತೋಬೆದೆ ಮಂಕಾಗಿ ಹೋದಳು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನಿಕ ದೇವತೆಗಳು ಬಂದು ಲಲಿತಾಂಗನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವ ಧೃತ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಾವು ಬಂದಾಗ ದೇವಲೋಕವೂ ಒಂದೆ ನರಲೋಕವೂ ಒಂದೆ ಎಂದು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿದಿರದು.

ನಿನಗೊಂಗಲ್ಲವಸ್ಥಾಂತರಮವರ ಜನಕೆಲ್ಲಮೀಮಾಂಗ ಕಾರು |  
ಓವನಿನಾದಂ ನಿನ್ನನಾದಂ ನಗಿಸುಗುಮಳದ್ಯಂತಕಂಗಿಲ್ಲ ದೇವಾಂ ||  
ಗಸಯರ್ ಮಾರಾಂಪರೇ ಪೇಳ್ ಜನಸಮ್ಮಾತಿ ಜರಾತಂಕ ಶೋಕಾಗ್ನಿಯಿಂದ |  
ವನುಮೀ ಸಂಸಾರದೋಳ ಬೇಯದನೊಳನೆ ಶರಣಾಧಮ್ರದಿಂದೊಂದುಮುಂಕೋ || ೬ ||

“ಲಲಿತಾಂಗ, ಈ ಸಾವೆಂಬುದು ನಿನಗೊಬ್ಬನಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿದ್ದಲ್ಲವು; ದೇವತೆಗಳಿಲ್ಲ ರದೂ ಇದೇ ಪಾಡೆ! ಸುಮುನೆ ಗೋಳಾಡಿದರ ಕೇವಲ ನಗುವಾಟಲಾದಿತೆ ವಿನ ನಿನ್ನನ್ನು ವಳಿದೊಯ್ಯಲು ಬಂದಿರುವ ಯಮನಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಕರಿಗು! ದೇವಾಂಗನೆಯರು ಜವರಾಯನ ನ್ನಿದಿರಿಸಬಲ್ಲರೇ? ಹುಟ್ಟು ಸಾವು ಮುಷ್ಟಿ ಬೇನೆ ಸಂಕಟ ಇವು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ; ಈಗ ನಿನಗುಳಿದಿರುವ ಏಕೈಕ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಶರಣಾಗುವುದೇ!” ಎಂದು ಸಾಯುತ್ತಿರುವ ಜೀವಿಯ ಗಮನವನ್ನು ಜಿನಪೂಜೆಯತ್ತ ಸೇಳಿದರು. ಸುಖಿದಲ್ಲಿ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೂ ನರಲೋಕಕ್ಕೂ ಅಂತರವಿದ್ದರೂ ಸಂಕಟ ಬಂದಾಗ ಅಲ್ಲೂ ಒಂದೆ, ಇಲ್ಲೂ ಒಂದೆ!

ಅವಾವಂಗಸೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದೊಡಮಾ ವಾಡಲ್ಲದೇಂ ಕಂಡನೇ |  
ಅವಾಪೂಟಮನುಂಡೊಡಂ ಸವಿಗಳೊಳ್ಳೇರೊಂದನೇನುಂಡನೇ ||  
ಅವಾಖರಣಾಂಗಳಂ ತೊಡೆ ತೊಪಲ್ಲಾನ್ನಾದುದೇ ? ಕಂಡುಮೀ |  
ಜೀವಂ ಕಣದು ಉಂಡುಮೇಂ ದಣಯದೋ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ರೂ || ೭ ||

ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡ ಕಣ್ಣೆಯರನ್ನೆಲ್ಲ ಬಯಸಿ ಕೂಡಿದರೂ ಅಭ್ಯಹೊಸದಾದ ಸುಖಿವೇನಾದರೂ ಕಂಡಿತೆ? ನಾಲಗೆ ಚಪಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ವನೇನೋ ತಿಂದರೂ ಹಿಂದೆಂದೂ ಕಣದ ಸವಿಯನ್ನು ಉಂಡಂತಾದಿತೆ? ಅದಿಯಿಂದ ಮುಡಿತನಕ ಅಭರಣಾಗಳನ್ನೇರಿಕೊಂಡರೂ ಎಂದಾದರೂ ತೊಗೆಲು ಬಂಗಾರವಾಡಿತೆ? ಭೀ! ಕಣ್ಣಿದ್ದೂ ಕುರುಡರಾಗಿರುವರಲ್ಲ! ಎಷ್ಟುಂಡರೂ ಈ ಜೀವಕ್ಕೆ ಶೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲವಲ್ಲ!—ಕಳ್ಳು ಕುಡಿದಂತೆ ಲಂಪಟವಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುವ ಬಾಳ್ಳೆಯನ್ನು ಕಂಡು ರತ್ನಕರ ರೋಸಿಹೋಗಿರುವನು.

ಅದಿದೇವನಿಗೆ ವೈರಾಗ್ಯದಯವಾದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಪಂಪ ಕವಿ ಬಣ್ಣೆಸುವ ರೀವಿಯನ್ನು ನೋಡೋಣ.

೧. ಆ. ಪ್ರ. III ಅಶ್ವನ.

ವನಿತಾನುಮಂಬುವಿಧಿಗಳ | ನಸೇಕ ನಾಕಂಗಳಲ್ಲಿ ಕುಡಿದುಂ ಷೋಯ್ಯು ||  
ಶ್ಲೇಷಗೆ ಸರಭೋಗಮೆಂಬೀ | ಪನಪುಲ್ಲಂ ನಕ್ಕೆತ್ತಪ್ಪೆ ಪೇಳ್ ಪ್ರೋದಪ್ರದೇ ||

“ನಾನಾ ಸಗ್ಗೆಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸುಖಿದ ಸಾಗರವನ್ನೇ ಈಂಟಿ ಬಂದಿರುವನು; ಇಷ್ಯಾದರೂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸುಖಾಪೇಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ನರಭೋಗಪಂಬ ಈ ಹನಿಮಲ್ಲಿಂದ ನನ್ನ ಬಾಯಾ ರಿಂದಿಗಿರೆತೆ?” ನಾನಾ ಸಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುಖಿವುಂಡು ಬಂದ ಆದಿದೇವ ತನ್ನ ಸ್ವಾನುಭವವನ್ನೇ ವೈರಾಗ್ಯಕ್ಕೆ ಆಸ್ತಿವಾರವಾಗಿ ಬಳಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಸದಾಕಾಲದಲ್ಲೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಬಲ್ಲ ಪ್ರಣಾಪುರುಷರನ್ನು ರತ್ನಕರ ಇಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸುವನು.

ಭರತಂಚೊಲ್ಪಗರಂಬೊಲಾ ದಶರಥಂಬೊಲ್ರ ಶ್ರೇಣಿಕಂಬೊಲ್ಹುಹೇ |  
ಶ್ರೂನೆಂದೂ ಯನನಂತೆ ದಾನರುಚೊಳ್ ಶಾಸ್ತ್ರಧಿಯೋಳ್ತ್ಯೋಳ್ ||  
ವಿರಿಷಿಂತಿಯೋಳ್ಕನಾ ವಿಭವದೊಳ್ಳಂದೊಷ್ಟೆ ಭಾಗ್ಯಂ ಸುಖಾ |  
ಕರಮಂತಲ್ಲದೊಡೆನೊ ದುಷ್ಪರವಲ್ರ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ರೂ || ೮ ||

ಭರತೇಶನಂತೆ ದಾನಶ್ರೂರನಾದಾಗ, ಸಗರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಂತೆ ಪ್ರವಹನವಾತ್ಮಲ್ಯನಾದಾಗ, ದಶರಥನಂತೆ ಸತ್ಯಸಂಧನಾದರೆ, ಶ್ರೇಣಿಕನಂತೆ ಪ್ರತನಿಷ್ಪನಾಗಿ ಸಹನಾ ಮೂಲಿಕಿಯಾದರೆ, ಪ್ರಾಜಾಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಉದ್ದಾಯನನಂತೆ ತನ್ನ ಯನಾದಾಗ ಚಕ್ರೇಶ ವೈಭವವೂ ಸುಖಿದಾಗರ

೧. ಆ. ಪ್ರ. IX-ಇಂ.

೨. ಅಚಿತೀಫ್ರೇಶನ ಕಾಲದ ಚಕ್ರೇಶಸಗರ, ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಮತ್ತು ಸಾವನ್ನು ಕೇಳಿಯೂ ವಿಚಿಲ ನಾಗದೆ ಸಮಭಕ್ತಿವನ್ನು ಲಿಸಿಕೊಂಡು ವಿರಾಗಿಯಾದ ಮಹಾನುಭಾವನೀತ. ರನ್ನನ ಅಚಿತಪ್ರಾಣಾದಲ್ಲಿ ದಶಮಾ ಶ್ಲೋಸವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು.

೩. ಅಂತಿಮ ಶಿಧ್ರಂಕರಾದ ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಣಿಕನೆಂಬ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮಗದ ದೇಶವನ್ನಾಲ್ಲಿತ್ತಿದ್ದನು. ಈತನ್ನು ಬಿಂಬಸಾರನೆಂದು ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದಿರುವರು. ಶ್ರೀ. ಪ್ರಾ. ಇಂಜಿ-ಇಂ ಈ ನಡುವೆ ಶ್ರೇಣಿಕ ರಾಜ್ಯಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದನು. ಈತ ಮಹಾವೀರನ ಅಭ್ಯಮೆಚ್ಚಿನ ಧರ್ಮ. ಈತನ ಭಕ್ತಗಳಿಲ್ಲದು ಮಹಾವೀರ ಹದಿನಾಲ್ಲೂ ಭಾತುಮಾಸಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯಗದಲ್ಲಿ ಕಳೆದನು. ಏಪ್ರಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿ ಮಹಾವೀರತೀಧಂಕರ ಶ್ರೇಣಿಕನನ್ನು ಸೆಪ್ವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಧರ್ಮವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸುರಿಸಿದನು. ಶ್ರೇಣಿಕ ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅತನ ಮಗ ಉಜಾತಶತ್ರು, ಮದಂಧನಾಗಿ ತಂದೆಯನ್ನು ಸರೆಯಲ್ಲಿ ಟ್ರಿಪ್ತಿಂಸೆ ಕೊಟ್ಟಿನು. ಸಾಮಾಂತನಾದ ಶ್ರೇಣಿಕ ಸೆರುಮನಯಲ್ಲೇ ಮರಣವನ್ನುಪ್ರಭೇಕಾಯಿತು. ಉತ್ಪರ್ವತೀಯ ಮೂರನೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ರೇಣಿಕಚೇತನ, ಮಹಾಪದ್ಮನಂಬ ಪ್ರವರ್ಥಿತ ತೀಧ್ರಂಕನಾಗಿ ರಾರಾಜಿಸುವುದು!—ಶ್ರೀ ಏ ಮಿಚೆ ಅಣ್ಣಾರಾಯರ ನ. ಕ. ನಾ., ಪ್ರ. ೧೦-೧೧ ಮತ್ತು ಅವರದೇ ಆದ ಜ್ಯೇ. ಧ. ಪ್ರ. ೧೨-೧೩.

೪. ವಶ್ವದೇಶದ ರಾರಕನಗರದಲ್ಲಿ ಉದ್ದಾಯನ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ಸಮುಕ್ತಪ್ರ ಸಂಪನ್ಮೂಲದ ಈತನ ನಿರ್ವಿಚಿತತ್ವಾರ್ಥ ದಲ್ಲಿಸೀಮಾಪ್ರರುಷ. ವಾಸವನೆಂಬ ದೇವತೆ ಈತನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆಸಲು ದಿಗಂಬರ ಮುನಿಯಾಗಿ ಕಾಣಸಿಕೊಂಡು ಉದ್ದಾಯನ ಮನಯಲ್ಲಿ ಆಹಾರದಾನ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬೆಕೆಂದೇ ವಮನ ಮಾಡಿ ದುನಾರವನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸಿದಾಗ ರಾಜನ ಪರಿವಾರವೆಲ್ಲ ಅಂತಹಪಟ್ಟಿಕೊಂಡರೂ ಮಹಾರಾಜ ಭಕ್ತಿಯಂದ ಮುನಿಯ ಶುಶ್ರಾವಾಗಿ ಮಾಡಿ ದೇವತೆಯ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದನು—ಶ್ರೀ ವಿ. ಪಿ. ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ರ. ಕ. ಶ್ರೀ., ಪ್ರ. ೧೦-೧೧; ಕ. ಧ. IV ಅಶ್ವನ.

వాగదిరదు, ఇల్లడంద సంప్రత్తుగారపు సంకటగడలాగి విచ్ఛింబసిరిదు!— సద్గాహర సంప్రయాగి బాళి, సంప్రదమ్య సద్గునియోగ మాచి ఇషపోర్కరుడన్ను కూర్చిపోయించి రూకు కరు ద్వీపమిశ్రమాద బాల్యమైను భర్తికొన్నప్ప దల్ఱు వివరిసువను; అంత తక్కడల్రు జీతిస్తాయిప్ప.

ಭಾವಪೂರ್ಣ—ದ. ವ. ಪೂರ್ಣ

దిగెంబర సంప్రదాయదల్ని ‘భావపూజ’ ‘చ్ఛవికౌతుయ’ ఎరడక్కు మన్మశీల్యాదే. యిగెళ్ల భావపూజయన్నా తపిలుదరె త్వావకరు ద్రువపూజయన్నా భీరుసువరు. త్వావకరు బేశికాల్లి అఫ్ఫాయిదల్లి భావపూజయన్నా మాచుచుమదు. ఆదరె యిగెళ్ల ద్వావపూజయన్నా మాచుచుల్లిల.

ପ୍ରୁଣିଯେ ନେବାଦିଲ୍ ମୁକ୍ତିଗୀନ୍ଧୀ ଶିଂଗରୀ ଆଦିବର ପ୍ରଦର୍ଶନ ଅଳିଯାଇଥାଏ  
ବିନାଦିନ କେବଳ ମହାନାସ୍ତ କଲାକାରୀ ଆଜିର ପ୍ରକାଶକ ମହିଳାଙ୍କ ଭାବ୍ୟମାତାଦା  
ନିରାଦିନର ପ୍ରୁଣିଯେନ୍ତୁ ମୌଖିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁକ୍ତି ପ୍ରୁଣିଯେନ୍ତୁ ବିରୋଧିକାରୀଙ୍କୁ ତୁ ତୁ  
ପଦିନାଲ୍ଲୁ ମତ୍ତୁ ହିନ୍ଦୀଦେଶ ତତ୍କାଳାନ୍ତର ନାମରେ ମୁହିଳି ପ୍ରୁଣିଯେନ୍ତୁ ବିଦେଶୀଭୂଷଣ  
ସଂପ୍ରଦାୟପ୍ରାଚୀନ ଜ୍ଞାନ ଶୈଳୀବଳରରୀ ତଳେଦେଇରିଲା । ଲୋକାଙ୍କରଙ୍କରେ ଗ୍ରହକୁ  
ମୋହିବାରେଲୁ ମୁକ୍ତିବ୍ୟାଜୀଙ୍କୁ ଏହିରୁଦ୍ଧ ପାଦ ଧାର୍ଵନୀଙ୍କରୁ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ପରିଦିନ ।  
କେତେ ଅହମଦାବାଦିନ ନିମାଳୀ ଛାତ୍ରଙ୍କ ଏବଂକାର କୁ ସଂପ୍ରଦାୟର ମେଲାଲେଖି  
କଥାଧାରୀ କୁ ପଞ୍ଚମନ୍ତ୍ର ପ୍ରେସିଦନ୍ତ । ମୁମଦି କୁ କମ୍ପ୍ଯୁଟରରେ ପଞ୍ଚମନ୍ତ୍ରରେ  
ବିନାଦିନ କାଳୀଯେଲେଇଲୁ ବିଭିନ୍ନ ମୂଲ୍ୟ କୁ କେରାପରିପାଦିତ ନ୍ଯାୟକାନ୍ଦମ ।<sup>1</sup> କାଗ୍ଜ  
ଆଜିପରିପାଦିତ ଅଶ୍ଵର ହିମାକାଳ କରନ୍ତି ପରମ୍ପରାରୁ ପାଦାଯି ପ୍ରାଣୀଯଙ୍କର  
କୁ ତେରହପଞ୍ଚମ ଅଳକାରୀଙ୍କରିମର । କୁ ପଞ୍ଚମନ୍ତ୍ରରେ ଭାବୁଙ୍କ ମୋହବର,  
ଦ୍ୱାରାପ୍ରାଚୀଯରୁପରୁ ଏହି ଗ୍ରହାରାଦିନ୍ଯନ୍ତୁ ମୋହିତିରୁପରୁ ବିଗିବର କାଗଜ  
ଶୈଳୀବଳର ଗ୍ରହକରି ମତ୍ତୁ

ଶୁଦ୍ଧୀମୁଣ୍ଡିଯୁଦ ଛୁଟକୁମନିଦରଦେଖାଇସ୍ତା ଯୋଗିଗୁରୁରଦା ।  
ଜଳଦିନ ତେବୁଦ ଗଂଘରିନ କୋଳିଯୁଦ ମାନକୁଟୀଯାନିଦକୁ ॥  
ତେବୁକୁପାଇନିଦରୁନ୍ଦି ଏହ ସୁଦର ଦେଖୁଥାଇସ୍ତା କେଲୁଦା ।  
ଅଶ୍ଵଦିନକୁଦୁର୍ଦ୍ଦିନେ ନିମ୍ନ ନଷ୍ଟିପରହରେ ରତ୍ନକର୍ତ୍ତାଦୀର୍ଘର ॥ ୫ ॥

"జెసింటర్", యోగికి నిన్ను అక్కత్తమాద మహేమందిరదల్లి స్వాపి  
శొంచు పూజయమారు! పూజాగి అప్పు భజిస్త ద్వాగాళి లిపత్తమాచు! కారిద  
నీరు, తేయిద గంఠ, తొల్చయిద నీంద అక్క, కోల్యిద పొరు మత్తు పూ,  
చెయిసిద అన్న, సుపరియు ధూక మత్తు దీప, కిల్డ హస్తి ఇవ్వే అష్టమాది  
ం. రై. దు. పై. అం.అం (రై. మిడిం లాంగ్ రాయిలు)

ବିନ୍ଦୁ ପୂଜୀମୁହରତ !—ଧାରାକୁଣ୍ଡଳୀ ଏଥାମେହାନ୍ତି ରତ୍ନା କର ୧୩ କେତ୍କିଲୁହମନ୍ତି  
ଏ ପୂଜୀଙ୍କ ସଂଶୋଧିଗାନଦ କମ୍ମାଯିବରିତିକୁ କଲ୍ପନାଲୋକ ପିଷାରିଯାଗି  
ଦୁଃଖରେ ଧାରାକୁଣ୍ଡଳୀଙ୍କୁ ନେଇବେଳିପାଇନ୍ତି ଆ ଏଥାମନିଦିନଦିଲୁହ ରତ୍ନପରିକାମ  
ଶୁଣୁଛି ‘ମୁମୋହରୋ’ ଦ ମୁହେନ ଜୀବଦ୍ୱୀ ଭୟ ସଂଶୋଧ ଲଭିମୁହୁଦୁ ଦିନପୂର୍ବ  
ଦ୍ୱାରାପୁଣ୍ୟ ମାଦରୁ ଅନନ୍ତକାଳିଲୁହ ଦ ଶ୍ଵାପକରୁ ଭାବନୀଯିଲେ ଚୈକୁବେଳାଦ  
ଦିନପୂର୍ବ ମୁହେନ ପାଇଁ ପୂଜା ଧାରାକୁଣ୍ଡଳୀଙ୍କୁମନ୍ତି

నిదోషప్రాదు భావపూతయింది కింగ్ ల అన్నా మాడివస్టోల్ఫ్స్ మాక్రీ శైల్యాస్ట్రాప్స్ వుదు. ఆదరే సునుచు ఉత్తమ ద్రవ్యాఖ్యానం నేరపేరిసు ద్రవ్యాఖ్యానియాద అపరిగొల్ల, అన్ను శాస్త్రారే కంపపుగా, కేంద్రపరిగొల్ల మిషన్స్‌టోల్స్‌వుదు లేటే? ద్రవ్యపూతయింది తుమ దోషప్రాదు బహుమాన, శైల్యాస్ట్రాప్స్ వుదు! — ద్రవ్యపూత మానవుడు అన్నార్యాపొ చిస్టు, హు, మతు హూన్స్ లోల్యు పోకాగు వుదు: ఏదరిద ఏకిందియి జీవితిగా ఏర్పాటుగా వుదు. అభిజ్ఞాకాలిగింద శ్రీమికట్టిగల్ కేంద్రపరిగొల్లుపుదు. ఆదరే ఇదు ‘సుక్తానుసంధిమర్త’ వాయిద రింద సహ్యాద్రుదు. తంట అశారపంక్తాదాదరు అణించాలుపుతెన్ను గమనద రిట్లు కేందు దేవపరిగొప్ప బేటీయి హాక్షిష్ట్‌ఫెస్ డ్రెస్‌రాగువరు!

ମୁଣିଗ୍ରାମ ପଥ ଭାବସ୍ଥକେ ଯୁଦ୍ଧମାନ ସଦ୍ବୟସଂତଳ ପ ।  
ଚାନ୍ଦିଯୁକ୍ତମୁଖୁ ମୁଖୁ ପଥେ ଯୁଦ୍ଧମାନ ପାଇଲୁ ନିଶ୍ଚର୍ଫ ମୁଖୁଙ୍କେ ଯୁଦ୍ଧମାନ ପଥେ ଯୁଦ୍ଧମାନ ପାଇଲୁ ନିଶ୍ଚର୍ଫ ॥ ୧୦ ॥

ದೇವ, ನಿನ್ನ ಮನಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಭಾವಕ್ಷೇತ್ರ ಈ ಕೆಲವು ಅಥವ ಭಾವ್ಯಕ್ತಿ ರೂ ಮಾಡುವ ಶಾಸ್ತ್ರದ್ವೀಪ 'ದೃಷ್ಟಿಕ್ಷೇತ್ರ' ಹಿಂತಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು? ಏಕ ಮೌಲಿಕಾಗಿರಿದೆ? ಸಿಹಿ ಗೊತ್ತಾಯಿಲು ಬಿಡು! ನಿನ್ನ ಯಾವುದೂ ಬೋಕಿಲ್ಲ; ಭಾವ್ಯ ತಮ್ಮ ಮನವನ್ನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ತಿಗಿಳಿಸಲು ಇದ್ದು ಸಾಧನ್ಯ!—ಆರ್ಥ ಮನವನ್ನು ಒಳಿದು ಕಟ್ಟಿಪುರಣಿ ಈ ವ್ಯಾಜಿವಾರಾ! ಭಾವಕ್ಷೇತ್ರ ಸ್ಥಿರೀಯ ಅಳ್ವಿ, ದೃಷ್ಟಿಕ್ಷೇತ್ರ ಗುರಿಯನ್ನು ಅಳ್ವಿ! ಭಾವಕ್ಷೇತ್ರ ಸೆಕ್ಕು ಮುಗಿಗಳಿಗೆ, ದೃಷ್ಟಿಕ್ಷೇತ್ರ ಸ್ಥಿರ ಲಂಡಿಗಳಿಗೆ, ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟಾದಂತ ಪ್ರಾಯಿಯನ್ನು ನೀರಿವೆಲುಸುವುದು. ಎಲ್ಲ ಹೇಳಿದ್ದು ನಿನ್ನಿಂಥಕಾದ ಚತು; ಅಪಂತಾ ಮರಮಾರಿಗಳಿಂದ ರೀತಿನಾಗಿ ಭಾವಕ್ಷೇತ್ರಯನ್ನು ದರ್ಶಿಸುವುದು; ದೃಷ್ಟಿಕ್ಷೇತ್ರಯನ್ನು ದರ್ಶಿಸುವುದು.

ಬಾಮುಂಡರಾಯ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ ಮೊದಲನೆ ಮಹಾಮಸ್ತಕಾಭಿಷೇಕದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಸ್ರಾರು ಕೋಡಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲು ತುಪ್ಪ ಸುರಿಸಿದನು. ಇಂಥ ಅದ್ವಾರಿಯಾದ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಹಿಂದೂ ಮಾಡಿಲ್ಲ, ಮುಂದೂ ಮಾಡುವಂತಿಲ್ಲ, ಮಾಡಿದರೆ ನಾನೇ ಮಾಡಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಮೊಳೆತು ಸುರಿವ ಹಾಲಿನಲ್ಲೂ ತುಪ್ಪದಲ್ಲೂ ಇವು ಬೆರೆತುಹೋಗಿ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಅಭಿಷೇಕವಾದರೂ ಮಹಾಮೂರ್ತಿಯ ಸೊಂಟದ ವರೆಗಾದರೂ ಮಹಾಕಾಯ ನೆನೆಯಲಿಲ್ಲವಂತೆ! ಆಗ ಬಾಮುಂಡರಾಯ ಚಿಂತಾಕೃಂತನಾಗಿ ದಿಕ್ಕುತೋಚದೆ ಪರಿತಪಿಸಿದನು. ಆತನ ತಾಯಿ ಬಿಡುಗಳ್ಳಾಗಿ ಕುಳಿತು ಮೂರ್ತಿಯ ಅಡಿಯಿಂದ ಮುಡಿತನಕ ಹಾಲು ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳಗುವುದನ್ನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ತೀವ್ರಾಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದಿದ್ದಳು. ಬಾಮುಂಡರಾಯ ಒಮ್ಮೆ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮಗದೊಮ್ಮೆ ತನ್ನಬ್ಜೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ಖಿನ್ನನಾಗುತ್ತಿದ್ದ. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಯಾರೋ ಅನಾಮಧೇಯಾದ ಹಣ್ಣುಹಣ್ಣು ಮುದುಕಿ ಗುಳ್ಳಕಾಯಿನ ಹೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಲನ್ನು ತುಪ್ಪವನ್ನು ತಂದು ತಾನೂ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆತುರಾತುರಳಾಗಿ ನಗ್ನಿದಳು. ಬಾಮುಂಡರಾಯ ಆಕೆಯನ್ನು ಪರಿಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿ ನೋಸಿಸುವುದರಲ್ಲಿದ್ದ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಆತನ ತಾಯಿ ಮುಂದಬಂದು ಯಾರ ಭಕ್ತಿ ಎಂದಧೋರೆ ಎಂದುಕೊಂಡು ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಲು ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟು ಮುದುಕಿಗೂ ಅಪ್ರಾಣಿಯಿತ್ತಳು. ಆಕೆ ಏದುತ್ತೆ ಎಡುವುತ್ತೆ ಅಟ್ಟಣಿಗೆಯನ್ನೇರಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಗುಳ್ಳಕಾಯಿ ಹೋಳುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಹಾಲು ತುಪ್ಪವನ್ನು ಸುರಿದಳೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಪಾಲ್ಳಡಲೇ ಮೇರೆದಬ್ರಿ ಬಂದು ಮೇರುಪರವತದ ಮೇಲೆ ಮೋಗಚಿ ಬಿದ್ದಂತಾಗಿ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ ಅಲುಗಾಡುವಂತೆ ಮಹಾಭಿಷೇಕವಾಗಿ ಹೋಯಿತು! ಈಗಲೂ ಗುಳ್ಳಕಾಯಿಜ್ಞಯನ್ನು ಶ್ರವಣ ಬೆಳಗೊಳಿದ ಗೋಮಟ ಮೂರ್ತಿಯಾದಿರು ಕಾಣಬಹುದು; ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರತ್ಯಾಳಿಯಂತೆ ನಮ್ಮತೆಯ ಸಾತ್ವಿಕಕ್ಷಯನ್ನು ಸೂಸುತ್ತಾ ನಿಂತಿರುವ ಆ ಸ್ತ್ರೀಮೂರ್ತಿ ಹೋದವರಿಗಲ್ಲ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದೆ.

ಪೂಜಾತಂತ್ರದ ಪಸ್ತುವಂ ನೆನೆಯುತಂ ಮತ್ತುಂ ಸುಮಂತ್ರಾಕ್ಷರ |  
ಧಾರಿ ಧಾರಿನಮನಾಲಿಸುತ್ತ ತವ ಬಿಂಬಾಳ್ವಾಸಮಂ ನೋಡಿ ನಾ ||  
ನಾಡಿವಂ ಸುಖಿಯಕ್ಕುಮಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗಾಳೋಚನಂ ಮೋಚನಂ |  
ಪೂಜಾಧರಂ ಪುರುಷಾಧರ ಮಾದುದರಿಂ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ವರ || ೧೦೦ ||

ಪೂಜಿಗಾಗಿ ಪೂಜಾದ್ವಯವನ್ನು ನೆನೆದು, ಬೀಜಾಕ್ಷರಯುಕ್ತ ಮಂತ್ರಗಳ ಸ್ವಷ್ಟಿವಾದದನಿಯನ್ನಾಲಿಸಿ, ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಜಿನಬಿಂಬಕಾಗುವ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಕಣ್ಣಂಬ ನೋಡಿ ನಾನಾ ಜಿವಿಗಳು ನೆಮ್ಮೆದಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅನ್ಯ ಚಿಂತಿಗಳೆಲ್ಲ ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳದ ಕೇಳಿದೆ ಜಾಗಿಬಿಡುವುವು! ಪೂಜೆಯಿಂದ ಚತುರ್ವಿಧ ಪುರುಷಾಧರವೂ ಲಭಿಸುವುದು!— ಗೋಮಟ ಮಹಾಮಸ್ತಕಾಭಿಷೇಕವಾದಾಗ ನೋಡಬೇಕು ಭವ್ಯಾತ್ಮರು ಭಕ್ತಿಯ ಆವೇಶದಿಂದ ಕುಣಿದಾಡುವುದನ್ನು. ಗಿರಿಂಶಿರದಲ್ಲಿ ಬಾಹುಬಲಿ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿ ಸುತ್ತಲೂ ಇದಾರು ಮೈಲಿಯತನಕ ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ಎಲ್ಲೇ ನಿಂತಿದ್ದರೂ ಈ ಮಹಾನುಭಾವದ ಶರ್ಚನವೀಯುವನು!

ಮೂರ್ತಿಯಮೇಲೆ ಹಾಲು, ತುಪ್ಪ, ಗಂಧ ಇವು ಅಭಿಷೇಕವಾದಾಗ ನೋಡದ ಕಣ್ಣು ಇದ್ದ್ವು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಜಯಕಾರವೆಸಗುತ್ತ ಗಂಟೆಗಟ್ಟುಲೆ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಕಾದು ಶ್ರಾವಕಸ್ತೋಮ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನೇಕ್ಕಿಸಿ ತಣೆಯುವುದು! ಬರುವ ಪೂಜೆಗೆ ನಾವಿರುವೇ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದುಕೊಂಡು ಇದ್ದ ಬದ್ದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನಲ್ಲ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ ಬಿಡುವರು!

ಉಪಹಾರಂ ಸ್ತುಪನಂ ಸುವಾದ್ಯ ನಿಪಂ ಸ್ತುತ್ಯಂ ಸುಗಿತಂಗಳಂ |  
ತುಪಚಾರಂಗಳಷ್ಟೇ ನಿಮ್ಮ ರುಚಿಯೇ ಅಲ್ಲಲ್ಲು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮು ||  
ಕ್ರಿಪದಂ ಸ್ವಲ್ಪಮು ವ್ಯಾಧಿವ್ಯಾಧಿ ಧನಿಕಂಗೊಂದಿತ್ತರಳ್ಯಂಬುದ |  
ಕುಪಮಾನಮಿಗೆ ಕಾಣ್ಣಯೆಂದು ಕುಡರೆ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ವರ || ೧೦೧ ||

ದೇವ, ನಿನಗೆ ನೈವೇದ್ಯ, ಸ್ತೋತ್ರ, ಮಂಗಳವಾದ್ಯ, ನರ್ತನ, ಸಂಗಿತ ಇವಲ್ಲ ಉಪಚಾರವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಮಗೆ ಆಶೇಯಿದೆಯಿ? ಭಾ! ಭಾ! ನಿನ್ನ ಕೈವಲ್ಯಸುಖಿಕ್ಕೆ ಕೋರತೆಯಿ? ‘ಅನಂತ ಚತುಷ್ಪಯ’ ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ ಉಪಚಾರವೆಸಿ ಒಂದಕ್ಕೆರದರಪ್ಪು ಬದವ ಪಡೆಯುವಂತೆ ಭಕ್ತಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ ನಿನಗೆ ಕಾಣ್ಣಯಿತ್ತು ಬದುಕಿಹೋಗುವರು! “....ಗುರುದ್ವೇಪಕೊಳ್ಳು ಕೊಟ್ಟು ನು ತಾನುಂಡುಟ್ಟುಸುತನತ್ತು ಮತ್ತೆ ಬರಿದ್ದು....” ಎಂದು ಹಿಂದಾಗಲೆ ರತ್ನಕರ ನುಡಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದೇವರಿಗೆ ಪೂಜೆಯೂ ಬೇಡ, ಪುರಾಣರವೂ ಬೇಡ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಾರ್ಕ್ಯಾಗಿ ಇದ್ದು ಆವಶ್ಯಕ. ಈ ನೆಡದಲ್ಲಾದರೂ ನಮ್ಮ ಲೋಭ ಹಿಂಗಿ, ದೇವರಿದಿರು ನಿಂತಾಗ ನಮ್ಮತೆ ಬಂದು ಅಹಂಕಾರ ಧ್ಯಂಸವಾಗಿ ಸುಸಂಸ್ಫೂರ ಲಭಿಸಲೆಂದು, ಶುಭಪರಿಣಾಮವಾಗಲೆಂದು ಈ ಏರಾದು! ರೈತ ತನ್ನ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಗೊಳಿಬಿ ಹಾಕಿದರೆ ಅದರ ಪ್ರತಿಫಲ ಅವನಿಗೇ ಹೊರತು ಹೊಲಕ್ಕೆನಲ್ಲ. ತನ್ನ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಹೊಲವನ್ನು ಆಭಾದುಮಾಡುವನು.

ಮೋಕ್ಷ ಶ್ರೀಸುಖಿ ವಿಶ್ವನಾಥನಿವನೆಂದಾರೋಪಿಸಲ್ಪುಜೆಯೋ |  
ಯಕ್ಷದಿಕ್ಷಭಾಗಳು ಗ್ರಹಕ್ತಿಧಿವರನಾಗಸ್ತರಂತರರೂ ||  
ನಕ್ಷತ್ರಮೂರಿಗಳ್ಳಂತ್ರವಿಧಿಯಂ ಸನ್ವಾನಿಸಲ್ಪುರೀ |  
ಧಾಕ್ಷಣ್ಣಂ ಭಜಕಂಗಡೆನ ಕುಡದೋ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ವರ || ೧೦೨ ||

ದೇವ, ನಿನ್ನನ್ನು ಮೋಕ್ಷ ಶ್ರೀಸುಖಿ ವಿಶ್ವನಾಥನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪೂಜೆಯೆಸಿದರೆ, ಯಕ್ಷರು, ದಿಕ್ಷಾಲಕರು, ಗ್ರಹಗಳು, ತಿಥಿಗಳು, ನಾಗಾಮರ ವ್ಯಂತರ ಜೋತಿಷ್ಟರೆಂಬ ‘ಚತುನಿಕಾಯಾ ಮರರು’, ಮುನಿಗಳು ಇವರನ್ನಲ್ಲ. ಮಂತ್ರಪೂರ್ವಕ ಸನ್ವಾನಿಸಿದಂತಾಗುವುದು. ಇಂಥ ಬಿನೇಂದ್ರಪೂಜಾ ದಾಕ್ಷಣ್ಯ, ಭಕ್ತನಿಗೆ ಏನನ್ನು ತಾನೆ ಕೊಡಲಾರದು?

ಜಂಗಮ ಜಿನಮೂರ್ತಿಗಳು

‘ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿ’ಗಳಲ್ಲಿ ‘ಸಾಧುಪರಮೇಷ್ಠಿ’ ಕೊನೆಯವರಾದರೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಸೊಧದ ಅಂಗಲ್ಲೇ ಸಾಧುಪರಮೇಷ್ಠಿಯನ್ನಬೇಕು. ಮೊದಲು ಸಾಧುವಾಗಿ ಅನಂತರ ಶ್ರುತಪಾರಂಗತ ನ. ರತ್ನ. ಶ. ೬೪.

ನಾಗಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನೆಸಿ ಉಪದೇಶವೀಯತ್ತ, ‘ಶ್ರಮಣ ಸಂಫು’ಕ್ಕೆ ಆಚಾರ್ಯನಾಗಿ ಆ ಮೇಲೆ ಕರ್ಮಕ್ಕೆಯವೆಸಿಗಿ ಜೀವನ್ನು ಕ್ರಿಯಾಗಿ ಅರಹಂತನೆಸಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧನಾಗಬೇಕು. ನಮ್ಮ ‘ಇಮೋಕಾರ ಮಂತ್ರ’ದಲ್ಲಿ ಸಾಧುಪರಮೇಷ್ಠಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದರೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವಿಕಾಸವೈಕ್ಯದ ತಾಯ್ಯೇರಾದ ಈ ‘ಸಾಧು’ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಜ್ಯೇಂಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ಸಾಧನವನ್ನಿತ್ತಿರುವರು. ಸಾಧು, ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಆಚಾರ್ಯ ಈ ಮೂರರೂ ಮುನಿಗಳೇ.

ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮದಿಂದ ಪಾದೋದಕ ಪ್ರಸಾದವಾಯಿತ್ತ.  
ಆ ಭಾವನೆ ಮಹಾಪ್ರಸಾದವಾಗಿ—  
ಎನಗೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಸಾದವಂಬಿಲ್ಲ,  
ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ.  
ಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲದ ಬರಯಬಹುದೆ ಚಿತ್ತಾರವ?  
ಚಿತ್ತಿ ಬೆಂಬಯಬಹುದೆ ಧರಯಿಲ್ಲದೆ?  
ಜಂಗಮರಿಲ್ಲದ ಮಾಡಬಹುದೆ?  
ರೂಡಿಶನ ಭೇದಿಸಬಹುದೆ?  
ಒಡಲಿಲ್ಲದ ನಿರಾಳಕ್ಕೂ, ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ  
ಜಂಗಮ ಮುಖವಾದನಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದನರಿಯೆನಯ್ಯಾ.”

‘ಗುರುಲಿಂಗ ಜಂಗಮ’ ಇವು ವೀರಶೈವ ಸಾಧಕರ ಶ್ರೀಕೂಟಾಚಲವಿದ್ದಂತೆ. ಈ ಮೂರಕ್ಕೂ ಸಮಾನ ಗೌರವವಿದೆ. ನಿರಾಕಾರನಾದ ಪರಮೇಶ, ಜಂಗಮರೂಪಿಯಾಗಿ ಸಾಕಾರಗೊಂಡು ದರ್ಶನವೀಯುವನೆಂದು ಭಕ್ತಿಭಂಡಾರಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ಸಾರಿರುವರು.

ಉಪಚಾರಕ್ಕುಡಲೀವವಂಗುಣವಿದಲ್ಲಿ ತ್ರೈನೆಸೋಳ್ಳಿಯನೋ |  
ಉಪಮಾತಿತನೆ ನಿಮ್ಮ ಬಿಂಬವನಲಂಬಿಂದಚಿಕಿಸಲ್ಪಂಪದಂ ||  
ವಿಷ್ಣುಾಸಂದದೆ ನಿಮ್ಮ ರೂಪಿನ ಮುನೀಂದ್ರಗಣ್ಯಮಂ ನೀಡುವಂ |  
ಗವರ್ಗಂ ನಿಜದುರ್ಗಮಬ್ರಹ್ಮದರಿದೇ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೦೯ ||

ಬಾಯಿಮಾತಿನಿಂದ ಉಪಚರಿಸಿದರೇ ಸಾಕು ಮೈತುಂಬ ಬಟ್ಟಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸುವ ಉದಾರಿಗೆ ಉಂಟಕ್ಕಿಟ್ಟರೆ ಕೇಳಬೇಕೆ? ಆಗ ಏನುಬೇಕಾದರೂ ಕೊಟ್ಟಾನು! ದೇವ, ನಿಮ್ಮ ಬಿಂಬವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಸಿರಿ ತಾನಾಗೆ ಬರುವುದು. ನಿಮ್ಮ ರೂಪಿನ ಮುನೀಂದ್ರಿಗೆ ಆಹಾರಧಾನವಿತ್ತವನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವೇ ರಕ್ಷಣೆಯ ದುರ್ಗವಾಗುವುದೆಂದರೆ ಅತಿಶಯೋತ್ತಿಯೇ?—ರತ್ನಕರನೂ ಕೂಡ ಜ್ಯೇಂಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳಿಗಿರುವ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಸ್ವಷ್ಟಪಡಿಸಿರುವನು.

ಒ. ಬ. ವ. (ಇ) ೪೫.

ಒ. ಬ. ವ. ೪೬.

ವಿಜ್ಞಾನಂ ಕ್ಷಮೆ ಶಕ್ತಿ ಭಕ್ತಿ ದಯೆ ನಿಲೋಽಭಂ ದ್ಯಧಂಗೂಡಿಯಾ |  
ತ್ವಜ್ಞಾನಾನ್ವಿತಯೋಗಿಗಳನ್ನು ಮನಲಂಬಿಂದಿತ್ವವಂ ಕೂಡೆ ತಾಂ ||  
ಸುಭ್ರಾನಂ ಬಡೆದಂ ಸುಖಿಂಬಡೆದಸೋಳ್ಳಂ ಪತ್ತನೇ ಮಾತೊ ಸ |  
ವಜ್ಞಾ ನಿಮ್ಮನೆ ಕಂಡಿನುಳಿಂದುವೇಂ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೦೪ ||

ಅತ್ಯುವಿಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ, ಕ್ಷಮಾತೀಳನಾಗಿ, ಶಕ್ತಿಸಂಪನ್ಮೂಲಾಗಿ, ಭಕ್ತನಾಗಿ, ದಯಾಮಯ ನಾಗಿ, ನಿಲೋಽಭಿಯಾಗಿ ಹಂಸಕಲೋಪಾಸಕನೆಸಿದ ಮುನಿಗೆ ಮನಸಾರೆ ಆಹಾರವಿತ್ತವನು ನಿಂತ ನಿಲುವಿನಲ್ಲೇ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದಂತಾಗುವುದು, ಸುಖವನ್ನು ಗಳಿಸಿದಂತಾಗುವುದು, ಶ್ರೀಯಸ್ಸನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಗುವುದು! ಸರ್ವಜ್ಞ, ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಕಂಡೆಂತಾದಮೇಲೆ ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ಯಾವ ಲೆಕ್ಕಾ!—ಆಹಾರಧಾನದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ರತ್ನಕರ ಓದುಗರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ನೀರೂರು ವಂತೆ ವಿವರಿಸಿರುವನು. ಭರತೇಶ ವೈಭವದಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳಿಗಾಗಿ ದಾರಿಕಾಯುವ ಭರತೇಶನ ಕಳೆವಳವನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಟ್ಯುವಂತೆ ಈ ಮಹಾಕವಿ ಚಿತ್ರಿಸಿ ಕೃತಕ್ಕೆಯಾಗಿರುವನು.

“ಬುದ ಬೀದಿಯನೋಳ್ಳನೆಡ ಬೀದಿಯ ನೋಳ್ಳ | ನೊಲಿದಿದಿವೀದಿಯನೋಳ್ಳ ||  
ಬಲಗೈಯ ಪೆಲ್ಕಿಳಿಬಷ್ಟ ಯೋಗಿಂದ್ರರ | ಸುಳಿಹಂಗಣದ ಚಂತೆಮಾಳ್ಜಾ || ೪೫ ||  
ದೂರಕೆದಿಟ್ಟಿಯ ಪಸರಿಸಿ ಕೊರಲ್ತಿತ್ತ | ದಾರಿದಾರಿಯ ಹೂಗಿನೋಳ್ಳ ||  
ಕೇರಿಗಳೊಳಿಗೊಳಿಬ್ಬಾದರು ಮುನಾಳು | ಬಾರಿದ್ದುದ್ದ ದ ಕಂಡು ನೋವಾ || ೪೬ ||  
ಇಂದೆನು ಪರ್ವಾಣಪ್ರವಾಸಪ್ರಾ ಮುನಿಗಳಿ | ಗಂಡಾಗ ತಿಧಿಯ ನಾರ್ದೆವಾ ||  
ಇಂದಿದು ಪರವಲ್ಲಿ ಈ ಚತ್ರೇಸಿತಿ | ಲ್ಲಿಂದೆಯೋಳಿ ಮರಗುವನು” || ೪೭ ||

ಮಗಳ ಮದುವೆಯಂದು ಅಳಿಯನ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ತವಕೆಗೊಳ್ಳುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಂತೆ ಭರತೇಶ, ಮುನಿಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವನು. ಮುನಿಗಳು ಬಂದ ನಂತರ ಅವರನ್ನು ತನ್ನರಮನಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿ ಆನಂದಾಶ್ವರನ್ನು ಹರಿಸುವಂಥದು!

“ತಗ್ಗುಸೋಪಾನದೊಳಿವಾಗ ಮುನಿಗಳ್ | ಬೋಗ್ನ ಹೈಲಾಗು ಗೊಡುವಾ ||  
ಉಗ್ರದೇರುಸೋಪಾನದೊಳವರ ಕೈ | ಯೋಗಿ ಓಡಿದು ಮೇಲನೆಗೆವಾ || ೪೮ ||  
ಸ್ವಾಮಿ ಶ್ರೀಮಾದವಚ್ಚುರಿಕೆಯೆಂಬನು ಕೂಡೆ | ಆ ಮಾತನುಪಬಾರವೆಂಬಾ ||  
ಪ್ರೌಮ್ಯದೊಳಿಯುವ ನಿಮಗೆ ಪ್ರಸರಪಂಬಿ | ಶ್ರೀಮುನಿತಿಲಕರಿಗೆಂಬಾ || ೪೯ ||  
ಅದಕ್ಕಲ್ಲ ಸ್ವಾಮಿಗಳಿರ ನೋಡಿ ನಾಿವ್ರಿ | ಸದನಪೆಲ್ಲವ್ರಾ ಡೊಂಕು ನಿಮ್ಮ ||  
ಹೃದಯವಿನ್ನೆಮ್ಮೆ ಡೊಂಕೋ ನೀವ್ರಾ ಬಲ್ಲಿರೆಂ | ದದೆಗಂಪುದೊರಿ ನುಡಿವನು || ೫೦ ||  
ಆದುವ ಸ್ವಷಣಮಾತಿಗೆ ನಸುನಗುತಿಮ್ಮೆ | ನೋಡುವರಾ ಮುನಿವರರು ||  
ಕೂಡೊಂದುಮಾತ ನುಡಿಯರಿಬ್ಬಿರುಪತಾಂತಿ | ಗೂಡಿ ನಡೆದರು ಮೊನಡೊಳ್ಳಿ” || ೫೧ ||

ನಿರ್ವಿಕಾರಿಗಳಾದ ಮುನಿಗಳಲ್ಲಿ ಭರತೇಶನ ಸಾಜನ್ಯದಿರಿ ವಾಷ್ಪಲಪುಕ್ಕಿಬಂದಿತೆಂದು ರತ್ನಕರ ಅತ್ಯುವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಮಾನವೀಯತೆಯ ಮುರಗಿತ್ತಿರುವನು!

“ಕನ್ನಡಿವೇಣು ವೀಕಾರವೆಡೊಡೆಗೂಡಿ | ಕನ್ನಡಾರಿಯರಂತೆ ||  
ಚೆನ್ನೆಯರೆಡಬಲವಿಡಿದು ಪಾಡುತ ಬಂದ | ರಸ್ವದಾನದ ಮಹಿಮೆಯನು” || ೫೦ ||

ಒ. ಈ ಚಿಹ್ನೆಯ ನಡುವಣ ಪದ್ಮಗಳನ್ನು ಭ. ವೈ. ಇನೇ ಸಂ.ಯಿಂದ ಆರಿಸಿದೆ.

ಕಲಾಕೃಶಲೆಯರಾದ ಚಕ್ರೇಶನರಸಿಯರು ಮುನಿಗಳನ್ನು ಕಲೆಯ ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲೇ ತಂಪಾಗಿ ಕೊಂಡೊಯ್ಯತ್ತಿರುವರು!—ರತ್ನಾಕರ, ಶ್ರಾವಕರಲ್ಲಿ, ಮುನಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆ-ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ವ್ಯಾಧಿಮಾಡುತ್ತಿರುವನು.

ಒಡಲಂ ದಂಡಿಸುತ್ತಿಂದಿಯಂಗಳ ಪ್ರೋಡಪ್ರೋ ಕುಂದಿಸುತ್ತಂ ಗುಣಂ |  
ಬಿಡಿಯುತ್ತಂ ಮನದೆಳ್ಳಿಯಂ ತಡೆಯುತ್ತಂ ತನ್ನತ್ತನೊಳಾನೆ ಮಾ ||  
ನುಡಿಯುತ್ತಂ ಭಜಕಗ್ರ ಮುಕ್ತಿಪಥಮಂ ತೋರುತ್ತ ನೋವಳ್ಳಿಯಂ |  
ಪಡೆಗೆಯ್ಯಾಚಿರಿಪಾತನೆ ಶಿವನಲಾ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೦೬ ||

ದೇಹವನ್ನು ಕೃತಮಾಡಿ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಕುಂದಿಸಿ, ಆತ್ಮದ ಸಹಜಗುಣದ ಜಾಡನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಮನಸ್ಸಿನ ಹರಿದಾಟವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ತನ್ನತ್ತನೊಡನೆ ತಾನೇ ಮಾತಾಡಿ ಕೊಂಡು, ಭವ್ಯತ್ತರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾ, ಜನರ ಸಂಕಟವನ್ನು ಕರುಣೆಯಿಂದ ನಿವಾರಿಸುವಾತನೇ ತಿವನಲ್ಲವೇ?—ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬಹುದೂರ ಸಾಗಿರುವ ಮಹಾ ಮುನಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ರತ್ನಾಕರ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಆತ್ಮನ ಹೊಲಬನ್ನು ಕಂಡನಂತರ ಲೋಕದ ಸಂಕಟವನ್ನು ಕಂಡು ಯೋಗಿಗಳಿಂದ ತಳಮಳಿಸುವುದು. ನೋವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಅವರು ಚಡಪಡಿಸುವರು. ಲೋಕಾನುಕಂಪದಿಂದ ‘ಮುಕ್ತಿಮಾರ್ಗ’ವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವರು. ಇಂಥ ಮಹಾಮುನಿಗಳು ಹಿತವಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಉಳಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮೌನ ವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಲೋಕದೊಡನೆ ಇವರು ಮಾನವಾಗಿರುವಪ್ಪು ಕಾಲವೂ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮನೊಡನೆ ಸಂಭಾಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾರೆ; ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೋಲರಾಗಿ ಓಲಾಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ.

ಕಡಗಿನ್ನೆಂತೂ ಭವಾಗ್ನಿತಾಪವಕ್ಷಾ ಕಾಮಾಗ್ನಿಯಂ ನೋಳ್ಳಾಡಾ |  
ಸಿಡಿಲೀಂ ತೇಣನದಾಡೆಯೀಂ ಬಡಬನೀಂ ಕಾಲಾಗ್ನಿಯೀಂ ಶೃಂಗಿಯೀಂ ||  
ತಡೆದಾಂತಗ್ಗಿ ಥೀಯಂ ಗಡಂ ಮದನೆಂ ಪಾಪಾರಿಯೀಂ ಕಾಲನೇಂ |  
ಮೃದನೆಂ ಮೃತ್ಯುವದೇಂ ನಿಲಲ್ಲಿರಗುಮೇ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೦೭ ||

ಕಾಮಾಗ್ನಿಯ ಮುಂದೆ ಸಿಡಿಲೆಲ್ಲಿ? ಶೇಷನ ಕೋರೆಹಲ್ಲು, ಅದರ ಮುಂದೆ ಏನೇನೂ ಅಲ್ಲ! ಬಡಬಾಗ್ನಿಯೂ ಕಾಮಾಗ್ನಿಯ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಲಾರದು! ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿಯೂ ಕಾಮ ತಾಪದ ಮುಂದೆ ಸೋಲನ್ನೊಷ್ಟೆಬೇಕು! ಮಹಾಪರತಪೂ ಇದನ್ನು ಇದಿರಿಸಲಾರದು! ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಇದಿರಿಸಿ ಹೇಮಾಹೇಮಿಗಳಾಗಿರುವ ಮನ್ನು ಧನಾಗಲಿ, ಪಾಪಕರ್ಮವಾಗಲಿ, ಜಪನಾಗಲಿ, ರುದ್ರನಾಗಲಿ, ಮೃತ್ಯುವಾಗಲಿ ಕಾಮತಾಪವನ್ನಿದಿರಿಸಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿರುವರೇ? ಹಿಗಿರುವಾಗ ಕಾಮಾಗ್ನಿಗಿಂತಲೂ ಭಯಿನಕವಾದ ಭವಾಗ್ನಿತಾಪದ ಭಯಂಕರತೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾದಿತೆ?

ಶ್ರುತಮಂ ನೋಳ್ಳ ತಡಭ್ರಮಂ ತಿಳಿವ ತನ್ನಯಾರ್ದೆಯೋಳ್ಳಿಪನು |  
ವ್ಯತಮಂ ಪಾಲಿಪ ಕಾಮಮಂ ತುಳಿವ ಮಾಯಾಜಾಡ್ಯಮಂ ರೂಡಿಪು ||  
ನ್ನತಕಾರ್ಯಾದೋಳ್ಳ್ಯ ಜೀವಹಿತಮಂ ಹೇಳ್ಳಾನೇ ಮದ್ದರು |  
ಶ್ರುತಯೋಗಿಶ್ವರನಿಂದು ನಾಳಿನ ಶಿವಂ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೦೮ ||

ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬೆನ್ನಾಗಿ ಅಭಾಯ ಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಅದರಂತೆ ನಡೆದು ಕಾಮವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ‘ಮಹಾಪತ್ರ’ವನ್ನು ಪರಿಪಾಲಿಸಿಕೊಂಡು, ಮಾಯೆಯನ್ನು ತುಳಿದು ಕರುಣಾಮಯ್ಯ ಯಾಗಿ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಿರುವಾತನೆ ನನ್ನ ಗುರು! ಇಂದು ಆ ಮಹಾಸುಭಾವ ಶ್ರುತಪಾರಂಗತನಾದ ಮಹಾಮುನಿಯಾಗಿರುವನು; ಮುಂದೆ ಈನೇಂದ್ರನಾಗುವನು! ಇಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರ ತನ್ನ ಗುರುವನ್ನು ಮನಸ್ಸಾರೆ ಮೆಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಾಡಿರುವನು. ಮುಂದಿನ ಪದ್ಧತಿಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗುರುವಿನ ಪರಿಚಯವನ್ನೂ ಮಾಡಿಕೊಡುವನು.

ಪರಸಂತೋಷಮೇ ಸೌಖ್ಯಮಂಬ ಪರದುಃಖಿಂ ತನ್ನ ನೋಚೆಂಬ ತಾಂ |  
ಪರಸಂಬಂಧಮನಿಂಪುಟಿಂಬ ಪರಲೋಕಂ ತನ್ನ ನಾಡೆಂಬ ತ ||  
ಶ್ರುತಮಢಾನಿ ಜಗದ್ದುರುಂ ಮಹಗುರುಂ ದೇವೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿ ಪ್ರತೀ |  
ಶ್ರುತನಾತಂ ಪರಸಲ್ಲು ನೀನೆ ಪಲವೇಂ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೦೯ ||

ಅನ್ವರ ಸುಖಿವನ್ನೇ ತನ್ನ ಸುಖಿವೆಂಬಿ, ಪರರ ದುಃಖಿವೆಂಬಿ, ದೇಹವೂ ತನ್ನದಲ್ಲಿವೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವ, ಸಿದ್ಧಲೋಕವನ್ನು ತನ್ನ ನಾಡೆಂದು ಭಾವಿಸಿರುವ, ಮಹಾಜ್ಞಾನಿ ಗಳಾದ ದೇವೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿ ಜಗದ್ದುರುವೇ ನನ್ನ ಗುರುವೂ ಆಗಿರುವರು! ಇಂದು ಶ್ರುತಪಾರಂಗತರಾದ ಈ ಯೋಗಿಶ್ವರ ಬೇರೆಯಲ್ಲು, ಜಿನೇಂದ್ರ, ಬೇರೆಯಲ್ಲು. ಜಿನೇಂದ್ರನೇ ಈ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೃದೋರಿರುವನು!—ರತ್ನಾಕರ ತನ್ನ ಗುರುವನ್ನು ಕೀರ್ತಿಯ ಶಿವಿರಕ್ಕೆರಿಸಿರುವನು. ಪ್ರತಿಯೋಭ್ಯ ಸದ್ಗುರುವಿಗೂ ರತ್ನಾಕರನಂಥ ಸಲಕ್ಷಣ ಶಿಷ್ಯ ಬಬ್ಬೋಭ್ಯ ದೂರ ತರೂ ಸಾಕು, ಆ ಗುರು ಅಮರನಾಗಲು! ಚಿನ್ನದಂಧ ಗುರು, ರನ್ನದಂಧ ಶಿಷ್ಯ!

ವ್ಯವಹಾರಂ ವ್ಯವಸಾಯಮಾಲಗುವಿಂ ಮಾಡೆಂಬರಂ ಮಾಡೆ ಮೆ |  
ಚ್ಚುವರಂ ಮಾಳ್ಕರನ್ನೀಯುಂ ಪಡೆಯಲುಂಟುರೂಳಿನ್ನಂತ ಮೋ ||  
ಕ್ಷಮಷಾಂದಂ ನೇಗಳಿಂಬರುಂ ಸೆಗೆ ಹೋ ಲೇಸೆಂಬರಂ ಸಚ್ಚಿ ಮಾ |  
ಜ್ಞಪರಂ ನಿನ್ನವರಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯೆಂ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೧೦ ||

ವ್ಯವಹಾರ, ವ್ಯವಸಾಯ, ದಬಾರು ಇವನ್ನು ಮಾಡೆಂದು ಹೇಳಿವರವರೂ ಮಾಡಿದರೆ ಮೆಚ್ಚುವಂಧವರು ಉರೋರಲ್ಲೂ ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಸಾಧಿಸೆಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದವರನ್ನು ನೋಡಿ ಬೆನ್ನುತ್ತಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವವರೂ, ಬೋಧಿಸಿದಂತೆ ಆಚರಿಸುವವರೂ ನೀವೋಭ್ಯರು ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳು!—ರತ್ನಾಕರ, ಜಗದ್ದುರು ದೇವೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲವೂ ಕೊಂಡಾಡಿರುವನು. ಲೋಕಾಸ್ತಿಯನ್ನು ಕೆರೆಳಿಸುವಂಧವರು ಕಿಳ್ಳಿದಿರುವ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿಗಳಂಥ ಬಬ್ಬೋಭ್ಯರು ಸಂಸಾರಜೀವಿಗಳಿಗೆ

೧. ಕೃ.ತ. ಆನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಜಿನದತ್ತರಾಯನಂಬಾತ ಉತ್ತರ ಮಧುರೆಯಿಂದ ಮತ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಕಾಟವನ್ನು ತಡೆಯದೆ ಪಲಾಯನವೆಸಗಿ, ಈಗಿನ ಶಿವಮೋಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹಂತಕೆ ಬಂದು ನೆಲೆಗೆ ತನ್ನ ಮನೆದೇವತೆಯಾದ ಪದ್ಮಾವತಿ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲೇ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದನು. ಅನಂತರ ಚ್ಚೆನಮರಪೂ ಇಲ್ಲಿ ನೆಲಗೊಂಡಿತು. ಈ ಮರದ ಪೀಠಕ್ಕೆ ರೂಪ ಗುರುವಿಗೆ ದೇವೇಂದ್ರಕೀರ್ತಿಯೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಾರೆ. ಇಂದಿಗೂ ಅದೇ ಹಸರು ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದೆ.

ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿರುವರೆಂದು ರತ್ನಾಕರ ಸಾರಿರುವನು.

ವಿಂದ್ಯಾಕುಕುಟನೊಂದು ಸಂಕ್ರಮಣಮಂ ಪಾದ-ಲೀ ಮಯ್ಯಣ್ಣಮಂ |  
ವಂಧ್ಯಂ ಮಾಡದೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುದುಗಡೆ ಯೋಗೀಶ್ವರನಿಚ್ಛಲಂ ||  
ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಮನಾಸೇವಣಿದರೋಜೀಯಾಶುದ್ಧಿಯಂ ಸ್ತೋತ್ರಂ ಜ |  
ಷ್ಟೋ ಧ್ಯಾನಂಗಳಮಾಡೆ ಸಿದ್ಧಿಯರಿದೇ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೦ ||

ಮತಕರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಬಂದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಕಾಡುಕೋಳಿ ಕಾಲಹರಣ ಮಾಡದೆ ಮೈಬಣ್ಣ  
ವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿದಿರದು. ಯೋಗಿಗಳೂ ಕೂಡ ದಿನಪೂ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಕ್ಕಾಗಿ ಕಾತರಗೊಂಡು  
ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಈಯಾಪಥಭಿಧಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ತೋತ್ರಂ ಜಪ ಧ್ಯಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಚರಿಸಿದರೆ  
ಅಂಥವರಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದೊಂದು ದೊಡ್ಡದೆ?

ಮಹಾ ಮಂತ್ರದ ಮಹಿಮೆ

ಯೋಗಿಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾದರೆ ಮೇಲೆ ರತ್ನಾಕರ ಜಿನಸ್ತೋತ್ರ ಹಾಗೂ ‘ಪಂಚ  
ನಮಸ್ಕಾರ’ದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವನು. ‘ತಿಯ್ಯಾಕಾಪ್ರಾಣಿ’ಗಳೂ ಕೂಡ ಅಭಿತಪ್ಪಿ  
ಪಂಚ ನಮಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮರುಳಾದರೆ ಉದ್ಘಾರವಾಗಿ ಹೋಗುವವು!

ಅಷ್ಟಾರ್ಥಿಸ್ತೇಽದಲ್ಲಿ, ಕಂಡು ರಿಯಿಂ ತಾರಾಳಿಯಂ ಕಾಣ್ಣಿನಂ |  
ನಿಸ್ತೇಷಕ್ಕೆದಯಾದ ತಾರೆಗಳ ಕಂಡಕೋದಯಂ ಕಾಣ್ಣಿನಂ ||  
ವಿಸ್ತಾರಂಗಿತ ಮಯ್ಯಿಳಲ್ಲಿಗುಳಿ ವಿಸ್ತಾರಕ್ಕೆ ತೋಷಣ್ಣಿಗಂ |  
ಸ್ತೋತ್ರಂ ಗೆಯೆ ನಿಮ್ಮ ಕಾಣ್ಣಿದರಿದೇ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೧ ||

ತ್ರಿಸಂಧ್ಯಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಪ್ಯದೆಶ್ವರ್ಯಾಯಿಂದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಜಿನಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಮಾಡುವಾತೆ  
ವಿಂಡಿತ ಜಿನದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆಂದು ರತ್ನಾಕರ ಭರವಸೆಯಿತ್ತಿರುವನು. “ಸೂರ್ಯ  
ಮುಳುಗುವುದನ್ನು ಕಂಡು ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಹುಟ್ಟುವತನಕ, ತಾರೆಗಳು ಮಸುಳಿದನ್ನು ನೋಡಿ  
(ಬೆಳಗಿನ ಚಾವ) ಸೂರ್ಯ ಹುಟ್ಟುವತನಕ, ತಮ್ಮ ನೆರಳು ಹೀಬಾದುದನ್ನು ಕಂಡು (ಮಧ್ಯಾಹ್ನ)  
ವುನಃ ಅದು ಬೆಳಿಯುವತನಕ ಅಂದರೆ ಸಂಜೆಯತನಕ ಜಿನಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ  
ಜಿನದರ್ಶನವಾಗುವುದಾಶ್ಯಯವೇ?”

ಸಿಂಹಂಧ್ಯಿ ಭಂಧಾಳಿ ಸಿಂಹರವಮಂ ಮಾಡಲ್ಲಿಜಂ ಬೆಚ್ಚಾಗುಂ |  
ಸಿಂಹಾಕಾರಮನಂಕಸಲ್ಲಿರರ ಚನ್ಮೋಳಾ ಹಸ್ತಿರೋಗಂ ಹರಂ ||  
ಸಿಂಹಾರಾಧನೆ ನಿಮ್ಮ ಮಂತ್ರದೆ ಭವಚ್ಚೈಬಂಧೇಂ ಖೀಡೆಗಳಾ |  
ಸಂಹಾರಂಗಳನ್ನಿಂದೇ ಸಕಲವೇಂ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೨ ||

ಇಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಶ್ವರದತ್ತ ರತ್ನಾಕರ ನಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ಸೇಳಿದಿರುವನು. “ಸಿಂಹವೇ  
ವಕ್ಕೆ, ಕೇವಲ ಸೈನಿಕರು ಸಿಂಹದಂತೆ ಕಾಗಿದರೆ ಸಾಕು, ಆನೆ ಹೆದರಿ ಹೋಗುವದು! ಆನೆಗಜ್ಞ  
ಬಂದಾಗ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಸಿಂಹದ ರೂಪವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದರೆ ಆ ರೋಗ ಪಲಾಯನವೆಗುವುದು!

ಸಿಂಹದ ಮೇಲೆ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗಿರುವ ಜಿನೇಂದ್ರಿ, ನಿಮ್ಮ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಹಾಗೂ ಕಾಂತಿ  
ಯುಕ್ತವಾದ ತಮ್ಮ ಬಿಂಬದಿಂದ ಹೀಡಿಗಳು ತೊಲಗಲಾರವೇನು? ಅದು ಇದು ಏತಕ್ಕೆ?”

ಗರುಡೋಬ್ಜಾರಿ ಮಂತ್ರದಿಂದ ವಿಷವಿನಾತಂ ಯಕ್ಷಣೀಯಮಂತ್ರದಿಂ |  
ದೂರಕೊಳ್ಳುಂ ಬಹುವಿದ್ಯಗಳ್ಲಿರುದರ್ಶರ್ ಪೂಜಾಪಾದಾಭ್ಯಂ ||  
ಗುರುವೇ ನಿಮ್ಮನಲಂಭಿನಿಂ ನೆವವಂಗಾವಾವ ಕಷ್ಟಂಗಳ |

ಲ್ಲಿರವಾವಾವ ಮನೋರಥಂ ಫಲಿಸದೋ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೩ ||

ಗರುಡಮಂತ್ರದಿಂದ ಹಾವಿನ ವಿಷ ನಾಶವಾಗುವುದು; ಯಕ್ಷಣೀಯಮಂತ್ರದಿಂದ ನಾನಾ  
ವಿದ್ಯಗಳು ಪಶ್ವವಾಗುವುವು. ಜಿನೇಂದ್ರಿ, ಆ ಗರುಡಯಕ್ಷಾದಿಗಳೇ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಮ್ಮ  
ಉದಕಮಲವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವರಿಸುವವನನ್ನು ಯಾವ ಕಷ್ಟವೂ ಕಾಡಲಾರದು;  
ಅಂಥವನು ಬಯಸಿದ್ದಲ್ಲ ತಾನಾಗೆ ಲಭಿಸುವುದು!

ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ಫರೀರ ಅಕ್ಷರನನ್ನು ಕಂಡು ಏನಾದರೂ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡನು.  
‘ನಮಾಜಿಗೆ ವೇಳೆಯಾಗಿದೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಬಾ’ ಎಂದು ಅಕ್ಷರ್ ಆತನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು  
ತಾನು ನಮಾಜಿಗೆ ಹೋದನು. ಇಂಥ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಏತಕ್ಕಾಗಿ ನಮಾಜು ಮಾಡುವನೂ  
ಎಂಬ ಕುಶಾಹಲ ಫರೀರನಲ್ಲಿ ಕೆರಳಿತು. ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಆತ  
ಕದ್ದುಕೇಳಲು ಬಂದಾಗ ‘ಓ ಪ್ರಭು, ನನಗೆ ಸಕಲ ಸಂಪದವನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸಬ್ಬ!’ ಎಂದು  
ಅಕ್ಷರ್ ದೀನನಾಗಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಫರೀರನೂ ಕೇಳಿಸಿಕೊಂಡು ಸತ್ಯವನ್ನು ಕಂಡವ  
ನಂತೆ ಕುಣಿದಾಡಿ ಮತ್ತೆ ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಬರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅಕ್ಷರ್ ಈತನನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಬೇಸತ್ತು  
ಕೊನೆಗೆ ಸೇವಕರನ್ನು ಅಟ್ಟಿ ಫರೀರನನ್ನು ಎಳತಿರಿಸಿ ಭಿಕ್ಷೆ ನೀಡಲು ಹೋದಾಗ “ಬಿಕಾರಿಯಾದ  
ನೀನು ನನಗೇನು ಕೊಡಬ್ಲೆ? ಎಲ್ಲ ಸಂಪದವನ್ನು ನಿನಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ  
ನಾನು ನೇರವಾಗಿ ಕೇಳಿ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವೆನು” ಎನ್ನುತ್ತಾ ಆ ಬಿಕಾರಿ ಸಿರಿವಂತೆ  
ನಿಗಿಂತ ಸಿರಿವಂತನಾಗಿ ಏನನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸದ ಹೂರಬು ಹೋದನು!\*

ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದರೆ ಕೇಂದ್ರಾಗಾರಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಬೇಕೆಂದು ರತ್ನಾಕರನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಗಡೆಗೊಂಡಾಡುವ ಲೋಕವಾರ್ತಾಗಳೇನ್ನಂಗಾಯಿತೆ ತುಂಬಿದಾ |  
ಕೊಡದಂತಿಷ್ಟುದು ನಿಮ್ಮ ಮಂತ್ರಜಪತಮಂ ಮಾಳುಗಳಿಂ ಏಂದ್ರ ಕ ||  
ಷ್ಟೋದುನೀರ್ ಮಯ್ಯಿರಿವಾಗ್ಲಿಕ್ಕೆಗಳಿವೇ ದುಷ್ಪುರುಭಂಧಂ ಸಡಿ |  
ಲ್ಲಿದೆ ಸೋದ್ವಪುದಂಬುದಂ ನುಡಿಯವೇ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೪ ||

“ದೇವ, ಜನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಲೋಕಿಕ ವಿಜಾರದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ದೇಹ ನೀರು  
ತುಂಬಿದ ಕೊಡದಂತಿದೆ. ಅಂದರೆ ಆ ವಿಜಾರದಲ್ಲಿ ನಾನು ತಲೆಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ

\*. ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಹೀತತ್ವಯದ ಮೇಲೆ ದಿಕ್ಕಿಗೊಂಡರಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಸಿಂಹಗಳು ಮಂಡಿಸಿರುತ್ತವೆ.  
ಈಗಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸಹಸ್ರದಳದ ಪ್ರಾಂದಾವರ ಹರವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ತಾವರಯ ಮೇಲೆ ಜಿನೇಂದ್ರಿ, ವಿರಾಜ  
ಮಾನವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ!

\*\*. ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ವಚನವೇದದಲ್ಲಿ ಓದಿದ ನೆನಪಿನಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವನು.

ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುವಾಗ ನನಗೆ ಆನಂದಾಶ್ಚ ಹಣಿಯದಿರದು; ಮೆಯ್ಯಿರಿವಿಕೆ, ಆಕಳಿಕೆ, ಉಂಟಾಗುವುದು; ದುಷ್ಪರ್ವದ ಕಟ್ಟು ಸಡಿಲಿ ಅದೆಲ್ಲ ಸೋರುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದೆಲ್ಲ ಸಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲವೆ?”—ಲೌಕಿಕ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮೂಕನಂತಿದ್ದ ದೇವರನಾಮವನ್ನು ಸ್ವಾರಿಸುವಾಗ ಆನಂದೋತ್ಸಾಹವುಂಟಾದರೆ ಪಾಪದಕ್ಕೆ ತಾನಾಗಿ ಒಡೆಯುವುದೆಂದು ರತ್ನಕರನು ದಿದಿರುವನು. ಜಪವೆಂಬುದು ಯಾಂತ್ರಿಕವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲ. ಜಪ ಮಾಡುವಾಗ ಆದರೆ ನಾದದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಯನಾದರೆ ಸಂತೋಷವುಕ್ಕೆ ಹರಿಯುವುದು.

ಪ್ರಳಕದ ಹಾದಿಗಿಂದು ಪಥವಪ್ಪದು ಕಣ್ಣಳ ಕೋಡಿಗಿಂದು ನೀ |  
ಗ್ರಾಳ ಕಡೆಗಾಣ್ಣಿದನ್ನು ಚೆರಿಳಂಗಳ ಲೀಲಾಗಿಂದು ಕೇಲ್ಲಳ ||  
ಚ್ಚೆಳಿವುದು ಕೈಯಕಂಪದ ಕದಂ ತರೆದವ್ಯದು ತಪ್ಪದೀ ಮನೋ |  
ಗಳಿತತರಾಭಿಗಿಂದು ಮಿಗ ಮೇರೆಯಗಲ್ಲುದು ಹಂಪೆಯಾಳ್ಳನೋ ||

ತಂದೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಾ ಎಂದು ಪ್ರಳಕಗೊಂಡೆನು? ಕಣ್ಣಳಲ್ಲಿ ಆನಂದಾಶ್ಚ ಯಾವಾಗ ಹರಿದಿತು? ನನ್ನ ಕೈಕಾಲುಗಳು ಚಂಚಲತೆಯನ್ನು ಯಾವಾಗ ತೋರಿಯುತ್ತವೆ? ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಿನ್ನನ್ನುಚಿಕ್ಕಿಸುತ್ತಾ ಎಂದು ಕಂಪವುಂಟಾದಿತು? ಈ ನನ್ನ ಮನೋರಘಳಲ್ಲಿ ಎಂದು ನೆರ ವೇರುವುದು ತಂದೆ—ಹರಿಹರ ಭಕ್ತಿಯ ಆವೇಶವನ್ನು ದಯವಾಲಿಸಬೇಕಿಂದು ಪಂಪಾಪತಿಯನ್ನು ಬೇದುತ್ತಿರುವನು; ಪರಮಾನಂದಕ್ಕಾಗಿ ಅಂಗಲಾಚ್ಚಿರುವನು. ಎಲ್ಲ ಭಕ್ತರ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೂ ಇದೆ! ರತ್ನಕರ ಒಮ್ಮೆಯೊಮ್ಮೆ ಅಂಥ ಅವಸ್ಥೆಗೇರಿದುದನ್ನು ಬಾಯ್ಯಿಟ್ಟು ತಾನೇ ಹೇಳಿರುವನು.

ವಣಿಜಂ ಪಂಚಕರಂಗಳಂ ಪಿಡಿದು ಮುಕ್ಕಾಜಾಲಮಂ ತಾಂ ಹರಿ |  
ಕ್ಷಾತ್ರ ಗೆಯ್ಯಂತಿರ ಪಂಚಮಂತ್ರದೊಳಿಡಂಬಟ್ಟಕ್ಕರವ್ಯಾತಮಂ ||  
ಪಣೆಯಾಳ್ಳನಿಂಬಿ ಚರ್ಮದ್ಯಾಷಿ ಮುಗಿಯಲ್ಲಿಜ್ಞಾನಸದ್ವಾಷಿಯಿಂ |  
ದೇವಸುತ್ತಾಗಳ ಕಾಣ್ಣನೇ ರಿಸಿಯಲಾ ರತ್ನಕರಾಧಿಶ್ರಾ || ೧೫ ||

ಬದು ಮುತ್ತಿನ ಸರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆದರಲ್ಲಿರುವ ಮುತ್ತಾಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಸುವಂತೆ ಸಾಧಕನಾದವನು ‘ಇಮೋಕಾರ ಮಂತ್ರ’ದ ಅಕ್ಷರಾವಳಿ ತನ್ನ ಹಣೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕಲ್ಯಾಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಗಣ್ಣಿಂದ ನೋಡಿದ್ದಾದೆಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಅನಂತರ ಜ್ಞಾನನೇತ್ರವೆಂಬ ಒಳಗಣ್ಣಿಂದ, ಹಣೆಯ ಮೇಲಿರುವ ಮಂತ್ರಕ್ಕರಗಳನ್ನೇಸುತ್ತಾ ಆನಂದಿಸುವಾತನೆ ನಿಜವಾದ ಮಹಿಳೆ!

‘ಮಿಸಕದೆ ಕುಳಿತು ಕಣ್ಣಿಂಬಿ ಭಾವದಿ ತಮ್ಮು | ನೊಸಲೊಳು ಕಾಣ್ಣರಕ್ಕರವಾ ||  
ಹುಸಿದೊಮ್ಮೆ ತಮ್ಮು ಮೈಯೊಳಗೆ ತಮ್ಮಾತ್ಮನ | ನಸುಬೆಳಗಾಗಿ ಕಾಣುವರು’ || ೧೬ ||

ಭರತೇಶನ ರಮಣೀಯರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ಯೋಗಾನುಭವವನ್ನು ರತ್ನಕರ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವನು.

೧. ಪಂ. ಶ. ೨.

೨. ಈ ಚಿಹ್ನೆಯ ನಡುವಿರುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಭ. ವ್ಯ. ೧೪ನೇ ಸಂ.ಯಿಂದ ಆರಿಸಿದೆ.

‘ಪಂಚಜಳಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂದಮ್ಮತದ ಬಟ್ಟ | ಪವಿಗಳೊಬಟ್ಟಮುತ್ತಾಗಳೂ ||  
ತನವೆಳಿಗಿನ ಬಿಜ ರಾಜೀಯೋಯಿಂಬಂತ | ಜನಪಗಕ್ಕರ ತೋರುತಿಹವು || ೧೮ ||

ಭರತೇಶನ ಯೋಗವನ್ನು ಮಹಾಕವಿ ಕಲೆಯ ಬೆಡಗಿಂದ ಬಣ್ಣಿಸಿರುವನು. ಅನುಭಾವಿಯಾದ ಹೊರತು ಇಂಥ ಉಜ್ಜ್ವಲ ಬಣ್ಣನೆ ಬಂದಿತೆ.

ಗುದ, ಲಿಂಗ, ನಾಭಿ, ಎದ, ಕಂಠ, ಹಣೆ ಇವು ಮಂತ್ರಕ್ಕರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಧಾರ್ಣಿಸಲು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಸ್ಥಳಗಳು!

‘ಪಣೆಕೊರಳಿದ ನಾಭಿಲಿಂಗ ಮೂಲಾಧಾರ | ದಣೆಕೊಯೋಳಾರು ತಾವರಯಾ ||  
ಅಳೆದಿರದರದೆಂಬು ಪನ್ನೆರಳ್ಭತ್ತಾರು | ಪಣೆದು ನಾಲ್ಕೆಸಳಾಗಿ ಕಂಡಾ || ೧೯ ||

ಆರುಪದ್ರಗಳಿಸಳ್ಳವತ್ತರೊಳು ಕ್ರಮ | ದೋರಕಲ್ಲುರಗಳಿಸತ್ತು ||  
ಚೆರೆ ಚೆರಲಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಸ್ವಪತಿ | ಕಣ್ಣಾರಿ ಧಾರ್ಣಿಸಿದನೆನೆನೆಂಬೆ || ೨೦ ||

ಹಕ್ಕುವರದು ಸ್ವರ ಹಡಿನಾರು ಕಾದಿಯಿಂ | ತಾಕ್ಷಾರದೆಗೆ ಪನ್ನೆರದು ||  
ಷಾಕ್ಷರದೆಗೆ ಲಾಕ್ಷಾರಮುಟ್ಟ ಸಾಕ್ಷರ | ಕಾಕ್ಷರಗಳ ನಿಲಿಸಿದನು. || ೨೧ ||

ಕರ್ಣಕೆಗಳೊಳ್ಳಹಂಕಾರ ಓಂಕಾರ | ನಿರ್ವಿತವೆನೆ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ||  
ಷಾಣಾವದಸ್ಥೇವ ಧಾರ್ಣಿಸಿದನು ಹೇಮ | ವರ್ಣನಾ ಕಮಲಪಟ್ಟಿದೊಳು || ೨೨ ||

ಭುಜಪಾದ ಮಸ್ತಕ ಮೊದಲಾಗಿ ಮೈಯಿಂಬ | ಭುಜಪತ್ರ ಯಂತ್ರದೊಳುಂಬಿ ||  
ಅಜಿತಮಂತ್ರಗಳನು ಬರದು ಭೀರಸುಪ | ಭಜಸಿದನಾತ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯೊಳು || ೨೩ ||

ಪಣೆಚಕ್ರಗಳಲ್ಲಾ ಇರುವ ತಾವರೆ ವಸಳಿನಲ್ಲಿ ಬೀಜಾಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಭರತೇಶ ಧಾರ್ಣಿಸಿವ ಕ್ರಮವನ್ನು ರತ್ನಕರ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಅಡಿಯಿಂದ ಮುಡಿಯತನಕ ಚಕ್ರೀಶ ಅಜಿತಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಯೋಗದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರನಾಗುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ.

೧. ಈ ಚಿಹ್ನೆಯ ನಡುವಿರುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಭ. ವ್ಯ. ೧೪ನೇ ಸಂ. ಯಿಂದ ಆರಿಸಿದೆ.

೨. “....ಆರಂಭದೊಳಗೆ ನಾಭಿಕಮಲದಲ್ಲಿ ಹಡಿನಾರು ಪಕ್ಷಳಿಗಳ ಒಂದು ಕಮಲವಿದೆಯಿಂದು ಕಲ್ಲಿಸಿದೆ. ತರುವಾಯ ಅದರ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಎಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹಡಿನಾರು ಸ್ವರಗಳಿಂದರೆ ಅ ಆ ಈ ಉ ಉ ಮೂಲು ಲೂ ಎ ಏ ಸ್ವಿ ಉಂ ಅ ಇವು ಆಗಿವೆ. ಆ ಹಡಿನಾರು ಸ್ವರಗಳಿಂದರೆ ಅ ಆ ಈ ಉ ಉ ಮೂಲು ಲೂ ಎ ಏ ಸ್ವಿ ಉಂ ಅ ಇವು ಆಗಿವೆ. ಆ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಲು ಪಕ್ಷಳಿಗಳ ಒಂದು ಕಮಲವನ್ನು ಗಳಿಸಿದೆ. ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಲು ಪಕ್ಷಳಿಗಳು ಒಂದು ಕರ್ಣಕೆ ಸೇರಿ ಇಪ್ಪತ್ತದು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಲ್ಲಿಸಿ ಅವಾಗಳ ಮೇಲೆ ಕ ವಿ ಗ ಘ ಜ, ಚ ಘ ಜ ರಘ ಆ, ಟ ತ ದ ಧ ಣ, ತ ಧ ದ ಧ ನ, ಪ ಘ ಬ ಭ ಮ—ಈ ಆಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಆಮೇಲೆ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಪಕ್ಷಳಿಗಳ ಒಂದು ಕಮಲವಿದೆಯಿಂದು ಕಲ್ಲನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅದರ ಎಂಟು ಪಕ್ಷಳಿಗಳ ಮೇಲೆ ಯ, ರ, ಲ, ವ, ಷ, ಸ, ಹ—ಈ ಎಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳು ಪ್ರದಕ್ಷಿಸೆಯ ಹಾಗೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವೆಂದು ಧಾರ್ಣಿಸಿದೆ, ಈ ಆಂಧಿಸಿದ್ದ ‘ವರ್ಣಮಾತ್ರಕ’ಗಳ ಸ್ಥಾನ ಮಾಡುವಂಥ ಪ್ರಯೋಜನಿಗೆ ‘ಶ್ರುತಿತಥ್ವಾ’ ಪ್ರಾರ್ಥಾವಾಗುಂಟಾಗುವುದು. ಈ ವರ್ಣಮಾತ್ರಕದ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಭಾವ ದಿಂದ ಕೆಲೆದ ಪನ್ನುವಿನ ಜ್ಞಾನದಾಗುತ್ತದೆ. ಕ್ಷಯರೂಗೆ, ಅರುಣ, ಮಂದಾಗ್ನಿ, ಬಿಳಿಪ್ಪ, ಉದರ, ಶ್ವಾಸ, ಶ್ವಾಸ ಮೊದಲಾದ ರೋಗಗಳ್ಳದರೆ ಅವು ಇಲ್ಲಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಪಕ್ಷತ್ವ, ಮಹಂತ ಶ್ರುತಿಪರಿಂದ ಪ್ರಾಜ್ಯತಥಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಗತಿ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ”—ಶ್ರೀ ಮಿಚೆಲ್ ಅಣ್ಣಾರಾಯರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ರ. ಕ. ಶಾ., ಪ್ರ.ಇಂ.

ಭರತೀಯನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಷಟ್ಕಾಚಕ್ರದ ಕಲ್ಪನೆಯಿದೆ. ಗುದ, ಲಿಂಗ, ನಾಭಿ, ಎದೆ, ಕೊರಳು, ಹಣ ಈ ಸ್ವಾಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಎರಡು, ನಾಲ್ಕು, ಅರು, ಹತ್ತು, ಹದಿನೆರಡು, ಹದಿನಾರು ದಳಗಳ ಕೆಮಲಗಳಿವೆ. ಇವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ, ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೋಳಿಸಿ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗುದ ಪ್ರದೇಶದಿಂದ ನೆತ್ತಿಯವರಿವಿಗೂ ಹತ್ತಿಸಬೇಕು. ಕಲ್ಪನೆ ಸ್ವಂತವಾದಂತೆ, ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಲತೆ ಬಂದು ಪರಮಾನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು.<sup>೨</sup>

ಮೂವತ್ತೆಂದು ಶುಭಾಕ್ಷರಂ ಹುದಿಗೆ ಬಂದೋಂಕಾರಮೊಂದಾದಿಗಿಂ |  
ತೀ ವಸೋಕ್ರುವೆ ಮೂಲಮಂತ್ರವದು ತಾನೇಳಂಗವಾಯ್ದಾದೊಡೆ ||

೧. ಈ ಪಿಂಗಳಿ ಸುಮಖ್ಯ ಪತ್ತೆ ಚಿತ್ತ ಎಲ್ಲಿ

ಕ್ರಮಕ್ರಮದಿ ಎಚ್ಚೆತ್ತಿವೆ ಸಹಸ್ರಯಿಂದ  
ಚಿತ್ರಾಂತಿಯ ಮಧ್ಯ ಮೇಲೆ ಇಹವು ಪದ್ದು ಪಂಕ್ತಿ ಪಂಕ್ತಿ  
ಶುಕ್ಲಪರಣ ಸ್ಯಾಂಪರಣ ವಿದ್ಯುತ್ತಾದಿಯಾಗಿ.

ಪದ್ದುವರದು ಅರಳಿವೆ ಪದ್ದುವೊಂದು ಮುಚ್ಚಿದೆ  
ಅಥೋಮುಖಿದಿ ಉದ್ದ್ರಾಮುಖಿದಿ ಪದ್ದುವರದು ಇಹವು ಜೋಡಿ  
ವಿಹರಿಸುತ್ತಿಹೆ ನಿನಲ್ಲಿ ಹಂಸರೂಪದಿ

ಆಧಾರದಿ ತಾಯಿ ನಿನೆಕುಲ ‘ಕುಂಡಲೀನೀ.’  
ಅದಕೆ ಮೇಲೆ ನಾಭಿಸ್ಥಳದಿ ‘ಮಣಪುರ’ ದಾ ನಾಮದಿಂದ  
ದಶದಲ್ಲಾ ರಕ್ತವರಣ ಪದ್ದುವಿಹುದು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದೆ  
ನಿನ್ನಶಕ್ತಿ—ಅನಲ ಇಹುದು ಆ ಪದ್ದುದಲ್ಲಿ  
ಅನಲ ಅದು ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗೆ ಎಲ್ಲ ಶೂನ್ಯದಲ್ಲಿ.

ಹೃದಿ ಪದ್ದುದಿ ಆಕಾಶದ ಮಾನಸ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ  
ತೇಲುತಿದೆ ‘ಅನಾಹತ’ ಪದ್ದು ಅದರ ಮೇಗಡೆ  
ಸುವರಣವರಣ ಧ್ಯಾದಶದಲ ಅಲ್ಲಿ ಶಿವತ್ವಾಗಿ,  
ಆ ಪದ್ದುದಿ ನಿನ್ನಶಕ್ತಿ ಜೀವಮೇಣ್ಣ ಪ್ರಾಣ.

ಅದಕೆ ಮೇಲೆ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಧೂಮುವರಣ ಪದ್ದು  
ಹೊಡಶದಲ ಅದರ ಹೆಸರು ‘ವಿಶುದ್ಧಾಖ್ಯಿಪದ್ದು’  
ಆ ಪದ್ದುದಿ ನಿನ್ನ ಶಕ್ತಿ ತಾನಾಗಿದೆ ಆಕಾಶ  
ರುಧ್ವವಾಗಲೂ ಆಕಾಶ ಸಕಲವಹುದು ಆಕಾಶ.

ಅದಕೆ ಮೇಲೆ ಶಿರದಮಧ್ಯ ಪದ್ದುವಿಹುದು ಸಹಸ್ರದಲ  
ಗುರುದೇವನ ಸ್ಥಾನವೆ ಅದು ಅತಿಗುಣಸ್ಥಲ  
ಆ ಪದ್ದುದಿ ಬಿಂಬರೂಪದಿ ವಿರಾಸಿಸಿಹನು ಪರಮಾಣಿಕಾ  
ಶುಕ್ಲಪರಣ ಸಹಸ್ರದಲ ಪಂಚದಲಿ ಒಬ್ಬನೆ ಏಕಾಕಿ  
ಅಲ್ಲಿ ಇಹುದು ‘ಬ್ರಹ್ಮರಂಧ್ರ’ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಶಿವನ ಬಿಂಬರೂಪ,  
ಅಲ್ಲಿಗೇರಿ ಹೋಗೆ ನೀನು ಶಿವ ತಾಳುವ ಸ್ವೀರುರೂಪ;  
ಆಗಳಿ ನೀ ಶಿವಸಂಗದ ಶೈದಯಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಪೇ,  
ಶೈದ ಮುಗಿಯೆ ಶಿವನು ಮತ್ತೆ ತಿರುಗುವನಾ ಬಿಂಬರೂಪಕೇ.

—ಶ್ರೀ ರಾ. ಕೃ. ವ. ವೇ., ಉ., ಪ್ರ. ೪೦-೪೧.

ಲ್ಲಾಪೊಂದೆ ‘ಅಸಿ ಆ ಉಸಾ’ಯೆನಲಿದೇ ಪಂಚಾಕ್ಷರಂ ಭಾವಿಸಲ್ಲಿ |  
ಕೈವಲ್ಯಾಂಗನ ಕೊಡಿಕೆಯ್ಯಾಡಿಯಳೇ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರ || ೧೧ ||

ಇಮೋಕಾರಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮುವತ್ತೆದು ಶುಭಾಕ್ಷರಗೋಳಿವೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ‘ಓ’ ಕಾರ ವನ್ನು ಸೇರಿಸಿದರೆ ಮೂಲಮಂತ್ರವಾಗುವುದು. ಇದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಏಳು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿರುವರು.<sup>೩</sup> ಎಷ್ಟುದರೂ ಇವೆಲ್ಲ ಒಂದೆ. ‘ಅ ಸಿ ಆ ಉ ಸಾ’ ಎಂಬ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯೊಂದರ ಧ್ಯಾನವೇ ಸಾಕು ಕೈವಲ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಯನ್ನು ವರಿಸಲು ಮತ್ತು ಒಲಿಷಲು!<sup>೪</sup>

‘ಪಂಚನಮಸ್ಯಾರ’ದ ಮುಹಿಮೆಯೆಲ್ಲ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿಯಲ್ಲಾ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದೆಯೆಂಬು ದನ್ನು ರತ್ನಾಕರ ಹೃದಯಸ್ಥಿರ್ಯಾಗುವಂತೆ ವಿವರಿಸಿರುವನು.

“ಪಾತಕ ಶತಕೋಣಿಯನೋರಸಲು ಸಾಲದೆ ಒಂದು ಶಿವನಾಮ?” ಭಕ್ತಿ ಭಂಡಾರಿ ಬಸವಣ್ಣನವರು ತಮ್ಮ ಭಂಡಾರದ ಸಕಲಸಂಪದವಾದ ಶಿವನಾಮವನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಧಾರಿಯೆರುದು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ!

“ಖಚಿ ಅಕ್ಷರೇ ಪರಮೇ ಪ್ರೋಮನ್  
ಯಸ್ತೂ ನ ವೇದ ಕಿಂ ಯಿಚಾ ಕರಿಷ್ಯತಿ”<sup>೫</sup>

“ಸರ್ವವೇದ ಮಂತ್ರಗಳೂ ಒಂದೇ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿವೆ—‘ಪರಮೇಶ್ವರನ’ ಒಂದು ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ. ಅದು ಹೃದಯದ ಪರಮಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆ. ಯಾರಿಗೆ ಅದು ತಿಳಿಯದೊ ಅವನು ವೇದಮಂತ್ರ ಪಾಠ ಮಾಡಿ ಪನು ಲಾಭ? ಈ ಅಕ್ಷರ ‘ಓ’. ಅದೇ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿ

೧. ಇಮೋ ಅರಹಂತಾಣಂ	= ೨
ಇಮೋ ಸಿದ್ಧಾಣಂ	= ೩
ಇಮೋ ಆ ಇರಿಯಾಣಂ	= ೨
ಇಮೋ ಉವಜ್ಞಾಯಾಣಂ	= ೨
ಇಮೋ ಲೋ ಏ ಸವ್ಯಾಸಾಹಂಣಂ	= ೯
	೫೫

೨. (೧) ಅರಹಂತ ಸಿದ್ಧ ಆ ಇರಿಯಾ ಉವ ಜ್ಞಾಯಾ ಸಾಹು = ಹದಿನಾರು ಅಕ್ಷರದ ಮಂತ್ರ.  
(೨) ಅರಹಂತ ಸಿ ಸಾ = ಏಳು ಅಕ್ಷರದ ಮಂತ್ರ.

(೩) ಅ ಸಿ ಆ ಉ ಸಾ = ಇದಕ್ಕರದ ಮಂತ್ರ.  
(೪) ಅಸಿ ಸಾಹು = ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರದ ಮಂತ್ರ.

(೫) ಆಸಾ = ಏರಡಕ್ಕರದ ಮಂತ್ರ.  
(೬) ಓಂ = ಒಂದಕ್ಕರದ ಮಂತ್ರ.

೩. ಅರಕ್ಕೂ ಮೇಲಿನ ಮುವತ್ತೆದಕ್ಕರದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದಾಗ ಏಳು ವಿಧವಾಗುವುದು. ಶತ್ಯೇಯಿಂದ ಮುವತ್ತೆದು ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಒಂದಕ್ಕರದ ಮಂತ್ರದ ತನಕ ತಮತಮಗೆ ಶೀಕಾದುದನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸಬಹುದು. ಈ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೇ ಲೋಕ ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕಾಳಿರಂತ್ರಾಸಾಧಿಸಬಹುದು.

೪. ಪಂಚನಮಸ್ಯಾರ (ಇಮೋಕಾರಮಂತ್ರ) ಓಂ

೫. ಒ. ವ. ಆ

೬. ಶ್ರೀ ವಿನೋಬಿ, ರಾ. ನಾ., ಪ್ರ. ೨

ರಮಿಸುವ ರಾಮ್” ರಾಮನಾಮದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಸಂತ ವಿವರಿಸಿರುವರು.

ಈ ಮಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವೂ ಸಂಕೇತವೂ ಆದ ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಂಜ ವಿದ್ಯಾಂತಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನದ ಪರಿಚಯವಿರುವಾತನಿಗೆ ಆ ಸಂಕೇತಗಳಲ್ಲ, ಭಾವಕೇಂದ್ರವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರದ ಅನುಭವವಿದ್ದು ಅದರ ಮಹಿಮೆಯ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿದ್ದು ಇವನ್ನು ಜಪಿಸುವಾಗ ಭಕ್ತಿನ ಹೃದಯ ಆಸಂದದ ವಿದ್ಯಾದಾಗಾರವಾಗಿರದು. ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿ ಇವನ್ನು ಜಪಿಸುವುದೂ ಒಂದೆ, ಸುಮುಕಿನಿರುವುದೂ ಒಂದೆ. ‘ಅ ಸಿ ಆ ಉ ಸಾ’ ಎನ್ನುವಾಗ ಕೈವಲ್ಯಾಂಗನೆಯ ಹೆಚ್ಚೆ ಸ್ವರ್ವಳವನ್ನು ಕೇಳಿದಂತಾಗಿಬೇಕು! ಆಕೆಯ ನೊಪುರಧ್ವನಿಯನ್ನಾಲ್ಲಿ ದಂತಿರಬೇಕು; ಆಕೆ ಕೈಬೀಸಿ ಕರೆಯುವಾಗ ಬಳಯ ಶಬ್ದ ಭಕ್ತಿನ ಕಿವಿಯಮೇಲೆ ಬೀಳುತ್ತಿರಬೇಕು! ಆಗ ಮಾತ್ರ ಜಪದಿಂದ ಸಾಧಕವಾದಿತು. ಮಂತ್ರ ಹಿಗ್ನಿಸಿದಷ್ಟೂ ಹಿಗ್ನಿತ್ತದೆ; ಕೊನೆಗೆ ಲೋಕ ಸಾಲದಷ್ಟೂ ಉಬ್ಬಿತ್ತದೆ! ಕುಗ್ನಿಸಿದಷ್ಟೂ ಇದು ಕುಗ್ನಿಬಲ್ಲದು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿದಷ್ಟೂ ಪರಮಾಣವಾಗಿ ಮಹಾಮಂತ್ರ ಅಡಕವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಬಲ್ಲದು. ಭ್ರಾನದಿಂದ ಕುಗ್ನಿಸಿದ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಹಿಗ್ನಿಸಬಹುದು!

ಶ್ಲೋಕಮೇಕಂ ತದಧ್ರಂ ವಾ ಪಾದಂ ಪಾದಾಧ ಮೇವವಾ |  
ನಿತ್ಯಂ ಪರತಿ ಭಕ್ತಾಯಸ್ಸಮೋಕ್ಷಮಧಿಗಳ್ತತಿ || ೪ ||

ಭಗವದ್ವೀತೀಯ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕವನ್ನಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಅಧ್ಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಪಾದಾಧವನ್ನಾಗಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿತ್ಯಪೂ ಪರಿಸಿದರೆ ಮುಕ್ತಿ ದೂರೆಯುವುದು ಎಂದು ಭಗವದ್ವೀತಾ ಮಹಾತ್ಮಾದಲ್ಲಿ ಭರವಸೆಯಿತ್ತಿರುವರು.

### ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪ—೨

ಹಿಂದಾಗಲೇ ರತ್ನಾಕರ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತೇವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವನು.<sup>೧</sup> ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ವಿಷ್ಣೇ ಸರಳವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಹಿಡಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೇ ಕಲೆಯ ಬೆಂಗಳು ಬಿನ್ನಾಣದಿಂದ ಚಿತ್ರಿಸಿದಾಗ ನೇರವಾಗಿ ಹೃದಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟುಬಿಲ್ಲದು. ರತ್ನಾಕರನಿಗೆ ಈ ಗುಟ್ಟು ಬೆಂಣಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಹಂಸತತ್ಪವನ್ನು ಹಂಸಕಲೆಯಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದ ಮಹಾಕವಿ ರತ್ನಾಕರ ಆಗಾಗ ಶತಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಲಾಕುಂಚವನ್ನಾಡಿಸಿ ರಸ ತುಂಬಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುವನು. ಹಿಂದೆ ಸಿದ್ಧಾಂತರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ ಆತ್ಮತತ್ವವನ್ನು ಈಗ ಕಲೆಯ ತಿಳಿವಳಿದಿಂಗಳ ಲ್ಲಿಡಲು ಹೊರಟಿರುವನು.

೧. ಶ್ರೀ ವಿನೋಭ ರಾ. ನಾ. ಪ. ೨.

೨. ಆ. ಯೋ, ಭ. ಮ.

೩. ರತ್ನಾ. ಶ. ಪ. ೪-೫ ಸೋಚುವುದು.

೪. ಜಿ. ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರ. ‘ರತ್ನಾಕರ ಸಿದ್ಧನ ಹಂಸಕಲೆ’ ಪ್ರ. ಕ. ೪೦-೪ (೧೯೭) ೧೯೭೦, ಪು. ೧೯೧-೧೯೨, ಈ ಲೇಖನ ಸೋಚಬೇಕು.

ನಳಿನೀ ನಾಳಕೆ ಮೂಲದಿಂ ತುದಿವರಂ ಸಂಪೂರ್ಣದಿಂ ಸ್ವಚ್ಛದಿಂ |  
ದೊಳಗೆಂತಿಷ್ಟುದು ತಂಪುವಂತೆ ಸರಗ್ರಂ ಕೆಂಬಜ್ಞೆಯಿಂ ನೆತ್ತಿ ಮು ||  
ಬ್ರಹ್ಮತಂ ತಪ್ಯದೆ ಮೂರ್ತಿ ತುಂಬಿ ಪಳುಕಿಂ ಗೆಯ್ಯಿದ್ರ ನಿಮ್ಮೊಂದು ನ ||  
ಮರ್ಜಳ ಬಿಂಬೋಪಮನಾತ್ಮಿನಿದವನೆಲಾ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೧ ||

ತಾವರೆ ದಂಟನಲ್ಲಿ ಬುಡದಿಂದ ತುದಿತನಕ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ನೂಲಿರುವಂತೆ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಅಂಗಾಲನಿಂದ ನೆತ್ತಿಯತನಕ ಆತ್ಮ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಜಿನೇಂದ್ರ, ನಿಮ್ಮಲವಾದ ಸ್ವಟ್ಟಿಕೆದಿಂದ ನಿಮಾಣವಾದ ತಮ್ಮ ಬಿಂಬವಿರುವಂತೆ ಆತ್ಮನೂ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಿರುವನು!

ಧೂಳರಾಶಿಯಳಿಂದ ಸ್ವಟ್ಟಿಕೆದ ಪ್ರತಿಮೆಯ | ಹೂಳದಂತೀ ದೇಹದೊಳಗೆ ||  
ಹೂಳದಾಸನನ್ನತ್ತೆ ಸಂದು ಸೋಡಿದರಲ್ಲಿ | ಧಾಳಿಸುತ್ತಾತ್ಮ ತೋರುವನು || ೧೨ ||  
ರೂಪೆಲ್ಲ ಬೆಳ್ಗಳ ರೂಪೆಲ್ಲ ಸುಖಾನಮಾ | ರೂಪೆಲ್ಲ ದರ್ಶನತಕ್ತೆ ||  
ರೂಪೆಲ್ಲ ಸುಖಿವಾದ ತ್ರಿಭುವನ ಶ್ಯಂಗಾರ | ರೂಪನ ಕಂಡನಾಸೋಬಗಾ || ೧೩ ||

ಆತ್ಮನನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಧಾನವನ್ನೂ ಕಲ್ಪನೆ ಸ್ವಪ್ತವಾದ ನಂತರ ಆತ್ಮದ ಸಹಜ ಸೂಂದರ್ಯರೂಪ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಕೋರ್ಕೆಸುತ್ತಾ ಕಂಗೋಳಿಸುವುದನ್ನೂ ರತ್ನಾಕರ ಭರತೇಶ ಭೂಭವದಲ್ಲಿ ರಮಣೇಯವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವನು; ಭರತೇಶ ದರ್ಶಿಸಿದ ಆತ್ಮದ ತ್ರಿಭುವನ ಶ್ಯಂಗಾರದ ಸೂಬಗನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿರುವನು.

ಬಯಲ ರೂಪ ಮಾಡಬಲ್ಲಾ ತನೆ ಶರಣನು;  
ಆ ರೂಪ ಬಯಲ ಮಾಡಬಲ್ಲಾ ತನೆ ಲಿಂಗಾನುಭವಿಯೆಂಬೇ ?  
ಈ ಉಭಯಪೂಂಡಾದರೆ ನಿಮ್ಮೊಂದಿ ತರಹುಂಟೆ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವಾ!\*

ನಿರಾಕಾರವಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಸಾಕಾರವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರತಿಭೆ ಹಾಗೂ ಕಲ್ಪನೆ ಸಾಧಕ ನಿಗೆ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ಆತ್ಮನ ಪರಿಚಯ ನಿಕಟವಾಗುವ ವರಗೂ ಈ ಕವಿಕರ್ಮ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಾಗಬೇಕು. ಭಾಗೋಳವನ್ನು ಕಲೆವ ಕುಶಲಪಿದ್ದವನು ಕಾಲ್ಪನಿಕವಾದ ರೇಖಾಂತ, ಉಳಿಂತಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾದುದು ಅನಿವಾರ್ಯತಾನೆ? ಬಟ್ಟಿಬಯಲಾದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ರೂಪವೀಯವುದು ಒಂದು ಘಟ್ಟವಾದರೆ, ಕೊಟ್ಟಿ ರೂಪವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಳಿಸಿ ನಿರಾಕಾರವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು ಇನ್ಮೊಂದು ಘಟ್ಟ. ರೂಪವೀಯವ ಘಟ್ಟವನ್ನು ‘ಸವಿಕಲ್ಪ ಸಮಾಧಿ’ ಯೆಂದೂ, ಕೊಟ್ಟಿ ರೂಪವನ್ನು ಅಳಿಸುವ ಕುಶಲತೆಯನ್ನು ‘ನಿರಿಕಲ್ಪ ಸಮಾಧಿ’ಯೆಂದೂ ಸ್ಥಳವಾಗಿ ಕರೆಯಬಹುದು. ಮೌದಲು ‘ತರಣ’ನಾಗಿ ಸೈಯೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಅನಂತರ ‘ಲಿಂಗಾನುಭವ’ಯಾಗಿ ಓಲಾಡಬೇಕು.

೧. ಭ. ವ್ಯೇ. ೧೧ನೇ ಸಂ;  
೨. ಭ. ವ್ಯೇ. ೧೮ನೇ ಸಂ;  
೩. ಬ. ವ. ೬೨.

ನರರಾತ್ಮಂ ಸೃಟಿಕೊಲೆಪುಂ ಗಡಮದೇನಾಕಾರಮುಂ ಸ್ವಚ್ಚ ಮಾ |  
ಗಿರದಂಬರಿಗ ಕೇಳಿಮಾ ಸೃಟಿಕ ಮೆಂತೈವಣ್ಣಮುಂ ಸೋಂಕೆಯಾ ||  
ಪರಿಯೋಳ್ಳುರುಗುಮಂತ ಮೆಯಡೆವಲುಂ ಕರಾಗ ಕೆಂಪಾಗ ತಾಂ |  
ಕರಿಯಂ ಕೆಂಪನೆವ್ವನೆಂದರುಪಿಡ್ಯೆ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೧ ||

ಮಾನವನ ಆತ್ಮ ಪಟಕದಂತೆ ಶುಭ್ರವಾದುದಾದರೂ ಶರೀರದ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಮುಲಿನ ಗೊಂಡಿದೆ. ಬದು ಬಣ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಸೋಳಿದರೂ ಪಟಕ ಆ ಬಣ್ಣವನ್ನು ತಳೆದಂತೆ ಕಾಣುವುದು. ಅದೇ ರೀತಿ ಶರೀರದ ಬಣ್ಣಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ಕಪ್ಪಾಗಿ, ಕೆಂಪಾಗಿ ತಾನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇಲ್ಲಿಯ ವಿವರಣೆ ತುಂಬ ಸ್ವಾಲ್ಪವಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ದೇಹದ ಬಣ್ಣವೇ ಜೀವಕಿರಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಜೀವದ ಬಣ್ಣ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ರೂಪಗೊಳ್ಳುವುದು. ಇದನ್ನು ಜ್ಯೋಜಾರ್ಥರು ಲೇಶ್ಯಾ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿರುವರು.

ಸ್ವಚ್ಚಾಕಾರದ ಜೀವನೇ ತಮ್ಮಿನೊಳ್ಳಾನೇಕೆ ಸಿಲ್ಲಿರ್ದವಂ |  
ಸ್ವೇಚ್ಛಮಾರ್ಗದ ತಾನುಪಾಜಿಸಿದ ಕರ್ಮಾಧಿನದಿಂ ಕರ್ಮಮುಂ ||  
ತುಳ್ಳಂ ಕ್ರೋಧದ ಮಾನಮಾಯೆಗಳಾ ಲೋಭಾಧಿಂ ಬಂದುದೇ |  
ಮ್ಲೇಖಾಕಾರ ಕಾಣುವಂ ಸುದೇ ಸುಖಿನ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೨ ||

ನಿರ್ಮಲವಾದ ಜೀವ ಏಕಾದರೂ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸರೆಯಾಯಿತೋ? ಮನಬಂದಂತಾಚರಿಸಿ ನ. ‘ಲೇಶ್ಯೆ’ಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮ್ಮ, ನೀಲ, ಕಾಪ್ರೋತ, ಹೀತ, ಪದ್ಮ, ಶುಕ್ಲವೆಂದ ಸ್ವಾಲ್ಪವಾಗಿ ಆರು ಬಗೆ. ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ಲೇಶ್ಯೆಗಳು ಅಲ್ಲಿಭಾವಾದವು. ಮುಂದಿನವು ಶುಭ ಲೇಶ್ಯೆಗಳು.

ವರ್ಣನಾಮ ಕರ್ಮಾಧಯದಿಂದ ಶರೀರ ತಳೆಯಬಹುದಾದ ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ‘ದ್ರವ್ಯಲೇಶ್ಯೆ’ಯನ್ನುವರು, ಇದು ಕೂಡ ಸ್ವಾಲ್ಪವಾಗಿ ಆರು ಬಗೆಯೇ.

ಕಾಣುವೋದಯದಿಂದ ಅನುರೂಪವಾದ ಯೋಗ ಪ್ರಪೂತಿಗೆ ‘ಭಾವಲೇಶ್ಯೆ’ಯನ್ನುವರು. ಭಾವಲೇಶ್ಯೆಯಿಂದ ಬಣ್ಣಕಟ್ಟುವುದು ಜೀವಕ್ಕೆನೇ. ಯೋಗದ ಮೂಲಕ ಪ್ರಪೂತಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರದೇಶಬಂಧಗಳಾದರೆ ಕಾಣುವ ಮುಖೇನ ಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಅನುಭಾಗಬಂಧಗಳಾಗುವುದು.

ಕ್ಷಮ್ಮಲೇಶ್ಯೆ ದುಂಬಿಯಂತೆ ಕಪ್ಪಾಗಿರುವುದು; ನೀಲಮುಖೀಯಂತೆ ನೀಲಲೇಶ್ಯೆಯ ವರ್ಣವಿರುವುದು; ಪರಿವಾಳದ ಬಣ್ಣದಂತೆ (ಬೂದವರ್ಣ) ಕಾಪ್ರೋತಲೇಶ್ಯೆಯಿರುವುದು; ಬಂಗಾರದ ಬಣ್ಣದಂತೆ ಹೀತಲೇಶ್ಯೆಯಿರುವುದು; ಕೆಂದಾವರಿಯಂತೆ ಪದ್ಮಲೇಶ್ಯೆಯಿರುವುದು, ಶಂಖದಂತೆ ಶುಭ್ರವಾಗಿ ಶುಕ್ಲಲೇಶ್ಯೆಯಿರುವುದು. ಕಲ್ಪಾಸಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ದ್ರವ್ಯಲೇಶ್ಯೆ ಮತ್ತು ಭಾವಲೇಶ್ಯೆ ಬಂದೇ ಬಣ್ಣದ್ವಾಗಿರುವುದು.

ಶುಭ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಿಂದ ಅಥಮಾಧ್ಯಮಾದ ಕ್ಷಮ್ಮಲೇಶ್ಯೆಯನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ನೀಲ, ಕಾಪ್ರೋತ, ಹೀಗೆ ಮೇಲಿನ ಲೇಶ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಜೀವ ಏರಿಬಹುದು. ಅಂತ ಶುಕ್ಲಲೇಶ್ಯೆಯ ಜೀವನ ಅಶುಭ ಭಾವನಗೆ ಬಿದ್ದು ಪದ್ಮ, ಹೀತಗಳಿಗೆ ಇಳಿಯಲ್ಲಿಬಹುದು. ಒಂದೇ ಅಂತಮೂರ್ತಿಕಾರ್ತದಲ್ಲಿ ಜೀವ ತನ್ನ ಲೇಶ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿಲಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಉದಾಸೀನಾದರೆ ಮೂರತ್ತು ಸಾಗರದತನಕ ಆ ಲೇಶ್ಯೆಯಲ್ಲೇ ಮುಳುಗಿರಬಹುದು.

ಸಿದ್ಧಪರಮೇಶ್ವರಿಗೆ ಯಾವ ಲೇಶ್ಯೆಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ ಅಂಥ ಜೀವನವನ್ನು ‘ಅಲೇಶ್ಯೆಸೀಧ’ ನೆಂದು ಕರಿಯುವರು—ಗೋ.ಸಾ., ಜೀ. ಕಾ.ಂ., ವೆ. ಉಲ್ಲ-ಖಾಣಿ.

ತಾನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡ ಕರ್ಮದಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಅವಸ್ಥೆಯುಂಟಾಯಿತು! ‘ಕ್ರೋಧ ಮಾನ ಮಾಯಾ ಲೋಭ’ ಇವೇ ಕರ್ಮದ ರೂಪವನ್ನು ತಳೆದಿವೆ. ಕ್ರಾರಿಯಾದ ಕಾಣಿಯವನ್ನು ಸುಟ್ಟಾಗ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸುಖಿವುಂಟಾಗುವುದು—ಆತ್ಮ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಜೀವವಾಗಿ ಅಂಡಲೆ ಘಡನ್ನು ರತ್ನಾಕರ ಈ ಶೈಲ್ಯಾಂಶದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಲ್ಪವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವನು. ಜೀವಕ್ಕೆ ನಾನಾಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಬಿಂದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಯುದ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಮುಖವಾದುದು! ಆಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಲೇಶ್ಯಾ ಮಾರ್ಗಣಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನೆಲದಿಂ ಮೇಲೆಗಡ್ಡೆದು ಸಾಸಿರಧನು: ಪ್ರಮಾಣ್ಯದೊಳ್ಳಾಂಚನೋ |  
ಜ್ಯೋತಿರತ್ವಂಗಳಾದ ಮಂಡಪದ ಮಧ್ಯಸ್ಥನದೊಳ್ಳಂಹದಾ ||  
ತಲೆಯೋಳ್ಳುರ್ವರ್ವಾಂಜಾಭಾಜ್ವ ಕರ್ಣಕೆಗೆ ಭಾತುಷ್ಣಾಂಗುರೋಳ್ಳದೆಂ |  
ಳ್ಳಲಾಂತಿಕೆ ರವೀಂದುಕೋಟೆ ಕರಣ! ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೩ ||

ಭೂಮಿಯಿಂದ ಬದು ಸಹಸ್ರ ಬಿಲ್ಲೆತ್ತರದಲ್ಲಿ ರಾರಾಜಿಸುವ ರತ್ನಗಳಿಂದಾದ ‘ಸಮವ ಸರಣಾದ ನಟ್ಟನಡವೆ ‘ಶ್ರೀಮಂಟಪ’ವಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ದಿಕ್ಕಿಗೊಂದರಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಸಿಂಹಗಳಿರುವು. ಅವಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಕೆಂದಾವರೆಯ ಕರ್ಣಕೆಗೆ ಅಂಟಿಯೂ ಅಂಟದಂತೆ ನಾಲ್ಕು ಅಂಗುಲ ಸದುವು ಬಿಟ್ಟು ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿರುವೆಯಲ್ಲ! ದೇವ, ಕೋಟಿ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರ ಪ್ರಭಾಪುಂಜ ನೀನು!—ಜೀವನ್ನುಕ್ತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವಿತಿಯನ್ನು ರತ್ನಾಕರ ಜ್ಯೋತಿಸಂಪ್ರದಾಯಿದ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಿರುವನು. ಉದ್ದ್ರೋಧಾಮಿಯಾದ ಜೀವ, ‘ಫಾತಿಕತು ಷ್ಯಾಯ’ದ ಹಿಡಿತದಿಂದ ತಪ್ಸಿಸಿಕೊಂಡ ಕೂಡಲೆ ಅದರ ಸುತ್ತ ಅನಂತರಿಸಿ ಆವರಿಸಿ ಗರೀಗರಿ ಕಾರಾಡುವುದನ್ನು ಜ್ಯೋಜಾರ್ಥರು ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವರು. ವಿಷಯವಾಸನೆಯಿಂದ ಜೀವಕ್ಕೆ ಬಿಡುಗಡೆ ದೊರೆತಾಕ್ಷಣ ಅದರ ಸುತ್ತ ರಸಾನಂದ ಆವರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ರಸಲೋಕದ ಎಲ್ಲೆಮೀರಿದ ತಕ್ಷಣ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದಸಾಗರದ ತಡಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು. ಜೊಕಾಲ ಬಲ್ಲಿ ನಿಂತರೆ ‘ಕೇವಲಜ್ಞಾನ’ದ ಹೆದ್ದೂರೆ ಬಂದು ಆತ್ಮವನ್ನು ಬಾಚಿ ‘ಅರಹತ್ತಾಪದ್ವರಿ’ಯನ್ನಿತ್ತು ಗಾರವಿಸುವುದು. ಆ ಸಂಪತ್ತಾಗರದ ನಡುವಿದ್ದು ಮುಕ್ತಾತ್ಮ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಅಂಟದ ಬೆಂದನುಲಿಯಂತೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು. ಈ ಅವಸ್ಥೆಗೇರಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆಂದೂ ಸಂಸಾರದ ಭಯವಿಲ್ಲ.

ಲಿಂಗಪನ್ಸೆ, ಲಿಂಗ್ಯೈವನ್ಸೆ, ಸಮರಸಪನ್ಸೆ,  
ಅಯಿಸನ್ಸೆ, ಆಗದ್ವನ್ಸೆ, ನೀನೆಸನ್ಸೆ, ನಾನೆಸನ್ಸೆ, ಚನ್ಸೆಮಲ್ಲಿ  
ಕಾಜಾನನಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ್ಯೈವಾದ ಬಳಿಕ ಏನೂ ಎಂದ್— ೧೪

ಒಕ್ಕಾವಸ್ಥೆಯ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಮಹಡೇವಿಯಕ್ಕ ನಿಶ್ಚಿಂತಳಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವಳು.

ಮನವೆಲ್ಲ ಕಲ್ಪತರು, ಗಿಡವೆಲ್ಲ ಮರುಜೀವಣ, ಶಿಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರುಪ,  
ನೆಲವೆಲ್ಲ ಆವಮುಕ್ತೇತ್ತೆ, ಜಲವೆಲ್ಲ ನಿರಜರಾಮುತ್ತ, ಮೃಗವೆಲ್ಲ  
ಪರುಷಮ್ಮಣ, ಎಡಮುವ ಹರಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಂತಾಮಣಿ, ಚನ್ಸೆಮಲ್ಲಿ

ಕಾರ್ಬಾನಯ್ಯನ ಮಚ್ಚಿನಗಿರಿಯ ಸುತ್ತಿ ಸೋಡುತ್ತ ಬಂದು  
ಕದಳಿಯ ಬನವ ಕಂಡೆ ನಾನು.<sup>೧</sup>

೧೪೨

....ಕದಳಿಯೆಂಬುದು ಭವರೋಗರಣ ಕದಳ ಎಂಬುದು  
ಗೆದ್ದು ಬದುಕಿಂದು, ಕದಳಿಯ ಬನದಲ್ಲಿ ಭವಹರನ ಕಂಡನು,  
ಭವಗೆಟ್ಟಿ ಮಾರ್ಗಿಂದು ಕರುಣಾದಿಂತೆಗೆ ಬಿಗಿದಷ್ಟಿದರೆ,  
ಚನ್ನಮಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಬಾನನ ಹೃದಯಕಮಲದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದನು.<sup>೨</sup>

೧೪೩

ವೀರಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ರೀತಿ ಜೀವಾತ್ಮೆ ಪರಮಾತ್ಮಾಗಿ ಇಕ್ಕಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪಡೆವ  
ಸ್ವಾನುಭವವನ್ನು ಅನುಭಾವಿಯಾದ ಮಹಡೆವಿಯಕ್ಕನೂ ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನದಲ್ಲೇ ಚಿತ್ತಿ  
ಸಿರುವಳು. ಇಂಥ ಅಲೌಕಿಕ ವಿಷಯವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವಾಗ ಭಾಷೆ ಸೋಲುತ್ತದೆ, ಭಾವ  
ಎಡಪ್ತತ್ವದೆ! ಜೈನರ ‘ಅರಹಂತಪದವಿ’ಯನ್ನಾಗಲಿ, ವೀರ ಶೈವರ ‘ಇಕ್ಕಾವಸ್ಥೆ’ಯನ್ನಾಗಲಿ  
ಕಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀತನ ತತ್ತ್ವಿನದಿರದು. ಮಹಾಕವಿಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯೋದನೆ  
ಯೋಗಿಗಳ ಅನುಭಾವವನ್ನೂ ತುಂಬಿ ಸೋಡಿದರೆ ಸಮವಸರಣಾದ ಅನಂತಸಿರಿ ನಮಗೆ  
ಬುದ್ಧಿಗಮ್ಯವಾಗಿಬಹುದು; ಪ್ರಾಣವಿದ್ವವರಿಗೆ ಹೃದಯಗಮ್ಯವೂ ಆದೀತೇನೂ!

ಚೇನ್ನಂತೋಲೂ ನಯನಕ್ಕೆ ತೋರಿ ಕರಿದಂದಂ ಮುಚ್ಚಲಿಲ್ಲಾದ ಸಂ |  
ಪನ್ನಾಕಾರದೊಳಿದರಂ ವಿಮಲ ಸಿದ್ಧಕ್ಕೇತ್ತದೊಳ್ಳಿದ್ದನ ||  
ಚ್ಚೆನ್ನಿಷ್ಣಾನಸಮೇತನಷ್ಟಿಗೂಗಾಂಭೀರ್ಯಾತ್ತಿನಂಬಿಷ್ಟೆಯಿಂ |  
ನನ್ನಂ ಧ್ಯಾನಿಸುವಂಗೆ ಮುತ್ತಿಯಿರೆ ರತ್ನಕರಾಧಿತ್ಯರ || ೧೧ ||

ವಿಮಲ ‘ಸಿದ್ಧಕ್ಕೇತ್ತ’ದಲ್ಲಿ ‘ಸಿದ್ಧಪರಮೇಷ್ಠಿ’ಗಳು ಬೆಳೆದಿಂಗಳ ಬಿಂಬದಂತೆ ವಿರಾಜ  
ಮಾನವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಒಳಗಳ್ಳಿಂದ ಕಂಡರೂ ಸ್ವರ್ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಸಿಗದ ರೂಪವದು. ಜ್ಞಾನರೂಪಿ  
ಯಾಗಿ ‘ಸಮ್ಮಾಕ್ಷ್ಯ’, ‘ಜ್ಞಾನ’, ‘ದರ್ಶನ’, ‘ವೀರ್ಯ’, ‘ಮಾಕ್ಷತ್ವ’, ‘ಅವಗಹನತ್ವ’, ‘ಅಗುರು  
ಲಘುತ್ವ’, ‘ಅಪ್ಯಾಭಾಧತ್ವ’, ಎಂಬ ಎಂಟು ಗುಣಗಳಿಂದ ಭರಿತಾಗಿರುವನು! ಇಂಥ  
ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಧ್ಯಾನಿಸುವಾತೆ ಮುಕ್ತನಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಅಳ್ಳಿರಿಯೇನಿದೆ—  
ಅರಹಂತನ ಪದವಿ ಎಷ್ಟೇ ದೊಡ್ಡದಾದರೂ ಮಾನವ ಲೋಕದ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಅದು  
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ನಮ್ಮ ನಡೆವ ಇರುವಂಥದು. ಅದನ್ನು ಕಲ್ಲಿಸಿ  
ಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡಕ್ಕೂ ಆಗದ ನಾವು ಲೋಕಾಗ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಸಿದ್ಧಕ್ಕೇತ್ತವನ್ನಾಗಲಿ ಸಿದ್ಧನ ಸ್ವರೂಪವ  
ನ್ನಾಗಲಿ ಕಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬ್ಲೀವೆ? ತಾನೇನಾಗಿಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಾಧಕ ಕಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ. ತನ್ನ  
ಆದರ್ಶ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ನೋಡುತ್ತಾ ಒಳಗೂ ಹೋರಗೂ ಅದೇ ಆಗಿ ಕೀಟಬ್ರಹ್ಮರ  
ನ್ನಾಯಿದಂತೆ ಸಂಸಾರಿಜಿವಿ, ಮುಕ್ತಜೀವಿಯಾಗುವನು; ಜೀವಾತ್ಮ, ಪರಮಾತ್ಮಾಗುವನು;  
ಸಿದ್ಧನಾಗುವನು; ಬಟ್ಟಬಯಲಾಗಿ ಲಿಂಗಾನುಭವಿಯಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ಲಿಂಗವೇ ತಾನಾಗಿ  
ಕಂಗೋಳಿಸುವನು. ಅತ್ಯೇವಿಕಾಸದ ಕೊನೆಯಷ್ಟುವೇ ಸಿದ್ಧಪದವಿ!

೧. ಮ., ವ.

ಚಿನನಾಮದ ಮಹಿಮೆ

ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ, ಜೈನತ್ವದಲ್ಲಿ, ಜೈನದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವಿಯಾದ ರತ್ನಕರನಿಗೆ  
ನಂಬಿಕೆ ಅಭಿವಾಗುವುದು; ಅನನ್ಯಶರಣಾಗಿ ಈ ಕವಿ ಭಕ್ತಿಯ ಬೆಳದಿಂಗಳ ವಿಹರಿಸುವನು.

ಕ್ಷಮೆಮಾಳ್ಯಂತ ವಿರೋಧಮೇಂ ಕುಡುವುದೇ ಸಂತೋಷಮಂ ತತ್ತ್ವ ತಾ |  
ಕ್ಷಮೆ ಮಾಳ್ಯಂತ ಕುಶಾಸ್ತಮೇಂ ಕುಡುವುದೇ ಸುಭಾಸಮಂ ಮೋಕ್ಷ ತಾ ||  
ಜ್ಞಮೆ ಮಾಳ್ಯಂತ ಚತುಷ್ಪಾತ್ ಕುಡುವುದೇ ಸಿದ್ಧತ್ವಮಂ ನಿಮ್ಮ ಧ |  
ಮರ್ಮ ಕಾವಂತಸಗನ್ನರೇಂ ಪೂರೆವರೇ ರತ್ನಕರಾಧಿತ್ಯರ || ೧೨ ||

“ಎದುರಾಳಿಯನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿ ಅನಂದಪಡಬಹುದೇ ಏನ ಪ್ರತಿಕಾರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅನಂದ  
ದೊರೆತಿತೆ? ತತ್ತ್ವಶ್ರದ್ಧಿದಿಂದ ಸುಭಾಸನ ಲಭಿಸಿದಂತೆ ಕುಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಲಭಿಸಿತೆ? ಚತುರ್ಗತಿ  
ಗಳಲ್ಲಿ ಭವರೋಗಿಯಾಗಿ ಬಜಣಬಡಬಹುದೇ ವಿನ ಸಿದ್ಧಿಪಡೆಯಬಹುದೆ? ಪಡೆದರೆ  
‘ಸಿದ್ಧಪದವಿ’ಯನ್ನು ‘ಮೋಕ್ಷಸಾಮಾಜ್ಯ’ದಲ್ಲೇ ಪಡೆಯಬೇಕು, ‘ಚಿನೇಂದ್ರ’ನನ್ನಾಧಾರ  
ವಾಗುವುದಾದರೆ ನಿನ್ನ ಧರ್ಮದಿಂದಲ್ಲಿ ಆಗಬೇಕೇ ವಿನ ಅನ್ಯಧರ್ಮದಿಂದಾದಿತೆ?”—  
ರತ್ನಕರ ತನ್ನ ತುಂಬಬಾಳಿನ ಅನುಭವವನ್ನಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರರೂಪವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೆಣದಿದ್ದಾನೆ.  
ತೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೋಹಕತೆಯಲ್ಲಿ ದಿದ್ದರೂ ಕಡ್ಡಿತುಂಡಾಗುವಂತೆ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಇದು ಹೀಗೇ  
ಸರಿ ಎಂಬ ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರವಿದೆ!

ನನ್ನಂ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಂಗೆ ಪರದೇಶಂ ತನ್ನದೇಶಂ ಪರರ್ |  
ತನ್ನಷ್ಟು ಹಗೆಗೆಳ್ಳಿದ್ದೋರೆಗಳಾತ್ತ ಸ್ನೇಹಿತಕೆಬ್ಬು ಬಾ ||  
ವನ್ನಂ ವ್ಯಾಧಿಸುಖಿಂ ವಿಷಂ ಸುಧ್ಯಾಯಿಕ್ಕುಂ ನೋಡ ನೀನಿದೂಮಾ |  
ನಿನ್ನಂದಕ್ಕೆ ಲಿಸಿರ್ವೇನೆಕೆಯಕ್ಕಾ ರತ್ನಕರಾಧಿತ್ಯರ || ೧೩ ||

ಜಿನೇಂದ್ರ, ನಿನ್ನನ್ನ ಧ್ಯಾನಿಸುವಾತೆ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ರಕ್ಷಿಸುವೆ! ಪರದೇಶವಾದರೂ  
ಜಿನಭಕ್ತನಿಗೆ ಸ್ವದೇಶವಿದ್ವಂತೆ! ಪರರಾದರೇನಂತೆ ಅವರೂ ಇದನ್ನೊಡನೆ ನಂಟರಿಷ್ಟರಂತೆ  
ವರ್ತಿಸುವರು. ಹಗೆಗಳೇ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಜಿನಭಕ್ತನ ಭಟಪರಾಗಿ ಕಾಯುವರು! ದೂರಗಳೆಲ್ಲ  
ಭಗವದ್ವಕ್ತನಿಗೆ ಆತ್ಮೀಯರಾಗುವರು! ಜ್ಞಾಲೆ ಆತನ ಬಳಿ ಸುಳಿಧಾಕ್ಷಣ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಹೊನ  
ಲಾಗದಿರುದು! ರೋಗಪೂ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಸುಖಿಕರಿಸುವುದು! ವಿಹಾದರೂ ಅತ ಮುಟ್ಟಿದಾಕ್ಷಣ  
ಅಮೃತವಾಗಿ ಹೋಗುವುದಲ್ಲ! ಅಯೋ ಇದನ್ನು ತಿಳಿದೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಆಗಾಗ  
ಲಾನ್ಯವಿಷಯಗಳಿಗ ಆಶಿಸುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲ! ಜಿನೇಂದ್ರ, ಏಕವ್ಯ ಹೀಗೆಲ್ಲ?—ದೃವಭಕ್ತಿಯ  
ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ರತ್ನಕರ ಓದುಗರಲ್ಲಿ ಅನಂದಜಲವಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಬಣ್ಣಿಸಿರುವನು.  
ಸಿಸ್ಯಹನಾಗಿ ತನ್ನ ಮನವನ್ನು ತೋಡಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಮೇಲೇರಲು ಜಿನೇಂದ್ರನ ನೇರವನ್ನು  
ಬೇದುತ್ತಿರುವನು. ಜಗತ್ತಿನ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಾಧಕರಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಒಳತೋಟಿ ಏಳುವಂತೆ  
ರತ್ನಕರನಲ್ಲಾ ಎದ್ದಿದೆ.

ನೀನೋಲಿದರೆ ಕೊರಡು ಕೊನರುವುದಯ್ಯಾ;  
ನೀನೊಲಿದರೆ ಬರದು ಹಯನಮುದಯ್ಯಾ;

ನಿನೊಲಿದರೆ ವಿವೇ ಲಮ್ಮೆತಪಹುದಯ್ಯಾ;  
ನಿನೊಲಿದರೆ ಸಕಲ ಪಡಿಪದಾಧ್ಯಾ;  
ಇದಿಲಿಪ್ಯಾವು, ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವಾ.<sup>೨</sup>

ರತ್ನಾಕರ ಮತ್ತು ಬಸವನ್ನಾನವರು ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಒಬ್ಬಿರಿಗೊಬ್ಬರು  
ಮಾತಾಡಿಕೊಂಡು ಸಾರಿರುವಂತಿದೆಯಲ್ಲವ? ಇಬ್ಬರ ಕಾಲ ದೇಶ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದರೂ  
ಇಬ್ಬರೂ ಕಂಡ ಸತ್ಯ ಹಾಗೂ ಇಬ್ಬರೂ ಕೊಟ್ಟಿ ಸಂದೇಶ ಒಂದೇ ತಾನೆ!

ನಿನ್ನ ಪದಕ್ರಮಲದಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿರುವ ನನಗೆ  
ಆ ಸ್ಥಾನ ಈ ಸ್ಥಾನ ಎಲ್ಲವಾಸ್ತಾನ!<sup>೩</sup>

ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪುರವರೂ ರತ್ನಾಕರನೊಂದನೆ ದನಗೊಡಿಸಿರುವರು; ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಯ ಬೆಳ  
ದಿಂಗಳನ್ನು ಸೂಸಿರುವರು.

ನಿನಾನೆಂಬರಿವಾಗೆ ಸಾಕು ಸಿರಿಯೋಂ ದಾರಿದ್ರ್ಯಮೋಂ ಗ್ರಾಮಮೋಂ |  
ಕಾನೋಂ ಪಾಲುಣಿಸೋಂ ಕದನ್ನಾಣಿಸೋಂ ನಿಬಂಧಮೋಂ ರಾಜ್ಯಮೋಂ ||  
ಈ ನಾನಾವಿಧಿಯಲ್ಲವುಂ ಕನಿಸಿವಂ ಕೊಂಡೇನೋ ನಿನ್ನನ್ನ ಸಂ |  
ಧಾನಂ ನಿತ್ಯ ಮಜ್ಜೆಕವಿನ್ನುಳಿದುವೋಂ ರತ್ನಾಕರಾಧಿತ್ಯರಾ || ೧೪ ||

“ಪರಮಾತ್ಮ, ನಿನೇ ನಾನು ಎಂಬ ಅರಿವು ಬಂದರೆ ಸಾಕಯ್ಯ! ಇಷ್ಟ್ಯಾದ ಮೇಲೆ ಸಿರಿ  
ಯಾದರೇನು, ಬಡತನವಾದರೇನು? ಉಲೇನು ಕಾಡೇನು? ಹಾಲು ಅನ್ನವಾದರೂ ಸರಿ  
ತಂಗಳಾದರೂ ಪರವಾಗಿಲ್ಲ! ಆಗ ಸರೆಯಾದರೂ ಬಂದೇ, ರಾಜ್ಯವಾಳಿದರೂ ಒಂದೆ—  
ಇವೆಲ್ಲ, ಕನೆಿನ ರಾಜ್ಯದ ಕರಗುವ ದೃಶ್ಯಗಳು! ಇವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡೇನು ಮಾಡಲಿ? ನಿನ್ನ  
ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸಂಧಾನವೇ ಮೋಕ್ಷಸುಖಿ! ಇನ್ನು ಇದವು ಬಂದರೂ ಅಷ್ಟೇ, ಹೊದರೂ  
ಅಷ್ಟೇ!” ಕುಂಡಲಿನೀಶಕ್ತಿಯ ಏರಿಳಿತಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ರತ್ನಾಕರನ ಉದ್ದೇಗದಲ್ಲಾ  
ವರಿಳಿತವನ್ನು ಕಂಡೆವು. ಇಲ್ಲಾಗಲೇ ರತ್ನಾಕರನಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಕಂಡ ತಳಮಳವಿಲ್ಲ; ಸಾತ್ತಿಕ  
ಕೆಳ್ಳಿ ಮೂಡಿದೆ; ಭಕ್ತಿಯ ಆವೇಶ ರಭಸವಾಗಿ ನುಗ್ಗಿದೆ! ಶತಕವನೋಽದುತ್ತಾ ನಾವ  
ರತ್ನಾಕರನ ಯೋಗಸಾಮಾಜ್ಯದ ಏರುಪೇರುಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

ನಿನ್ನರಿಕೆಯ ನರಕವೇ ಮೋಕ್ಷ ನೋಡಯ್ಯಾ!  
ನಿನ್ನನರಿಯದ ಮುಕ್ತಿಯೇ ನರಕ ಕಂಡಯ್ಯಾ !  
ನಿನೊಲ್ಲಂದ ಸುವಿವೇ ದುಃಖಿ ಕಂಡಯ್ಯಾ!  
ನಿನೊಲಿದ ದುಃಖಿ ಪರಮಸುಖ ಕಂಡಯ್ಯಾ !  
ಚನ್ನಮಲ್ಲಿಕಾಬುನಯ್ಯಾ ನೀ ಕಟ್ಟಿಕೆಡ್ದಿದ  
ಬಂಧನವೇ ನಿಬಂಧನವೆಂದಿಷ್ಟೇನು.<sup>೪</sup>

ಂ. ಬ. ವ. ೬೬

೨. ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು, ಅಗ್ನಿಹಂಸ, ನಿನ್ನ ಪದಕ್ರಮಲದ್ವಾ, ಪ್ರ. ೫೮.  
೩. ಮ. ವ. ೧೫೬.

ರತ್ನಾಕರನ ‘ಕೇವಲಿಸುಖಿ’ವನ್ನೂ ಮಹಡೇವಿಯಕ್ಕನ ‘ಶಿವ್ಯಕ್ಕದಸುಖಿ’ವನ್ನೂ ಅಕ್ಕಪಕ್ಕ  
ಢರಿಷ್ಟು ನೋಡಬೇಕು! ಅದಕ್ಕಿಂತ ಇದು ದೊಡ್ಡದ್ದು, ಇದಕ್ಕಿಂತ ಅದು ದೊಡ್ಡದ್ದು! ಜಿನೆ  
ನಾಗಲು ರತ್ನಾಕರ ಹುರುಷಿನಿಂದ ಸಾಗುವಂತೆ ಮಹಡೇವಿಯಕ್ಕ ಶಂಕರಿಯಾಗಲು ಕಂಕಣ  
ಷೋಟ್ಟು ಹೊರಟಿರುವಳು.

ತುಳ! ತುಳ! ಹತ್ತಿ ತುಳ!  
ಮತ್ತೆ ತುಳ, ಒತ್ತಿ ತುಳ,  
ಅಹಂಕಾರವಳಿಯಲಿ!  
ನಾನು ಎಂಬುದೆಲ್ಲ ಉದುರಿ  
ನಿನು ಮಾತ್ರ, ಉಳಿಯಲಿ!

ತುಳೀ ಹತ್ತಿ! ತುಳೀ ಒತ್ತಿ!  
ಅಹಂಕಾರವಳಿಯಲಿ!  
ನಿನ್ನ ಸತ್ಯದೆಲ್ಲ ಸತ್ಯ  
ನಿನ್ನ ಸೊತ್ತುಉಳಿಯಲಿ!

ಹಿಂದೂ ಪುರಾಣದ ರೀತಿ, ಪರಮಾತ್ಮನ ತುಳತಕ್ಕ ತನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವತ್ವವನ್ನೂ ಧಾರೆಯೆರುದು  
ಕೊನಗೆ ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಕಾಲ್ಯಾಳಿತಕ್ಕೊಳ್ಳಿದ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಚಿತ್ರ ನೆನಪಾ  
ಗುವದು, ಶ್ರೀಕುವೆಂಪುರವರ ಮೇಲಿನ ಕವನವನ್ನೂ ದಿದಿಗಾಗ. “ನೀ ನಾನೆಂಬರಿವಾಗೆ ಸಾಕು”  
ಎಂದು ರತ್ನಾಕರ ತನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನು ಬರಳಿಟ್ಟು ತೋರಿದರೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆ ಮಹಡೇವಿಯಕ್ಕ  
‘ನೀ ಕಟ್ಟಿಕಡೆ ಬಂಧನವೇ ನಿಬಂಧನವೆಂದಿಷ್ಟೇನು!’ ಎಂದು ಸಂತೃಪ್ತಾಳಿ ನುಡಿದಿರು  
ವಳು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆ ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪುರವರು “ನಿನ್ನ ಸತ್ಯದೆಲ್ಲ ಸತ್ಯ ನಿನ್ನ ಸೊತ್ತು ಉಳಿ  
ಯಲಿ!” ಎಂದು ತನ್ನ ತನವನ್ನೇ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ನೈವೇದ್ಯವಾಗಿಪ್ರಸಿರುವರು. ಜಿನಭಕ್ತಿ, ಶಿವಭಕ್ತಿ,  
ಗುರುಭಕ್ತಿ ಒಂದಕೊಳ್ಳಿದು ಹೆಗಲೆಣಿಯಾಗಿ ನಿಂತು, ಬಂದು ವಿಶ್ರಮಿಸಿದಾಗ ಇನ್ನೂಂದು  
ಉರ್ಧವಂಗಕ್ಕಿಳಿದು, ಕನ್ನಡ ನಾಡನ್ನು ಪುನಿತಗೊಳಿಸಿರುವವು. ಭಕ್ತಿಯ ಹೆದ್ದಾರೆ ಬಂದು  
ಸಹಸ್ರಾರು ಜನ ಜಿನರಾಗಿ ಕೊಚ್ಚಿಹೋದರೆ, ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಮಿಗಿಲಾಗಿ ಎಷ್ಟೋಂದು ಜನ  
ಶಿವಸಾನ್ಯಧ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಪಾವನರಾದರು. ಅಷ್ಟೇ ಜಿನ ಜಗದ್ದುರುವಿನೊಡನೆ ಬಂದಾಗಿ  
ಹೋದರು.

ನಡೆದಂ ಚತ್ತಕೆ ಬಂದಪೋಲ್ಲಿಟಿದೆನಾಂ ಬಾಯಿಷ್ಟೆಬಂದಂತೆ ಸೈ |  
ಗಡೆದಂ ದುಃಖಿ ಸಮುದ್ರದೊಳ್ಳಿಡೆನಂಧಂ ಕಣಿಳಂ ಪೆತ್ತಪ್ಪಾಲ್ |  
ಬಿಡೆ ನಿಮ್ಮಂಫ್ರಿಗಳಂ ಬಿಡೆಂ ಬಿಡೆಸುದಾರಂ ನೀಪಹೋ ಬಳ್ಳನೆ |  
ನ್ನೊಡಯಾ ರಕ್ಷಿಸು ರಕ್ಷಿಸಾತಳಿವಿದೇಂ ರತ್ನಾಕರಾಧಿತ್ಯರಾ || ೧೫ ||

“ಮನಬಂದಂತೆ ನಡೆದೆ, ಬಾಯಿ ಹೋದಂತೆ ಮಾತಾಡಿಬಿಟ್ಟೇನಲ್ಲ! ಸಂಕಟಗಡಲಲ್ಲಿ  
ಂ. ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು, ಅಗ್ನಿಹಂಸ, ಶ್ರೀಗುರುಚರಣಕ್ಕೆ, ಪ್ರ. ೬೦.

ಮಿಲಿಮಿಲಿ ಒದ್ದಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ದೇವ, ಈಗ ಕುರುಡನಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಬಂದಂತಾಗಿದೆ ನನಗೆ ತಮ್ಮ ಪಾದ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದು. ಸಿಕ್ಕಿರುವ ತಮ್ಮ ಪಾದವನ್ನು ಇನ್ನು ಬಿಡಲಾರೆ. ನನಗೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತು, ನೀನು ತುಂಬಾ ಉದಾರಿ! ಸುಮ್ಮನೆ ತಡ ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ! ಬೇಗೆ ಕಾಪಾಡು ನನ್ನೋಡೆಯೆ! ಉದ್ದಾರಾಕಾಂಕ್ಷೆ ರತ್ನಾಕರನಲ್ಲೆದ್ದು ಆತ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿರುವನು; ಬಂದು ಜೊ ತಡಪಾದರೂ ಸಹಿಸಲಾರ. ಬೇಯುವ ಕಾವಲಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತವನಂತೆ ಸಂಕಟಪಡು ತ್ತಿರುವನು! ತನ್ನ ತಳಮಳವನ್ನು ಕಣ್ಣೆಗೆ ಕಟ್ಟಿಪಂತೆ ರತ್ನಾಕರ ಚಿಕ್ಕಿಸಿರುವನು.

ಬಿದೇನೊ ನಿಮ್ಮ ಪದಾಖಲುನಲ್ಲ ಬಿಡಂ ಸೀಳ್ಣಿಡಂ ಪ್ರೋಳ್ಣಿಡಂ ಹ್ಯಾ |  
ಯ್ಯಾಡಮಂದಿಂದೆಂದುಮೆಂತು ಬಿಡನಭವ ಬಿಡಂ ಶಂಕರ ಮಾಣಿನಾಂ ಬಲ್ |  
ವಿಡಿದಂ ಮತ್ತತ್ತಮಿತ್ತಂ ಚಲಿಯಿಸದಲೇ ಮತ್ತಾಷ್ಮಾಮಿ ನಿಮ್ಮಾಜ್ಯಯಿಂದಂ |  
ಮೃಡನೇ ಭಕ್ತಾಧೀ ಪಂಪಾಪುರದರಸ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ರಕ್ತಪುಡನ್ಯಂ ||

“ವಿರೂಪಾಕ್ಷ, ನಿಮ್ಮ ಪಾದವನ್ನು ಬಿಡಲಾರೆ, ನನ್ನನ್ನು ಸೀಳಿದರೂ ಬಿಡಲಾರೆ, ತುಂಡು ತುಂಡು ಮಾಡಿದರೂ ಬಿಡಲಾರೆ! ಅಂದು ಇಂದು ಎಂದೆಂದೂ ಬಿಡಲಾರೆ ಶಂಕರ! ದೇವ, ಇನ್ನು ಅತ್ತೆ ಇತ್ತೆ ಹರಿದಾದೆ ನಿಮ್ಮಾಜ್ಯಯಿಂತೆ ಇದ್ದುಬಿಡುವೆ! ಪಂಪಾಪುರದರಸ, ಪರಮೇಶ ನನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದ್ದೆ!—ಎಂದು ಹರಿಹರ ಮಹಾಕವಿ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಪಾದವನ್ನು ಮುತ್ತಿದರೆ ಇತ್ತೆ ರತ್ನಾಕರ ಜಿನೇಂದ್ರ, ಪಾದವನ್ನು ಪಟ್ಟಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಬಂಧಿಸಿರುವನು! ಪರಮೇಶ, ಹರಿಹರನ ಸೇರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರೆ, ಜಿನೇಶ, ರತ್ನಾಕರನ ಭಕ್ತಿಪಂಚರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತನಾಗಿ ಹೋಗಿ ರುವನು! ಇವರಿಭ್ಯುರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸನ್ನಾಹವೆಸಗಿ ಈ ಸಾಹಸವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದಲ್ಲ!

ಶ್ರೀಜಗತ್ತಾಪ್ಯಮಿ ಜಿನೇಂದ್ರ, ಬುದ್ಧ ಶಿವಲೋಕಾರಾಧ್ಯ ಸರ್ವಜ್ಞ ಶಂ |  
ಭು ಜಗನ್ನಾಧ ಜಗತ್ತಿತಾಮಹ ಹರ ಶ್ರೀಕಾಂತ ವಾಣಿಕ ವಿ ||  
ಷ್ಣು ಜಿತಾನಂಗ ಜಿನೇಶ ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರಾಧಿಶ್ವರಾ ಬೇಗದಿಂ |  
ನಿಜಮಂತೋರ ದಯಾಖುಪೇ ತಳುವೆದೇನ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೯ ||

ಈ ಶ್ಲೋಕ ರತ್ನಾಕರನ ಸಮನ್ಯಯ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಹಾಗೂ ಆತನ ಹೃದಯ ವ್ಯಾತಾಲ್ಯಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ಆರಾಧನಾದೇವತೆಗೆ ಅನ್ನದೇವತೆಗಳಿಂದ ಬಲವಂತವಾಗಿ ಅಡ್ಡಬೀಳಿಸುವ ಕಟುಭಕ್ತರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಂಟು! ಆದರೆ ರತ್ನಾಕರ ಯಾವ ಮತವನ್ನೂ ಅವಹೇಳನ ಮಾಡಿದೆ ಸ್ವಂತದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಒಷ್ಣವಂತೆ ಸಾರಿದ ಸಮನ್ಯಯಾಚಾರ್ಯ! “ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಒಡೆಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ, ಜಿನೇಂದ್ರ, ಬುದ್ಧ, ಶಿವ, ಲೋಕಪೂಜ್ಯ, ಸರ್ವಜ್ಞ, ಶಂಭು, ಜಗನ್ನಾಧ, ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪಿತಾಮಹ, ಹರ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ, ಶಾರದಾಪುರಿಯ, ವಿಷ್ಣು, ಕಾಮಾರಿ, ಜಿನೇಶ, ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರಾಧಿಶ್ವರಾ, ಬೇಗ ನಿನ್ನ ನಿಜವನ್ನು ತೋರಿಸಬಾರದೆ? ದಯಾಮಯ, ಏಕವ್ಯಾಕಾಲಹರಣ?—ಎಂದು ದೇವರನ್ನು ಅಂಗಲಾಬುವನು. ನಿರಾಕಾರನೂ, ನಿಗುಣನೂ, ನಿಶ್ಚಿಂತನೂ, ನಿರ್ವಿಕಾರಿಯೂ ಆದವನನ್ನು ಒಬ್ಬಾಭ್ಯರು ಬಂದೊಂದು ರೀತಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ, ಕಡೆಯುತ್ತಾರೆ, ಏವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ರತ್ನಾಕರನಿಗೆ ಅವನ ಹೆಸರಿಗಾಗಿ,

೧. ಹರಿಹರ, ರಕ್ಷಾ. ಶ. ೫೪.

ರೂಪಕ್ಕಾಗಿ ಕಾದಾಡುವುದು ಸುತರಾಂ ಇಷ್ಟೆವಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದು ಸತ್ಯ ಮಾತ್ರ!

ಭರತವಿಂಡದ ಬಾಳಿನುಸಿರೇ ಧರ್ಮ! ಇಹಪರವರೆದನ್ನೂ ಸಮತೋಲನಗೊಳಿಸಿ ಪೂರ್ಣ ಬಾಷ್ಟ್ವಯನ್ನು ಬಾಳುವುದೇ ಭರತವಿಂಡದ ಬಧುಕಿನ ಮರ್ಮ! ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ದೇಶಕಾಲಗಳ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗನುಗಳಾವಾಗಿ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಧರ್ಮಗಳು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಗುರಿ ಒಂದೇ ಆದರೂ ಮಾರ್ಗಗಳು ಕಾಲಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಷಂತೆ ಬೇರೆಯಾದವು; ಒಂದರ ಕೊರತಯನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಧರ್ಮ ತುಂಬಿತ್ತು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಪೂರಕವಾಗಿ ಭಾರತಾಂಬಯನ್ನುದ್ದಾರ ಮಾಡಿದುವು.<sup>೧</sup> ಆಗಾಗೆ ನಾನಾಧರ್ಮಗಳ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಸಂಪುಟಿ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕರಂಗದಲ್ಲಿ ಹಟಮಾರಿಗಳಾಗಿ ಗೊಂದಲವಷ್ಟುದೂ ಗಾಂಟು. ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ನೀಚ ಭೇದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಕಳಂಕವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದ ಮಹಾನುಭಾವರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೇರಳ್ಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಆಗಾಗೆ ಮಹಾ ತಪಸ್ಸಿಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂತಃಕಲಹಗೆಳನ್ನೂ ತಡೆಯದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಗೆತ್ತಿ ಏನಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ಏನೂ! ದೇವರ ರೂಪಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮವರು ಕಬ್ಬಿದಿದ್ದಾರೆ; ಪೂರ್ವಕ್ಕೆತ್ತಾಗಳ ಸ್ವಾಮ್ಯಪಡೆದು ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಬೆಳಸಲು ಪೂರ್ವವಂತರು ಲಕ್ಷಂತರ ರೂಪಾಯನ್ನು ವ್ಯಯ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಪರವಾಗಿಯೇ ತೀವ್ರಪ್ರಕಾರದೆಂದು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಹೋಗಿ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಬೆಳಿದಿದ್ದಾರೆ.<sup>೨</sup> ಇಂಥ ಕಾದಾಟದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮೀಯರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಏರಿಸಿದ್ದಾರೆ.<sup>೩</sup>

ಧಾರ್ಮಿಕರಂಗದಲ್ಲಿ ಅಂತಃಕಲಹಗೆಳು ಹಚ್ಚಿದಾಗ ನಾಡಿನ ಶಾಂತಿಗೆ ಧಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಸಹ್ಯದಯ ಸಾಮೂಹಿಕರಾದ ಆಚಾರ್ಯರು ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ಯಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಭಾರತೀಯರ ಬದುಕನ್ನು ಹಸನುಗೊಳಿಸಿರುವರು; ಪರಮತ ಸೆಂಟ್ಮ್ಯಾಟೆಯನ್ನು ಸಾಧುಸಂತರು ಹರಡಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹೋರಾಟವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿರುವರು. ಮಹಾಯೋಗಿ ರತ್ನಾಕರ ಯೋಗಭೋಗಿಗಳನ್ನು ಸಮನ್ಯಯಗೊಳಿಸಿ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಭೋಗದ ಬೆಳದಿಂಗಳನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿ, ಭೋಗದಲ್ಲಿ ಯೋಗಮಣಿಯನ್ನು ಕೀಲಿಸಿ ಕೃತ್ಯಕ್ಯಾದಾದ ಮಹಾನುಭಾವ! ಈ ಮಹಾತ್ಮನೇ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ಯಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಅಳ್ಳಾನಾಂಧಕಾರ ವನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಪ್ರವಾದ ಪುರುಷ! ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾವ ಮತದ ಕಟ್ಟಿಗೂ ಸಿಕ್ಕಲಾರ! ಜಾತಿಮತಗಳ ಬಂಧನದಿಂದ ಪಾರಾದ ಮೇಲೆನೆ ಆತ್ಮವಿಜ್ಞಾನಿಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ!

೧. ಯಜ್ಞಯಾಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಹೆಸಂನಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದ ಮೂಕ ಪ್ರಾರೋಗಳ ಕರ್ನಿಲೆಯನ್ನು ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಧರ್ಮಗಳ ವಿರೋಧಿಸಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನೆಸಿದುವು.

೨. ಇಷ್ಟತ್ತುಜನ ತೀರ್ಥಂಕರರು ಮುಕ್ತರಾಗಿರುವ ಸಮ್ಮೀರ್ದಗಿರಿ ತೀರ್ಥಕ್ಕೆತ್ತ, ದಿಗಂಬರದ್ದೇ ಅಥವಾ ಶ್ರೀತಾಂಬರದ್ದೇ ಎಂದು ಗೊಂದಲವಷ್ಟು ನ್ಯಾಯಾಲಯದ ತುಳ್ಳಪುದಿಯ ತನಕ ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ಹೋಗಿ ಕಣ್ಣಿದುಮಂಟು! [ಬಿಂಬಿ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಅಪ್ಲೋದ ನಂ ೧೧೧-ಸ್ನಾ ೧೯೬೩.] ದೇವರಿಗೆ ನಾಮ ಯಾವ ರೀತಿ ಹಾಕಬೇಕು ಎಂದು ಭಕ್ತಾದಿಗಳು ಕಾದಾಡಿ ಕೋಟಿಗೆ ಹೋದ ಸಂದರ್ಭವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲ!

೩. ಉಚ್ಚ ನೀಚ ಭೇದವನ್ನು ತೊಡೆದುಹಾಕಲು ಬಸವಣ್ಣನವರೂ, ಗಾಂಧಿ ಮಹಾತ್ಮರೂ ಪಟ್ಟಪಾಡು ರಾಷ್ಟ್ರಿಯೈ.

“ನಾಮ ಹಲವು, ದೇವನೋಬ್ಬು” ಎಂಬ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ರತ್ನಕರ ಸರ್ವಾಂಗಸುಂದರವಾಗಿ ಪ್ರತಿ ಪಾಡಿಸಿರುವನು. ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಿಕ್ಕೂ ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಈ ಮಹಾಕವಿ ಅಭಿತಪ್ತಿಯಾದರೂ ಅನ್ಯಧರ್ಮವನ್ನಾಗಲಿ, ಅನ್ಯದೇವತೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಅವಹೇಳನ ಮಾಡಿಲ್ಲ ವೆಂಬುದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಕಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪವಾಡವೇ ಸ್ನೇ! ರತ್ನಕರ ಜಿನಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಜಿನಭಕ್ತಕ್ರ! ಶಿವಶರಣರಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣ! ಹರಿದಾಸರಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸ.<sup>೧</sup>

ರತ್ನಕರನಿಗಿಂತ ಪ್ರಾರ್ಥಾದಲ್ಲೇ ಜ್ಯೇಂಬಾರ್ಯರು ಈ ಸಮನ್ವಯ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಹಾಡಿ ಹರಡದೇ ಇಲ್ಲ.

ಜಿನೋ ಮೋಹಾರಿ ವಿಜಯಾದಾಪ್ತಃ ಸ್ವಾದ್ವಿತ ಧೀಮಲಃ |  
ವಾಚಸ್ಪತಿರಸ್ ವಾಚ್ಚಃ ಸನ್ನಾಗ್ರಪ್ರತಿ ಚೋಧನಾತಾ || ೨೯ ||  
ಸ್ವಾದಹನಸ್ಸರಿಫಾತಾದಿ ಗುಣೈರ್ಪರಗೋಚರ್ಯಃ |  
ಬುದ್ಧಸ್ತು ಲೋಕವಿಶ್ವಾಧ್ರ ಚೋಧನಾದ್ವಿಶ್ವಭುಧಿಭುಃ || ೨೧ ||  
ಸವಿಷ್ಠಾಂಶು ವಿಜಿಷ್ಠಾಂಶು ಶಂಕರೋಪ್ಯಭಯಂಕರಃ |  
ಶಿವಃ ಸನಾತನಃ ಸಿದ್ಧೋಽಜೋತಿಃ ಪರಮಮಹಿಂ || ೨೨ ||

ಮೋಹನೀಯ ಕರ್ಮವನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಜಿನನಾದನು; ಜ್ಞಾನಾವಣ್ಣ ಹೋದುದರಿಂದ ಆಪ್ತನಾದನು; ಸನ್ನಾಗ್ರವನ್ನುಪಡೆತಿಸಿ ವಾಚಸ್ಪತಿಯಾಗಿರುವನು; ಕರ್ಮಾರಿಯನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಅರಹಂತನೆನಿಸಿದನು; ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿದುದರಿಂದ ಬುದ್ಧನಾದನು; ಲೋಕವನ್ನನುಭವಿಸಿ ತಿಳಿದು ವಿಭುವಾದನು. ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವನಿಸಿದನು; ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗದ್ದು ವಿಜಿಷ್ಠಾಂಶು ವಾದನು; ಸುಖಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಶಂಕರನೆನಿಸಿದನು; ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಭಯನೀಡಿ ಅಭಯಂಕರನೆನಿಸಿದನು; ಸುಖಿಮಯನಾಗಿ ಶಿವನೆನಿಸಿದನು; ಆದಿಯಿಲ್ಲದ ಸನಾತನನಾದನು; ಸಿದ್ಧಿಹೋಂದಿ ಸಿದ್ಧನಾಗಿ, ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ಪರಂಜ್ಯೋತಿಯಾದನು—ಈ ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲ ಮತದ ವರೂ ಒಪ್ಪವಂತಿದೆ!

ಪರಮತ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ರಾಜ ಮಹಾರಾಜರ ಸಹಜಗುಣವಾಗಿದೆ. ನಾಡಿನ ಜನತೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾಗಿ ಬಾಳಲೆಂದು ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಶಾಸನಗಳಾಗಿ ಕೊರೆಸಿ ಶಿಲಾಫಲಕಗಳನ್ನು ಜನರ ದೃಷ್ಟಿಗೇ ಬೀಳುವಂತೆ ಪ್ರಣ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಯಂ ಶ್ವಾಸಮುಖಾಸತೇ ಶಿವ ಇತಿ ಬ್ರಹ್ಮತೀ ವೇದಾಂತಿನಃ |  
ಬೋದ್ಧಾಬುದ್ಧ ಇತಿ ಪ್ರಮಾಣಪಟವಃ ಕರ್ತೇತಿ ಸ್ವಯಾಯಿಕಃ ||  
ಅಹಸ್ಸಿತ್ಯಾಧ ಜ್ಯೇಂಬಾಸನರತಾಃ ಕರ್ಮೋತಿ ಏಮಾಂಸಕಾಃ |  
ಸೋಽಯಂ ನೋ ವಿದಧಾತು ವಾಂಭಿತಫಲಂ ತ್ಯುಲೋಕನಾಭೋ ಪ್ರಭುಃ<sup>೨</sup> ||

೧. ವಿಶಾಲವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿರುವನು. ಶಿವನನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಿ ಶರಣನಾದನು, ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಹರಿದಾಸನಾದನು, ಜಿನನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿ ಜಿನಭಕ್ತನಾದನು.

೨. ಜಿನನೇರ ಪ್ರ. ಪ್ರ. ಅಶಾ (ಸಂ. ಶ್ರೀ ಎ. ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು.) ಪ. ೨೧.  
೩. ಬದರಿಕ್ಷೇತ್ರದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ.

ಶೈವರು ಶಿವನೆಂದು ಆರಾಧಿಸುವರು; ವೇದಾಂತಿಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಪೂಜಿಸುವರು; ಬುದ್ಧನೆಂಬುದಾಗಿ ಬೌದ್ಧರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ; ಸ್ವಯಾಯಿಕರು ಕರ್ತನೆಂದು ಅಚ್ಚಿಸುವರು; ಜ್ಯೇಂದು ಅರಹಂತನೆಂದು ಆರಾಧಿಸುವರು; ಪರಮಾತ್ಮಾದ ಶ್ರೀಪ್ರಭುವೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಿಬ್ರಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಒಂದೊಂದು ಹಂಸರಿಂದ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರುವರು! ದೇವ, ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸು!

ಭಗವದ್ವಿತೀಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯಾಭಾರ್ಯನಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾದ ಭಿನ್ನತೆಯಲ್ಲಾ ಇದುವ ಬ್ರಹ್ಮತೆಯನ್ನು ಸೋಗಸಾಗಿ ಸಾರಿರುವನು. ಭಿನ್ನತೆಯನ್ನು ಲಿಂಗೋಂದು ಬ್ರಹ್ಮತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿರುವನು.

ಯೋ ಯೋ ಯಾಂ ಯಾಂ ತನೂಂ ಭಕ್ತಶ್ರದ್ಧಯಾಚಣತುಮಿಷ್ಟಿ |  
ತಸ್ಸತಸ್ಯಾಚಲಾಂ ಶ್ರದ್ಧಾಂ ತಾಮೇವ ವಿದಧಾಮ್ಯಹಮ್ || ೨೧ ||

[ಯಾರು ಯಾರು ಯಾವ ಯಾವ ರೂಪದ ಭಕ್ತಯನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡಲಿಷ್ಟಿಸುವರೋ ಆಯಾ ರೂಪದಲ್ಲೇ ಅವರ ಭಕ್ತಯನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವನು.]

ಸತಯಾ ಶ್ರದ್ಧಯಾ ಯುಕ್ತಸ್ವಾರ್ಥಾಧನಮೀಹತೇ |  
ಲಭತೇ ಚ ತತಃ ಕಾಮಾನ್ಯಯೈವ ವಿಹಿತಾನ್ ಹಿತಾನ್ || ೨೨ ||

[ಅವನು ಶ್ರದ್ಧಾಪ್ರಾರ್ಥಕ ಆಯಾ ಸ್ವರೂಪದ ಆರಾಧನೆ ಮಾಡಿ, ಅದರ ಮೂಲಕ ನನ್ನಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಹಾಗೂ ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಕಾಮಫಲಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.]

ಭಗವದ್ವಿತೀ ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೀಪ್ತ ದರ್ಶನಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಂದಾಗಿದೆ! ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಲೋಕ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಷ್ಣಬಹುದಾದ ಸುಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿದರಿಂದಲೇ ಗೀತೆ ಇಂದಿಗೂ ಅನುಪಮ ಕೃತಿಯಾಗಿ ರಾರಾಜಿಸಿದೆ!

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸರು ಸರ್ವಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಭರತವಿಂದದಲ್ಲಿ ಹರಡಿ ನಾಡಿನ ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದರು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕವಾಗುವಂತೆ ಇದೇ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ನಿತ್ಯ ವ್ರಾಧನಸೆಯಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅನುಪ್ಪಾನಕ್ಕೆ ತಂದು ಮಹಾತ್ಮಾರಾದರು!

ರಘುಪತಿ ರಾಘವ ರಾಜಾರಾಂ  
ಪತಿತ ಪಾವನ ಸೀತಾರಾಂ  
ಕಶ್ವರ ಅಲ್ಲ ತೇರೇನಾಂ  
ಸರ್ಬಾಕೋ ಸನ್ನ ತಿದೇ ಭಗವಾನ್.

ವಿಗ್ರಹ ಭೇದಕರನ್ನೂ, ವಿಗ್ರಹಾರಾಧಕರನ್ನೂ ಅಕ್ಷಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೊರಿಸಿ ಮಹಾತ್ಮಾಜಿಯವರು ಮೇಲಿನ ಸಮನ್ವಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಹಾಡಿದರು ಹಾಗ ಹಾಡಿಸಿದರು.

ಸಮನ್ವಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೋಧಿಸಿ ಜಿನಸೇನರು ಜ್ಯೇನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಮರುಗಿತ್ತಿರುವರು. ರತ್ನಕರಯೋಗಿ ಜಿನೇಂದ್ರನನ್ನು ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿ ಸ್ತುತಿಸಿ

೨. ಅ. ಯೋ, VII

ಎಲ್ಲ ನಾಮಗಳೂ ತನ್ನ ದೇವನವೇ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಬಿಬ್ಬುಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಎಲ್ಲ ನಾಮಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿ ಕೊಟ್ಟು ಕ್ಷನ್ದದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರತ್ನಾಕರನಾಗಿರುವನು! ಪರಮತ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯನ್ನು ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳ ಮೇಲೆ ಚಿರಸ್ತಾಯಿಗೋಳಿಸಿ ಕ್ಷನ್ದದನಾಡಿನ ರಾಜರು ಚಿರಂಜಿವಿಗಳಾದರು! ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಹಂಚಬಂಧನ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕೇಳುವಂತೆ ಈ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿ ಮಹಾತ್ಮ ನಾದನು!“ ಮಹಾತ್ಮಾ ಜಿಯವರು ಈ ಮಹತ್ತರ ರವಾದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಕ್ಕೆ ತಂದು ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗವೆಸಗಿ ಕೃತಕೃತ್ಯಾದರು! ಇಂಥ ಘನತತ್ವವನ್ನು ಹರಡಿದವರು ಹಿಂದಿನವರಾಗಲಿ, ಇಂದಿನವರಾಗಲಿ ಅಧವಾ ಎಂದಿನವರೇ ಆಗಿರಲಿ ಅವರಲ್ಲ, ಮಹಾತ್ಮರೆ. ರತ್ನಾಕರನಂಥ ಮಹಾಯೋಗಿಯನ್ನು ಪಡೆದುದು ಕ್ಷನ್ದದನಾಡಿನ ಸೌಭಾಗ್ಯವೇಸರಿ.

ಬರೆಯಬಾರದ ತಿಳಿಬಾರದ ಕಡೆದರೆ | ದೊರೆಯ ಬಾರದ ರೂಪಿನಭವ |  
ಬರೆದು ಬಚ್ಚೆಣಿದಂತನ್ನೆದಯೋಳಿರು | ಗುರುವ ಚಿದಂಬರ ಷ್ರುರಾಮ |

ಕಿಮಿ, ಚಿತ್ರಕಾರ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪಿ ಈ ಮೂವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕಲೆಯ ಬಲೆ ಬೀಸಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವರು. ಈ ಮೂವರಿಗೂ ಕಂಡೂಕಾಣಿದಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮಕ್ಕೂ ಮುಹ್ಯಾಲ್ಯಾಂಕಿತಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದರೆನು? ಯಾವ ರೂಪದಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದರೆನು? ಅವನಿಗೆ ನಾವಿದಬಹುದಾದ ಹೆಸರು, ಕೊಡಬಹುದಾದ ರೂಪ ಪರಿಪೂರ್ವಾವಸ್ಥೆಯ ಒಂದಂಶವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದರೂ ನಾವು ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳೇ! ರತ್ನಾಕರನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವದು ಕೇವಲ ಸತ್ಯ ಮಾತ್ರ!

ತ್ರಾಂತಿ ತ್ಯಾಭುವನೇಂದ್ರ ಮಸ್ತಕಮಣಿಮೂರ್ತಾಚಿತಾಂಷ್ಟಿದ್ವಯಾ |  
ತ್ರಾಂತಿ ಶ್ರೀರಮೇಂ ನಷ್ಟಾಂಷಿನರಂಗ ಶ್ರೀಷಾದಾಯೋಭಯಾ ||  
ತ್ರಾಂತಿತ್ರಾಂತಿ ಮಹೇಶ ಮಾಂ ಪುನರಧಿ ತ್ರಾಂತಿ ರತ್ನತ್ರಯಾ |  
ದೇಹಿ ತ್ಯಾಂ ಮಹು ದೀಯತಾಂ ಜಯ ಜಯ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೨ ||

ಮೂರು ಲೋಕದ ಮಹೇಂದ್ರರೂ ಬಂದೆರಗಿದಾಗ ಅವರ ಮನೀಮಕುಟದ ರತ್ನಾಕಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಪಾದದ್ವಯವುಳ್ಳ ಪರಮಾತ್ಮ, ಕಾಪಾಡಯ್ಯ! ಸಿರಿದೇವೀ ನರ್ತನಕ್ಕೆ ನಾಟ್ಯರಂಗವಾಗಿ ಸೋಬಗಿನಾಗಿರವಾಗಿರುವ ಅಡಿದಾವರೆಯುಳ್ಳ ದೇವನೇ ಕಾಪಾಡು! ಮಹೇಶ, ಕಾಪಾಡು, ಕಾಪಾಡು! ರತ್ನತ್ರಯನೇ ರಕ್ಷಿಸು! ದೇವ, ನನಗೂ ರತ್ನತ್ರಯವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸು! ಜಯ ಜಯ ರತ್ನಾಕರಪ್ರಭುವೇ!—ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ, ಸಂಪದ್ಯಕ್ತವಾದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ, ರೂಪಕದ ಮಣಿರಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪವಿತ್ರ, ಪಾದಾಭ್ಯವನ್ನು ರತ್ನಾಕರ ಸಿಂಗರಿಸಿರುವನು. ಈ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಸರ್ವಧರ್ಮೀಯರೂ ಹಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ವಿಶ್ವತತ್ವಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದು ರತ್ನಾಕರ ವಿಶ್ವಕರಿಯಾಗಿರುವನು. ವಿಶ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ಈತ ಬೋಧಿಸಿ ಜಗದ್ದರು ವಾಗಿರುವನು. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬಹು ಮೇಲೇರಿ ನೋಡಿದಾಗ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳೂ ಒಂದಾಗಿ

೧. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಹಂದಂಗಳಿಂದ ಈಗಾಗಲೆ ಪೂಜೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವನು. ಮುಂಬರುವ ಉತ್ತರಪ್ರಕಾ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈತ ಜ್ಯೇಷ್ಠರ ತೀರ್ಥಂಕರನೂ ಆಗುವನು.

ಉ. ಭ. ಷ್ವ. ಇನೇ ಸಂ. ೧೨.

ಶೋನಿಗೆ ಆತ್ಮವಿಜ್ಞಾನ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಾಗಿ ರತ್ನಾಕರಯೋಗಿಗೆ ಭಾಸವಾದಂತಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪುಟಿಗೊಳಿಸಿ ದೇವರುಗಳನ್ನು ದೇಗುಲದ ಸರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಮತಾಂಧತೆಯಿಂದ ಇನಂಗ ಅಡ್ಡ ಮಾರ್ಗವಿಡಿದಾಗ ಈ ಧರ್ಮರತ್ನಾಕರ ಮನಸ್ಸುಗ್ಗಿ ಮಹಾವೀರನ ವಿಶ್ವಧರ್ಮ ಹನ್ನು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವನು. ಉರಾರು ಅಲೆದು, ಮನಮನ ಹೊಕ್ಕು ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಬಿರುಗಳಿಯಂತೆ ಬೀಸಿ ರತ್ನಾಕರ ನಾಡಿನ ಧಾರ್ಮಿಕರಂಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಳ್ಳಬಂಧನ್ಯ ಮೂಲೋಖಾಟನ್ಗನೊಳಿಸಿದನು. ರತ್ನಾಕರ, ಜಿನನನ್ನು ಪ್ರಾಜಿಸಿ ಜಿಂಬಕ್ತನಾದನು; ಶಿವನನ್ನು ಭಜಿಸಿ ಶಿವರಣನಾದನು; ಹರಿಯನ್ನು ನನೆದು ಹರಿದಾಸನಾದನು. ಕೊನಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಿಲಿತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ರತ್ನಾಕರಯೋಗಿ ವಿದೇಹಕ್ಕೆತ್ರದತ್ತ ನಾಗಿ ಅವರಾಜಿತ ತೀರ್ಥಂಕರರ ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ಜಿನದಾಸನಾಗಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ! ರತ್ನಾಕರನೇ ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ, ಶರಮಾತ್ಮನೇ ರತ್ನಾಕರನಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಆತ್ಮತತ್ವವನ್ನು ಶತಕಗಳಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರಯೋಗಿ ಶಿಖಾಂಗ ಸುಂದರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವನು. ರತ್ನಾಕರ ಜನ್ಮಪಡೆದು ಜಿನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ! ಬೀಳದ್ದು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಸಾರವನ್ನು ಹೀರಿ! ಬಾಳಿದು ಆತ್ಮಧರ್ಮದಲ್ಲಿ! ಬೋಧಿಸಿದ್ದು ಮಾನವ ಧರ್ಮವನ್ನು!

ವೈರಾಗ್ಯನೀತಿಯತ್ತ ವಿ | ಬಾರಂ ತಾಂ ಬಗೆದು ನೋಡೆ ರಾಜಿಸುಗುಂ ಶ್ರಂ ||  
ಗಾರ ಕವಿಹಂಸರಾಜಂ | ಪ್ರಾರಿಸಿದ ಸಪಾದಶತಕ ರತ್ನಾಕರದೋಳಾ || ೧೩ ||

ಶಂಗಾರಕವಿಹಂಸರಾಜ ಬರೆದಿರುವ ಈ ಶತಕದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ, ನೀತಿ ಮತ್ತು ಆತ್ಮವಿಜಾರಣಗೊಳಿಸಿವೆ!

ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ರತ್ನಾಕರತತ್ತಕ ಶ್ರಾವಕರಿಗಾಗಿ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಶ್ರಾವಕ, ಸಾಧಕನಾಗುವ ಧೂರ್ಜವನ್ನು ಈ ಕೃತಿ ಸೋಗಸಾಗಿ ನಿದೇಶಿಸಿದೆ. ಈ ಶತಕವನ್ನು ಸಾಗಾರಶತಕವೆಂದು ಶೀರ್ದರೆ ತಪ್ಪಾಗುದು.

### ರತ್ನಾಕರಶತಕವನ್ನು ಬರೆದವರಾರು?

ಮಹಾಕವಿ ರತ್ನಾಕರನ್ನು ಕ್ಷನ್ದದ ವಿಧ್ಯಾಂಸರು ಹಚ್ಚಾಗಿ ಕೊಕಲೀಲ್ಲ. ಎವ್ವರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಷಟ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತೋ ಅಷ್ಟನ್ನು ನಾವು ಪಡೆದಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಪಂಪ, ಹರಿಹರ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಈ ಉದ್ದಾಮ ಕವಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರನೂ ಶ್ರಾವತಾರಯಾಗಿ ರಾಧಾಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ಅವನು ಹಚ್ಚಾಗಿ ವಿನನ್ನೂ ಹೇಳಿ ಶ್ರಾಂಡಲ್ಲ. ತನ್ನ ಕೃತಿಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ಆ ನಮಗೆ ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ನಮಗುಳಿದಿರುವ ದಾರಿ ಹೀಂದರೆ ರಾಜಾವಳೀಕಢೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಈತನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನುಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡು ಶಂಕರಿಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಈತನ ಹಾಗೂ ಕೃತಿಗಳ ಜಾತಕವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. “ಈತನು ಶ್ರೀಲೋಕಶತಕ, ಅಪರಾಜಿತ ಶತಕ, ಭರತೇಶ್ವರಚರಿತ ಹಾಡುಗಳು ಇವುಗಳನ್ನು ಪರೀದಿಸುವೆನೆನ್ನು. ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಶತಕವನ್ನು ಈತನೇ ಬರೆದನೆಂದು ಪ್ರತೀತಿಯಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಶತಕವು ಹಂಸರಾಜನೆಂಬ ಬೇರೊಬ್ಬು ಕವಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದಂತೆ ಆ ಗ್ರಂಥದಿಂದ

ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರ, ಶ್ರೀಮಂದರಸ್ಯಾಮಿಗಳ ಸ್ತುತಿಯೂ, ಚಿದಂಬರಪುರುಷ, ನಿರಂಜನಸಿದ್ಧ ಎಂಬ ಅಂಕಿತಗಳೂ ಆ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅನ್ಯ ಕವಿಕೃತವೆಂಬುದು ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ.” ಈ ರೀತಿ ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿರುವರು; ರಾಜಾವಳೀಕಂಡಿಯನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಹಡೆಯಿತ್ತುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವರು.

“ಶೃಂಗಾರ ಶ್ರೀಕವಿ ಹಂಸರಾಜನೋಡೆಯಾ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ” ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ “ಹಂಸರಾಜ” ಎಂಬುದು ಅಂಕಿತನಾಮವಾದರೆ “ರತ್ನಾಕರ” ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಕವಿಚರಿತೆ ಕಾರರು ಯಾವ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರು ಎವೆಡ್ದಾರೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ “ರತ್ನಾಕರ” ಎಂಬುದೇ ಅಂಕಿತನಾಮ. ಉಳಿದ ಶೃಂಗಾರ ಶ್ರೀಕವಿ, ಹಂಸರಾಜ ಇವೆಲ್ಲ ಆತೆಂಬಿರುದುಗಳೇ ಹೇಳಬು ಬೇರೆಯಲ್ಲ, ಮಾತುಮಾತಿಗೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸುವುದಾದರೆ ಹಂಸರಾಜನೇ ಏಕಾಗಬೇಕು? ‘ಶ್ರೀಕವಿ’ ಆಗಬಾರದೆ?— ರತ್ನಾಕರನ ಬಾಕ್ಷ್ಯ ಇಮ್ಮುವಿವಾದುದು; ಒಂದು ಭೋಗವಾದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಯೋಗ; ಒಂದು ಶೃಂಗಾರವಾದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹಂಸಕಲೆ. “ಹಂಸ” ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಭರತೇಶವೇಭವ ದಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಬಾರಿ ರತ್ನಾಕರ ಬಳಿಸಿರುವನು.

ಬಗಮೆಚ್ಚಿ ಹಂಸನಾಥನೋಳಿದು ಕ್ಷಣಿಕೆ ಮು | ಕ್ರಿಗೆ ಸಂದ ಭರತ ಭಾಸ್ತರನಾ ||

ಪೂಗಳಿದಿರಾಗ ರತ್ನಾಕರಸಿದ್ದ ನಾ | ದುಗನಲ್ಲದೇನಾತ್ತ ಸುಖಿಯೇ? || ೬೫ ||

“ಹಂಸನಾಥನ ಶಕ್ತಿಯೋಳು ಪೇಳ್ಳು ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಶಯವುಂಟೆ ಲೋಕದೋಳು?” “ತವೆ ಬಾಹ್ಯರಚನೆಯೋಳಿನಂದು ಬಿಟ್ಟನುಭವಿಸುತ್ತಿಹೆನು ಹಂಸನೋಳಗೆ?” “ದೀಕ್ಷಾಗುರು ಚಾರು ಕೀರ್ತಿಯೋಣಿಶ್ವರ ಮೋಕ್ಷಾಗುರು ಹಂಸನಾಧಾ” ಈ ರೀತಿ ಭರತೇಶವೇಭವದ ತುಂಬ “ಹಂಸ” ಎಂಬ ಮಾತು ತುಂಬಿತುಳುಕಿದೆ. “ಹಂಸತತ್ತ್ವ” “ಹಂಸಕಲೆ” “ಹಂಸಾನುಭವ” ಇವು ರತ್ನಾಕರನಿಗೆ ತುಂಬ ಶಿಯವಾದ ಪದಗಳು. ಅದರಿಂದ “ಹಂಸರಾಜ” ಎಂಬುದು ಅನ್ಯಾರ್ಥನಾಮ; ಯೋಗಿಯಾದ ರತ್ನಾಕರನನ್ನು ಜನ ಆ ರೀತಿ ಕರೆದಿರಬೇಕು. ಹಂಸಾನುಭವಿಯಾದ ಈತನನ್ನು ನಾಡು ಹಂಸರಾಜನಂದು ಕೊಂಡಾಡಿದೆ.

“ಸಿದ್ಧಪದಕೆ ಸೋತೆನಾಗಿ ರತ್ನಾಕರಸಿದ್ದನೆಂದನೆಲ್ಲಾಲ್ಲಿನೊಮ್ಮೆ” ಸಿದ್ಧಪದಕೆ ಮನಸೋತೆ ಈತನನನ್ನು ಸಿದ್ಧನೆಂದರೂ ಸಂಕೋಷವಾಗುವಾಗ ಹಂಸಾನುಭವಿಯಾದ ಇವನನ್ನು ಹಂಸರಾಜನನ್ನುಬಾರದೇಕೆ? ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ “ರತ್ನಾಕರ” ಎಂಬುದು ತಂಡೆತಾಯಿಗಳಿಟ್ಟ ಹೆಸರಾದರೆ “ಶೃಂಗಾರ ಶ್ರೀಕವಿ” “ಹಂಸರಾಜ” ಇವನ್ನು ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ತನ್ನ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ, ತನ್ನ ರಸಕಲೆಯಿಂದ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಹಂಸನೋಪಾಸನೆಯಿಂದ ರತ್ನಾಕರ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡನು.

ಇ. ಕ. ಕ. ಚ. II, ಪು. ೨೨೪—ಶ್ರೀ ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ.

ಇ. ರತ್ನಾ. ಶ. ೧;

ಇ. ಭ. ವ್ಯ. ೧೦೯ ಸಂ, ೧೦೯;

ಇ. ಭ. ವ್ಯ. ೧೦೯ ಸಂ, ೧೦೯.

ಇ. ಭ. ವ್ಯ. ೧೦೯ ಸಂ;

ಇ. ಭ. ವ್ಯ. ೧೦೯ ಸಂ, ೧೦೯;

ಇ. ಭ. ವ್ಯ. ೧೦೯ ಸಂ. ೧೦೯;

ರತ್ನಾಕರನ ಕಾವ್ಯಕುಸುಮ ರಥವನ್ನು ಒಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ನಿರಂಜನಸಿದ್ಧ ಎಳೆದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಯಿಂದ ಜಿದಂಬರ ಪುರುಷ ನೂಕಿಕೊಡುವನು; ರಥದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಜಿತಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಂದರರು ವಿರಾಜಮಾನರಾಗಿ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವರು. ರತ್ನಾಕರ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ, ಏಕೋ ಏನೋ ಅವರೊಬ್ಬರೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿಲ್ಲ; ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರು ಈ ಕೃತಿ ರತ್ನಾಕರನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾದಿಸಲು ಈ ಕಾರಣವನ್ನು ಪಟ್ಟಾಗಿ ಹಿಡಿದಿರುವರು. ಅಂತರಿಕ ಪ್ರಮಾಣ, ಕವಿಯ ಆಶೆ, ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಹಾಗೂ ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹೊಂದು ಅವನ ಉಳಿದ ಕೃತಿಗಳೊಡನೆ ರತ್ನಾಕರ ಶತಕವನ್ನೂ ತುಲನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡದ ಹೊರತು ಈ ಕಗ್ಗಂಟವನ್ನು ಬಿಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ರತ್ನಾಕರ ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಭರತೇಶವೇಭವದಲ್ಲಿ ಶತಕದಲ್ಲಿ, ಒಂದರ ಪಡಿಯಚ್ಚು ಇನ್ನೊಂದಾಗಿ ಈ ಏರಡರ ಕೃತಿಕಾರ ಒಬ್ಬನೇ ಎಂದು ಸಾಕ್ಷಿ ಮಂಡಿಯು ಸ್ತ್ರಿಯೆ. “ಗುರುಮಾತಾಪಿತರಂ ಪತಿವುತ್ತೆಯರಂ ಸಮುಕ್ತ್ಯ ಸಂಪನ್ಮೂರಂ....ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೂ “ದುರುಳರ ಪಾದರಿಯರ ನೀಳಕಸತಿಯರ ವಿರಚಿಸಿಲ್ಲ ಸಿಂಗರಕೇ....” ಭರತೇಶವೇಭವದ ಈ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೂ ಇರುವ ಧ್ವನಿಸಾಮ್ಮಾನನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ.

“ಹೊರಮಿಂಚಿಂ ಹೊಲೆವಣ್ಣ ಸೋಲ್ಲುತೆರದಿಂ ಶೃಂಗಾರವಿಲೆಕ್ಕೆ ಬಾಯೋರೆದೀತನ್ನುರ ಹೊರ ಏರವಿಟವೇಶ್ಯಾ ಕಾವ್ಯಮಂ ಕೇಳ್ಳು ಮೆಯ್ಯಿರೆವರ್ ಪುಣ್ಯಪುರಾಣದತ್ತ ಇಸ ರಯ್ಯೋ!....” ಎಂದು ಶತಕದಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರ ಸಂಕಬಪಟ್ಟಿರುವನು. ಭರತೇಶವೇಭವದಲ್ಲಿ “ಒಂಧ ಸಂದರ್ಭ ಬಂದಿದೆ. “ರಣಕಥೆ ಜಾರ ಜೋರರಕಥೆ ಸ್ವರಕಥೆ ಗಣಕಾ ಕಥೆಗದಸೋತು ಗಾನಯಿಲ್ಲದ ಭವಕೊಳಗಹರು....”” ಕವಿಯ ಮನೋಭಾವ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಏರಡು ಗಡಿಯೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ.

ಕೀಲವು ಕಡೆಯಿಂತು ಮಾತುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಭರತೇಶವೇಭವಕ್ಕೂ ರತ್ನಾಕರಶತಕಕ್ಕೂ ಸಾಮ್ಮಿವಿದೆ.

ಘಟಕಾ ಪಾತ್ರಕನನ್ನೆರೊಳ್ಳಬೆಯ ನೊಂದಂ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೊಡಂ |

ಸ್ವಪ್ರಿಂ ಚಿತ್ತಮಂಧಿಯುಂ ಪದಪಂಚಾ ಪಾತ್ರೆಯಂ ಸಾರ್ಥಕಮಂ ||

ತುಟು ತಾನಂತುಟು ಬಾಹ್ಯದೊಳ್ಳೆಗಳೆಲ್ಲದಂ ಧ್ಯಾನಂ ಕ್ಷಣಕೊಳ್ಳುಮೆ ಸಂ |

ಘಟಕಸಲ್ಲಿಮ್ಮ ಪದಂಗಳೊಳ್ಳುಬೆಯಲಾ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೬೬ ||

ಘಳಗೆವಟ್ಟಲ ನೆಕ್ಕಿದವನೊಂದು ಕಥೆಯ ಹುಂ | ಕೊಳಲನ್ನುರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದು ||

ಘಳಗೆವಟ್ಟಲ ನೋಟಕೆಡಂತೆ ನಿನ್ನಾತ್ಮಕಾ ನೊಳು ತಾಗುತ್ತಿದೆ ನಿನ್ನ ನನಹು || ೬೭ ||

ಇ. ರತ್ನಾ. ಶ. ೬೭;

ಇ. ಭ. ವ್ಯ. ೧೦೯ ಸಂ. ೬೭;

ಇ. ರತ್ನಾ. ಶ. ೬೭;

ಇ. ಭ. ವ್ಯ. ೧೦೯ ಸಂ. ೬೭.

ಇ. ಭ. ವ್ಯ. ೧೦೯ ಸಂ.

ಈ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿ.

ಪಿಡಿದಿದ್ವಾತನ ಕ್ಯಾಗೆ ಸೂತ್ರವನೆನುಂ ಸಿಲ್ಲಿದೋದಂ ಷ್ವಾಮದೋಳ |  
ನಡೆಗುಂ ಗಾಳಿಪರಂ ಸಮಂಡರವೈಲೈಯ್ಯೋಳ್ಯಾನಂ ಜಂಜಡಂ ||  
ಬಡೆದಿತ್ತಲ್ಲಿಲುಕಿದೋದಂ ನೆನಕು ಲೋಕಾಗ್ರಹ್ಯೇ ಪಾಯ್ತುಲಾ |  
ಗಡೆ ಸಿದ್ಧಾಂಭಿಗಳೊಳ್ಳಳಂಚೆ ಸುಖಿಯ್ಯೆ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೫ ||  
ಪಟ್ಟಾರನುರೆ ಸೂತ್ರವಿಡಿದ್ವಾರಾ ಗಾಳಿ | ಪಟ್ಟ ಗಗನದೋಳಾದುವಂತೆ ||  
ಹುಟ್ಟಿಲವಲ್ಲಾಕ್ತ ನಿನ್ನಂಗದೋಳಾದ್ರು ಸಂ | ಘಟಿಸಿ ಮುಕ್ಕಿಯೋಳದೆಬುಧಿಂ || ೬ ||

ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದಾದಮೇಲೊಂದರಂತೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಓದಿ ನೋಡಬೇಕು.

ತನುವೇಳ್ಳಿಂಬವ ನೌಷಧಕ್ಕೆಳಸನೇ ತಿತ್ತೋಜೀತಂ ದೇಹಶೋ  
ಧನಯಂ ಮಾಳ್ಯಪೂಲಂಗನಾ ಸುರಕ್ತದಿಂ ತನ್ನಂದಿಯಂ ಪೋಗೆ ಯಾ ||  
ವನತಾಪಂ ನಿಲಗುಂ ನಿಲಲ್ಲಿರಿತೆ ಸಲ್ಲಂ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥಂಗೆ....\*

—ಎಂಬ ಶತಕದ ಮಾತಿಗೂ ಭರತೇಶವೈಭವದಲ್ಲಿ ಅಕರ ದೋರೆಯುತ್ತದೆ.  
ಚಿತ್ರವೇರಿದರೆ ಶರೀರ ಶೋಧನೆಗ್ಗೆದು | ಬತ್ತೆಗಿರಿಯೋಳಹಂತೆ ||  
ಒತ್ತಿದುದುದು ಪೆಂಗಳೊಳಾಡಿ ಕೆಡು ರಾ | ಜೋತ್ತಮನಿಹನಾತ್ತಮೋಗ್ಗಾ ||

ಈ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಆಕ್ಷಿಸಿ ಕವೆಂದು ಹೇಳಲಾದಿತೆ? ಭರತೇಶವೈಭವವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕುಶಲಹಸ್ತವೇ ರತ್ನಾಕರಶತಕವನ್ನು ರಚಿಸಿದೆಯೆನ್ನವುದಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಹಲವಾರು ಸಂದರ್ಭಗಳು ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿಯುತ್ತವೆ.

ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ರತ್ನಾಕರನಂತೆ ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿ ದಿನಚರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕಿಟ್ಟು ಕೃತಕೃತ್ಯಾದವರು ಅತಿ ವಿರಳ. ಭರತೇಶವೈಭವದ ಪುಟಪುಟದಲ್ಲೂ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನ ಹದೆಲ್ಲಾರೆಯಾಗಿ ಭೋಗರೆದಿದೆ. ಭರತೇಶನ ಉಟ್ಟೊಪಚಾರ, ಆಟಪಾಟ, ಕೊಟಕುಣಿತ ಇವಲ್ಲ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವಾಪಿತವಾಗಿ ಚಕ್ರೇಶನಿಗೆ ಕರ್ಮನಿಜರೆಯಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅದೇ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ರತ್ನಾಕರಶತಕದಲ್ಲೂ ಸಂದಭೋಗಿತವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವೇ ರತ್ನಾಕರನ ಸಾಹಿತ್ಯಲೋಕದ ಸುಧಾಕರ!

ರತ್ನಾಕರಶತಕದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಆದರ್ಶಮಹಾರಾಜನ ಚಿತ್ರ ಭರತೇಶವೈಭವದ ಚಕ್ರೇಶನ ಚಿತ್ರದ ಮಾದರಿಯೇ ಅಗಿದೆ. ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳ ವಿವೇಚನೆಯಲ್ಲೂ ವ್ಯಭವಕ್ಕೂ ಶತಕಕ್ಕೂ ನಿಕಟವಾದ ಹೋಲಿಕೆಯಿದೆ. ಮುನಿಗಳ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ರತ್ನಾಕರಶತಕಕ್ಕೂ ಭರತೇಶವೈಭವದ ಮುನಿಭೂತಿ ಸಂಧಿಗೂ ಸಾಮ್ಯವಿರುವುದನ್ನು ಕೈಬಿಡಲಾದಿತೆ?

ಇ. ಭ. ವ್ಯೇ. ಏನೇ ಸಂ.

ಇ. ರತ್ನಾ. ಶ. ಇ.

ಇ. ಭ. ವ್ಯೇ. ೧೦ನೇ ಸಂ. ೧೨೪.

ಭರತೇಶನ ಭವೈತಮ ಬಾಳ್ಳೀಯನ್ನು ರತ್ನಾಕರ ತನ್ನ ಶತಕದಲ್ಲೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ.

ಚೇತೋರಂಗದೊಳಿಟ್ಟು ನಿಮ್ಮಡಿಗಳಂ ಬಂದೋಲಗಂಗೊಟ್ಟೊಡಂ |  
ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ರಾಗದೊಳ್ಳಿದೆಂದೊಳ್ಳಿಣಿಯೋಳಾ ||  
ಶ್ರೀ ತೀರ್ಥಾಂಕರ ನಿಮ್ಮ ಪಾದಿಸುತ್ತೆ ಪಾದತ್ತಿಳ್ಳಿಯಿಂ ಮಾಡುತ್ತಿ |  
ಪಾರತಂ ಭೂಪನೆ ಪಾಪಲೋಪಕನಲ್ಲಾ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೦ ||

ಭರತೇಶವೈಭವದ ಆಸ್ಥಾನ ಸಂಧಿ ಹಾಗೂ ಕವಿವಾಕ್ಯ ಸಂಧಿಯ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಪೂರ್ವದ ನಕ್ಷೆಯನ್ನು ರತ್ನಾಕರ ಮೇಲಿನ ಶೈಲ್ಕದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು.

ಭರತಂಗಂ ಸಭಗಿಯ್ಯೆ ಚಿತ್ರಕಲುಪಂ ನಿಮ್ಮಾಲಯಕ್ಕೆಯ್ಯೆ ಸ |  
ಕೃಂಡಾಪಂ ಪರಿದೆಯುತ್ತಂ ಪರೆಯುತ್ತಂ ಬೆಂಕೊಂಡಿರಲ್ಲಂಡು ತ ||  
ಧೃರತಂ ನಿಮ್ಮನೆಪ್ಪೊದಿ ಸಾರ್ವನಮ್ಮತ ಶ್ರೀವಾಕ್ಷಮಂ ನಿಮ್ಮನೀ |  
ಸರನಾಥಮರದೇಕೆ ನೋವರಕಣಾ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೧ ||

ಇಲ್ಲಿಯ ಭರತೇಶ ರತ್ನಾಕರನ ಭರತೇಶನ. ಜಿನಸೇನಾಚಾರ್ಯರ ಹಾಗೂ ಪಂಪ ಮಹಾ ಶಿಖಿಯ ಭರತೇಶ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಸಾಕಾರಮೂರ್ತಿಯಾಗಿ, ರಾಜಸ್ವಾಂದ ವಾರಾಸಿಯಾಗಿ ದಿಕ್ಷಾಂಭಿಸಿ, ಆಟೋಪ ಅಟ್ಟಿಹಾಸಗಳಿಂದ ಅಲೆದಾಡಿ ಲೋಕವನ್ನು ಶೈಲ್ತಳದುಳಿದ ಭಯಂ ಕರಿಮೂರ್ತಿ! ರತ್ನಾಕರನ ಭರತೇಶನಾದರೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ರಾಗರಸಿಕನಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಅಂತ ರಂಗದಲ್ಲಿ ವಿಶರಾಗರಸಿಕನಾಗಿ ಬಾಳಿದ ಭವಾತ್ತ. ಅಂಥ ಚಿತ್ರವನ್ನೇ ರತ್ನಾಕರ ಭರತೇಶ ವೈಭವದಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸಿ, ತನ್ನ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವನು!

ರಾಜಶ್ರೀಯೋಳನೇಕ ಕಾಮನಿಯರುಂಡಾಜಷ್ಟ್ಯಾಂಜುಂ |  
ಈ ಜಿಹ್ವೆ ರುಚಿಯಂಟು ಕಾಮಿಸಿದವಲ್ಲಾ ಉಂಟುವುಂಡಾದೋಡಂ ||  
ರಾಜೀವಂ ಕೆರ್ಲಾಯಳ್ಳಿದಪೋಲಿದೂರ್ಧ್ವಕ್ಕೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟೊಡಾ |  
ರಾಜಂ ರಾಜನ ರಾಜ ಮಷಿಯ್ಯೆ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೧೨ ||

ರತ್ನಾಕರಶತಕದಲ್ಲೂ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನ ಆಳವಾಗಿ ಬೇರುಬಿಟ್ಟು ಸದ್ಯಧ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ರಾರಾಜಿ ಶಿಕ್ಷಿದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದ್ದಿಂತ ಬೇರೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಬೇಕೆ? ಇಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವ್ಯಾ ಇದೆ ಅಂತ ಭರತೇಶನೂ ಅಡಗಿರುವನು!—ಇವೆಲ್ಲ ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದೂ ಕವಿಚರಿತಕಾರರು ರತ್ನಾಕರಶತಕವನ್ನು ರತ್ನಾಕರನದಲ್ಲಿವೆಂದು ಉಹಿಸಿದ್ದು ನ್ನಾಯವೇ?

ಇಷ್ಟಕ್ವಿ ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದಪ್ಪೆಗಳು, ದೇವಜಂದ್ರ, ಶತಕತ್ರಯದಸಂಪಾದಕರು, ಭರತೇಶವೈಭವದ ಸಂಪಾದಕರು, ಭರತೇಶವೈಭವ ಸಂಗ್ರಹದ ಸಂಪಾದಕರು—ಇವರೆಲ್ಲ

೧. 'ರತ್ನಾಕರ ಸಿದ್ಧನ ಕಾಲ ನಿಣಾಯ' ವಿವೇಕಾಭೂದಯ, ೧೯೫೭, ಜೂನ್, ಪ್ರ. ೩೨೫-೩೨೬.

೨. ಕ. ಕ. ಚ., ಭಾ. II, ಪ್ರ. ೨೬೬ರಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರನ ಬಗ್ಗೆ ದೇವಚಂದ್ರ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಸಂಗೃಹಿಸಿರುವರು.

೩. ಶ. ತ., ಮು., ಪ್ರ. II, ಸಂ. ಶ್ರೀ ಎ. ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು.

೪. ಭ. ವ್ಯೇ. ಪಿ., ಪ್ರ. VI-ಸಂ. ಶ್ರೀ ಉಗ್ರಾಂದ ಮಂಗಳಶರಾಯರು.

೫. ಭ. ವ್ಯೇ. ಸಂ, ಪಿ., ಪ್ರ. I-XVII, ಸಂ. ಶ್ರೀ ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯರು.

ರತ್ನಾಕರಶತಕವೂ ಭರತೇಶವೈಭವದ ಕರ್ತೃವಾದ ರತ್ನಾಕರನ ಕೃತಿಯೇ ಆಗಿದೆಯೆಂದು ಹೃತ್ಯುವರ್ಕ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಅದರಿಂದ ಕವಿಚರಿತೆಕಾರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸರಿಯಲ್ಲ. “ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರ್” ಎಂದು ಪ್ರತಿ ಶೈಲ್ಕರ್ಕದಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರ ತನ್ನ ಅಂಕತವನ್ನಿಟ್ಟು ಅದರ ಕಾವಲಿಗಾಗಿ ಚಿನೆಂದ್ರನನ್ನೇ ನೇಮಿಸಿರುವಾಗ ಸಂದೇಹಕ್ಕೆ ವರಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೀಯ ಕಂಕಣ ನೋಡಲು ಕನ್ನಡಿ ಬೇಕೆ?

ಭಾಗ ೨

## ರತ್ನಾಕರ ಶತಕ ಸಾಹಿತ್ಯ

## ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಶತಕ

ರತ್ನಾಕರಶತಕದಲ್ಲಿ ‘ವ್ಯವಹಾರ ದೃಷ್ಟಿ’ಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ ರತ್ನಾಕರ, ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರ ಶತಕದಲ್ಲಿ ‘ಶುದ್ಧನಿಶ್ಚಯ ದೃಷ್ಟಿ’ಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವನು. ರತ್ನಾಕರಶತಕ ಸದ್ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಸನ್ನಾಗ್ರವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟು ಸಾಧಕರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಇತ್ತು ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಶತಕ ಸಾಧಕರನ್ನು ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವುದು. ಅದರಿಂದ ರತ್ನಾಕರಶತಕವನ್ನು ಸಾಗಾರಶತಕವೆಂದೂ ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಶತಕವನ್ನು ಅನಾಗಾರಶತಕವೆಂದೂ ಕರೆದರೆ ತಪ್ಪಾಗಿದೆ.

## ರತ್ನತ್ರಯ

ಶ್ರೀಕುಲಮಾತ್ರೇಗೋತ್ತಮಮಲಾಂಗಮತಂದ್ರತ ಸಮೃಗಾಯು ಏ |  
ದ್ಯಾಕುಶಲತ್ತು ಮಾದೋಡಮನ್ನಿದಿನನ್ನ ಮೆನುತ್ತುಕಂಡು ನಿ ||  
ವಾಣಕುಲನಾಗಿ ಯೆಲ್ಲಾರಿನಗಲ್ಲೂ ಮಣಿತ್ಯಯ ಸಂಪದಕ್ಕೆ ರ |  
ತ್ವಾಕರಸಾದವಂ ತಪಕ್ಯವಾತ್ತನಲಾ ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ || ೧ ||

‘ಪೂರ್ವ ವಿದೇಹ’ದಲ್ಲಿ ರುಪ ಅಜಿತೀರ್ಣರೆಂಬ ಇಷ್ಟತ್ತನೆ ತೀಧರಂಕರರನ್ನು ನೆನೆದು ರತ್ನಾಕರ ಈ ಶತಕವನ್ನು ರಚಿಸಿರುವನು. ಅಜಿತೀರ್ಣ ತೀಧರಂಕರರನ್ನು ಅಪರಾಜಿತನೆಂದೂ ಕರೆಯುವುದುಂಟು.

ಶ್ರೀಮಂತವಾದ ಹಿಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರಬಹುದು; ಉತ್ತಮ ಗೋತ್ತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರ ಬಹುದು; ದೃಢಕಾಯನಾಗಿರಬಹುದು; ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ ಉತ್ಪಾಹಭರಿತನಾಗಿರಬಹುದು; ಪೂರ್ವಾವಾದ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ವಿದ್ಯಾಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯೂ ಆಗಿರಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲ ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಳಷ್ಟೇ! ಇವಾವನ್ನು ತನ್ನವೆಂದು ಮರುಳಾಗದೆ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಬಾಳ್ಳಿಡಲನ್ನು ‘ರತ್ನತ್ರಯ’ದಿಂದ ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂತಾದಾಗಲೇ ನಾವು ಅಪರಾಜಿತನ ಕೃಪಾಕಶಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಬಿಡ್ಡೇವು! ರತ್ನಾಕರಶತಕದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಭಾವವನ್ನು ವ್ಯವಹಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿವೇಚಿಸಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ವೀಣಾಕನ್ನರಿ ವೇನುತಾಳ ಮುರಚಾಳಾಪಾದಿ ಸಂಸಿದ್ಧಿ ಗೀ |  
ವಾಣಾ ಪ್ರಕೃತವಾಕ್ಯಸಿದ್ಧಿ ಸುಕವಿಶ್ವಂ ಸುಸ್ವರಂ ಸತ್ಯಲಂ ||  
ತ್ರಾಣಂ ಶ್ರೀಚೆಲುವಕ್ಕೆಯಾದೋಡಮದೇನಾ ಲೀಲಂಗಂ ನಿಮ್ಮ ಕ |  
ಲ್ಯಾಣಾರಾಧನಯಕ್ಕೆ ಚತ್ತುವಿಸದಂ ರತ್ನಾಕರಾಧಿಶ್ವರಾ || ೨ ||

ಇಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ವಚ್ಚಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಸಂಪದವನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಸಾಧಕ ಸದುಪಯೋಗಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಒತ್ತಿ ನುಡಿದಿರುವನು. ಅದೇ ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಶತಕದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ

ಮಾಗೆವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಯಾವುದೂ ತನ್ನದಲ್ಲವೆಂಬ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ರತ್ನಾಕರ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವನು. ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗ ಶಾವಕರಿಗಾದರೆ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ ತಪಸ್ಸಿಗಳಿಗಾಗಿ. ಯಾವುದೂ ತನ್ನದಲ್ಲವೆಂದು ಎಲ್ಲಿರಿಂದಲೂ ತಪಸ್ಸಿ ನುಣಿಚಿಕೊಂಡು ನಡೆದರೆ ಇತ್ತು ಶಾವಕ ಯಾವುದರಿಂದಲೂ ನುಣಿಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಭಗವತ್ತೀವೆಗಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿ ಸಲ್ಲಿ ಉತ್ತಾಹಭರಿತನಾಗಬೇಕು.

ರತ್ನಾಕರಶತಕದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬಂದ ಉದ್ದಾರವೇ ಅಪರಾಜಿತಶತಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ “ತ್ಯಾರತ್ಯಂ ಮನಸಿಂಗೆ ಸಿಂಗರಂ!” ಎಂದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿ ‘ಮನಿತ್ಯ ಸಂಪದಕ್ಕೆ ರತ್ನಾಕರನಾದವಂ ತಪಕೃಪಾಧನಲ್ಲಾ!’ ಮುಕುತಿಗೆ ಸೋಘಾನತ್ಯ ವಾದ ‘ರತ್ನಾತ್ಯ’ವನ್ನೇ ರತ್ನಾಕರ ತನ್ನರದು ಶತಕದಲ್ಲಿ ನಾಂದಿಯಾಗಿ ಹಾಡಿರುವನು. ಭರತಿಂದದ ಸಂಸ್ಥಾತಿಗೆ ರತ್ನಾತ್ಯಯೇ ತಾಯ್ಯೇರು. ಲೋಕ ಸಂಪತ್ತು ಬೇಡವೆಂದಲ್ಲ, ಬೇಕು. ಆದರೆ ಮಾನವಿಯತೆಯ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಆ ಸಂಪತ್ತು ಪ್ರೇರಕವಾದಾಗ ಹಾಗೂ ಪ್ರೋಷಕ ವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಗ್ರಾಹ. ಮಾನವನ ಪರಮೋದ್ದೇಶವಾದ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅಡಚಣೆ ಯೋದ್ದುವಂಧ ಸಂಪದ ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ಎಪ್ಪೇ ಇರಲಿ ಅದೆಲ್ಲ ತ್ವಾಜ್ಜಾ! ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ರಸಕ್ಕೆ ಪ್ರೋಷಕವಾಗುವಂತೆ ಅಲಂಕಾರಗಳು, ಪ್ರಾಸಾದಪ್ರಾಸಾಗಳು, ವ್ಯಾಕರಣ ಭಂದಸ್ಸುಗಳು ಬರಬೇಕೇ ವಿನಿ: ತಮ್ಮ ಸ್ವಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಮೇರೆಯುವುದಕ್ಕಲ್ಲ. ರಸದ ಅಭಿವೃತ್ತಿಗೆ ಅಡಚಣೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದಾದರೆ ಅಂಥ ಅಲಂಕಾರಾದಿಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಾಗಿ ಕಿರ್ತುಗೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಸಮವಸರಣಾದ ಸಕಲಸಂಪದವೂ ನಿಖಿಲಕಲೆಯೂ ದಿವ್ಯಧ್ವನಿಗೆ ಹಿನ್ನಲೆಯಾಗಿ ನಿಂತು ಪ್ರೋಷಕವಾಗಿ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಮೇರೆದಾಡಿ ವಿರಮಿಸಬೇಕು. ಸಮವಸರಣಾದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಲೋಕ ಸಂಪದವೆಲ್ಲ ಆತ್ಮಶ್ರೀ ವಲ್ಲಿ ದಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಗೊಳ್ಳಬಾಗಬೇಕು, ಆಗಾಗ ಹಬ್ಬಲು ಹಂದರವಾದರೂ ಪರವಾಗಿಲ್ಲ.

ನಂಬುವುದೇಳು ತತ್ತ್ವಮನದುತ್ತಮದ್ವಷ್ಟಿ ತದಧರಮಂ ನಯಾ |  
ಧಂ ಬರನೋಽಧಿ ಭೇದಪ್ರದಾದುತ್ತಮ ಬೋಧಮಹಿಂಸಯಲ್ಲಿ ಮಾ ||  
ಗ್ರಂ ಬಿದದಿಷ್ಟಾದುತ್ತಮ ಚರಿತ್ಯಾವಿಂತು ಮನಿತ್ಯಯಂ ತದೀ |  
ಯಾಂಬುಧಿ ಯಾವುದುತ್ತಮ ತಪಂಗಳಲ್ಲಾ ಅಪರಾಜಿತೈಶ್ವರಾ || ೨ ||

‘ಸಪ್ತತತ್ವ’ವನ್ನು ನಂಬುವುದೇ ಉತ್ತಮವಾದ ದೃಷ್ಟಿ ಅಂದರೆ ‘ಸಮುಗ್ರೀಶನ’ವಾಗುವುದು. ಈ ಸಪ್ತತತ್ವವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿ ವಿವೇಚಿಸಿದಾಗ ‘ಸಮುಗ್ರೀಶನ’ವಾಗುವುದು. ಅಹಿಂಸಯಲ್ಲಿ ಬಾಳಿ ಬದುಕುವುದೇ ‘ಸಮುಕ್ಕಾರಿತ್ರ’. ಇವನ್ನೇ ರತ್ನಾತ್ಯಯವನ್ನುವರು. ಉತ್ತಮವಾದ ತಪಸ್ಸೇ ಈ ರತ್ನಗಳಿಗೆ ಆಕರವಾದ ರತ್ನಾಕರ!—ರತ್ನಾಕರಶತಕದ ಏರಡನೇ ಶ್ಲೋಕವೇ ಅಪರಾಜಿತಶತಕದ ಏರಡನೇ ಮಹಾದ್ವಾರವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಇದು ರೇಖಾಚಿತ್ಯದಂತೆ ಕಾರ್ತಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾಚಿತ್ರವಾಗಿ ರೂಪಗೊಂಡಿದೆ. ಅಲ್ಲಿನ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ

೧. ರತ್ನಾ. ಶ. ೧.

ಇಲ್ಲಿನ ಶ್ಲೋಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿದೆಯೆಂದರೂ ಸರಿ.

ಅಪರಾಜಿತಶತಕದಲ್ಲಿ ‘ರತ್ನಾತ್ಯ’ವೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಸೋಗಸಾದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾನು. ಜ್ಯೇಷ್ಠಮರ್ಹದ ಶಿರಳೇ ಅಹಿಂಸೆ. ಉಳಿದೆಲ್ಲ ನಿಯಮಗಳೂ ಅಹಿಂಸೆಯ ಪರಿಪಾಲನೆಗಾಗಿಯೇ! ಜ್ಯೇಷ್ಠಮರ್ಹದ ಉಸಿರೇ ಅಹಿಂಸೆ. ಅಹಿಂಸಾ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ರತ್ನಾತ್ಯಯ ತಾಯ್ಯೇರಾದರೆ ಅತ್ಯೋದ್ದಾರ ಅದರ ಸತ್ಯಲಾಖಾದೆ. ಅತ್ಯೋದ್ದಾರವೇ ಜಗದೋದ್ದಾರಕ್ಕೆ ನಾಂದಿ. ಜಗದೋದ್ದಾರವನ್ನು ಮುನ್ನ ‘ತೀರ್ಥಂಕರ ಭಗವಾನ್’ ಅತ್ಯೋದ್ದಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನಗುವನು. ಅತ್ಯೋದ್ದಾರವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅಹಿಂಸಾವೃಕ್ಷದ ಪರಿಪೂರ್ಣಣೆಯಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯ! ರತ್ನಾತ್ಯಯದ ಪೀಠ ಅಹಿಂಸೆಯಾದರೆ ಮುಕುತಿಯೇ ಅದರ ಕರೀಟ!

ಕ್ಯಾವಲ್ಯಲಕ್ಷೀಗೆ ಸಾಧಕ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿರುವ ಕನ್ನಾತುಲ್ಪವೆಂದರೆ ರತ್ನಾತ್ಯಯವೆ. ಜ್ಯೇನಾ ಚಾರ್ಯರಲ್ಲ ರತ್ನಾತ್ಯಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲೆಂದೇ ಜಿನಾಗಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಈ ರತ್ನಾತ್ಯಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಮಾರೂಪವಾಗಿ ಜಿನೇಂದ್ರನ ‘ಪೀಠತ್ಯ’ ಹಾಗೂ ‘ಭತ್ರಾತ್ಯ’ ಸಮವಸರಣದಲ್ಲಿ ರಾರಾಜಿಸುವುವು. ““ಜಿವಾದಿ ಪದಾಧರಗಳಲ್ಲಿ ಶರ್ದ್ದಯೇ ಸಮುಕ್ತ್ವಂ” ಅವಗಳ ನಿಜರೂಪದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೇ ಜ್ಞಾನವು. ಅದರಂತೆ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ತ್ವಜಿಸುವುದೇ ಭಾರಿತ್ವವು” ಎಂದು ಭಗವಾನ್ ಕುಂದಕುಂದಾಜಾರ್ಯರು ರತ್ನಾತ್ಯಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವರು.

### ಪಂಸಕಲೋಪಾಷನೆ

ಮುಜಗವೆಂಬ ಗೇಹದೋಳ ತುಂಬಿದ ವಸ್ತುಗಳಾರು ಕಾಯವೇ |  
ದೊಜಿಯ ತತ್ವವೇಳು ನಮಭೇದ ಪದಾಧರುವಿವಂ ತಪಸ್ಸಿ ಸಂ ||  
ಯೋಜಿಸಿ ಕೂಡಕೂಡ ಪರಿಭಾವಿ ತನ್ನನ ಕಾಣ್ಣದಕ್ಕ ಚೇ |  
ತೊಜಯನಾಗಬೇಕು ಮೊದಲೆಂದಯಲೂ ಅಪರಾಜಿತೈಶ್ವರಾ || ೨ ||

ಒಂದಿನರದು ಶ್ಲೋಕಗಳಂತೆ ಈ ಶ್ಲೋಕವೂ ರತ್ನಾಕರಶತಕದ ಮೂರನೇ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. “ತ್ರಿಲೋಕದ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ವರ್ಗಿಕರಣ ಮಾಡುವುದಾದರೆ ‘ಅರುದ್ರವ್ಯ’ಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗುವುವು; ಇವನ್ನೇ ‘ಅಸ್ತಿ ಕಾಯ’ಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಒಂದು ಗುಂಪಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು; ತತ್ವಗಳಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿದರೆ ‘ವಳ್ಳಿ ತತ್ವ’ಗಳಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುವು; ‘ಪದಾಧರ’ಗಳಾಗಿ ಪೇರಿಸಿದರೆ ಒಂಭತ್ತು ರಾಶಿಗಳಾಗಿ ಪೇರಿಸಬಹುದು. ಈ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ತತ್ವಗಳನ್ನೂ” ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪರಿಭಾವಿ ನಾಧಕ ಇವೆಲ್ಲ ವ್ಯಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನೇ ಹೀವಾದಿಸಿಕೊಂಡು ದರ್ಶಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಬೇಕು. ಜೀವಾತ್ಮ, ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಬೇಕಾದರೆ ಈ ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು ತತ್ವಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮಜ್ಞಾನ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ಹಾಗೂ ಚಾಕಚಕ್ಕತೆಯಿಂದ ಸ್ವಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅರಿತು ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಕೊನೆಗೆ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ರಾರಾಜಿಸಬೇಕು.

೧. ಜೀವಾದಿ ಸದ್ಗಂಧಣಂ ಸಮುತ್ತಂ ತೇಸಿಮಧಿಗಮೋ ಕಾಣಂ |  
ರಾಯಾದಿ ಪರಿಹರಣಂ ಚರಣಂ ಪಸೋ ದು ಮೋಕ್ಷಪಹೋ || —ನ. ಸ. ೧೩೩.
೨. ಅರುದ್ರವ್ಯ + ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯ + ಸವ್ತತತ್ವ + ನವವದಾಧರ = ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು.

‘ಸಮಗ್ರಶರ್ವ’, ‘ಸಮಗ್ರಜ್ಞಾನ’, ‘ಸಮಗ್ರಚಾರಿತ್ರ’ ಇವುಗಳ ಪರಮೋದ್ದೈಶವಂದರ ಸ್ವೇಷ್ಟರೂಪ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ದರ್ಶನವನ್ನೊಳ್ಳಬಾನವನ್ನೊಳ್ಳಬಾನವನ್ನು ಆತ್ಮವನ್ನೆಲ್ಲಿಯಲು ನರವಾಗುವಂತೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವೃತನಿಯಮ ತಪಸ್ವಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ ತನ್ನನ್ನು ತಾನರಿಯಲು ನರವಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸಾಧಕ. ಕುಂದಕುಂದರೂ ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಟ್ಟಿರುವರು.

“ಜ್ಞಾನರೂಪಿಯಾದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸ್ವಿರಗೋಳಿಧ ಕೈಗೋಳಿವ ತಪಸ್ವಿ ವೃತಗಳಿಗೆ ಜಿನೇಂದ್ರನು ಅಜ್ಞಾನವುತ್ತ ಅಜ್ಞಾನತಪಗಳಿಂದು ಹೇಳುವನು. ವೃತನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಯೂ ಶೀಲತಪಸ್ವನ್ನು ಧರಿಸಿಯೂ ಜ್ಞಾನರೂಪಿಯಾದ ಆತ್ಮನಿಂದ ಹೊರಗೆ ಇರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಾರನು” — ‘ತನ್ನನ ಕಾಣ್ಣದರ್ಕೆ ಚೇತೋಜಯನಾಗ ಬೇಕು’ ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಜಿನತತ್ತ್ವದ ಸಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ರತ್ನಾಕರ ಅಡಗಿಸಿರುವನು. ಅದರಿಂದಲೇ ರತ್ನಾಕರಶತಕದ ಮೂರನೇ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಈ ಮಾತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಂತಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು.

ಸ್ವೇಷ್ಟರೂಪ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾದ್ದರೆ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವನು. ಸದ್ಗುರುಸ್ತು, ಸಾಧಕನಾಗಲು ಬೇಕಾದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ರತ್ನಾಕರಶತಕ ನೀಡುವುದು. ಇತ್ತು ಅಪರಾಜಿತಶತಕ ಸಿದ್ಧ ಪದವಿಗೇರುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವುದು. ಅಧ್ಯಾತ್ಮಕಲೆಯ ಅಂತರಾಳವನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ ನಾವು ಅಪರಾಜಿತಶತಕಕ್ಕೇ ಶರಣಹೊಗಬೇಕು.

ಬೆಳಿಕೆಣಿಪೆಕ್ಕೆ ಹನ್ನೆರಡರಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಷ್ಯದ ದಮ್ಮಜಾನದೋಳಾ |  
ಸುಳಿಸುಲಾಡಿ ಕೂಡೆ ಗುರುಪಂಚಕೊಳ್ಳಿದಾಡಿ ಚಿತ್ತದ ||  
ಗ್ರಾಳಮನದಂಗಿಸುತ್ತೂಡನೆ ತನ್ನಯ ದೇಹದೊಳ್ಳತ್ತನಲ್ಲಿ ನಿಂ |  
ದಳಲಿಂದರ್ಥವಂ ತವ ಕೃಪಾತ್ಮನಲ್ಲಾ ಅಪರಾಜಿತಶ್ವರಾ || ೪ ||

‘ದ್ವಾದಶಾನುಪ್ರೇಕ್ಷೆ’ಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ನಾಲ್ಕು ‘ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ’ಗಳಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಬೇಕು. ‘ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿ’ಗಳನ್ನು ನಿರಂತರ ನೆನೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಇಂತಸಗ್ರಹತ್ತ ಮನದ ಚಂಚಲತಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನತ್ತಮೋಡನೆ ತನ್ನಯನಾಗಿ ದುಃಖಿರಹಿತನಾದವನು ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವನಲ್ಲವೇ ಅಪರಾಜಿತಶ್ವರ? — ತಾತ್ಕಾಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯ ವಿವರಣೆಯಿದ್ದರೂ ದಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಯ ಕಿರಣ ಇಣ್ಣಾಕುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. “ಸುಳಿಸುಳಿದಾಡಿ, ಪ್ರಾಳಿದಾಡಿ” ಎಂದಾಗ ಜಿವಕಳೆ ತುಳುಕದಿರದು!

ಹರಿವ ಮನವನ್ನು ಸದ್ಗುರವನೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಸಿ ಸತ್ಯರಿಣಾಮವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ‘ಅಸುಪ್ರೇಕ್ಷೆ’ಯಿಂದ ವಿಷಯಲಂಪಟಿತನ ತಗ್ಗಿ ವ್ಯುತಾಗ್ರಹ ವ್ಯಾಧಿಯಾಗುವುದು. ‘ಧರ್ಮಧ್ಯಾನ’ದಿಂದ ರಣನಂದವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲವ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಪವಿತ್ರ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ‘ಪಂಚಪರಮೇಷ್ಠಿ’ಗಳ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ಹೋದಂತೆ ಬಿಡದೆ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಕಡೆ ಉದನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಮೊದಲು ರ. ಕುಂದಕುಂದರ ಸ. ಸಾ., ಪ್ರ. ೧೦೬, ೧೦೭.

‘ಫೇದಭಕ್ತಿ’ಯನ್ನಾಚರಿಸಿ ತರಪೇತುಹೊಂದಿ ಅನಂತರ ‘ನಿಭಾದಭಕ್ತಿ’ಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು.

ಧರ್ಮಧ್ಯಾನದ ವಿವರವನ್ನು ರತ್ನಾಕರನೇ ಭರತನೇತವೆಭವದಲ್ಲಿ ಸೋಗಸಾಗಿ ವಿವರಿಸುವನು.

“ಮೂಲಮಂತ್ರಾಳರಗಳನ್ನು ಮುವತ್ತೆಡ | ಭಾಳದೊಳ್ಳಿದು ಸಾಲಾಗಿ ||  
ಮೇಲುಮುತ್ತಿನ ಪಂಚಸರದಂತೆ ಕಾಣ್ಣದು | ಬಾಲ ಪದಸ್ಪದಾನಪದು || ೧೦೬ ||  
ಪಾಂಡುರ ಶಶಿಕಾಂತಪ್ರತಿಮೆ ಪಳುಕಿಸೋಂದು | ಭಾಂಡದೊಳ್ಳಿದು ತನ್ನ ||  
ಚಂಡೆಹದೊಳ್ಳಿದ್ದ ಹಂಂಸನ ಕಂಡರೆ | ಚಿಂಡಷ್ಟುವೆಂಬ ಧ್ಯಾನಪದು || ೧೦೭ ||  
ಆ ಪೂಣಿ ಚಂದಾಕಕೊಳೆ ಪ್ರಕಾಶ ಸ್ಪ | ರೂಪದೊಳ್ಳಿಷ್ಟುವನಂದು ||  
ಶ್ರೀಪರದೇವನ ಧ್ಯಾನಿಸಲಾ ಧ್ಯಾನ | ರೂಪಸ್ಪವೆಲೆ ಶೀಲಪಂತे || ೧೦೮ ||  
ಲೇಪವಳಿದ ನಿರುಪಮರ ನಿಶ್ಚಲರು ಚಿ | ದೂಪರು ಸುಖಮಯರಂದು ||  
ಸ್ವಾಷಿಸಿ ಸಿದ್ಧರ ರಾಪ ಧ್ಯಾನಿಸಲದು | ರೂಪಾತೀತವನಿಪುದ್ದು || ೧೦೯ ||

ಈ ರೀತಿ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತನ್ನಯನಾದಾಗ ಸಾಧಕನಲ್ಲಾಗುವ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪರಿಣಾಮವನ್ನು ರತ್ನಾಕರ, ಚಿತ್ತ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಪಡಂತೆ ವಿವರಿಸುವನು.

ಆ ಪದದೊಳ್ಳಾ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಿಕ ಕರ್ಮಸಮಾಹಕಕೆ ಹಾನಿ ಸದ್ಗುರೋ |  
ದ್ವಿಪಿಕೆಯಷ್ಟುದೋದಿನ ಪರಿಶ್ರಮಮುಂ ತಪದುಬ್ಧಿಯಂ ಸುಧಾ ||  
ರೂಪಮನಯುತ್ತಿಕೂ ಮದರಿಂದದನೇ ಸಕಲಪ್ರಯತ್ನದಿಂ |  
ಸ್ವಾಷಿಸಿ ಮುಕ್ತಿಯಂ ಪಡೆವುದಂದೆಯಲೂ ಅಪರಾಜಿತಶ್ವರಾ || ೧ ||

ಸಮಾಧಿಸ್ಥನಾದಾಗ ಚೆಣಿಕೊಳ್ಳಿ ಕರ್ಮವು ಕರಗಿಹೋಗುವುದು; ಎಷ್ಟೆಷ್ಟುಕರ್ಮ ಗೋರುಪದೋ ಅಪ್ಯಾಯು ‘ಸದ್ಗುರೋ’ಬ್ರಹ್ಮಯಾಗೇಳುವುದು. ಆಗಮಾಧ್ಯಾನದಿಂದುಂಟಾದ ಆಯಾಸ ಹಾಗೂ ತಪಸ್ವಿನ ತಾಪ ಇವರಡೂ ಲಮ್ಮತವಾಗಿ ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದುವು. ಉದರಿಂದ ಏನಾದರೂ ಸರಿ, ಆತ್ಮನಲ್ಲೇ ನೆಲಿಸಿ ಕೈವಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು—ಪಾಂಡೆತ್ಯದಿಂದ ರತ್ನಾಕರ ಈ ವೃತ್ತವನ್ನು ರಚಿಸಿಲ್ಲ. ಅತನ ಸ್ವಾನುಭವವೇ ಬೋಧಾಮೃತವಾಗಿ ಹರಿದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಬೇಕಾದರೆ ಭರತೇಶವೆಭವನ್ನು ನೋಡೆಬಹುದು.

ಭರತೇಶ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತನ್ನಯನಾದಾಗ ನೋಡಬೇಕು ಕರ್ಮಣಿಗಳ ಕಿರಿಭಾಟವನ್ನು ಮತ್ತು ಸದ್ಗುರಾಳಿ ಸಲ್ಲಿಕ್ಷಣವಾದ ನರ್ತನವನ್ನು!

“ಉಂಬರದೊಳ್ಳಿ ಒಮ್ಮಪರಮಾದ ಮುಗಿಲ ತೊ | ದಂಬಿಗಳಿಂದೆಯಾದುವಂತೆ ||  
ಚಂಬಿಕ್ಕೆ ಕರ್ಮ ಕದಲಿತಿದೂದಾಗ ಚಿ | ದಂಬರಪ್ರಯು ರೂಪಹೋಳು” || ೧೧ ||

ಇ. ಈ ಚಿನ್ನೆಯ ನಡುವಣ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಭ. ವ್ಯ. ೧೧ನೇ ಸಂ.ಯಂದ ಆರಿಸಿದೆ.

ಇ. ಪಂಚಸಮಾಳದ ಅಕ್ಷರಗಳೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟಾದರೆ ಇಂತೆ ಅಕ್ಷರಗಳಾಗುವವು. ಇವನ್ನು ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಣಿಗಾಗಿ ಸ್ವಾಷಿಸಿಕೊಂಡು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ರತ್ನಾ. ತ., ಪ. ೧೧ಿಂದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನೋಡಬೇಕು.

ಈ. ಈ ಚಿನ್ನೆಯ ನಡುವಣ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಭ. ವ್ಯ. I, ೧೧ನೇ ಸಂ. ಯಂದ ಆರಿಸಿದೆ.

“ನೀರು ಬಟ್ಟವ ಕೊರವಂತ ರಾಯನ ಧ್ವನಿ | ವಾರಿ ಭೇದಿಸಿ ಕರ್ಮಗಿರಿಯಾ ||  
ಸೋಲಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಜಿನಜಿನ ಹಂಸತ | ತ್ವಾರಾಧನೆಗೆಯಂತೆ || ೪೧ ||  
ಬಿಗಿದ ಮೂಡಿಯ ಕಟ್ಟು ಸಡಿಲಪಾದರ ಧ್ವನಿ | ಪೋಗುವಂತೆ ಬಂಧಮೊಡ್ಡುಳಿದು ||  
ಮಿಗೆ ಕರ್ಮಧಾಲಿ ಸೋರುವದು ಧ್ವನಿಗೂ | ಬ್ರಹ್ಮ ಗಮ್ಯ ಪರಗೌ ಕಾಣಿಸದು || ೪೨ ||  
ಎಷ್ಟೆಂದು ನೋಡಿದರಷ್ಟು ಕರ್ಮಾಳಿ | ನಷ್ಟಪಬ್ಬದು ಕ್ಷಣಿಕಣಿ ||  
ಅಪ್ರಾಪ್ಯಕಾಗಾ ಪರಮಾತ್ಮ ಗುಣಗು | ತ್ವಾಪಬ್ಬಪ್ರಧ್ವನಿ ಸುಖಿಗೆ || ೪೩ ||  
ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಚಿದ್ರೂಪಾಂತಿರಸಿ ಕಾಣ್ಣಿ | ಸೋಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಾಸಿಕಾಣಿವನು ||  
ಗುಮ್ಮತಿಮುವ ಕಂಡಕಡಿಗೆ ಕರ್ಮಾಳಿಗೆ | ಗುಮ್ಮತಿಮುವ ಸುಗುಣಗು || ೪೪ ||

ಮೂಗರು ಕಂಡ ಕನಸಿನಂಥ ಹಂಸತತ್ತ್ವವನ್ನೂ ರತ್ನಾಕರ ಭರತೇಶವೈಭವದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮಂತ ಕಲೆಯಾಗುವಂತೆ ಕಡೆದಿರುವನು! ಶತಕದ ಒಂದೊಂದು ಶೈಲ್ಕರ್ಕೂ ಕಲಾತ್ಮಕವಾದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಭರತೇಶವೈಭವದಿಂದ ತೆಗೆದು ತೋರಿಸಬಹುದು.

ಆತ್ಮನುಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ಶ್ರದ್ಧಾಪೂರ್ಣವಾದ ಸತತಪ್ರಯತ್ನ ಬೇಕು; ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯಿಂದ ಹಂಸಕಲೋಪಾಸನೆಗೆ ತೋಡಗಬೇಕು. ಕೆಲವರಿಗೆ ಬೇಗ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಜನ್ಮಜನ್ಮಾಂತರಗಳು ಬೇಕಾಗಬಹುದು.

ಅದು ಲಘು ಕರ್ಮಾಳಿ ತನುಭೇದವಿಭಾರದೊಳಿಯುಳ್ಳವಂ |  
ಗುದಯಿಪುದಲ್ದೇ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರಮನೋದಿದೊಡಂ ತಪಂಗಳೂ ||  
ಖುದಿದೊಡಮಾಗದಂತದರಿನಾ ರುಚಿಯುಳ್ಳವನೇ ಭವತ್ತಸ್ಥಾ |  
ದದ ಸುಖಿಯಿಂದು ಮಚ್ಚಿ ಪರಿಕೀರ್ತಿಪ್ರೇನಾಸಪರಾಜಿತ್ವರಾ || ೫ ||

“ಬೆಳ್ತಿಗಿಲಂಡ ತೆಲುಮಾದ ಕರ್ಮದ ಹೊರಯಿದ್ದವನಿಗೆ, ಭೇದವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಬಲವಿದ್ದವನಿಗೆ ಅಂಥ ಧ್ವನಿ ಲಭಿಸಿತು! ಕೇವಲ ಸಕಲಶಾಸ್ತ್ರ ಪಾರಂಗತನಾದ ಮಾತೃತ್ವಾಗಲಿ, ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುತ್ಪತ್ತ ಮುದಿದರಾಗಲಿ ಅದು ಲಭಿಸುವಂಥದಲ್ಲ. ಅಪರಾಜಿತೇಶರಾ, ಹಂಸಕಲೋಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯುಳ್ಳವನೇ ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಗೆ ಪಾತ್ರನಾದಂಥವನೆಂದು ಮಚ್ಚಿ ನಾನು ಕೊಂಡಾದುವೆನು.”

ಭೂರಿಶಾಸ್ತ್ರವನೋದಿ ತಪಸುಮಾಡಿಯು ಧ್ವನಿ | ದೂರವಾದರೆ ಮತ್ತುಯಲ್ಲ ||  
ಸಾರಭವ್ಯರ ಕೃತ್ಯವಿದು ನಿತ್ಯಧ್ವನಾಲಂ | ಕಾರನಾಗಲಿ ಭವ್ಯ ಯೆಂದಾ || ೫೨ ||

—ಎಂದು ಆದಿದೇವ ಅತ್ಯಧ್ವನಿದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಭರತೇಶನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವನು.

ಬಾಹುಬಲಿ ಬಹುಕಾಲ ತಪಸಗಿದರೂ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಕಳೆವಳಿಸಿದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ರತ್ನಾಕರ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವನು.

ತಪಸುಗ್ರವಾದರೇನೋಳಗೆ ಕವಾಯಗ | ಖುಪಕಮ ಬೇಕೆಲೆ ಭವ್ಯ ||  
ಚಪಲಚತ್ವವ ಕೂಡಬೇಕಾತ್ಮ ಕಲೆಯೋಳಿಂ | ದುಪದೇಶಗ್ರದನಾ ಸ್ವಾಮಿ || ೫೩ ||

೧. ಈ ಚಿನ್ನೆಯ ನಡುವಳಿ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಭ. ವ್ಯ. I, ೧೪ನೇ ಸಂ. ಯಿಂದ ಆರಿಸಿದೆ.

೨. ಭ. ವ್ಯ. ೨೨ನೇ ಸಂ.

೩. ಭ. ವ್ಯ. ೫೭ನೇ ಸಂ;

ಹೊರಗೆ ಸರ್ವವ ಬಿಡುಹುದು ಚತ್ತದೊಳಿದ್ದು | ಕರಯನೊಂದನು ಬಿಡಲರಿದು ||  
ಅರುವೆಯ ಬಿಸುಟರೆ ತಪಸಿಯೆ? ಹರೆಬಿಂಬಿ | ರಗೆಗೋಲೆ ವಿಷಹೋಯ್ತೆಫಣಿಗೆ? || ೫೪ ||  
ಅನುಜನ ಬಗ್ಗೆ ಭರತೇಶ ಅನುತಾಪಗೊಂದು ಬೆಸಗೊಂಡಾಗ ಪುರುದೇವ, ಹಟಮಾರಿ  
ತನಕ್ಕೆ ಮುಕ್ತೂಗಂಗೆ ಒಲಿಯಳಿಂದು ಒತ್ತಿ ನುಡಿದಿರುವನು.

“ಬಿರಿಸಾದ ಕರ್ಮಬಂಧಿಗಳು ಬಾಹ್ಯಾಧ್ವರ | ತೋರಿದ್ದು ಸುಖಿವ ಸಾಧಿಪರು ||  
ಉರ ಮೃದುಕರ್ಮಗಳನ್ನುವಿದ್ದರು ತಮ್ಮೂ | ಇರಿ ಮತ್ತಿಯ ಗಳಿಸುವರು || ೫೦೦ ||  
ಪ್ರಯಾಧ ಭುಜಬಲಿನಾಧರ ಭವವನ | ಮುರ್ಯೋಗದಿಂದ ನೂಂಕಿದರು ||  
ಪರಿನೋಡು ವಾವಿಗ ಮೃದುವಿಂದ ಭವವನು | ತ್ರುಸಿದೆವು ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂದಾ || ೫೦೧ ||

ಅನಂತಕಾಲದಿಂದ ಅನಂತಜನುಮಗಳಿಂದ ನಾವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಕರ್ಮದ ರಾಶಿಯನ್ನು  
ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊರಬೆಲ್ಲಿ ಗುಡಿಸಿ ಸಾರಿಸದ ಹೊರತು ಮತ್ತು ದೊರೆಯಿವಂತಿಲ್ಲ. ಬಿರಿಸಾದ  
ಕರ್ಮಬಂಧಿಗಳಿಗೆ ಬಹುಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ಬಹುಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧಿದೊರೆತರೆ ಲಘುಕರ್ಮ  
ಗಳಿಗೆ ನೆನೆದಾಗಿ ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ದೊರೆತು ಬಿಡುವುದು. ನಿತ್ಯಪೂ ಹಿಂದುವ ಬಟ್ಟೆಗೆ ಕೊಳ್ಳಾ  
ಬೇದ, ಅಂತ ಹಚ್ಚಿಗೆ ಪಿಟ್ಟಾ ಬೇಡ. ಕೊಳೆ ಅಟ್ಟಿಗೆಟ್ಟಿರುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ಕುದಿಸಿ,  
ಚಿಳಿಲ್ಲಿ ನೆನೆಸಿ ಬಂಡಬಿರಿಯವ ತನಕ ಒಗೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. “ಅದಿನಾ ರುಚಿಯುಳ್ಳವನೇ  
ಭವತ್ತಸಾದದ ಸುಖಿಯಿಂದು ಮಚ್ಚಿ ಪರಿಕೀರ್ತಿಪ್ರೇನಪರಾಜಿತೇಶರಾ!” ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ ರತ್ನಾಕರ  
ಯೋಗಿ. ಈತನ ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಭರತೇಶನ ಭವ್ಯಜೇತನ ಮನಮಾಡಿ  
ಕೊಂಡು ನೆಲಸಿಬಿಂಬಿಂತೆ ತೋರುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯನ್ನು ಹುದುಕಲು ನಾವು ಪರದಾದ  
ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

“ಮುಕ್ತರೆಲ್ಲರು ಸರಿಯಹುದಾದರೇನಾತ್ಮ | ಶಕ್ತಿಯನರಿದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ||  
ವ್ಯಾಕ್ಫೋದೋಳಿದು ಕ್ಷಣಿಕೆ ಮತ್ತಿಗೆ ಸಂದ | ಯತ್ಕಿಗೆಸ್ನೇದೆಸೂರೆ ಹೋಯ್ತು || ೫೨ ||  
ಅರಸಿಯರಿಭ್ಯರನಾಳ್ಬಯ್ಯ ಸಾವಿರ | ಪರಂಷ ತಪಸು ಮಾಡಿ ಗ್ಲೆ ||  
ಅರರೆ ಲಕ್ಷಾಂಗಸಯಿರಾಳ್ಬು ಕ್ಷಣದೊಳೆ | ಪರಿಯಾದುದಿದು ಜೋದ್ವಪಲ್ತೆ || ೫೩ ||  
ಮರಯೇಕೆ ಪ್ರಥಮಾನುಯೋಗದಿ ಮುಖ್ಯವ | ಪರಿತು ತಲಾಗೆ ಬಂದ ||  
ಅರವತ್ತು ಮೂರರೊಳಾಯ್ಯ ಕೊಂಡೀ ಜಾಣ | ರೆರೆಯನ ಷ್ಣಾಗ್ಳೇನಸಿರ್ಯೋಕು || ೫೪ ||  
ಬಗಿಮಚ್ಚಿ ಹಂಸನಾಧನೋಳಿದು ಕ್ಷಣಿಕೆ ಮು | ಕ್ರಿಗೆ ಸಂದ ಭರತಭಾಸ್ಯರನ ||  
ಪ್ರಾಗಾಳಿದಾರಗ ರತ್ನಾಕರಸಿದ್ದ ನಾ | ದುಗಸಲ್ಲದೇನಾತ್ಮ ಸುಖಿಯೇ? || ೫೫ ||

“ಅಯ್ಯುಕೊಂಡೀ ಜಾಣರೊಡೆಯನ ಪ್ರಾಗಳ್ಭೇನಸಿರ್ಯೋಳು!” “ಭರತಭಾಸ್ಯರನ  
ಪ್ರಾಗಾಳಿದಾರಗ ರತ್ನಾಕರಸಿದ್ದ ನಾಡುಗನಲ್ಲದೇನಾತ್ಮ ಸುಖಿಯೇ?” ಎಂಬ ಮಾತುಗಳಿಗೂ  
“ಅಭಿರುಚಿಯುಳ್ಳವನೆ ಭವತ್ತಸಾದದ ಸುಖಿಯಿಂದು ಮಚ್ಚಿ ಪರಿಕೀರ್ತಿಪ್ರೇನಪರಾಜಿತೇಶರಾ!”

೧. ಭ. ವ್ಯ. ೫೭ನೇ ಸಂ;

೨. ಭ. ವ್ಯ. ೨೨ನೇ ಸಂ.

೩. ಈ ಚಿನ್ನೆಯ ನಡುವಳಿ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಭ. ವ್ಯ. ೧೦ನೇ ಸಂ. ಯಿಂದ ಆರಿಸಿದೆ.

ಎಂಬ ಮಾತಿಗೂ ಇರುವ ನಿಕಟವಾದ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಏರಡರ ದ್ವಾನಿಯೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಏರಡರ ಆಶಯ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ರತ್ನಾಕರನ ಹೃತ್ಕಮಲದ ಕಂಪೇ ಏರಡು ಕಡೆಯೂ ಕಲ್ಪನೆಯ ಪಂಥಿನೊಡನೆ ಕಲಬರೆಕೆಯಾಗಿ ಹರಿದುಬಂದಿದೆ! “ಆದರೆ ಸಾವಿರ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡು ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆ ಇಲ್ಲದೆ ಏನೂ ಆಗದು. ಆತನ ಕೃಪೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆತನ ದರ್ಶನ ಮಾಡಲಾಗೋದಿಲ್ಲ. ಆತನ ಕೃಪೆ ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ದೊರೆತುಬಿಡುವುದೆ? ‘ಅಹಂ’ ಅನ್ನು ಒಮ್ಮೆಗೆ ತೈಟಿಸಿಬಿಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ‘ನಾನು ಕರ್ತ’ ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಇತ್ತು ಎಂದರೆ ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ....ಯಾರು ತಾನೆ ತನ್ನನ್ನು ಯಜಮಾನ ಅಂತ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೋ ಆತನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಭಗವಂತ ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ಬರಲೂಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆತನ ಕೃಪೆ ದೊರೆತೊಡನೆ ಆತನ ದರ್ಶನ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ....”

‘ಲಘುಕರ್ಮಿ’, ‘ಕರ್ಮಣಕರ್ಮಿ’ ಎಂದು ಸಾಧಕರನ್ನು ವ್ಯಜಾನಿಕವಾಗಿ ಜ್ಯೋನದರ್ಶನ ವಿಂಗಡಿಸಿದರೆ, ಹಿಂದೂದರ್ಶನ ‘ಭಗವಂತನ ಕೃಪೆ’ ಎಂದು ಸಿದ್ಧಿಯ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣಿಸಿದೆ. ಏರಡರ ದಾರಿ ಚೀರೆಯಾದರೂ ಸೇರಬೇಕಾಗಿರುವ ಉರು ಒಂದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯಬಾರದು.

ಭೇದವಿಚಾರಮಂತ್ರಾ ತಮಮೂರವರಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ಮವೆಂಟವೇ |  
ವೇದನೀಂಬುಗಳ್ಳಿಂದಜೇತನರೂಪಿಗಳಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮಿ ||  
ತ್ಯೋದಯನಾಗಿ ಬಾಳ್ಳಿಪನವಂ ಸುಖಿ ಚೆನ್ನಯನೆಂದು ಬುಧಿಯಿಂ |  
ಭೇದಿಸಿ ಬೇರುಗಿಯ್ಯೊಳಗೆ ನೋಳ್ಳಿದಲಾ ಅಪರಾಜಿತ್ಯರಾ || ೨ ||

“ಭೇದವಿಜ್ಞಾನದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೇಳುವೆನು. ‘ಜೈದಾರಿಕ’, ‘ತ್ಯಜಸ್’ ಮತ್ತು ‘ಕಾರ್ಮಣಾ’ ವೆಂಬ ‘ದೇಹತ್ರಯ’ದಲ್ಲಿ ‘ಜ್ಞಾನಾವರಣೀಯ’, ‘ದರ್ಶನಾವರಣೀಯ’, ‘ವೇದನೀಯ’, ‘ಮೋಹನೀಯ’, ‘ಅಯುಷ್ಯ’, ‘ನಾಮ’, ‘ಗೋತ್ರ’, ‘ಅಂತರಾಯ’ಗಳಿಂಬ ಎಂಟು ಕರ್ಮಗಳು ಮನಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇವೇ ಜೀವಿಯ ಎಲ್ಲ ನೋವಿಗೂ ಉಗಮ! ಹೀಗಿದ್ದು ‘ದೇಹತ್ರಯ’ ಹಾಗೂ ‘ಕರ್ಮಾಷ್ಟಕ’ಗಳಿಲ್ಲ ಕೇವಲ ಪ್ರದ್ವಲಪ್ರಂಜವಾಗಿ ಜಡವಾಗಿವೆ. ಇಂಥಿಂತೆತ್ತುಗಳೊಡನೆ ಆತ್ಮ, ಮಿತ್ರರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಮರುಳಾಗಿ ಬಾಳ್ಳತ್ತಿರುವನು. ತಾನು ನಿತ್ಯಸುಖಿ, ಜ್ಞಾನದರ್ಶನ ಸ್ವರೂಪಿ ಎಂದು ಜೀವ ಗ್ರಹಿಸಿ, ಪ್ರದ್ವಲದಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಬೇರೆ ದಿಸಿಕೊಂಡು ಅಂತರ್ಮಾ ಲಿಯಾಗಿಕ್ಕೆ ಸಬೇಕು. ಪ್ರದ್ವಲ ಮತ್ತು ಆತ್ಮದ ಸಖಿವಾದಂದೆ ಸಂಪಾದ ಅಂತೆ ಸ್ವಷ್ಟಿಯ ಉದ್ಧಾರಣನೆಯಾಯಿತು! ಇವರಡರ ಸವ್ಯಿದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನೇ ಜ್ಯೋನದರ್ಶನ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿರುವುದು. ಹಾಗೂ ಇವರಡರ ಬಲವಂತದ ಬೆಸುಗೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುವ ಭಾಕಚಕ್ಕತೆಯನ್ನೇ ಜ್ಯೋನದರ್ಶನ ಲೋಕಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕೇಳುವಂತೆ ಸಾರುತ್ತಿರುವುದು.

ಬೌರಿಗು ಧಾರುಪದೋಡಲನ್ನು ರದುಂಟೊಳಗೊಂದು ತೇಜದಿಂ |  
ತುರುಗಿದ ತ್ಯಜಸಾಂಗಮೋದನಪ್ರಮಾಣಿತ ಕಾರ್ಮಣಾಂಗ ಮೊಂ ||

ದುರೆ ಪೆರಿಂದೆ ಬೇವೆಡಿಸಬವ್ಯಾದು ರಾಪದೆ ಮಿಶ್ರತಂಗಳೇ |  
ಸರೆಮನೆ ಮೂರರೊಳ್ಳಿದನಾತ್ಮನಹೋ ಅಪರಾಜಿತ್ಯರಾ || ೫ ||

“ಸ್ವಾಲ್ಪರಿಂದ ಸಪ್ತಧಾತುಗಳಿಂದಾಗಿದೆ; ಇದರೊಳಗೆ ಇನ್ನೆರಡು ಸೂಕ್ತ ಶರೀರಗಳಿವೆ; ಒಂದು ಕಾಂತಿಯಿಂದ ನಿಗಿನಿಸುವ ‘ತ್ಯಜಸಶರೀರ’, ಇನ್ನೊಂದು ಅಷ್ಟಕರ್ಮಗಳಿಗಾಶಯವಿ ತ್ಯಿರುವ ‘ಕಾರ್ಮಣಾಕಾಯ’ ತಾತ್ತ್ವಕವಾಗಿ ಇವನ್ನು ವಿಧಾಗಿಸಿದರೂ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಇವು ಒಂದರೊಡನೊಂದು ಬೆರಿತಿವೆ. ಈ ಮೂರು ಸರೆಮನೆಯೊಳಗೆ ಆತ್ಮ ಸರೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿರುವ ನಲ್ಲ!”—ಹಿಂದಿನ ಶ್ಲೋಕದ ಸಾರಾಂಶವನ್ನೇ ಇದರಲ್ಲಾ ರತ್ನಾಕರ ವಿವರಿಸಿರುವನು.

“ಸರೆಮನೆ ಮೂರರೊಳ್ಳಿದನಾತ್ಮನಹೋ ಅಪರಾಜಿತ್ಯರಾ!” ಎಂದು ರತ್ನಾಕರ ಯೋಗಿ ಸಂಸಾರಿಗಳ ಅಂತರಾತ್ಮಕ್ಕಿರುವ ಅನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಮುಮ್ಮುಲಮರುಗಿರುವನು; ಕರ್ಮವ್ಯಾಪಾರದ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಸಂಕೇತಗಳನ್ನು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಳಿಸಿರುವನು.

ಆಗುತ್ತ ಪ್ರೋಗುತ್ಪದಿದು ಬಾಹ್ಯಶರೀರಮನೇಕ ರಾಪದಿಂ |  
ಯೋಗವಿಯೋಗಿಯಷ್ಟ ಪದಿನಾಲ್ಕು ಗುಣಾಂಶಲ ಕಾಲಕಲ್ಲದೆ ||  
ಪ್ರೋಗದು ತ್ಯಜಸಂ ಪ್ರದಿನ ಕಾರ್ಮಣಾಮುಂ ಸಲೆ ಭೇದಭಾವನೋ |  
ದ್ವಾರ್ಗಮನಿಂದು ತೊಟ್ಟೆಸ್ಗಾಮೇಳ್ಳುಮದಕಪರಾಜಿತ್ಯರಾ || ೬ ||

‘ಜೈದಾರಿಕರೀರ’ (ಹೂರಿಗಿನ ಸ್ವಾಲ್ಪಕಾಯ) ಹೋಗುತ್ತೇ ಬರುತ್ತೇ; ಅದರ ರೂಪ ಒಂದೇ ವಿರಚಿತ? ಆದರೆ ಸೂಕ್ತ ಶರೀರಗಳಾದ ‘ತ್ಯಜಸ’ ಹಾಗೂ ‘ಕಾರ್ಮಣಾಕಾಯ’ಗಳು ಸಂಸಾರಿ ಬೆಂಗಿಗಳನ್ನು ನಿರಂತರ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಮನವಚನ ಕಾಯಯೋಗಳಿಂದ ಚೀತನ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆದು ‘ಅಯೋಗಕೇವಲಿ’ಯಾಗಿ ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ‘ಗುಣಾಂಶನೆ’ಕ್ಕೇರಿದಾಗ ತ್ಯಜಸ ಕಾರ್ಮಣಾಕಾಯಗಳು ಆತ್ಮವನ್ನು ತೊರೆದು ಹೋಗುವುವು. ಈ ಕಾಯಗಳ ಕಾಟದಿಂದ ಧಾರಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಚಳಣದಿಂದ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಶರಣುಹೋಗಬೇಕು—ಸರೆಯಾಗಿರುವ ನಾವು ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಇರುವ ಏಕೈಕ ಮಾರ್ಗವಂದರೆ ಭೇದವಿಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಂದೇ! ಚೀವನದಲ್ಲಿ ಬೇಸತ್ತು ಕೆಲವರು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಸತ್ತರೆ ಸಂಕಟ ಮುಗಿಯಿ ತೀಂದು ಭ್ರಮಿಸಿ ಇಂತೆಸಿದರೆ ಮಳಗೆ ಅಂಚಿ ಹೊಳಗೆ ಹಾರಿದಂತಾಗುವುದು. ಸ್ವಾಲ್ಪಕಾಯ ಹಣ್ಣು ಬೆಕೆಂದಾಗ ಕಳಚಬಹುದು. ಅದರೆ ಕಾರ್ಮಣಾತ್ಯಜಸಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆಯುವುದು ಸುಲಭಾದ್ಯವೇ? ಭೇದವಿಜ್ಞಾನದ ವುಹಿಮೆಯನ್ನು ರತ್ನಾಕರ ಭರತೀಶವೇಭವದಲ್ಲಿ ತ್ವರಿತೆಯಂಗಮವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವನು.

೧. ಒಮ್ಮೆ ಜೈದಾರಿಕದೇಹ ಅನ್ಯಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮದೂಪ ತಾಳಿದರೆ ಮಗದೊಮ್ಮೆ ಇರುವೆಯಾಗಿ ಅತಿ ಚಿಕ್ಕ ಗಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು; ಇದು ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಗದಮ್ಮು ಗಾತ್ರವೂ ಆಗಬಲ್ಲದು ಅಂತ ಸೂಕ್ತವೂ ಆಗಬಲ್ಲದು.

೨. ಒಬ್ಬ ಸತ್ಯಗ ಕೇವಲ ಸ್ವಾಲ್ಪಕಾಯದಿಂದ (ಜೈದಾರಿಕದೇಹ) ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆವುದು. ಅದರೆ ಕಾರ್ಮಣಾತ್ಯಜಸಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಪಡೆವುದು.

ಮಾನಸವನು ಹಂಸನೋಳಿಟ್ಟು ಹೊರಗುದಾ | ಸಿನದೊಳಿಳಿದ ಕರ್ಮಗಳಾ ||  
 ಚ್ಹನಿಮಾಡುವನು ಮಾಡಿಯ ಬಂಧವಿಲ್ಲದು | ಧ್ಯಾನದ ಶಕ್ತಿ ಕೇಳಿಂದಾ || ೪ ||  
 ಚ್ಹನಿಯ ಮುಚ್ಚಲಿಮ್ಮಿದು ಕರ್ಮವನ್ನಲ್ಲಾ | ಚ್ಹನ ತಾನಾಪುದಂದನಲ್ಲ ||  
 ಜ್ಞಾನವೆ ನಾನು ಶರೀರ ನಾಲ್ಲಿಂಬ | ಮಾನಸದನುಖವಪಲ್ತೆ || ೫ ||  
 ಭೇದವಿಚ್ಛಾನಿಯ ಸುಖವೆಂಬುದೆಲ್ಲವಾ | ಪಾದಿತ ಕರ್ಮನಿರ್ಜರಣ ||  
 ಓದಿಗೆ ಕಾಣಿಕೊಳ್ಳಿದ ಕಲೆ ಸ್ವಸಂ | ವೇದನಾಗಮ್ಯವಾಗಿಹುದು\* || ೬ ||  
 ಮೋರೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ಯೋಗಿಗಳಿಂಟು ಬೆಷ್ಟುದ್ದ | ಶಿಲೆಯ ಮೇಲಕ ಮೋಹಿಯಿಂಟು ||  
 ಲಲಿತಾತ್ಮ ಯೋಗದ ಶಕ್ತಿಯ ಬಲ್ಲರಾ | ಗೌಲಭೆಯ ಮಾತೇನು ಸಾಹು\* || ೭ ||

ಭೇದವಿಚ್ಛಾನಿದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಕಟ್ಟಿ ಬಣ್ಣಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಭರತೇಶವೆಭವ  
ರಚಿತವಾಯಿತು; ಇದಕ್ಕಾಗೆ ರತ್ನಾಕರನೂ ಅವಶೇಷಿಸಿದ್ದು! ಜ್ಯಾನಾಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತಗಾಮಿನಿ  
ಯಾಗಿ ಹರಿವ ಭೇದವಿಚ್ಛಾನಿಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ರತ್ನಾಕರ ಬೆಡಗು ಬಿನ್ನಾಣದಿಂದ ಕಲಾಕುಂಚವಾಡಿಸಿ  
ದಾಗ ಮುದೋರಿದ ಮಹಾಕಾವ್ಯವೇ ಭರತೇಶವೆಭವ!

ಕಳಿದು ಸಮಸ್ತ ಬಾಹ್ಯರತ್ಯಿಯಂ ಮನಂಥವದಿಂದ ಗೊಳಿಸು |  
 ಸ್ಥಳದೋಳಿಗಿರ್ ತನ್ನಾಳಿಗ ತನ್ನಯ ರೂಪನೆ ನಿಮ್ಮ ರೂಪಿನಾ ||  
 ಪಳುಕಿನ ಬೋಂಬೆಯಂದವನೆತುಂ ನೆನೆದ್ದೀಕ್ಷಿಸುವಂಗ ಚಿತ್ತದೋಳಾ |  
 ಪೂಳಿಯದ ಮಾಣ್ವಿದೇ ಪರಮಿಧ್ವನ ರೂಪರಾಜಿತ್ಯಾ || ೧೦ ||

ಎಲ್ಲ ಬಾಹ್ಯವಸ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ವ್ಯಾಮೋಹವನ್ನು ತೋರಿದು, ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ವಿಕಾಂತ  
ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ ತನ್ನಾತ್ಮಪೂ ಪಟಿಕದ ಬಿಂಬದಂತಿದೆಯೆಂದು  
ಕಲ್ಪಿಸೊಂಡು ಧ್ಯಾನಿಸಿದರೆ ಅಂಥವನಿಗೆ ಮನದಲ್ಲಿ ಪರಮಪರಂಚೌಕ್ತಿರೂಪನಾದ ಸಿದ್ಧನ  
ಸ್ವರೂಪ ಕಂಗೊಳಿಸದಿರುತ್ತದೆಯಿ?—ರತ್ನಾಕರ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ, ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಲೆ  
ಯನ್ನೂ ಸಮರಸಗೊಳಿಸಿ ಸಹ್ಯದಯಿರನ್ನಾಕಣಿಸಬಲ್ಲನು. “ನಿಮ್ಮರೂಪಿನ ಪಳುಕಿನ  
ಬೋಂಬೆಯಂದವು” “ಚಿತ್ತದೋಳಾ ಪೂಳಿಯದ ಮಾಣ್ವಿದೆ” ಎಂಬ ವಿವರಣೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ  
ಮುಕುಟಲ್ಲಿ ಕೀಲಿಸಿರುವ ಮನಸರಾಜಿಯಾಗಿ ರಾಜಾಜಿಸುವುದು. ಭರತೇಶವೆಭವದತ್ತ  
ತಿರುಗೋಣ.

\*ಧೂರಾಶಾಳಿಯೋಳಿಂದು ಸ್ಥಳಿಕದ ಪ್ರತಿಮೆಯ | ಹೊಳಿಂತೀ ದೇಹದೋಳಿಗ ||  
 ಹೊಳಿದ್ವನ್ನಾತ್ಮನಂದು ನೋಡಿರಲ್ಲಿ | ಧಾಳಸುತ್ತಾ ತೋರುವನು || ೧೪ ||  
 ಆಸೆಯೆಲ್ಲವ ಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿಯೇಕಾಂತ | ವಾಸದೋಳಿಗ ನೋಡಿರ |  
 ಮಾಸದೆ ಬೆಳಗ ಮೈಯಾಗಿ ಸುಜ್ಞಾನವ | ಸೂಸುತ ತೋರುವನಾತ್ಮ\* || ೧೦ ||

“ಪಳುಕಿಗೆಯ್ಲಿದ್ವ ನಿಮ್ಮಾಂದು ನಿಮ್ಮಾಳ ಬಿಂಬೋಪಮನಾತ್ಮ ನಿರ್ದಾಪನಲ್ಲಾರತ್ನಾಕರಾ

ಒ. ಭ. ವ್ಯ. ೧೮ನೇ ಸಂ ;

ಒ. ಭ. ವ್ಯ. ೨೯ನೇ ಸಂ ;

ಒ. ಭ. ವ್ಯ. ೨೫ನೇ ಸಂ.

ಒ. ಭ. ವ್ಯ. ೧೮ನೇ ಸಂ ;

ಧೀತ್ಯರಾ!” ಈ ಮಾತಿಗೂ ಅಪರಾಜಿತಶತಕದ “ತನ್ನಾಳಿಗ ತನ್ನಯರೂಪನೆ ನಿಮ್ಮ ರೂಪಿನಾ  
ಪಳುಕಿನ ಬೋಂಬೆಯಂದವನೆತುಂ ನೆನೆದು....” ಎಂಬ ಹೇಳಿಕೆಗೂ ಅದೇ ಭರತೇಶವೆಭವ  
ದಲ್ಲಿ ಬರುವ “ದಿಟದೋಳಾತ್ಮನರೂಪು ಬಯಲರೂಪಿನದೊಂದು ಸ್ಪಟಿಕದ ಪ್ರತಿಮೆಯಿಂದ  
ನೀನು (ಇಂ)೯” ಈ ಮಾತಿಗೂ ಇರುವ ನಿಕಟವಾದ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದವರಾಗೂ  
ಈ ಮೂರು ಕೃತಿಗಳ ಕೃತ್ಯೆ ಒಬ್ಬನೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಲಾರರು.

ತನುಬಿನೆಗೇಹವೆಂಬುದೋಳಿಗರ್ ನಿಜಾತ್ಮನೆ ದೇವನಂಬುದಾ |

ತನುಪರಿಮಾಣನಂಬುದಶರೀರಕನಂಬುದು ಬೋಧದರ್ಶನಂ ||

ತನುವೆಸಿದ್ವನಂಬುದಕಲಂಕನಬಾಧನವಿಂದನೆಂಬ ಬಾ |

ವನಯನೆ ಭಾವಿಸುತ್ತಿರೆ ಭವಷ್ಯತಿ ತಾನಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ || ೧೧ ||

ದೇಹವೇ ಜಿನಾಲಯ; ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನಾತ್ಮಪ್ರೇ ದೇವರು; ದೇಹವೆಷ್ಟಿರುವುದೋ  
ಆತ್ಮನು ಅಪ್ಪೇ ಇರುವನು.\* ಅಶರೀರಕನಾದ ಆತ್ಮಕ್ಕ ಚ್ಹಾನದರ್ಶನಗಳೇ ದೇಹವೆಂದು  
ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಆತ್ಮ, ಕಲಂಕರಹಿತನಾಗಿ ನೋವಿಂದ ದೂರನಾಗಿರುವ  
ನಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಭವರೋಗಿದಿಂದ ಪಾರಾಗಬಹುದು—ದೇಹ ಕೊಬ್ಬಿ ಆತ್ಮೈಡಾರಕ್ಕೆ  
ಅಡಬೆಂದೂದಾಗ ಮೂಳೆಯ ಹಂಡರವಾಗಿ, ಮಲಪಂಕವಾಗಿ, ದುನಾರ್ತದ ನಲೆಯಾಗಿ  
ದೂಷಣವಾಗದಿರು. ಅಂತಲ್ಲಿದೆ ಆತ್ಮವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಈ ಕಾಯಪೂ ಕಾಯಕವೆಸಗುವಾಗ  
ಭೂಷಣವನಿಸುವುದು. ದೇಹವನ್ನು ಸರೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದ ಸಂದರ್ಭವೇ ಬೇರೆ, ಜಿನಗೇಹ  
ವೆಂದು ಕೊಂಡಾಡುವ ಸನ್ನವೇಶವೇ ಬೇರೆ. ಭರತೇಶವೆಭವದಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರ ಸಾಧಕನ  
ದೇಹವನ್ನು ಜಿನಗ್ರಹವೆಂದು ಆಗಾಗ ನುಡಿದಿರುವನು.

ತನುಬಿನೆಗೇಹವೆಂದು ಮನ ಸಿಹಪೀಠವೆಂ | ದಸುಪಮಾತ್ಮನೆ ಜಿನನಂದು ||

ನೆನಹವಲ್ಲವಬಿಟ್ಟು ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ನೋಳಾಗ್ | ಜಿನನಾಥ ತೋರುವನೋಳಾಗ್ || ೧೨ ||

ಅಂಗಾಂಗಗಳೂ ಭಕ್ತಿಯ ಸೆಲೆಯೋಡೆದು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನಾತ್ಮಗ ದೇಗುಲವಲ್ಲದೆ  
ಮತ್ತೇನು? ಯೋಗಿಯ ಮಾನಸಿಕ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ಅವನ ವಿಬಿತ್ರ ವರ್ತನೆಯನ್ನೂ ಮಹಾ  
ಯೋಗಿಯಾದ ರತ್ನಾಕರ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿರುವನು.

ಮೊದೊದಲಾಸರಪ್ಪದೋಸನೋಬ್ಬಿರೆ ಸಂತಸವಪ್ಪದಿಂತು ಮಾ |

ಓದ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತಿರೆ ಮಹಾಸುಖಿಮಪ್ಪದು ಬಾಹ್ಯದೋಳಾ ||

ಬೆದರಿಕೆಯಪ್ಪದುಕ್ಕಾನೋಳ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಪ್ಪದು ಲೋಕಮೆಲ್ಲ ಮಾ |

ಯದ ಮರುಳಾಗಿ ತೋವ್ಯಾದು ನಿಜಾತ್ಮರತಂಗಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ || ೧೨ ||

ಒ. ರತ್ನಾ. ತ. ೧೧೨;

ಒ. ಭ. ವ್ಯ. ೧೮ನೇ ಸಂ.

ಒ. “ಅಂಗಾಂಗ ಮೊದಲಾಗಿ ನೆತ್ತಿಪರಗಂ ಸ್ವಾಂಗ ಸಂಪೂರ್ಣನ್...” ರತ್ನಾ. ತ. ೨. ಈ ಪದ್ದವನ್ನು  
ನೋಡಿರುವುದು.

ಒ. ಭ. ವ್ಯ. ೨೯ನೇ ಸಂ.

“ಸಾಧಕನಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾನುಸಂಧಾನವೆಸಗುವಾಗ ಆಯಾಸವಾಗುವುದು. ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತೇ ಕೊನೆಗೆ ಸಂತೋಷಪ್ರಕ್ಷೇಬರುವುದು. ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಮುಂದುವರಿ ಸಿದ್ಧರ ಪರಮಾನಂದವಾಗಿದೆ. ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಬೆಚ್ಚಿಬೀಳುವಂತಾಗುವುದು. ಅಂತರಾತ್ಮನ ಸಹವಾಸವೇ ಸಂತೋಷದಾಯಕವಾಗುವುದು. ಅಂಥ ಯೋಗಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಮಾಯಿಯಾಗಿ ಹುಚ್ಚಿರಸಂತೆಯಾಗಿ ಕಾಣುವುದು.” ಲೋಕಜೀವಿಗಳ ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಇತಿಮಿತಿಯೇ ಇಲ್ಲ. ಮಣಿನ ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಬಿದ್ದು ರಾಷ್ಟ್ರರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ನಡುವೆ ಕಚ್ಚಾಟ ಕಾದಾಟ ಇಂದಿಗೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಹೊನ್ನಿನ ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಬಿದ್ದುವರು ಮಾನವೀಯತೆಯಲ್ಲದೆ ಪ್ರೇಶಾಚಿಕ ಸ್ವಂತ್ಯವಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಆರ್ಥಿಕ ತಳಹಡಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಸಮಾಜವಿರುವಡೆಯಲ್ಲೇಲ್ಲ ಕಾಣಬಹುದು. ಹಣಿನ ಹುಚ್ಚಿಗೆ ಬಿದ್ದುವರಸ್ವಂತೂ ದಿನದಿನವೂ ಕೇಳುವುದು. ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಈ ಲೋಕ ಹುಚ್ಚಿರ ಸಂತೆಯಾಗಿ ಕಂಡುದರಲ್ಲಿ ಅಳ್ಳಿರಿಯೇನಿದೆ? ನೋಡುವ ತನಕ ಸೋಡಿ ಸಾಕಾದಾಗ ಈ ಮಾನವಮೃಗಿಗಳ ಸಹವಾಸವೇ ಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಯೋಗಿಗಳು ಹಿಮಾಲಯದ ಗುಹಗಳಲ್ಲೋ ವಿಂದ್ಯಾಟವಿಯಲ್ಲೋ ವಾಸಿಸುವರು.

ನುಡಿಕಿರಿದಪ್ರಾರ್ಥಕೆಯಾಲೇಕಪ್ರಾರ್ಥಕಮಪ್ರಾರ್ಥ ಬಾಹ್ಯಗೋಣಿಯೋಳಾ |  
ಸಿದ್ಧಿಮಿತಿಯಪ್ರದಂತೆ ಬಹಿರಂಗದ ನೋಟಕ ಕೆಳ್ಳಿಂಳುವಾ ||  
ಕದುಖಿನ ಕಾಲ್ಯಾಣವಡಕಕ್ಕೊಳಗಷ್ಟುದು ಬುದ್ಧಿ ಮುಕ್ತಿಯಂ |  
ತುಡುಕುತ್ಪಮಪ್ರಾರ್ಥಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮಾರಂಗಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಾ || ೧೫ ||

“ಪರಮಾತ್ಮನ ಹುಚ್ಚಿಹತ್ತಿದ ಯೋಗಿಗೆ ಮಾತು ಮಿತವಾಗುವುದು. ಉಟಪದಲ್ಲಿ ರುಚಿ ಹೋಗುವುದು. ಹೋರಿಗಿನ ಸಂಪರ್ಕವೆಂದರೆ ಸಿದ್ಧಿದುಬೀಳುವಂತಾಗುವುದು. ಕಣ್ಣಿ ಬಹಿರಂಗದ ನೋಟಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿವುದು. ಅಲೆದಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬಾಪಲ್ಯ ತೊಲಗಿ ಇದ್ದಲ್ಲೇ ಇದ್ದುಬಿಡುವನು. ಗಮನವೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಗುರಿಯಾದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುತ್ತುಲು ಹಾಕೊರಿಯುವುದು!”—ರತ್ನಾಕರ ತನ್ನ ಅನುಭಾವವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿರುವನು. ಕಲ್ಪನೆಯ ಕಟ್ಟಡದ ಒನಪ್ಪ ಬಯ್ಯಾರ ಇಂದರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅನುಭಾವಿಯ ಅಂತರಾಳ ಈ ವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಮೈತಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಭರತೇಶವೈಭವದಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಯ ಮಾನಸಿಕ ಚಿತ್ರವನ್ನು ರತ್ನಾಕರ ಇದೇ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಿರುವನು.

ಕಣ್ಣಿಂಬ್ರಿ ನೋಡಿದರೊಳಗಾತ್ಮನಪುಕಾಂತಿ | ಪ್ರೋಣ್ಣೇರುವ ಶೂನ್ಯವಡುತ ||  
ಜಾಣ್ಣೇರುತ ನಸುಸುವಿದೋರುತಿರಲದು | ನುಣ್ಣಿತಿನೊಳು ಧರ್ಮವಪುದು || ೧೬ ||  
ಒಮ್ಮೆಮ್ಮೆ ಮೈತುಂಬಿ ಪ್ರಕಾಶತೋರುವುದು ಮ | ತ್ಯಾಮ್ಮೆ ಮುಖಿದೋಳಿದೊಳು ||  
ಜುಮ್ಮುಡಿಟ್ಟುತ ಪ್ರಭಿ ಬಂಬಿಸುವುದು ಪರ | ಜ್ಯೋಮ್ಮೆ ದಿಂಬಿಧರ್ಮವಪುದು || ೧೭ ||  
ದಿನದಿನಕ ಪ್ರಭಿ ಹೆಚ್ಚಿವುದೋಯ್ಯಾನೋ | ಯ್ಯಾನ ಬಾಯುವುದು ಕರ್ಮರಜಸು ||  
ಮನದೊಳು ಸುಭಾನ ಗುಡಿಗಟ್ಟಿತಹುದು ಜಾ | ಮ್ಮೆನೆಸುಖಿವೆದಟ್ಟಿತಹುದು || ೧೮ ||  
ನುಡಿವನೆಂದರು ಬಾರಾದಾ ಸುಖಿ ತಾನುಂಡು | ಕದುತ್ಪುತ್ವನಾಗಿರಬಹುದು ||  
ನಡೆವ ನುಡಿವ ಜಿರಾಟವೆಲ್ಲಾ ತೆಗೆ | ಜಡವಾಗಿ ಕಾಣಸುತ್ತಿಹುದು” || ೧೯ ||

ಇ. ಈ ಚಿನ್ನೆಯ ನಡುವಣ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಭ. ವ್ಯ. ಇಂದೆ ಸಂ. ಯಿಂದ ಅರಿಸಿದೆ.

“ಲೋಕವೆಲ್ಲವಿಗೆ ಹುಚ್ಚಿನಂತಹುದವ | ಲೋಕಕೆ ಹುಚ್ಚಿನಂತಹನು ||  
ವಾಕು ಮುದಿಸುವುದೊಮ್ಮೆ ಸುಡಿದುಕೊಡ | ಮೂಕನಂತಿಹನಾತ್ಮಯೋಗಿ || ೨೦ ||  
ವಿಕಾಂತಹನು ಬಯಸುವ ಗೋಣಿಗೆಳಸನು | ವಿಕಾಂಗಿಯಾಗಿರುತ್ತಿಹನು ||  
ಲೋಕದಗ್ರಹಿ ಹೂಹನೊಮ್ಮೆ ತಾ ತನ್ನಾತ್ಮ | ಲೋಕದೋಳಿರುತ್ತಿಹನೊಮ್ಮೆ || ೨೧ ||  
ತನ್ನ ತಾನೆಣ್ಣಿಸಿ ತನ್ನ ಮುಖಿವನುಂಡು | ತನ್ನಾಳು ತಾನುಣ್ಣಿ ನಾಗುವಾ ||  
ಅನ್ನಿಗರಿಗೆ ಹೇಳಿಸಿಪು ಧರ್ಮಯೋಗವ | ಮನ್ನಾ ನಾಧಿಪ ಚಹ್ಯಗಳು || ೨೨ ||  
ಆ ಧರ್ಮಸಾಧ್ಯವಾದರ ಕೇಳು ಜನಕ್ಕಿಷ್ಟು | ಬೋಧಿಸುವನು ಭವ್ಯರರಿದು ||  
ಬೋಧಿಯ ಕೇಳುರಂಬಾನಂದ ತನಗಿಲ್ಲ | ಬೋಧಿಗೇಳದಿರ ನೋವಲ್ಲ || ೨೩ ||  
ಉಂಡು ತೇಗುವನಂತೆ ತಾನಾತ್ಮಯೋಗದೂ | ಉಂಡ ಸವಿಯ ಕೃತಿಮಾಳ್ಖಾ ||  
ಕಂಡುದ ತೋರುವಂತೋಳಗ ತನ್ನಾತ್ಮನ | ಕಂಡುದನುಸುರಿ ತೋರುವನು || ೨೪ ||  
ಕೆಲಬರಿಂತುಪಕರಿಸುತ ನಡೆವರು ಮತ್ತೆ | ಕೆಲಬರಾ ಗುಂಜನು ಹೂಗರು ||  
ಬಲಿದ ಸಂಪರ್ಗಗೂಡಿ ನಿಜರಿಸುವ ಹೋಹ | ರೆಲೆ ಭವ್ಯ ಧರ್ಮಯೋಗವಿದು” || ೨೫ ||

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಂತೂ ಭರತೇಶವೈಭವದ ಬಳ್ಳಾನ್ ಹಾಗೂ ಅಪರಾಜಿತೇಶ್ವರಶತತದ ವಿವರಣೆ ಒಂದರ ಪಡಿಯಬ್ಬು ಇನ್ನೊಂದಾಗಿದೆ. ಭಾವದಲ್ಲಾ ಭಾಷಯಲ್ಲಾ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ. ಭರತೇಶವೈಭವವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ರತ್ನಾಕರನೇ ಶತಕಗಳನ್ನೂ ಬರದನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳುವಂಧ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಒಂದೇ, ಎರಡೇ, ನೂರಾರಿವೆ.

“....ಆತನ ದರ್ಜನ ದೊರೆತಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನೂ ಅರಿಯಲು ಲಕ್ಷಣಗಳಿವೆ. ಅತ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಉನ್ನತ್ತಾನ ಹಾಗೆ ನಾಗುತ್ತಾನೆ, ಅಳುತ್ತಾನೆ, ನಿತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಬಾಲಕನ ಹಾಗೆ—ಸರಳನಾಗಿ, ಉದಾರಿಯಾಗಿ, ಅಹಂಕಾರಶೂನ್ಯನಾಗಿ, ಯಾವ ಪಸ್ತು ವಿವಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿ, ಯಾವ ಗುಣಕ್ಕೂ ವಶವಾಗಿದವನಾಗಿ, ಸದಾನಂದಮಯ ನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಷಿಳಾಚಿಯ ಹಾಗೆ—ಶುಚಿ ಅಶುಚಿಯ ಭೇದವಿರದು; ಅಚಾರ ಅನಾಚಾರ ಒಂದೇ ಆಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೂ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಜಡನ ಹಾಗೆ—ಎನ್ನೋ ಒಂದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ನಿಂತಿರುವನೋ ಎಂಬಂತೆ; ಆತನ ಕ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವೂ ಕಾಢುವಿಲ್ಲ; ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾರ್”—ಹದಿನಾರನೆ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರತ್ನಾಕರ ಮಹಾಯೋಗಿ ಕಂಡ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮಹದನುಭವಕ್ಕೂ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಮಹಾ ತಪಸ್ಸಿ ಶ್ರೀರಾಮಕ್ಷಣ ಪರಮಹಂಸರ ಅನುಭಾವಕ್ಕೂ ಇರುವ ಹೋಲಿಕೆ ಗಮನಿಸುವಂತಹದು.

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಮಾರ್ಗ ತುಂಬ ಕಡಿದಾದುದು. ಕಣ್ಣಿನಿಷ್ಣಾದ ನಿಯಮ ನಿಬಂಧನೆಗೊಳಿಸಬ್ಬು ಸಾಧಕ ಮುನ್ನಡೆಯಬೇಕಾಗುವುದು. ಇಚ್ಛಿರ ತಪ್ಪಿದರೆ ಯೋಗಿಪ್ರಷ್ಟನಾಗುವ ಸಂಭವವುಂಟು ಅದರಿಂದ ಕೆಲಕಾಲ ಕತ್ತಿಯ ಅಲುಗಿನ ಮೇಲೆ ನಡೆದಂತೆ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣಾಗಿ, ಮೈಯೆಲ್ಲ ಮನಸ್ಸಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಬೇಕು.

೧. ಈ ಚಿನ್ನೆಯ ನಡುವಣ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಭ. ವ್ಯ. ಇಂದೆ ಸಂ. ಯಿಂದ ಅರಿಸಿದೆ.

೨. ಶ್ರೀ ರಾ. ಕೃ. ವ. ವೇ., ಪ್ರೊ., ಪ್ರ. ೫೧೦.

ಪ್ರಾರ್ಥಿಗಳಾರ ಸಹಾಯತೆ ಬೇಕು ಶರೀರವೊಮ್ಮೆ |  
ತೋರೆಯಲ್ಲಿ ಬೇಕು ಭಾವನೆಯ ತಾಸ್ತ್ವವಿಲೇಕೆ ಬೇಕು ನಿಚ್ಚಲು ||  
ನರೆವ ವಿರಕ್ತಿ ಬೇಕು ರಿಪುಂಧುಗಳೊಳ್ಳಿಗಾಣಬೇಕು ಕ |  
ಇಂದು ನಿಜಾತ್ವನಂ ಉಲಿಸದಿಕ್ಕು ಸುವಂಗಪರಾಜಿತ್ವರೂ || ೧೪ ||

ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುವವನು ಆರು ರೀತಿಯ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಡರಿಸಬೇಕು  
ಗುವದು.<sup>೧</sup> ಶರೀರದ ಮೇಲೆ ತುಸುವಾದರೂ ವ್ಯಾಮೋಹವಿರಬಾರದು. ಜಿನಾಗಮವನ್ನು  
ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಿರಬೇಕು. ಅಂಥವನು ವಿರಾಗಿಯಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನೂ ಮಿಶ್ರರನ್ನೂ ಸಮಾಗಿಸಿ  
ಬೇಕು. ಅಂದರೆ ರಾಗದ್ವೈವಿಂದ ದೂರನಾಗಿರಬೇಕು.

ಮೃಯೋಗನ್ನಿಗೆ ಮಮತೆಯಂಟವನ್ನೇ ಗಮುಗ್ರಹಾಲನಾ |  
ಕಯ್ಯೋಳಿದ್ರ ಪಕ್ಕ ವಿಷಯಂಗಳ ಮೆಚ್ಚಿದವಂ ವಿಷಾಗ್ನಿಯೋಳಾ ||  
ಚುಯ್ಯನೆ ಬೆಂದವಂ ಬಹುಕಾಯಿಮನೋತ್ತಿ ಕಳ್ಳುದಾತನ |  
ಯ್ಯೋ ಮುಳುಂಗಿದಂ ನರಕದೋಳಲವೇನಪರಾಜಿತ್ವರೂ || ೧೫ ||

ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲಿಯತನಕ ಮೋಹವಿರುತ್ತದೆಯೋ ಆಲ್ಲಿ ಯತನಕ ಮಾನವನ ಬಾಳ್ಳಿ  
ಜವನ ಕೈಗೆ ಸಿಲ್ಲಿದ ಪಕ್ಕಿಯಂತೆ ಅಪಾಯದ ಮಡಿಲಲ್ಲಿದ್ದಂತಾಗುವದು. ವಿಷಯಲಂಪಟ  
ನಾದವನು ಭಯಾನಕವಾದ ಅಗ್ನಿಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಚುಯ್ಯನೆ ಬೆಂದು ಬೂದಿಯಾಗಿರನು.  
‘ಕಷಾಯ’ಗಳನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ತೊಲಗಿಸದೆ ಹೋದವನು ಅಯ್ಯೋ ನರಕದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ  
ಹೋದನಂದೇ ಲೆಕ್ಕ. ಇಂಥ ಬಾಳ್ಳಿಯಿಂದಯಾರಿಗೇನು ಫಲ!—ಭವಬಂಧದ ತಾಯ್ಯೇರನ್ನು  
ಇಲ್ಲಿಯ ಕವಿತಾಬಂಧ ಕಲಕದಿರದು! ಇಲ್ಲಿಯ ವಿವರಣೆ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದುದರೂ ಕಾವ್ಯದ  
ಪಟ್ಟವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ‘ಚುಯ್ಯನೆ ಬೆಂದವಂ’ ‘ಅಯ್ಯೋ ಮುಳುಂಗಿದಂ’ ಈ ಮಾತುಗಳು  
ಎಷ್ಟೂಂದು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿವೆ! ಭರತೇಶವೈಭವದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು  
ರತ್ನಾಕರ ಅಲ್ಲಿನ ವಾತಾವರಣಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿರುವನು.

ಜ್ಞಾನಶೈಲಿನ್ನನ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಪಂಚಾಗ್ನಿ | ಜ್ಞಾನಿಯಂದಿಯ ಪಂಚರತ್ನ ||  
ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ ಭೋಗಿಸುವ ಭೋಗಿ ಭವರೋಗಿ | ಜ್ಞಾನವಿಡಿದ ಭೋಗಿ ಯೋಗಿ || ೧೬ ||  
ಮೃಯಸುಖಿ ಮರುಳಾಗಿ ತಮ್ಮಾತ್ಮನ | ಸಯ್ಯಸರಿಯದೆ ಭೋಗಿಪ್ರದು ||  
ಉಯ್ಯ ಕೈವಿಡಿದು ಮಂಡಲವ ಬಿಸುಟ ಮರು | ಇಯ್ಯರ ಮಾರ್ಗವೇನಲ್ತೇ || ೧೭ ||

ರತ್ನಾಕರ ಹೇಳುವ ದಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಆಕರ್ಷಣೆಯಿಲ್ಲದ್ದರೂ ಈ ದೃಷ್ಟಿ ಜ್ಯೇಂಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ  
ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದುದೆ. “ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಾಗ ಅಪ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾರು ಆತ್ಮ  
ಸಾತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅವರು ದುಃಖಿದ ಬಿಜಗಳಂತಿರುವ ಎಂಟು ವಿಧವಾದ ಕರ್ಮ  
ಗಳಿಂದ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಡುವರು” ಎಂದು ಭಗವಾನ್ ಕುಂದಕುಂದಾಬಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವರು.

೧. ಆರು ತಪಸ್ಸಗಳು—(೧) ಅನಶನ, (೨) ಅವಮೋದಯ, (೩) ಘೃತಪರಿಸಂಶ್ಯಾನ, (೪)  
ರಸಪರತ್ವಾಗ, (೫) ವಿವಕ್ತಯಾಸನ, (೬) ಕಾಯಕ್ಕೀರ್ತ.

೨. ಭ. ವ್ಯ. ಅನೇ ಸಂ;

೩. ಭ. ವ್ಯ. ಅನೇ ಸಂ.

ವಿರಕ್ತಾದ ಸಾಧುವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೊಗಳಿದರೂ ರತ್ನಾಕರನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಅಂಥವನು  
ಇಂದು ಸಾಧಕನಾದರೂ ನಾಚೆ ಸಿದ್ಧನಾಗುವನಲ್ಲ ಎಂದು ರತ್ನಾಕರ ಮೆಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಾಡಿರನು.

ತನುಪಗಿಯಿಂಬವಂ ಪ್ರತಯಿತಂ ವಿಷಯಂ ವಿಷಮೆಂದು ಬಿಷ್ಪವಂ |  
ವಿನುತಪಸ್ಸಿ ಕೋಪವಿಡಿದರ ಕಷಾಯಕ ದೂರನಾದ ಶಾಂ ||  
ತನೆ ಸಕಲಾತ್ಮ ರಕ್ಷಕನಿತುಂ ಗುಣಸಂತಿಗೌಡಿ ತತ್ತ್ವ ಭಾ |  
ವನಯೋಳಿ ಬಾಳ್ಳಿನೇ ತಿಪಸಂಗಿರಿಯಾರಪರಾಜಿತ್ವರೂ || ೧೮ ||

ವಿಷಯಸುಖಿದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿ ಮರುಳಾಗುವ ದರಿದ್ರ ಜೀತನದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಹಿಂದಿನ  
ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡೆವೆ. ಈಗ ಪಾರಲೋಕಿಕ ಸುವಿಕ್ಷಾಗಿ ಪಿಹಿಕ ವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ ದೂರವಾಗಿ  
ಪರಿಷ್ಕಾರಗೊಂಡ ಭವ್ಯಚೀತನದ ರೂಪಾತಿಶಯವನ್ನು ಕಾಣುವೆವೆ. “ದೇಹವನ್ನೂ ಪಗೆ  
ಯಿಂದುಕೊಂಡು ಅದರೊಡನೆ ರಾವಣನ್ನು ತೊರೆದವನೇ ನೇಮವಂತ! ವಿಷಯಸುಖಿಗಳನ್ನಲ್ಲಿ  
ಬಾಳ್ಳಿನು ಹಾಳುಮಾಡುವ ವಿಷವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದವನೇ ನಿಜವಾದ  
ಯೋಗಿ! ಕೋಪತಾಪಗಳಿಗಾರವಾದ ‘ಕಷಾಯ’ಗಳಿಂದ ದೂರನಾದವನೇ ಜಗದೋ  
ಧಾರಕ! ಇಷ್ಟೇಲ್ಲ ಗುಣಗಳಿಂದ್ದು ತತ್ತ್ವಭಾವನೆಯಿಂದ ಬಾಳುಮಾತನೆ ಮಹಿತ್ವರನು! ಇಂಥವನಿ  
ಗಿನೆಯಂಬೆ?”—ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಂಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ  
ರತ್ನಾಕರ ನಿಪ್ರಣ. ‘ಅಯ್ಯೋ ಮುಳುಂಗಿದಂ ನರಕದೋಳಾ!’ ಎಂದು ಬೊಬ್ಬಿಹಾಕಿ ಭಯಾ  
ನಕವಾದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಬೆಚ್ಚಿಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಮರುಕ್ಷಾಂಡಲ್ಲೇ  
‘ತತ್ತ್ವಭಾವನೆಯೋಳಿ ಬಾಳ್ಳಿನೇ ತಿವನೋ! ಅವಂಗಿನೆಯಾರ್ಾ?’ ಎಂದು ಭವ್ಯವಾದ ಕಲ್ಪನೆ  
ಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದೊಳ್ಳಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಜೀತೆ ವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ನರಕವನ್ನು  
ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸ್ಗ್ರಾವನ್ನು ತೋರಿ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಬೇಕೊ ಅದನ್ನು  
ನೀವೇ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ ಎಂದು ಮಹಾಯೋಗಿ ಕೇಳುತ್ತಿರುವನು. ಮನಶ್ಚಾಸ್ತಿವನ್ನು ಜೀವೋಸಿ  
ಕೊಂಡು ರತ್ನಾಕರ ಸಮಾಜ ಸುಧಾಕರನಾಗಿ ಘೂರ್ಣಿಸಿರುವನು! ರತ್ನಾಕರಶತಕದಲ್ಲಿ  
ಇದೇ ಭಾವವನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು.

ಒಡಲಂ ದಂಡಿಸುತ್ತಿಂದಿಯಂಗಳ ಪ್ರೋಡರ್ಫಂ ಕುಂದಿಸುತ್ತೆಂ ಗುಣಂ |  
ಬಿಡಿಯತ್ತೆಂ ಮನದೇಳ್ಳಿಯಂ ತಡೆಯುತ್ತಂ ತನ್ನಕ್ಕುನೊಳ್ಳಾನೆ ಮಾ ||  
ನುಡಿಯತ್ತೆಂ ಭಜಕಕೆ ಮುಕ್ಕಿಪಂಥಮಂ ತೋರುತ್ತೆ ನೊಳ್ಳಿಯಂ |  
ಪಡೆಗಿಯ್ಯಾಚರಿಪಾತನೇ ತಿವನಲೂ ರತ್ನಾಕರಾಧಿತ್ವರೂ || ೧೯ ||

ಈ ಸಂದಭದಲ್ಲಿ ಅಪರಾಜಿತಶತಕಕ್ಕೂ ರತ್ನಾಕರಶತಕಕ್ಕೂ ಮಾತಿನ ಜೋಡಣೆಯಲ್ಲಿ  
ಅಲ್ಲಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯಾಪಾರದಿನದ್ದರೂ ಎರಡರ ಭಾವದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯತೆಯಿರುವುದನ್ನು ಕಡೆಗಣಸಲಾ  
ದೀತೆ?

೧. ವೇದಂತೋ ಕಮ್ಮಫಲಂ ಅಪ್ಪಣಿಂ ಕೊ ಇ ಜೋದು ಕಮ್ಮಫಲಂ |  
ಸೋತಂ ಪ್ರಣೋವಿ ಬಂದ ಇ ವೀಯಂ ದುಕ್ಕಸ್ ಅಳ್ಳವಿಹಂ || ೧೯ ||—ಸ. ಸಾ.